КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

На правах рукопису

БЕССАРАБ АНАСТАСІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 007: 304: 659

СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЧИТАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ КНИГИ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Дисертація
на здобуття наукового ступеня
доктора наук із соціальних комунікацій

Науковий консультант –
Пономаренко Людмила Григорівна,
доктор наук із соціальних комунікацій, професор

Запоріжжя – 2016

ЗМІСТ

ВСТУП 5

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ЕВОЛЮЦІЇ ЧИТАННЯ ЯК СПОСОБУ КОМУНІКАЦІЇ 15

1.1. Історія читання як виду комунікаційної діяльності та його дослідження 15

1.2. Визначення основних понять дослідження 24

1.3. Методологія дослідження 42

1.4. Типологія читачів 48

1.5. Суб’єкти формування культури читання книги в інформаційному суспільстві 54

1.6. Модель формування культури читання української книги в інформаційному суспільстві за допомогою соціально-комунікаційних технологій 74

Висновки до першого розділу 90

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ У ФОРМУВАННІ КУЛЬТУРИ ЧИТАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ КНИГИ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ 99

2.1. Проект «Світова столиця книги» як комунікаційний феномен . 99

2.2. Українська книжкова комунікація в контексті міжнародних конкурсів для авторів та видавців 113

2.3. Виставки-ярмарки як складова соціальних комунікацій у видавничій сфері та формування культури читання 128

2.4. Соціально-комунікаційні технології формування інтересу до книги за допомогою засобів кіномистецтва 135

2.5. Буктрейлер як нове явище у сфері соціальних комунікацій 138

2.6. Медіавистава як новий спосіб комунікації читача та автора ... 145

2.7. Технології доповненої реальності
як новий тренд у формуванні культури читання 153
2.8. Стиль життя письменника як спосіб приваблювання читачів . 161
Висновки до другого розділу 177
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЧИТАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ КНИГИ ЗА КОРДОНОМ 183
3.1. Українська книга у країнах Східної Європи
на прикладі Польщі та Грузії 183
3.2. Українська книга в країнах Західної Європи
на прикладі Німеччини та Франції 199
3.3. Українська книга на американському континенті
на прикладі США та Канади 210
3.4. Українська книга в країнах Євразії
на прикладі Азербайджану та Казахстану 221
Висновки до третього розділу 231
РОЗДІЛ 4. ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЧИТАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ КНИГИ В ЗМІ ТА СОЦІАЛЬНИХ МЕДІА 240
4.1. Формування культури читання на телебаченні під час
святкування 200-річчя з дня народження Тараса Шевченка 241
4.2. Формування культури читання на телебаченні 245
4.3. Формування культури читання на сторінках газет 287
4.4. Формування культури читання
на сторінках глянцевих журналів 314
4.5. Формування культури читання на радіо 339
4.6. Формування культури читання в Інтернеті 356
4.7. Формування інтересу суб’єктом видавничого ринку
на прикладі PocketBook 361

4.8. Формування культури читання у ВНЗ
на прикладі Класичного приватного університету 373
Висновки до четвертого розділу 385
ВИСНОВКИ 401
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 406
ДОДАТКИ 447

ВСТУП

Актуальність теми. Ще на початку та в середині XX ст. виникли утопії (чи скоріше, антиутопії) про майбутнє суспільство, зокрема, про життя людей без читання, як-от: “451 градус за Фаренгейтом” Рея Бредбері чи, частково, “1984” Джорджа Оруела. Написано чимало есе на цю тему (Герман Гессе “П’ять есе про книги та читачів”, Ґілберт Кіт Честертон “Вічна людина”, Олександр Геніс “Уроки читання. Камасутра книжника” тощо). Причому роблять це частіше представники тих країн, де рівень читання та освіченості населення є високим (за даними офіційних досліджень). Тут наявний парадокс: якщо проблема існує, зрозуміти її, як і необхідність її вирішити, спроможні, насамперед, ті, кого ця проблема стосується меншою мірою.

У наш час читання набуло якісно нової форми у зв’язку з поширенням електронних книг і інтернет-ЗМІ. Сучасні реалії свідчать про втрату книгою свого місця в системі цінностей і зниження культури читання з низки політичних, соціальних та економічних причин, що призводить до негативних тенденцій, пов’язаних з рівнем освіченості й духовності суспільства. За даними Державної служби статистики України, питома вага витрат домогосподарств на задоволення культурних потреб, у тому числі придбання книг та відпочинок, за останні роки становить 2,4%. За результатами дослідження компанії “GfK Ukraine”, з вересня 2006 р. до серпня 2013 р. частка покупців книжок знизилась з 42 до 30%. Лише 1% опитаних називає нестачу коштів головною причиною нечитання книжок, як основні ж перешкоди зазначено, зокрема, низьке знання українських авторів та видавництв, слабке просування сучасної літератури; низьку популярність електронних книжок і слабкість систем продажу контенту, які б дали змогу збільшити доступність сучасної літератури для українців; безліч інших способів проведення вільного часу вдома, що потребують менше зусиль, ніж

читання книжок, тощо. За результатами іншого соціологічного дослідження, 58% українців протягом останніх трьох місяців не придбавали книг узагалі, серед основних причин низького попиту на книги відсутність потреби в книжковій продукції взагалі вказали 50%. Схожа ситуація із читанням спостерігається й у інших країнах (наприклад, за даними останнього опитування Фонду громадської думки, більше ніж 50% росіян визнали, що за останній рік не прочитали жодного художнього твору; за статистикою, у Великобританії близько 40% мешканців не прочитали жодної книжки в житті), у Німеччині одна чверть дорослого населення за своє життя не прочитала жодної книжки, тому однаково необхідні сьогодні заходи з популяризації читання як у межах окремої країни, так і у світі загалом.

Першим звернувся до питань вивчення читача й книги на науковій основі М. Рубакін. Особливості читання в різні історичні епохи розкрили в своїх публікаціях Ж. Амесс, Д. Жуліа, П. Зенгер, У. Еко, Г. Кавалло, Ю. Мелентьєва, А. Мангуель, М. Паркс, Р. Шартьє та ін. Важливий внесок у вирішення методологічних проблем інформаційної культури та культури читання зробили К. Войхановська, М. Вохришева, Н. Гендіна, О. Гречихін, Н. Добриніна, Н. Збаровська, Ю. Маркова, Б. Смирнова, М. Смородинська, Е. Шапіро та ін. Питання популяризації читання розглядають педагоги: Н. Бєляєва, О. Вороничева, О. Дорофєєва, Н. Збаровська, О. Колосова, Н. Митько та ін. Маркетингові комунікації видавництва з метою підвищення попиту на книгу досліджують у своїх працях Е. Бейверсток, Х. Бем, Дж. Блайд, Т. Булах, Я. Владарчик, С. Водолазька, Й. Вьорнер, Г. Грем, Т. Гринівський, Н. Еріашвілі, Н. Зелінська, Г. Ключковська, І. Копистинська, Т. Микитин, Д. Олефір, Л. Прокопенко Н. Рябініна, О. Скочинець, Г. Схют, В. Теремко, М. Тимошик, Д. Фіалко, П. Форсайт, Г. Хаард, Г. Шульц та ін.

Соціально-комунікаційні технології ґрунтовно досліджують Д. Гавра, Н. Мантуло, А. Соколов, Г. Почепцов, В. Різун, О. Холод та ін.; загальні проблеми функціонування телебачення як засобу масової комунікації – Е. Багіров, Р. Борецький, В. Вільчек, З. Дмитровський, В. Єгоров, О. Князєв,

Г. Кузнєцов, І. Мащенко, С. Муратов, А. Рохлін, В. Саппак, В. Цвік, Ю. Шаповал, О. Юровський та ін.; жанрові, структурні та типологічні особливості теле- та рідіоінформації – Н. Вакурова, Т. Гиріна, В. Гоян, О. Гоян, В. Лизанчук, І. Пенчук, І. Фенг, А. Яковець та ін.

Останнім часом з'являються нові технології у виготовленні та просуванні книжкової продукції, нові форми виставкової діяльності, які використовують видавництва, окремі автори, бібліотеки тощо для того, щоб книжка знайшла свого шанувальника – читача або й покупця. Завдяки громадським організаціям розширюється географія книжкових фестивалів, виставок-ярмарків, а за допомогою ЗМІ та соціальних медіа – їх висвітлення. Сучасні реалії вимагають, зокрема, від бібліотек і видавців, які прагнуть утримати й розширити свою читацьку аудиторію, підвищувати її культурний рівень, шукати оптимальні шляхи вирішення цієї проблеми. Усе зазначене зумовило вибір теми дослідження, його мету та завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано в межах науково-дослідної роботи Класичного приватного університету "Медіа у новій соціокомунікативній парадигмі" (номер державної реєстрації 0110U003966). Внесок здобувача полягає в дослідженні соціально-комунікаційних технологій формування культури читання української книги в інформаційному суспільстві.

Мета й завдання дослідження. *Мета дослідження* – теоретико-методологічне обґрунтування концептуальної моделі формування культури читання української книги в інформаційному суспільстві за допомогою соціально-комунікаційних технологій і виявлення ролі ЗМІ та соціальних медіа в цьому процесі.

Для досягнення зазначеної мети поставлено такі *завдання:*

– простежити еволюцію читання як комунікаційного процесу й культури читання;

– визначити основні поняття дослідження, зокрема “культура читання”, “соціально-комунікаційні технології формування культури читання української книги”;

– виявити й охарактеризувати суб’єктів формування культури читання української книги в інформаційному суспільстві та соціально-комунікаційні технології, які вони для цього використовують;

– побудувати концептуальну модель формування культури читання української книги в інформаційному суспільстві за допомогою соціально-комунікаційних технологій;

– розкрити основні тенденції у формуванні культури читання української книги в інформаційному суспільстві;

– з’ясувати роль ЗМІ та соціальних медіа у формуванні культури читання української книги в інформаційному суспільстві;

– узагальнити досвід приватних та державних інституцій з формування культури читання української книги за кордоном і з’ясувати основні напрями їх діяльності.

Об’єкт дослідження – діяльність зарубіжних та українських інституцій, пов’язаних з формуванням культури читання й пропагандою загальнолюдських цінностей за допомогою книги.

Предмет дослідження – соціально-комунікаційні технології формування культури читання української книги в інформаційному суспільстві.

Джерельна база: програми телеканалів “СТБ”, “Інтер”, “1+1” за 2009 р. – 20.08.2016; “TV5”, “Алекс” за 2012 р. – 20.08.2016; випуски газет “Високий замок”, “Дзеркало тижня. Україна”, “Запорізька Січ” за 2012 р. – 20.08.2016; випуски журналу “Cosmopolitan” (Україна) за 2005 р. – вересень 2014 р., “Натали”, “Единственная” – за 2005 р. – квітень 2015 р., “VIPCLUB”, “Мужской клуб”, “Афиша” – за 2014 – травень 2015 р.

Емпіричну базу дослідження становлять результати дослідження компанії “GfK Ukraine” у липні 2013 р. (метод: особисті інтерв’ю вдома в

респондента; вибірка $n = 1000$; похибка вибірки – 3,1%); результати авторського опитування учасників тренінгів з використання інформаційних технологій, організованих ІЖМК Класичного приватного університету у 2015 р. у два етапи (метод: анкетування очне індивідуальне; вибірка $n = 600$ осіб, теоретично припустима похибка – ±4%, рівень довірчої вірогідності – 95,45%).

Методи дослідження. Основою дисертації є інформаційний, аксіологічний, культурологічний, системний, діяльнісний підходи. Під час дослідження використано такі методи: *історичний* – для простеження еволюції читання та його культури; *термінологічний аналіз і метод операціоналізації понять* – для вивчення історії основних понять дослідження й уточнення їх змісту; *аналізу*, *синтезу*, *узагальнення* – для визначення тенденцій у формуванні культури читання в інформаційному суспільстві; *моделювання* – для побудови моделі формування культури читання української книги в інформаційному суспільстві за допомогою соціально-комунікаційних технологій; *порівняльний* – для виявлення особливостей використання соціально-комунікаційних технологій з метою формування культури читання української книги в ЗМІ та соціальних медіа; *контент-аналізу* – для з'ясування ролі ЗМІ та соціальних медіа у формуванні культури читання книги загалом та української зокрема; *моніторинг електронних даних* – для відбору радіопрограм для аналізу; *вторинний аналіз* результатів соціологічних досліджень інших дослідницьких колективів та *соціологічне опитування (індивідуальне анкетування)* – для виявлення основних характеристик сучасних практик читання.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в такому:

уперше:

– узагальнено досвід формування культури читання української книги в Україні та за кордоном за допомогою соціально-комунікаційних технологій, що надасть змогу створити цілісне уявлення про їх місце в інформаційному суспільстві;

– визначено соціально-комунікаційні технології формування культури читання української книги в інформаційному суспільстві як системно організовану сукупність процедур і операцій з освіти, організації дозвілля, інформаційного охоплення (пропаганди), паблік рилейшнз, реклами тощо на міжнародному, державному, організаційному, сімейному, індивідуальному рівнях для підвищення в суспільстві рівня володіння прийомами найбільш раціонального й продуманого використання видань, застосування новітніх технологій для пошуку, систематизації та обговорення прочитаного, формування позитивного ставлення до української книги;

– побудовано концептуальну модель формування культури читання української книги в інформаційному суспільстві, яка включає суб'єктів різних рівнів (міжнародного, державного, організаційного, сімейного, індивідуального), заходи (заснування Всесвітнього дня книги та авторського права, заснування й проведення літературних та книжкових конкурсів і виставок, ярмарків, створення тематичних програм, рубрик, фільмів, сімейні читання, читання з дитиною, пропагування читання в приватних розмовах тощо), технології (освіти, організації дозвілля, інформаційного охоплення (пропаганди), паблік рилейшнз, реклами тощо), канали (ЗМІ, соціальні медіа тощо) та об'єкт впливу – читачів;

– здобуто нові фундаментальні знання про контекстуальну зумовленість, сутнісну специфіку, когнітивні джерела та сфери застосування соціально-комунікаційних технологій як засобу формування культури читання;

– проаналізовано контент загальноукраїнських та регіональних (на прикладі запорізьких) ЗМІ з метою з'ясування їх ролі у формуванні культури читання української книги в інформаційному суспільстві;

удосконалено:

– термінологічну систему соціальних комунікацій, зокрема визначення культури читання з урахуванням особливостей його практик використання новітніх технологій;

набуло подальшого розвитку:

– теоретико-методологічний та емпіричний інструментарій вивчення соціально-комунікаційних технологій формування інтересу до читання української книги як частини теорії соціальних комунікацій;

– теорія ЗМІ, де основний акцент зроблено на їх орієнтацію на людину, яка читає;

– теорія маркетингової комунікації шляхом розширення уявлень про соціально-комунікаційні технології;

– обґрунтування заходів з популяризації читання й формування інформаційної та медіакультури.

Практичне значення одержаних результатів. Результати дослідження можуть бути корисними зарубіжним та українським інституціям, пов’язаним з розвитком інтересу до книги.

Результати дослідження використовують під час підготовки та проведення заходів, пов’язаних з розвитком інтересу до книги й пропагандою загальнолюдських цінностей засобами літературної інформації, у Львівській національній науковій бібліотеці України імені В. Стефаника (довідка № 231 від 30.06.2016), Запорізькій обласній універсальній науковій бібліотеці імені О. М. Горького (довідка № 278/1 від 12.07.2016).

Результати дослідження враховано при підготовці матеріалів для всеукраїнської газети “Ваша судьба”, засновником якої є ВАТ “Магнат”, зокрема рекомендації щодо формування культури читання, виховання цивілізованого ставлення до української книги за допомогою журналістських текстів відповідної тематики (довідка № 548 від 19.07.2016). У практичній діяльності ПП “Ай-кью Смарт компані” враховано результати дослідження при підготовці інформаційного ресурсу BloggerInform, зокрема рекомендації щодо застосування соціально-комунікаційних технологій для формування культури читання в інформаційному суспільстві, виховання цивілізованого ставлення до української книги й розвитку інтересу до неї, пропаганди

загальнолюдських цінностей засобами літературної інформації (довідка № 22-08/01 від 22.08.2016).

У ГО “Територія реалізації авторських проектів” використовуються результати дослідження під час занять у дитячій телешколі, зокрема рекомендації щодо застосування соціально-комунікаційних технологій у формуванні культури читання в інформаційному суспільстві, вихованні цивілізованого ставлення до української книги й розвитку інтересу до неї, пропаганді загальнолюдських цінностей засобами літературної інформації в 3D (довідка № 78 від 22.07.2016).

Результати дослідження використано в Класичному приватному університеті з метою формування культури читання школярів і студентів під час організації виховних та профорієнтаційних заходів, таких як: Міський конкурс шкільних газет та сайтів “Mediaschool – 2015”; інтелектуальна міська гра Брейн-ринг “Історія крізь призму літератури” у 2016 р. з участю школярів; святкування у 2012–2016 рр. Всесвітнього дня книги та авторського права з нагородженням переможців Конкурсу кращого редактора, Конкурсу на кращий відгук на прочитану книгу, конкурсу ілюстрацій “Книжковий вернісаж”, що засновані Класичним приватним університетом і мають на меті популяризацію читання та напрямів підготовки “Журналістика”, “Видавнича справа та редагування”; підготовка студентами університетського бюлетеня “Цікавий абзац” у 2012–2016 рр. тощо. В Інституті журналістики і масової комунікації Класичного приватного університету впроваджено в навчальний процес результати дослідження при викладанні дисциплін “Теорія масової комунікації”, “Комунікаційні технології”, “Культура видання, видавничі стандарти” (довідка № 1 від 16.02.2016).

Результати дослідження впроваджено в навчальний процес Інституту журналістики Київського міжнародного університету при викладанні студентам дисциплін “Проблематика ЗМ”, “Сучасні тенденції розвитку

телебачення в Україні та світі", "Технологія Інтернет-журналістики" (довідка № 347 від 15.06.2016).

У ННІ гуманітарних наук Університету ДФС України результати дослідження впроваджено в освітній процес, а саме в роботу Клубу економічної журналістики й використовуються під час проведення практичних занять, організації самостійної роботи слухачів (довідка № 768 від 22.06.2016).

Результати дослідження застосовують у Міжрегіональному економіко-гуманітарному університеті імені академіка Степана Дем'янчука в роботі редакції студентської газети, теле- та радіостудії, а також упроваджено в навчальний процес факультету журналістики при викладанні дисциплін "Теорія масової комунікації", "Комунікаційні технології" (довідка № 847 від 23.08.2016).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є одноосібно виконаною науковою працею. Усі ключові ідеї, положення, що розкривають наукову новизну, висновки та результати дослідження, отримані й сформульовані автором самостійно. Внесок здобувача в працях у співавторстві конкретизовано в списку публікацій. Матеріали кандидатської дисертації на тему "Періодичні наукові фахові видання у сфері сучасної наукової комунікації" в докторській не використовувалися.

Апробація результатів дисертації. Результати дослідження доповідалися та обговорювалися на всеукраїнських і міжнародних наукових та науково-практичних конференціях: "Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку" (м. Харків, 2012 р.); "Каразінські читання: Людина. Мова. Комунікація" (м. Харків, 2013 р.); "Наука і вища освіта" (м. Запоріжжя, 2013); "Проблемы массовой коммуникации" (м. Воронеж, 2013 р.); "Журналистыка – 2013: стан, праблемы і перспектывы" (м. Мінськ, 2013 р.); "Национальные медиахолдинги в контексте реализации государственной информационной политики" (м. Мінськ, 2014 р.); "Книга в информационном обществе" (м. Москва,

2014 р.); “Масова комунікація: історія, сьогодення, перспективи” (м. Луцьк, 2014 р.); “Інформація. Комунікація. Суспільство” (м. Львів, 2014 р.); “Сучасні видавництва вищих навчальних закладів” (м. Одеса, 2014 р.); “Україна – Польща: діалог культур у контексті євроінтеграції” (м. Запоріжжя, 2014 р.); “Наукова школа Романа Іванченка” (м. Київ, 2014 р.); “Інформація. Комунікація. Суспільство 2015” (м. Львів, 2015 р.); “Інформаційна освіта та професійно-комунікативні технології XXI століття” (м. Одеса, 2015 р.); “Журналістыка-2015: стан, праблемы і перспектывы” (м. Мінськ, 2015 р.); “Média a vzdělávání 2015” (м. Прага, 2015 р.); “Структурні зміни у суспільстві та економіці під впливом комунікацій та інформації” (м. Полтава, 2016 р.); “Інформація, комунікація, суспільство 2016” (м. Львів, 2016 р.).

Публікації. Результати дослідження викладено в 47 наукових працях, з них: 2 – монографії, 21 – стаття в науковому фаховому виданні України, 4 – статті в наукових фахових виданнях України, які входять до міжнародних наукометричних баз даних, 2 – статті в зарубіжних виданнях, 18 – матеріали конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Повний обсяг дисертації – 460 сторінок, із них основний текст – 405 сторінок. Список використаних джерел містить 406 найменувань.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ЕВОЛЮЦІЇ ЧИТАННЯ ЯК СПОСОБУ КОМУНІКАЦІЇ

1.1. Історія читання як виду комунікаційної діяльності та його дослідження

Читання як спосіб комунікації пройшло довгий шлях, його еволюція триває й сьогодні. Розвиток науки та техніки вносить свої корективи в цей процес. Проте в усі часи ставлення до читання визначає рівень розвитку суспільства. Відповідно воно привертає увагу представників різних галузей наук: педагогіки, історії, філософії, соціології, соціальних комунікацій тощо.

Основні напрями бібліопсихологічних досліджень у 1920–1930-х рр.:

– методологічні проблеми бібліопсихології;

– психологія читача: види читацьких інтересів, поняття «читацький інтерес» і «читацький запит», основні види читацьких інтересів, типологія читачів на основі розвитку читацьких інтересів, соціально-класової належності, статевих, вікових, конституційних та інших ознак;

– психологія читання: особливості окремих психічних процесів і станів особистості при читанні (мислення, пам’ять, увага, воля, емоції та почуття), основні етапи читання (передчитання, безпосереднє читання, етап «зацікавлення за межі книги»), основні механізми читання (сприйняття, розуміння й засвоєння прочитаного) і деякі їхні особливості, співвідношення індивідуального та соціального, емоційного й раціонального, об’єктивного та суб’єктивного в процесі читання, проблема взаємодії автора й читача [9; 20; 32; 177; 297; 325].

У дослідженнях читацьких інтересів у 1920–1980-х рр. представлений типологічний підхід до їхнього вивчення. Одна з найпоширеніших типологій читацьких інтересів пов’язана із соціально-класовою належністю читачів.

Упродовж двох десятиліть (1965–1986) здійснювався дослідницький проект «Книга і читання в житті радянського суспільства», що передбачав планомірне вивчення читання й читацьких орієнтацій основних соціальних груп. Дослідження: «Радянський читач» (1965–1967); «Книга і читання в житті невеликих міст» (1969–1972); «Книга і читання в житті радянського села» (1973–1975) – дали об’ємну картину читання [117; 127; 310]. У межах цього проекту відображено читацькі переваги різних соціальних груп з урахуванням регіональної специфіки; зібрано багатий статистичний матеріал. Під час дослідження «Радянський читач» визначено основні напрями й пріоритети подальших пошуків; конкретизовано та уточнено первісні дані. Велике зведення статистичних даних, отриманих у результаті дослідження, надало змогу виявити найбільш типові жанрові й тематичні уподобання читачів, вплив віку, освіти й характеру праці на якість читацьких переваг, а також простежити взаємовплив читання та засобів масової інформації.

Проведене в 1975–1985 рр. дослідження «Динаміка читання і читацького попиту в масових бібліотеках» створило статистичні підстави для відокремлення соціології читання [74]. Це дослідження надало змогу вивчити інтереси читачів, їхню широту, спрямованість, вплив на характер читання такого суб’єктивного фактора, як мода, проте читання аналізували як «самодостатню й самоочевидну реальність, здатну самостійно пояснити свої характеристики» [70, с. 11].

Безпосередньо проблемам культури читання в цей період присвячені дослідження Російської державної бібліотеки, Російської наукової бібліотеки і Державної республіканської юнацької бібліотеки; розроблено ряд методико-бібліографічних матеріалів з формування культури читання [42; 100; 114; 150; 151; 217; 287; 306]. Здійснено спроби розробити

типологію читачів залежно від рівня культури читання, виходячи з їх реального соціального статусу, рівня освіти й віку. У структурі культури читання велику увагу приділяли проблемам сприйняття текстів (художніх і наукових), а також організації праці читача. Як основу культури читання розглядали рекомендаційну бібліографію.

Питання пропаганди бібліотечно-бібліографічних знань багатоаспектно розкрито в дослідженні «Бібліотека і наукова інформація» [311], під час якого виявлено канали одержання інформації читачами-фахівцями, тематику пропаганди бібліотечно-бібліографічних знань у бібліотеках; встановлено оцінку, пропозиції читачів про коло знань, умінь і навичок і форми пропаганди; розглянуто групи читачів, найбільш зацікавлених у пропаганді бібліотечно-бібліографічних знань, визначено найбільш раціональні форми й методи освіти читачів.

На початку 1990-х рр. в обслуговуванні читачів виникли нові проблеми, пов’язані, зокрема, з явними змінами соціально-демографічних характеристик читачів і їхніх інформаційних потреб: вплив зміни соціального статусу й змісту освіти на рівень культури читання; вплив аудіо- і відеокультури на характер і спрямованість читання; суперечності між комп’ютерною грамотністю окремих груп читачів і рівнем їх культури читання тощо.

На замовлення компанії «Київстар» спеціалістами компанії «Gf Ukraine» влітку 2013 р. було проведено дослідження «Читання книг в Україні», у якому взяли участь понад 1000 респондентів з усієї країни. Результати засвідчили, що з вересня 2006 р. до серпня 2013 р. частка покупців книжок знизилась з 42% до 30%. Лише 1% опитаних називає нестачу коштів головною причиною нечитання книжок, як основні ж перешкоди зазначено, зокрема, низьке знання українських авторів та видавництв, слабке просування сучасної літератури; низьку популярність електронних книжок і слабкість систем продажу контенту, які б дали змогу збільшити доступність сучасної літератури для українців; безліч інших

способів проведення вільного часу вдома, що потребують менше зусиль, ніж читання книжок, тощо.

За результатами цього дослідження сформульовано такі рекомендації:

1. Популяризувати рейтинги сучасної літератури, як української, так і іноземної (включно з рейтингуванням перекладів).

2. Посилювати рекламу книжок та стимулювати їх обговорення, зокрема, в Інтернеті.

3. Поширювати електронні книжки шляхом створення онлайн-бібліотек та систем продажу, використовуючи дедалі більший парк смартфонів та планшетів.

4. Поширювати соціальну рекламу щодо корисності читання для розвитку особистості та кар'єри, а також щодо того, що батькам слід читати дітям та зацікавлювати їх книжками.

5. Створювати в книгарнях якомога більш дружню та комфортну атмосферу.

6. Популяризувати продаж книжок через каталоги.

7. Враховувати «критичні» цінові діапазони: для електронних книжок – 30 грн, для друкованих – 50 грн та 100 грн [80].

Д. Равінський, досліджуючи окремі питання історії читання, наголошує, що «основна проблема, яка виникає у зв'язку з вивченням читання, пов'язана з тим, що статистичні дані слабо відображають його реальне значення. Однак саме вони найбільше доступні досліднику. Традиційним є аналіз документації бібліотек і книжкових магазинів, заснований на кількісних показниках... Варіант такого статистичного підходу – дослідження, засновані на традиційних опитувальних методах. Можна стверджувати, що подібні праці становлять «мейнстрим» сучасних західних досліджень читання, представлених у таких періодичних виданнях, як «Reading Today», «Reading Research», «Literacy», а також у фаховій періодиці бібліотечного співтовариства. ... Однак методологічна обмеженість такого підходу очевидна. Особливо очевидна вона для дослідників історії

читання, адже саме історичний підхід передбачає широку гуманітарну перспективу. Аналізуючи західні праці в галузі історії читання, що побачили світ останніми десятиліттями, неважко помітити прагнення відійти від кількісного підходу, спроби розглянути феномен читання в розмаїтті його культурних значень» [279].

Австралійський історик Лайонс Мартин (Lyons Martin) зауважує, що «зрештою, історія читання – це вивчення норм і практик, які визначають реакцію читачів на те, що вони читали» [393].

Дж. Равен вважає, що лейтмотивом нових досліджень історії читання є теза про те, що реакція читачів на тексти визначається не стільки самими текстами, скільки соціальними обставинами і, таким чином, читацька реакція є соціальним феноменом, що лише частково залежить від реальних якостей тексту. На думку вченого, історія читачів і історія читання останніх років визначаються дослідженнями, спрямованими не стільки на встановлення кількості й типів читачів, або на підрахунок рівня грамотності, або на виявленння творів, які читають найбільше, а швидше на вивчення читацьких практик, характеру читання й досвіду індивідуального читача [399].

Інститут історичних досліджень від початку його створення 1992 р. є засновником журналу «Україна модерна» [345], окремі публікації якого були присвячені історії читання та рецепції текстів. А в 2015 р. побачив світ окремий номер, що постав з матеріалів конференції «Історії читання в Україні» (6–8 вересня 2013 р., Лаврівський монастир, с. Лаврів Старосамбірського району Львівської області). Конференцію організувала Програма вивчення модерної історії та суспільства ім. Петра Яцика Канадського інституту українських студій університету Альберта у співпраці з Львівським національним університетом імені Івана Франка, Українським вільним університетом та Українським католицьким. Ця конференція була другою. Перша відбулася 2003 р. Як звично, число відкриває Форум. Цим разом він присвячений сучасним питанням видання й читання книжок в

Україні. У ньому взяли участь як фахівці з історії та теорії читання, так і книговидавці. Зокрема, розгорнулася дискусія щодо характерних рис сучасної культури читання та чинників, які справляють на неї найбільший вплив.

Нові підходи до вивчення історії читання пов'язані зі становленням нових теоретичних тлумачень читання, насамперед М. де Серто, Р. Шартьє, школи «рецептивної естетики» тощо.

Французький історик і соціолог Р. Шартьє [375] відслідковує історію взаємодії людини й тексту, описуючи, як фактура носія (сувій, кодекс, екран комп'ютера) впливає на сприйняття одного й того самого тексту. Р. Шартьє підкреслює, що відбулося три революції книги, кожна з яких вносила великі зміни в характер читання та сприйняття інформації. У VI ст. на зміну книзі у формі сувою прийшов кодекс (книга, складена з переплетених листків). Це було подією: з'явилася можливість робити нотатки, гортати сторінки, користуватися змістом, системою посилань тощо. Автори пристосовували до логіки матеріальної форми саму структуру творів: розбивали на окремі частини, а матеріал подавали у формі лінійної послідовності.

З появою нового пристрою відображення інформації – комп'ютерного дисплею – у письмової культури з'явився новий носій. Змінилися звичні способи запису, розповсюдження текстів, а отже, і способи читання. Для того, щоб читати електронну книгу, потрібно відмовитися від традиційних звичок і прийомів: форма електронної книги вимагає іншої організації матеріалу. Сучасний читач, який читає з екрану, деяким чином перебуває в позиції античного читача, але з однієї відмінністю – він читає сувій, що розгортається зазвичай вертикально й оснащений орієнтирами, характерними для кодексу, – покажчиками, змістом тощо.

Гіпертекст і гіперчитання трансформують не тільки відносини між зображенням, звуком та текстом, пов'язані нелінійним чином, а й зв'язки між віртуально нескінченною кількістю текстів, що втратили чіткі обриси. Головну роль тепер відіграє поняття посилання, тобто операції, яка пов'язує різні текстові одиниці, виділені з метою читання.

Тим самим електронний текст ставить під сумнів саме поняття «книги». Виникає безперервний простір, у якому стираються відмінності між жанрами чи групами текстів: усі тексти стають рухомими, відкритими, а письмова продукція (електронна пошта, бази даних, інтернет-сайти, книги) набуває майже однакової форми. Електронна репрезентація сприяє рухомому поєднанню текстів у логічні конструкції, надає читачеві право компонувати й розбивати на частини текстові одиниці та надавати їм нового зовнішнього вигляду на свій розсуд. Це справжній переворот у сприйнятті тексту.

Вивчення взаємозв'язків тексту й читання привело до формування певних теорій. Одна з них полягає в тому, що текст існує лише настільки, наскільки існує читач, здатний його прочитати й надати йому сенсу.

На нашу думку, сьогодні відбувається чергова революція в читанні у зв'язку з розвитком науки, а саме AR-технологій, або технологій доповненої реальності. «Живі книги» мають великий потенціал. Крос-медійні додатки, що включають аудіо- та відеосюжети, завдяки наочності подачі матеріалу роблять значний внесок у формування культури читання, полегшують і прискорюють процес навчання. При цьому вони кардинально змінюють спосіб читання, оскільки улюблені персонажі стають частиною реальності. Детальніше ці технології ми розглянемо в другому розділі.

Ю. Мелентьєва [181] здійснила бібліологічний аналіз читання як явища. Зокрема, вона також зазначає, що дослідники виділяють у Новому часі три революції в читанні: 1) з моменту виникнення писемності до XII–XIII ст. – на зміну читанню монастирському прийшло читання схоластичне, коли книги почали розглядати як інструмент інтелектуальної діяльності; відбулася зміна форми подачі тексту – сувій замінено на кодекс; 2) 2-га пол. XVIII ст. – на зміну інтенсивному читанню приходить читання екстенсивне; 3) XX ст. – електронна подача тексту. Ю. Мелентьєва називає основні моделі читання:

– гуманістична – це «вчене читання» епохи Відродження. Суть моделі – в наявності «книжного колеса» (пристрій, який давав змогу тримати

на пюпітрі й читати кілька книг одночасно, робити виписки, помітки, звіряти тексти) і «зошита загальних місць» (у зошит за тематичним принципом та рубриками виписувавлися уривки з прочитаних текстів, цікаві факти тощо. Часто самі перетворювалися на джерело нових текстів. Існували «професійні» читачі, яких наймали аристократи;

– християнська. Сформувалася в ході релігійних реформ XVI–XVII ст. Протестантизм базувався на індивідуальному читанні біблійних текстів, католицизм – на проповідях і тлумаченні Біблії священниками. В основі моделі – певні заборони на читання, цензура, читання тільки дозволених текстів. Кожна церква намагалася зробити своїх прихожан читачами. Читання Біблії в сімейному колі, церкві, для себе особисто супроводжувало людину все її життя;

– університетська – тотожна «ученому читанню», сформувалась у XVIII ст.;

– народне читання: виникло в XIX ст., коли можливість оволодіти навичками читання з'явилася в жителів практично всіх європейських країн.

Ми схильні підтримувати позицію К. Генієвої, яка виділяє комунікаційні епохи:

1) усна комунікаційна культура – передача індивідуального досвіду, соціальних норм, традицій і знань з вуст в уста;

2) документна (книжкова) культура (з часів появи перших документ них пам'яток – III–IV тис. до н.е.) – поява основних відомих нам інститутів: документальних центрів, архівів, бібліотек, видавництв, друкарень, книжкової торгівлі, газетно-журнальної індустрії тощо;

3) мультимедійна (електронна) культура – зміна одномірного просторового сприйняття на багатомірне [56, с. 34–35].

Через усі епохи й революції читання проходять, трансформуючись, основні практики читання: «читання вголос» і «читання про себе».

Розглядаючи читання в історичній динаміці, якісних змінах і зумовлених ними наслідків, канадський соціолог Г.-М. Мак-Люен зазначав

щодо зміни культури читання під час переходу з однієї епохи в іншу: «Дві культури, або технології, можуть, як астрономічні галактики, проходити одна крізь іншу без зіткнень, але змінюючи при цьому свої конфігурації» [173, с. 201].

Нині гостро стоїть проблема втрати інтересу до читання.

А. Соколов наводить результати соціологічних досліджень групи науковців під керівництвом С. Плотнікова, яка в 1990-х рр. поділила населення країни на чотири категорії: «1) читають практично постійно – близько 20%; 2) читають 2 і більше книг на місяць – 25%; 3) читають 1–2 книги за півроку – 35%; 4) зовсім не читають – 20%. Виявилося, що далеко не всі «інтелігентні» люди – завзяті читачі. Лише третина людей з вищою освітою читають постійно» [302]. Дослідники дійшли висновку, що основною тенденцією останніх років стала втрата читанням його виключної ролі в суспільстві й перетворення його, з одного боку, на джерело отримання потрібної інформації, а з іншого – на засіб розваги. Дані, опубліковані у 2000-х рр., підтвердили цей висновок: бизько 20% людей не читають ні книг, ні журналів, і лише 18% користуються послугами бібліотек, переважно, учні. Для сучасної молоді головним комунікаційним каналом вже давно став Інтернет, а книголюбів, що виявляють «рудиментарні інтелігентські читацькі установки», залишається все менше. Автор пропонує місію сучасної публічної бібліотеки вбачати в «служінні самоцивілізуванню, сприянні формуванню інтелігенції XXI ст., яка не зможе обійтися без використання бібліотечних фондів і стане поколінням носіїв книжкової культури» [302].

Л. Матвєєва, посилається на думку культурологів, які стверджують, що епоха Гутенберга (тобто книжкова епоха) закінчується, і вважає, що література була популярним видом мистецтва у XIX ст., але в XX ст. найдемократичнішими стали кінематограф та телебачення. При цьому Л. Матвеєва підкреслює: «Ідеться не про майбутнє зникнення з культурного простору книги і друкованого тексту взагалі. Втрата позицій – це тільки

втрата попереднього виключного, домінуючого становища. Книга змушена потіснитися, щоб дати місце новим інформаційним формам культури. Тим не менше письмовий текст був і залишається (і, певно, ще довго залишиться) незамінним там, де справа стосується переважно раціонального, логічного засвоєння людиною світу. Кожна форма передачі інформації – від живого слова й письмового тексту до радіо чи відеоповідомлення та Інтернету – має свою функцію й роль, яку вони повинні відіграти в історії» [178].

Український дослідник В. Теремко ґрунтовно розглядає книгу, текст і автора в стратегічній системі видавництва, а читання – як сферу самоздійснення видавничих стратегій. Він робить висновок, що «сучасні виклики у сфері книжності, читання і видавничої справи можуть трансформуватися у новий вимір можливостей за ефективного осмислення реалій і тенденцій, а також сутнісних параметрів майбутнього, здійснення адаптаційних і проривних стратегічних програм» [321, с. 299].

Отже, на сьогодні і світова спільнота, і українське суспільство має наальну потребу в таких стратегічних програмах для підвищення загального рівня культури та культури читання зокрема. Суб’єкти, спроможні розробити їх, будуть розглянуті нами в підрозділі 1.5.

1.2. Визначення основних понять дослідження

Насамперед, визначимося з основними поняттями нашого дослідження: *українська книга*, *інформаційне суспільство*, *читання*, *культура читання*, *культура видання*, *соціально-комунікаційні технології*.

Українська книга

Відповідаючи на питання, що є *українською* книгою, Н. Зелінська пропонує дотримуватися засад *авторства й території:* «З огляду на

включеність українських земель у різні періоди історії до різних імперій, на змушену необхідність для багатьох українських учених друкуватися панівною мовою відповідної країни, на відсутність (практично до кінця XIX ст.) україномовних видань і, навпаки, на активну присутність в Україні чужомовних видань і чужомовних учених, чиї праці так чи інакше впливали на стан української науки, – можна стверджувати, що і для української наукової книги підходить саме такий шлях добору об'єктів дослідження» [95, с. 12].

Цю ідею ще у 1918 р. обстоював І. Огієнко: *«Єдина правдива думка: звати українськими всі ті твори, що написані українцями, або написані на українській землі, або що мають виразні ознаки нашої мови»* [цит. за: 95, с. 12].

Сучасна бібліографічна практика також демонструє широке тлумачення поняття *«українська книга»*. Вважають, що це поняття вбирає в себе рукописні (з X по XX ст.) та друковані (з XVI по XXI ст.) твори, причому серед останніх виділено кілька категорій:

1. Твори друку, видані українською мовою незалежно від місця видання.

2. Твори друку всіма мовами, видані на території сучасної України.

3. Твори друку про Україну та її народ, видані в усьому світі всіма мовами.

4. Твори друку, авторами яких є українці, українські установи, заклади, організації та об'єднання, видані в усьому світі всіма мовами, незалежно від їх змісту [95].

Тож і ми в межах свого дослідження дотримуватимуся бібліографічної практики.

Інформаційне суспільство

Розвиток терміна «інформаційне суспільство» та його розуміння різними вченими (М. Кастельс, М. Мак-Люен, Дж. Мартин, І. Масуда, Г. Смолян, Т. Стоуньєр, Д. Тапскотт, Е. Тоффлер, Д. Черешкин) дуже добре

розкрив Д. Гавра, тож не бачимо потреби в нашому дослідженні зупинятися на цьому. Наведемо лише його загальний висновок: «під глобальним інформаційним суспільством найчастіше розуміють суспільство нового типу, фундаментом якого є прискорений і всеохопний розвиток, поширення та конвергенція інформаційних і комунікаційних технологій. Це суспільство знання, що передбачає особливу роль когнітивної компоненти, у якому головною конкурентною перевагою та запорукою успіху є знання й навички, що надають змогу отримувати та використовувати інформацію в умовах забезпеченого й гарантованого безперешкодного доступу до неї» [54, с. 241]. Критичний аналіз праць, що описують новий тип суспільства зробив Ф. Уебстер, виявивши недоліки найбільш поширених теорій інформаційного суспільства [358].

Звертаючись до останніх досліджень у галузі соціальних комунікацій, наведемо визначення інформаційного суспільства української вченої Н. Білан: «стан розвитку сучасної цивілізації, що характеризується збільшенням ролі інформації і знань у житті суспільства; зростанням частки інформаційно-комунікаційних технологій, інформаційних продуктів у різних сферах життєдіяльності; створенням глобальної інформаційної інфраструктури, яка забезпечує ефективність взаємодії людей, їх доступ до інформації і знань, а також до соціально-комунікаційного діалогу» [25, с. 8].

Читання

Щодо поняття «читання», яке виражене віддієслівним іменником, то словники для тлумачення його значення відсилають до відповідного дієслова. В «Універсальному словнику української мови занаходимо: «читати – 1. Знайомитися з писаним змістом; сприймати писаний зміст. 2. Виголошувати що-небудь перед аудиторією. ... читання, ім.» [148].

Відповідно до «Психологічної енциклопедії», «читання – вид психічної діяльності, в процесі якої людина оволодіває самою технікою читання і здобуває різні знання про навколишній світ та інших людей. На початку освоєння читання полягає в поєднанні графічних зображень окремих літер

(графем) із звуковими елементами мовлення (фонемами). На цьому етапі дитина, читаючи слово, поступово оволодіває його значенням. У процесі розвитку техніки читання починає повільно зникати його звуковий компонент і оволодіння змістом тексту відбувається в плані розумової діяльності. У деяких людей голосове читання є видом їх професійної діяльності» [276]. У вивченні психології читання на початку XX ст. відокремилося два підходи: 1) структурний – розгляд читання як складної системи взаємозалежних елементів; 2) функціональний – дослідження окремих процесів: уваги, пам'яті, мислення, емоцій і їхнього прояву в процесі читання [297].

«Універсальний літературний словник-довідник» містить таке тлумачення: «Читання – форма мовного спілкування людей за допомогою друкованих чи рукописних текстів, одна з форм опосередкованої комунікації. У процесі читання відбувається значеннєве сприйняття читачем уміщеної в тексті інформації (знань, цінностей, норм). Читання – це активна взаємодія між творцем тексту й читачем» [205, с. 391–392].

Н. Чигрина відзначає посилення тенденції вивчення читання у XX ст., особливо професійного, як комунікативно-інтерактивного процесу, наголошуючи, що його розглядають здебільшого як «соціально-комунікативний процес, який полягає в активній взаємодії між комунікатором (створювачем тексту) та реципієнтом (читачем) і проходить декілька етапів:

– етап виникнення потреби індивіда в засвоєнні книжкового знання;

– етап накопичення книжкових знань загального характеру;

– етап виникнення співтворчості комунікатора (автора) й реципієнта (читача), який реалізується у вигляді різноманітних соціальних практик;

– етап виникнення потреби в переданні власного, соціально зумовленого досвіду, тобто набуття функцій комунікатора. При набутті самим читачем нових соціальних якостей до переліку функцій читання додається також *вертикалізуюче-стратифікаційна*, яка пов'язана із набуттям

через читання нових інтлектуальних статусно-рольових характеристик і, відповідно, розкриття перед особою нових вимірів вертикальної мобільності» [370, с. 7].

У межах нашого дослідження розуміємо читання як соціально-комунікаційний процес, у якому беруть участь читач і автор за допомогою посередників – електронних та паперових носіїв інформації.

Згідно з «Універсальним літературним словником-довідником», читання буває аналітичне, аматорське, оглядове читання й сканування [205, с. . 391–392].

Досліджуючи історичну зумовленість читацьких практик і видавничих стратеій, В. Теремко дає досить повний огляд існуючих класифікацій видів читання та типолоій читачів, доходячи висновку, що якоїсь загальноприйнятої думки науковці в цьому питанні ще не виробили.

Зокрема, «Видавничий словник-довідник» визначає такі способи читання: наскрізне, вибіркове, довідкове, бігле, детальне. У ньому вказано, що «цілі читання визначаються насамперед тим, до якої діяльності чи дій читача це читання включене: навчальної, наукової, виробничої, просвітницької, практичної, художньої, розважальної, інформаційної, довідкової. Кожному завданню відповідає свій спосіб читання, який автор і видавець не можуть не враховувати під час створення твору, його підготовки до видання, при оснащенні його елементами апарату, художнього конструювання» [102, с. 431].

А. Мангуель називає два способи читання: «Думаю, я читав принаймні двома способами. Були книги, які я проковтував цілком, затамувавши подих, слідкуючи за розвитком сюжету, легковажно нехтуючи подробицями, у дедалі швидшому темпі гортаючи стрінки, – так я читав Рейдера Хаггарда, “Одіссею”, Конан Доля та Карла Майя, німецького автора повістей про Дикий Захід. Інші я читав деже повільно, мусолячи текст у пошуках нових смислів, насолоджуючись самим звуком слів і тим, що слова приховували від мене, – тим, що, як я підозрював, було надто жахливим або надто чудовим,

щоби залишатися на поверхні. До книг другого типу я зараховував Луїса Керолла, Данте, Кіплінга та Боргеса. Крім того, я читав книги відповідно до того враження, яке складалось у мене про них ще до прочитання (зі слів автора, видавця або іншого читача)» [174, с. 19].

Головною проблемою бібліотекознавства у 1990-х рр. можна назвати співвідношення культури читання й інформаційної культури особистості. Локальні дослідження, проведені в наш час у галузі культури читання, базуються на вивченні процесу читання й читацьких переваг, тобто значною мірою присвячені питанням роботи з текстом, переробки й інтерпретації інформації, тоді як інформаційно-пошуковий аспект читацької діяльності, тобто фаза передчитання, залишається не повною мірою вивченим. Тим часом, уміння й навички вибору потрібної книги є найважливішою стороною культури читання поряд зі спрямованістю читання з механізмами сприйняття книги [360, с. 132].

Як показує аналіз бібліотекознавчої літератури, поняття «культура читання» багато дослідників тлумачать як складову загальної культури особистості, воно являє собою комплекс навичок у роботі з книгою, що включає: усвідомлений вибір (мотивацію) читання, його систематичність і послідовність, орієнтування в первинних і вторинних джерелах інформації, використання раціональних прийомів і методів роботи з книгою, уміння використовувати й застосовувати на практиці отриману з літератури інформацію [114; 171; 301; 306; 330; 360].

Так, С. Трубніків, розглядаючи проблему типології читачів, виділяє в структурі культури читання три компоненти: культуру пошуку інформації, культуру сприйняття інформації й культуру освоєння та використання інформації [330]. Ю. Тугов найважливішими сторонами культури читання називає: спрямованість читання, уміння й навички інформаційно-пошукової діяльності, механізм сприйняття книги та включення отриманих знань у систему духовних цінностей особистості [331, с. 124].

Наведені вище трактування поняття культура читання базуються на визначенні, поданому в Словнику бібліотечних термінів (М., 1976) [297, с. 80].

Індивідуальну культуру читання можна розуміти як сукупність досягнень особистості у сфері читацького розвитку, що виявляється через особистісний і процесуальний аспекти читацької діяльності й відповідає визначеному періодові соціалізації індивіда та етапові розвитку соціуму [33].

Н. Збаровська у своїй дисертації сформулювала робоче визначення культури читання як «феномена загальної культури особистості, що складається з інтегрованих комплексів умінь і навичок роботи з книгою, а також ціннісних орієнтацій читачів, що визначає мотиви вибору, спрямованість читання, сприйняття й оцінку інформації. Ці інтегровані комплекси покликані забезпечувати інформаційно-пошукову діяльність читача, сприйняття інформації з джерел інформації (як первинних, так і вторинних), освоєння і використання інформації – створення власного масиву інформації» [93, с. 11–12].

А. Мільчин, актуалізуючи питання культури видання, наводить слова П. С. Фурньє, який свого часу писав у двотомній праці «Друкарське керівництво», що «розумітися на мистецтві книги корисно кожному читачу: тільки в такому разі він може судити про якість видання з погляду технічного, естетичного. На думку Фурньє, *такий читач змусить видавця та друкаря «не принижувати себе низьковартісними виробами, що породжують невігластво та поганий смак* (виділено нами. – *А. Б.*)» [182, с. 5].

Тож поняття «культура видання» та «культура читання» щільно пов’язані.

У різні часи ці багатовимірні поняття тлумачили по-різному.

Н. Добриніна в сучасній соціокультурній ситуації пропонує розуміти культуру читання як вид діяльності, що має три складові: «передфази, пов’язаної з мотиваційною сферою звернення до друкованого джерела

інформації та інформації про нього; фази, на якій відбувається безпосереднє знайомство з текстом, його осягнення (сприйнятт, розуміння) і постфази, що визначається наслідками читання (подальше осмислення теми, розвиток читацького інтересу, міжособистісним спілкуванням з приводу прочитаного, використанням засвоєної інформації в різних сферах життя)» [77|].

У «Бібліотечній енциклопедії» подано таке визначення: культура читання – «скупність знань, умінь, навичок для оптимальної організації процесу читання, досягнення його суспільно значущої спрямованості та інших цілей; одна зі складових інформаційної культури особистості» [23].

Автор книги «Про культуру читання» (1969) А. Примаковський так тлумачить поняття «культура читання»: «це правильна організація читання з урахуванням досягнень техніки та гігієни розумової праці, застосування різних способів роботи з книгою залежно від її змісту, від мети читання, наявного часу» [253]. Автор запропонував читачам найпростіші заходи, прийоми та методи роботи з книгою, застосування яких не потребує особливих витрат, переналаштувань, які є актуальними й у наші дні. Він зазначає, що «для культури читання характерні висока вимогливість щодо правильного розуміння тексту, уміле використання для цього необхідної довідкової літератури (довідників, енциклопедій, покажчиків тощо). Значну роль у розумінні прочитаного відіграє мовна культура – прагнення читача постійно поглиблювати знання рідної мови, а також іноземних, наполегливо збагачувати свій запас слів, висловів, термінів, інтерес до історії, походження та значення імен і назв (ономастика), еволюції понять, позначень тощо [253].

Автори підручника «Бібліотекознавство» характеризують культуру читання, що включає в себе елементарні вимоги бібліотечної етики, наприклад: не загинати сторінок у книзі, не робити в ній поміток, не затримувати книгу довше, ніж належить. Вони наголошують, що культура читання передбачає, передусім, серйозне ставлення до читання, коли читач бачить у книзі пізнання світу й прагне отримати від читання користь. Іншими словами, коли читач використовує книгу не для легкого дозвілля, а для

самоосвіти, розвитку, для організації й самовдосконалення своєї праці. Відмітна риса культури читання – цілеспрямованість. Читач з високою культурою читання вибирає книги відповідно до наміченої мети читання. Розуміючи величезне значення читання, він не обмежується самою лише художньою літературою, а постійно читає популярні наукові книги, щоб розширити свій культурний кругозір, стежить за спеціальною літературою для підвищення своєї виробничої кваліфікації [22].

Г. Аманова називає такі важливі риси культури читання, різнобічність, систематичність, плановість, уміння розібратися в прочитаному, знаходити найголовніше, важливе та цінне [6], і відзначає, що на етапі розвитку інформаційного суспільства відбувається розширення поняття культури читання в поняття «інформаційна культура», де культура читання має основу: «інформаційна культура – складова загальної культури, що являє собою сукупність знань, умінь, навичок і правил, які створені в галузі інформаційної діяльності й надають змогу користувачу інформації вільно орієнтуватися в інформаційному просторі, знаходити й використовувати необхідні йому дані (документи) незалежно від їх місцезнаходження» [23].

Фахівці, які вивчають проблеми інформації та читання, вважають, що рівень інформаційної та читацької культури включає набір компетенцій, якими повинна володіти людина [218]. Зокрема, читач-майстер повинен володіти такими компетенціями: пізнавальними, проектувальними, конструктивними, комунікативними, організаторськими [299]. Н. Збаровська виділяє в структурі інформаційної культури особистості такі елементи, як когнітивний, аксіологічний, технологічний [93].

Г. Аманова робить висновок, що культура читання й інформаційна співвідносяться як загальне й особливе, посилаючись на [218], і наголошує, що формування інформаційної культури особистості та культури читання є одним з важливих напрямів практичної діяльності бібліотек і освітніх закладів. Результати її досліджень заперечують песимістичні прогнози про те, що молодь не читає. Навпаки, до того ж читання не постраждало від

різних технологій, і конкурентом читанню є лише телебачення. Г. Аманова, зрештою, так визначає культуру читання: «це стратегія діяльності в інформаційному текстовому просторі, що включає вміння знаходити потрібну інформацію, адекватно її сприймати й оцінювати, творчо використовувати для свого розвитку» [6].

Р. Перцовська вважає, що в сучасному суспільстві читання усвідомлюють як соціокультурне явище, основу якого становить діяльнісний інтелектуально-пізнавальний процес, як усвідомлено необхідний компонент формування інтелектуальної культури й побудови високорозвиненої гуманної людської цивілізації. В умовах нової економічної та соціокультурної ситуації спостерігається зміна ціннісних орієнтацій, літературних переваг, інакше розставляються акценти у виборі використання тих або інших комунікативних, пропонованих на сучасному ринку, технологій.... Розвиток інформаційної інфраструктури, поява нових технологічних рішень в організації, систематизації, використанні й збереженні документів і баз даних, зміна пізнавальних і ціннісних орієнтирів – ці процеси впливають на розвиток інформаційних навичок і вмінь, естетичних потреб, формування інтелектуального світу особистості [227, с. 10].

«Під впливом електронних технологій змінюється культура читання. У філософському значенні культуру читання розуміють як певний простір, як цілісне середовище, породжене феноменом читання в ім’я моральної й інтелектуальної гармонії особистості» [55, с. 124].

Культура читання не є якоюсь нерухомою субстанцією, суть цього соціокультурного явища полягає в його постійній потребі до зміни. Культура читання може розвиватися «усередину» й «ушир». Людина може постійно поповнювати знання з якого-небудь питання, стежити за публікаціями з досліджуваної проблеми. Разом з тим читання іншомовних джерел інформації надає змогу сформувати більш широкий об’єктивний погляд на світ і адекватне розуміння ситуації. У цій якості розвиткові культури читання

активно сприяють процеси вдосконалювання технологій електронних інформаційно-пошукових систем і комунікативних засобів зв'язку. Доступ до оцифрованої культурної спадщини й до нових – електронних документів, відкритість, демократичність, комунікативність, інтерактивність – ці й інші властивості Інтернету сприяють розвиткові інформаційно-пізнавальних і інтелектуальних видів діяльності [227, с. 10].

Згідно з енциклопедією «Книга», «культура читання – знання, уміння, навички, які допомагають читачу орієнтуватися в книжковій продукції та оптимально сприймати прочитане, а також визначають його здатність вибирати тематику читання, орієнтуватися в системі бібліографічних посібників та бібліотечних каталогів, у структурі книги, застосовувати раціональні способи роботи з текстом (варіювати швидкість читання, використовувати гігієнічні та технічні прийоми для закріплення прочитаного, створювати оптимальні умови для розумової праці) тощо. Близьким за змістом, але не адекватним терміну «культура читання» є поняття «бібліотечно-бібліографічна культура» та «інформаційна культура» [118].

Згідно з видавничим словником, «культура читання – володіння прийомами найбільш раціонального й продуманого використання видань, що передбачає гарне знання компонентів видання, уміння не просто сприймати надруковане, а й осмислювати його, виділяти головне, зіставляти з тим, що прочитане раніше, запам'ятовувати суть прочитаного, робити нотатки; бібліографічна грамотність і вміння використовувати її для того, щоб відбирати потрібні видання, скласти план читання, знання умов роботи бібліотек і в бібліотеках, їх каталогів, картотек, довідково-бібліографічного апарату» [102, с. 187].

Це визначення з урахуванням реалій сьогодення потрібно доповнити вказівкою на *володіння новітніми технологіями для пошуку, систематизації та обговорення прочитаного, зокрема, у книжкових соціальних мережах*. Близьким за змістом, але не рівноцінним терміну «культура читання», є поняття «медіакультура» та «видавнича культура».

Згідно з видавничим словником, «для високої культури видання характерна наявність у виданні всіх елементів, які необхідні для повноцінного різноманітного його використання різними читачами та посередниками між ними й видавцями, і такий вибір змісту й форми цих елементів, при якому будь-яка дія читача з виданням (пошук його в бібліотеці, наведення про нього довідки, орієнтування в структурі тощо) може бути здійснено максимально швидко й успішно; таке художньо-технічне оформлення видання, яке не тільки створює умови для найкращого сприйняття змісту, а й налаштовує на це, радує око досконалістю форм і гармонією відносин» [102, с. 187].

Т. Жалко аналізуючи сучасну книговидавничу концепцію, також наголошує: «Останнім часом, у зв'язку з активізацією книговидавничої діяльності, окреслюється зростання вимог читачів щодо якості самих видань (береться до уваги не лише їх зміст, а такі аспекти як художнє оформлення, ілюстрування та графічне втілення» [86, с. 242].

Заради справедливості мусимо визнати, що українські видавництва працюють над підвищенням культури видання, про що свідчать здобуті нагороди. Так, українська дитяча книга «Рукавичка» оголошена серед переможців престижного Міжнародного бієнале ілюстрації в Братиславі «BIB 2011». Три книги київського видавництва «Грані-Т» стали переможцями VIII Міжнародного конкурсу країн – учасниць СНД у Москві у 2011 р. відразу у трьох номінаціях, зокрема «Пригоди на острові Клаварен» Ірен Роздобудько в номінації «Книги для дітей та юнацтва». В 2013 р. в X Міжнародному конкурсі країн – учасниць СНД «Мистецтво книги» в категорії «Книги для дітей» диплом першого ступеня здобуло видання «Барабашка та всі інші» («Либідь») О. Кононенко, проілюстрована В. Кононенком. Книжка-картинка «Зірки і макові зернята» авторів та ілюстраторів Р. Романишин і А. Лесіва здобула престижну нагороду Opera Prima конкурсу Bologna Ragazzi Award 2014 – одна з нагород дитячого книжкового ярмарку в Болоньї, яку вручають щорічно авторам та ілюстраторам за інноваційний

дебют [348]. Видання «Хто зробить сніг» Мар'яни і Тараса Прохаськів («Видавництво Старого Лева», 2013) стало переможцем конкурсу «Дитяча Книга року ВВС – 2013», що представлений ВВС Україна у співпраці з Культурною програмою Європейського банку реконструкції та розвитку [226].

У 2005 р. англійське видавництво «Templar» видало казку Г. К. Андерсена «Снігова королева» в інтерпретації «А-Ба-Ба-Га-Ла-Ма-Ги», яка стала лідером продажів: було продано понад 30 тис. примірників цієї книги. Таким чином зазначені видавництва утверджують новий імідж українського продукту у світі. Усі здобутки видавництв відображено на їхніх офіційних сайтах («А-Ба-Ба-Га-Ла-Ма-Га» – ababahalamaha.com.ua/uk/Історія; «Грані-Т» – old.grani-t.com.ua/ukr/achievements; «Видавництво Старого Лева» – starlev.com.ua; «Либідь» – lybid.org.ua/golovna) та сторінках у соціальних мережах.

Усе зазначене вище стосувалося видавництв, проте рівень культури видань залежить не лише від них. У зв'язку із цим доречно навести думку головного редактора видавництва «Грані-Т» Олени Мовчан: «Парадоксом сучасності може стати чудова у всіх сенсах книга для дітей, *якій бракує… читачів* (виділено нами. – *А. Б.*). А бракує їх тому, що в повсякденному житті більшості українських родин книга фігурує тільки у формі шкільних підручників. Звідки дитина матиме смак до книг, культуру читання, якщо вона не бачить елементарного батьківського прикладу? Тому ми підходимо до проблеми з іншого боку – зріднення, зміцнення українських родин через книги й сімейне читання, увагу одне до одного, обговорення спільних проблем, сімейних, садочкових, шкільних подій. З родини все починається, нею все й завершується. Кожен із батьків готовий прихилити небо для своєї дитини, але часто не звертає уваги на елементарні речі – живе повноцінне спілкування» [60]. Тож майбутнє української дитячої книги – спільна справа видавців і читачів.

Щодо культури дитячої книги, то в ній кожен елемент є її складовою й вимагає до себе уваги фахівців. Проте для розвитку культури книги й культури її читання потрібен час, зокрема для покращення економічних умов, підвищення культурного рівня читачів, підготовки школи літературних і художніх редакторів, які відповідально ставитимуться до своєї справи, розуміючи, що книга створюється не на один день, а є складовою історії та культури нашого народу.

Соціально-комунікаційні технології

Як зазначено в «Короткому словнику політичної мови», «технологія – система послідовних цілеспрямованих дій, розрахованих на досягнення необхідного (заданого) результату» [14, с. 263].

На думку О. Скідіна, «технологію, у контексті пізнавального ставлення людини до світу необхідно розглядати в її гносеологічних функціях, а саме: як ланку в практичній перевірці істинності знань, теорії й як форму виявлення та розвитку суспільної сутності людини, чинника суспільного прогресу» [293, с. 10]. Науковець відзначає, що наявність алгоритмізованих, стандартизованих засобів і процедурних прийомів формування й реалізації соціальних програм, соціотехнічних проектів є відмітною рисою соціальної технології порівняно з іншими технологіями.

Він наголошував, що ефективність соціальних технологій зумовлена, зокрема, наявністю фахівців – соціальних технологів (інженерів), підготовлених на сучасній науково-методичній базі; змінами ставлення суспільства до інтелектуальної діяльності, подоланням бездуховності й антиінтелектуалізму, негативного інноваційного тла, що створює бар’єр несприйняття на шляху до вироблення певного неординарного рішення, наукомісткого проекту. Отже, існує потреба в підготовці фахівців, у тому числі у вищих навчальних закладах, тому в четвертому розділі висвітлено деякі аспекти цієї проблематики.

Автор називає такі ознаки будь-якої технології: 1) розмежування на внутрішні, пов’язані між собою етапи, фази, операції; 2) координованість

(поетапність) дій, спрямованих на досягнення пошукуваного результату; 3) кожна технологія передбачає однозначність виконання включених до неї процедур і операцій. Це вирішальна, неодмінна умова досягнення результатів, адекватних поставленій меті. Метою пропонованої нами нижче моделі є сформованість цивілізованого ставлення до української книги в інформаційному суспільстві, для досягнення якої необхідна скоординованість дій відповідних суб'єктів, яких ми розглянемо далі, на різних рівнях.

В. Різун зазначає, що «технологіями називаються способи, прийоми, методи, процеси, засоби організації різних видів діяльності особи і суспільства, теоретичні знання про ці способи і методи тощо» [283]. Він вважає, що технології є невід'ємною частиною культури народу, національної політики, і слушно наголошує, що для соціально-комунікаційної технології важливою є комунікаційна культура, зокрема медіакультура суспільства, що передбачає, медіаосвіту (медіапросвіту). Отже, В. Різун теж відзначає необхідність спеціальної підготовки, освіти.

Сфера соціального комунікування передбачає таку модель організації праці, в основі якої лежить поняття про суспільну комунікаційну систему (СКС). СКС називається технологічна система, яка включає певну соціальну структуру як носія функцій комуніканта, об'єкт (суб'єкт) впливу – комуніката та засоби впливу (медіа тощо) [283].

На думку В. Різуна, «будь-яка технологія передбачає предмет праці (предмет технологічного впливу, технологічний об'єкт), засоби праці (технологічні засоби), носія технологічних функцій (працівника, колективу тощо), рівень технологічного розвитку суспільства. Вона має безпосередній вияв у структурі виробничого процесу (технологічному процесі). Таким чином, будь-яка технологія передбачає наявність певної технологічної системи у вигляді теоретичних або фізичних моделей» [283]. У межах нашого дослідження ми пропонуємо медель формування цивілізованого

ставлення до української книги в інформаційному суспільстві за допомогою соціально-комунікаційних технологій.

В українській науковій думці провідними фахівцями, які розглядають соціально-комунікаційні технології, є Г. Почепцов, В. Різун, О. Холод. Г. Почепцов зосереджує свою увагу на PR-технологіях, зазначаючи, що інформаційно-комунікаційна кампанія має три етапи: планування, проведення та аналіз результатів (оцінювання) [244, с. 153]; В. Різун, розглядаючи масовокомунікаційні технології, проте, не дає чіткої дефініції соціально-комунікаційних технологій ні у своїх статтях, ні в підручнику. Водночас відзначає, що «у сучасній науковій літературі зроблено спробу виділити ряд інформаційно-комунікаційних технологій, які мають відношення до масової комунікації. Серед них: технології проектування та змін соціального простору, інформаційні технології, інформаційні інтерактивні технології, піар-технології, рекламні технології, пропагандистські технології та інші» [284]. Зокрема, інформаційні технології – це «сукупність методів, виробничих процесів і програмно-технічних засобів, що поєднані у технологічний комплекс і використовуються для виготовлення, зокрема, масовоінформаційної продукції» [284, с. 165]. До них належать такі технології: формування, організації та використання інформаційних ресурсів, технології виробництва інформації, технології управління інформацією тощо. В. Різун наголошує, що соціальнокомунікаційні розробки мають включати насамперед нові методи, методики, техніки, технології соціального комунікування залежно від соціальних умов, соціальних суб’єктів, соціальних структур [283].

О. Холод визначає соціально-комунікаційні технології як «систему маніпулятивних дій-комплексів, спрямованих на зміну поведінки соціуму» [365; 366]. Усі соціально-комунікаційні технології він вважає маніпулятивними й поділяє на два типи: мутації та інмутації, що спрямовані на позитивне або нейтральне й негативне змінення поведінки соціуму

відповідно. Серед технологій мутації він називає такі: додавання; модифікації; трансформації, а інмутації – змінення; руйнування; знищення.

Соціально-комунікаційні технології мають власну структуру, яка має такий вигляд: «1) запит суспільства; 2) “вакуум” виконавця; 3) суб’єкти майбутніх соціально-комунікаційних технологій (СКТ); 4) ринок ідей; 5) конкретні ідеї; 6) задум; 7) команда фахівців, здатних реалізувати задум; 8) волонтери для виконання другорядних функцій; 9) дослідження ринку запиту; 10) планування СКТ; 11) пошук фінансування СКТ; 12) тактичний і стратегічний розподіл ролей і фінансів; 13) реалізація плану СКТ; 14) корекція (узгодження змін, які спостерігаються в соціумі з подальшими планами реалізації СКТ); 15) подальша реалізація плану СКТ; 16) фінальне вимірювання (сканування) досягнень (прорахунків) СКТ; 17) фінал (завершення) СКТ; 18) аналіз ефективності впливу СКТ; оплата роботи виконавців» [366, с. 53].

У межах статті він розглядає такі види соціально-комунікаційних технологій: «1) технологія інформаційного охоплення (пропаганда); 2) технологія формування іміджу (іміжбілдінг та трешімідж); 3) технологія виправлення інформації (спіндоктор); 4) технологія інформаційного протитояння-боротьби (інформаційних війн); 5) технологія соціальних зв’язків (паблік рилейшнз); 6) технології просування (маркетингові комунікаційні технології); 7) технологія перемовин; 8) рекламні технології; 9) виборчі технології; 10) кризові технології; 11) технології формування промов (спірайтинг, спічмейкінг); 12) технології електронних мереж; 13) технології мобільного зв’язку; 14) технологія чуток; 15) технології організації дозвілля; 16) психотерапевтичні технології; 17) технології громадянського суспільства; 18) технологія перепису населення; 19) технологія реєстрації населення; 20) технологія реєстрації хворих у лікарнях; 21) технологія реєстрацій у РАГС (шлюб, розлучення, народження, смерть); 22) технологія пільгування; 23) релігійні технології (хресний хід,

освячення води, хрещення дитини, постриг у ченці тощо); 24) технології сакральних дій (шаманство, чаклунство, ведунство)» [365, с. 90].

На нашу думку, формуванню культури читання можуть слугувати такі технології: освіти, організації дозвілля, інформаційного охоплення (пропаганди), паблік рилейшнз, реклами тощо.

Російський учений Д. Гавра обґрунтовує таке визначення соціально-комунікаційних технологій: «це сукупність операцій, структур і процедур, яка системно організована, спирається на програму (план) і забезпечує досягнення мети соціального суб'єкта за допомогою управління процесами соціальної комунікації та умовами їх функціонування» [54, с. 276].

Українська дослідниця І. Бондаренко вважає, що будь-яка соціальнокомунікаційна технологія – «це відкрита, динамічна, мобільна система, яка повсякчас може змінювати технічний арсенал впливу, інструментальний набір засобів та знарядь впливу для досягнення певного результату. З одного боку, здатна трансформуватися під впливом зовнішніх чинників (економічних, культурних, політичних, етичних), з іншого – активно конструювати соціальну реальність (як приклад – створення віртуальної реальності)» [30]. Вона пропонує класифікацію соціальнокомунікаційних технологій за сферою розповсюдження; функціональним показником; об'єктом впливу; типом цільової орієнтації [30].

Спираючись на наведені вище здобутки вказаних учених, сформулюємо робоче визначення соціально-комунікаційних технологій формування культури читання української книги в інформаційному суспільстві як системно організовану сукупність процедур і операцій з освіти, організації дозвілля, інформаційного охоплення (пропаганди), паблік рилейшнз, реклами тощо на міжнародному, державному, організаційному, сімейному, індивідуальному рівнях для підвищення в суспільстві рівня володіння прийомами найбільш раціонального й продуманого використання видань, застосування новітніх технологій для пошуку, систематизації та

обговорення прочитаного, формування позитивного ставлення до української книги.

1.3. Методологія дослідження

Основою дисертації є інформаційний, аксіологічний, культурологічний, системний, діяльнісний підходи. Під час дослідження використано такі методи: *історичний* – для простеження еволюції читання та його культури; *термінологічний аналіз і метод операціоналізації понять* – для вивчення історії основних понять дослідження й уточнення їх змісту; *аналізу*, *синтезу*, *узагальнення* – для визначення тенденцій у формуванні культури читання в інформаційному суспільстві; *моделювання* – для побудови моделі формування культури читання української книги в інформаційному суспільстві за допомогою соціально-комунікаційних технологій; *порівняльний* – для виявлення особливостей використання соціально-комунікаційних технологій з метою формування культури читання української книги в ЗМІ та соціальних медіа; *контент-аналізу* – для з'ясування ролі ЗМІ та соціальних медіа у формуванні культури читання книги загалом та української зокрема; *моніторинг електронних даних* – для відбору радіопрограм для аналізу; *вторинний аналіз* результатів соціологічних досліджень інших дослідницьких колективів та *соціологічне опитування (індивідуальне анкетування)* – для виявлення основних характеристик сучасних практик читання.

Р. Перцовська виділяє такі підходи до розвитку культури читання:

– ціннісно-орієнтувальний – розвиток загальної культури мислення й аналітичного сприйняття письмової інформації;

– маркетинговий – активізація різних аспектів діяльності бібліотек у роботі із читачами;

– технологічний – використання можливостей нових технологій у досягненні поставленої мети;

– творчий – розробка й вироблення нестандартних ідей у породженні нових артефактів;

– психологічний – стимулювання читацької активності в суспільства [227].

Усі зазначені напрями передбачають використання соціально-комунікційних технологій.

А. Алексєєв висуває такі вимоги до моделі соціального процесу: «модель повинна словесними (символічними, графічними тощо) засобами виражати специфіку цього процесу, тобто вона не може бути “в готовому вигляді” застосована до іншого суспільного явища; повинна співвідноситися з моделями інших суспільних явищ, “вписуватися” в більш загальну систему; повинна слугуватине лише опису процесу, а й розкриттю його внутрішнього “механізму”, містити в собі “правила”, закони функціонування; повинна бути здатна до реалізації евристичних, пошукових функцій, відкривати можливості для подальшого розгортання та пояснення нових фактів відповідної сфери діяльності» [5]. Крім того, на думку автора, модель має бути соціологічною, тобто використовувати терміни й поняття саме соціологічної теорії. З урахуванням зазначеного на основі аналізу наукової літератури та результатів власних досліджень ми побудували концептуальну модель формування культури читання української книги в інформаційному суспільстві, яка включає суб’єктів різних рівнів (міжнародного, державного, організаційного, сімейного, індивідуального), заходи (заснування Всесвітнього дня книги та авторського права, заснування й проведення літературних та книжкових конкурсів і виставок, ярмарків, створення тематичних програм, рубрик, фільмів, сімейні читання, читання з дитиною, пропагування читання в приватних розмовах тощо), технології (освіти, організації дозвілля, інформаційного охоплення (пропаганди), паблік

рилейшнз, реклами тощо), канали (ЗМІ, соціальні медіа тощо) та об'єкт впливу – читачів.

Емпіричну базу дослідження становлять результати дослідження читання книжок в Україні, підготовлене компанією «GfK Ukraine» на замовлення компанії «Київстар», у липні 2013 р. (метод: особисті інтерв'ю вдома в респондента; кількість інтерв'ю: 1000; тривалість інтерв'ю: до 40 хвилин; респонденти: населення України віком від 15 до 59 років; географія: усі регіони України; вибірка репрезентативна населенню України за статтю, віком, розміром населеного пункту та регіоном за даними Державної служби статистики станом на 01.01.2012 р.; похибка вибірки: 3,1%); результати авторського опитування учасників тренінгів з використання інформаційних технологій, організованих ІЖМК Класичного приватного університету у 2015 р. (метод: анкетування очне індивідуальне; вибірка $n = 600$ осіб, теоретично припустима похибка – ±4%, рівень довірчої ймовірності – 95,45%).

Для виявлення ролі ЗМІ та соціальних медіа у формуванні культури читання української книги ми застосували контент-аналіз, оскільки, як слушно зазначає Л. Авер'янов**,** «контент-аналіз не займається власне змістом, а виключно *частотним розподілом смислових одиниць* у тексті, або інакше – аналізом статистичних закономірностей частотного розподілу смислових одиниць у тексті. ... У свою чергу, закономірності частотного розподілу смислових одиниць у тексті нерідко надають змогу зрозуміти закономірності саме смислового визначення об'єкта» [1, с. 17]. В. Іванов визначає такі загальні принципи використання контент-аналізу:

– застосування методу рекомендовано в усіх випадках, коли потрібен високий ступінь точності чи об'єктивності аналізу;

– контент-аналіз застосовують зазвичай за наявності великого за обсягом і несистематизованого матеріалу;

– контент-аналіз корисний у тих випадках, коли категорії, важливі для цілей дослідження, характеризуються певною частотою появи в досліджуваних документах;

– контент-аналіз часто дає добрі результати, коли велике значення для досліджуваної проблеми має сама мова джерела інформації, яке вивчається, його специфічні характеристики [99].

Джерельна база: програми телеканалів “СТБ”, “Інтер”, “1+1” за 2009 р. – 20.08.2016; “TV5”, “Алекс” за 2012 р. – 20.08.2016; випуски газет “Високий замок”, “Дзеркало тижня”, “Запорізька Січ” за 2012 р. – 20.08.2016; випуски журналу “Cosmopolitan” (Україна) за 2005 р. – вересень 2014 р., “Натали”, “Единственная” – за 2005 р. – квітень 2015 р., “VIPCLUB”, “Мужской клуб”, “Афиша” – за 2014 – травень 2015 р. Крім того, для узагальнення досвіду приватних та державних інституцій з формування культури читання української книги за кордоном і з’ясування основних напрямів їх діяльності використано інформацію, подану на офіційних сайтах таких країн, як: Азербайджан, Грузія, Казахстан, Канада, Німеччина, Польща, Румунія, США, Україна, Франція. Формування культури читання окремою організацією в соціальних медіа простежено на прикладі PocketBook.

Для виявлення стану справ з формуванням інтересу до читання на телебаченні здійснено контент-аналіз програмного продукту трьох телеканалів, які належать холдингам з найбільшою цільовою аудиторією: «СТБ» («StarLightMedia»), «Інтер» («Inter Media Group»), «1+1» («1+1 Media»); моніторинг 246 радіостанцій, з них сателітарних – 29; контент-аналіз жіночих журналів «Натали», «Единственная», «COSMOPOLITAN (Украина)», які впродовж останніх декількох років лідирують за накладами та охопленням читачів одним номером, згідно з останніми дослідженнями MMI, представленими компанією TNS в Україні (рис. 1.1) [69].

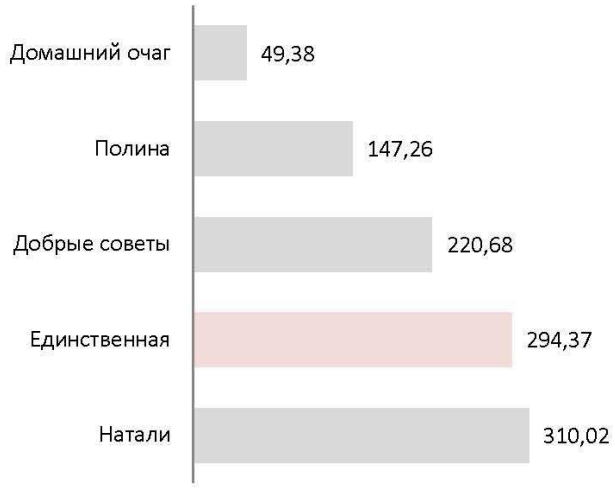

Рис. 1.1. Рейтинг українських журналів за аудиторією одного випуску 2014 р.

Відбір контенту зазначених джерел для аналізу здійснено шляхом пошуку за ключовими словами «книга», «читання книги», «поет», «письменник», при цьому відсіяно повтори та інші «шуми» (фразеологізм зі словом книга в сюжетах та статтях, не пов’язаних з тематикою читання книг, рекламні посилання на інші матеріали тощо). Виявлені журналістські матеріали для цілей дослідження поділено за змістом на такі групи:

1) ситуація з виданням книг і читанням в Україні;
2) заходи з популяризації читання;
3) поради, що читати;
4) виховання в дитини любові до книги;
5) книжкові виставки та ярмарки;
6) літературні та видавничі нагороди;
7) зустріч з автором;
8) зірковий приклад;
9) спосіб читання, використання книги та поводження з нею, культура читання;
10) спонукання до читання загалом і конкретних видань зокрема;

11) підготовка та вихід у світ нової книги;

12) життя письменників, зокрема їх ювілеї;

13) свята, пов’язані з книгою;

14) згадування книги у зв’язку з її екранізацією або театральною постановкою;

15) події в книжковій справі за кордоном;

16) електронні книги;

17) програма за книгою;

18) письменник – гость студії;

19) цитування письменників;

20) доля видань, творів і літературних героїв.

Відібрані телевізійні сюжети та журналістські тексти в друкованих виаданнях надали змогу зробити висновки щодо програм та рубрик, які роблять свій внесок у формування культури читання загалом і української книги зокрема, з погляду їх авторів, тематики, жанрів. Це, у вою чергу, надало змогу виявити «вузькі місця» та сформулювати рекомендації для ЗМІ.

При визначенні жанрів друкованих ЗМІ ми спиралися та класифікації, подані в таких джерелах: [13; 124; 324]. Досліджуючи телевізійні програми, ми зверталися насамперед до таких джерел: [63; 65; 66; ; 157; 170; 367; 374].

У межах дослідження розглянуто стиль життя найбагатших та най-успішніших письменників України, якими, згідно з рейтингом сайту «Вести», є Генрі Лайон Олді, Симона Вілар, Андрій Кокотюха, Василь Шкляр, Ірен Роздобудько, Сергій Жадан, Любко Дереш, Лада Лузіна, Ірена Карпа, Софія Андрухович [326]. У четвертому розділі з’ясовано, наскільки ці автори часто згадуються в ЗМІ та з якого приводу.

1.4. Типологія читачів

Альберто Мангуель у своїй «Історії читання» так говорить про феномен читача: «Читачів... об'єднує спільне для всіх нас мистецтво. Читання літер на сторінці – лише одна з його граней. ... але саме читач розуміє їх [літер] значення; це читач знаходить у якомусь об'єкті, місці чи події їжу для читання; це читач повідомляє значення системі знаків і потім дешифрує її. Ми всі читаємо себе й світ навколо нас, сподіваючись зрозуміти, хто ми такі та де знаходимося. Ми читаємо, щоб зрозуміти, або хоча би почати розуміти. У нас просто немає іншого виходу. Читання потрібне людині, майже так само, як дихання» [174, с. 11].

Найбільшого поширення дослідження культури читання різних категорій читачів набули в першій третині XX ст., коли фахівці звернулися до психологічних аспектів читацької діяльності. Основними працями, присвяченими проблемі вивчення читачів, є такі: М. Рубакін «Психологія читача і книги» (1929 р.) [288], Я. Шафір «Нариси психології читача» (гл. 1 «Психологія читання», 1927 р.) [376, с. 112], С. Вальдгард «Нариси психології читання» (1931 р.) [42].

Одним із перших, хто охарактеризував різні типи читачів, був М. Рубакін. Його праці до сьогодні не втратили своєї актуальності. Бібліопсихологія М. Рубакіна є досить добре розробленою теорією психології читача й книги, у якій: визначено предмет і об'єкт, завдання й цілі дослідження, методи біблієпсихологічного дослідження читача та книги; подано механізм процесу читання, що включає в себе вербальний, інтервербальний і суправербальний рівні; окреслено коло проблем, досліджуваних бібліопсихологією: взаємодія читача й автора, читача та книги; співвідношення індивідуального й успадкованого та соціального в процесі читання, раціонального й емоційного факторів читання, біологічного та соціального тощо [288].

Із середини 60-х рр. XX ст. бібліопсихологічна теорія М. Рубакіна дістала друге життя. Аналіз проблем, розглянутих бібліопсихологією, надав змогу об'єктивно оцінити деякі положення цієї теорії для сучасної психології читання, мовознавства, психолінгвістики й інших наук (Є. Ареф'єва, О. Леонтьєв, Ю. Сорокін, Б. Умнов) [9; 297; 325].

Осмислення отриманих даних надало змогу запропонувати ряд емпіричних типологій читачів, виділити фундаментальні проблеми, що потребують комплексного розроблення спільними зусиллями представників різних наук; простежити характерні риси читання, спричинені реальними умовами життєдіяльності людей. Водночас у вивченні читацької поведінки зберігався принцип соціального детермінізму. Крім того, дослідження читання різних категорій і груп читачів, проведені з 60-х рр. XX ст., не розглядають діяльність читачів у процесі пошуку необхідної інформації, тоді як ця діяльність є складовою культури читання [297; 373].

В одній зі статей Ю. Мелентьєвої порушено питання еволюції читання та його вивчення. Окреслюючи основні періоди у вивченні російського читача, автор зазначила, що найґрунтовніше досліджено XIX ст. Т. Ковальська розкрила питання вивчення читача в українському бібліотекознавстві в другій половині XIX – початку XXI ст. [198].

Згідно з «Українською бібліотечною енциклопедією» [347], типологія читачів – це розподіл читачів на групи на основі певної сукупності відмінних характеристик, що забезпечують стале і послідовне віднесення того чи іншого індивіда до певної групи. В енциклопедії розглянуто класифікації, пропоновані різними вченими в різні часи. Але загальний висновок такий: «Теоретична і практична складність проблеми поки що не надає змоги утворити універсальні класифікації читачів. Питання про створення наукової типології читачів з метою поліпшення якості їх обслуговування залишається відкритим» [347].

Н. Стефановська вибудовує стратифікацію читацьких інтересів, що певною мірою відображає стан культури читання в сучасному суспільстві, виділяючи три групи потреб у читанні:

1) освоєння мінімуму соціально необхідних текстів з метою освітньої або професійної діяльності, результатом якої є одержання атестата, диплома, соціального статусу тощо;

2) інтерес до службового й престижного читання, наприклад, участь в інтелектуальних, політичних, професійних співтовариствах, групах; підвищення професійної кваліфікації; читання модних книг;

3) розвиток інтересу до читання в емоційну потребу, необхідність, що виражається у високодуховній комунікації.

Дослідниця зазначає: «Ці три базових види інтересу до читання діють не ізольовано, а проникають один в одного, формуючи проміжні турбулентні феномени “перехідного”, змішаного інтересу. Наприклад, реалізація рефлексивного-духовного інтересу до читання як супутній ефект може привести до соціальної напруженості, і, навпаки накопичений досвід престижного читання може перетворитися на рефлексивний-духовний інтерес при обриві такої кар’єри, а може обмежитися інтересом винятково до нормативно-необхідного читання» [308, с. 133].

Читачі книжкової продукції є і її покупцями. З. Партико та Г. Шепелева [221] пропонують типологію покупців книжкової продукції залежно від переваг щодо точок продажу, залежно від сприйняття цін, залежно від типу їх поведінки, залежно від домінантної участі процесів мислення і сприйняття, залежно від швидкості реакції на товарну новинку, відповідно до ступеня сенситивності та емоційної чутливості.

Щодо вивчення читачів на початку XXI ст., то потрібно відзначити класифікацію, подану Л. Завгородньою [90]. Вона розкриває загальну сутність категорії читача з погляду різних наукових підходів, передусім теорії комунікації, соціології, психології, поетики, рецептивної теорії,

герменевтики й пропонує систематику типів читача з урахуванням зарубіжного та українського досвідів його вивчення:

1. Читач як споживач літературної продукції – результату авторської праці, зафіксованого на писемних (рукописних і друкованих) носіях інформації. Цей тип читача вивчають передусім у межах культурологічних та соціологічних галузей знання за допомогою функціонально-соціологічного аналізу.

2. Читач як об'єкт навмисного й ненавмисного, прямого та непрямого, а нерідко й маніпулятивного впливу за допомогою закладеної в тексті інформації та спеціально організованої його структури. Рецептивна поетика робить акцент на способах активізації та підтримування процесу читання, тому є перспективним напрямом розвитку текстознавства.

3. Читач як суб'єкт сприймання, інтерпретації та розуміння тексту.

Мабуть, кожен автор мріє про читача, здатного максимально повно схопити явні й приховані смисли тексту, адекватно сприйняти й зрозуміти його зміст і втілену в ньому авторську концепцію. У такому випадку мають на увазі *ідеального* (абстрактного) читача, найчастіше читача-співбесідника [103, с. 100]. Але зазвичай автор має справу з реальним читачем. *Реальний* читач несе в собі певні настановлення та стереотипи сприймання тих чи тих текстів.

Своєрідним «гібридом» ідеального (абстрактного) і реального читача є так званий *поінформований* читач, якого описав С. Фіш, один із чільних адептів критики читацької реакції (відгуку) – американського варіанта теорії рецепції твору. Аналогами поінформованого читача є також поняття *взірцевий читач*, обґрунтоване У. Еко в контексті його концепції відкритого твору, і поняття *архічитач*, запропоноване М. Ріффатером у книзі «Есе зі структуральної стилістики» (1971). І взірцевий читач, й архічитач заступають узвичаєне поняття *середній* читач. Терміни У. Еко та М. Ріффатера позначають, з одного боку, читача, віддаленого від поверхового декодування, з другого – читача, відмінного від надчитача, який додає в текст свою

культуру, вишукану ерудицію, незрідка ігноруючи при цьому авторський первісний смисл.

Залежно від рівня текстознавчої компетенції реципієнта, його фахової підготовки, культури читання, сфери діяльності, спеціальної спрямованості процесу читання Л. Завгородня виокремила такі читацькі типи: читач-професіонал, зокрема читач-критик, читач-аматор, звичайний читач. Вона наголошує, що кожен із названих типів по-різному опрацьовуватиме текст, тому матиме різні плоди від прочитаного.

На наш погляд, сучасна класифікація читачів має враховувати зміни, пов’язані з розвитком науки і техніки. Як слушно зазначає Р. Перцовська, в умовах інтенсивного розвитку електронних технологій і інтерактивного мережного простору збільшується чисельність електронних видань, створюються сайти традиційних бібліотек і книготорговельних підприємств, з’являються цифрові бібліотеки, електронні літературні форуми, книжкові клуби, співтовариства, що приводить до виникнення нових соціокультурних явищ – ринку електронної книги, читацької інтернет-аудиторії, формування нових читацьких пріоритетів і цінностей [227, с. 10].

У статті К. Тягло розглянуто соціокультурні трансформації кінця ХХ – початку ХХІ ст. у їх безпосередньому зв’язку з полем літератури та практиками читання; видозміну читацьких практик та способів сприйняття друкованої продукції з появою та розповсюдженням Інтернету, а також ролі читача у створенні та поширенні літературної продукції. Розглянуто також проблему формування новітнього субполя літератури в Інтернеті, його відмінності порівняно із субполем друкованої літератури. Резюмовано суттєві переваги й недоліки «електронного» читання, що виникає на межі традиційної літератури та Інтернету.

Автор зазначає, що «медіатизація культурного простору так чи інакше визначає розвиток літератури і поступовий її перехід в електронний формат. Застороги дослідників стосовно небезпеки електронного читання як

недоступного для широкого загалу через поки що обмежений доступ до електронних ресурсів є скоріше декларативними. Ролі читача при залученні до електронних літературних та інформаційних джерел примножуються, а час пошуку потрібних ресурсів скорочується. В цьому поки що полягає суттєва перевага електронної літератури над традиційною друкованою» [332].

Інтернет і збільшення кількості спеціалізованих літературних сайтів робить можливою публікацію творів маловідомих і молодих авторів, сприяє популяризації їх творів, а також поширенню та наближенню до споживачів нових форм і жанрів літератури.

На замовлення компанії «Київстар» спеціалістами Gf Ukraine влітку 2013 р. було проведено дослідження «Читання книг в Україні», у якому взяли участь понад 1000 респондентів з усієї країни.

У цьому дослідженні визначено такі цільові групи: читачі-покупці, читачі-непркупці, нечитачі. Виявлено соціально-демографічні особливості цільових груп: жінок більше серед дорослих – читачів-покупців, тоді як чоловіків – серед дорослих-нечитачів, наймолодшою аудиторією є дорослі-читачі-покупці, а найстаршою – дорослі-нечитачі; серед дорослих-читачів-покупців найбільше батьків дітей до 15 років; серед дорослих-читачів частка респондентів з вищою освітою є більше ніж у 2 рази вищою, ніж частка таких респондентів серед дорослих-нечитачів (як покупців, так і непокупців); за родом занять серед дорослих-нечитачів значуще більше робітників, тоді як серед читачів переважають спеціалісти з вищою освітою або службовці; дорослі-читачі-покупці мають найвищий рівень добробуту, рівень добробуту дорослих-читачів-непокупців значуще не відрізняється від рівня добробуту дорослих-нечитачів; відмінностей за регіоном не виявлено; найбільша частка респондентів, що проживають у селі, зафіксована серед дорослих-нечитачів, найменша – серед дорослих-читачів-непокупців [80].

На сьогодні ми можемо поділити читачів на таких, які зазнають переважно впливу або телебачення, або радіо, або журналів, або газет, або

соціальних медіа. За результатами проведеного опитування учнів 9–11-х класів м. Запоріжжя, серед них більшість тих, хто віддає перевагу соціальним медіа та телебаченню, – 42% та 32% відповідно.

1.5. Суб'єкти формування культури читання книги в інформаційному суспільстві

У сучасному суспільстві функціонують такі рівні розвитку культури читання: міжнародний, державний, організаційний, сімейний, індивідуальний, що, у свою чергу, є одночасно основою формування та якісними показниками культури суспільства.

Міжнародний рівень: ЮНЕСКО, Міжнародна асоціація книговидавців, Міжнародна федерація книготорговців, Міжнародна федерація бібліотечних асоціацій та установ тощо.

Організація об'єднаних націй з питань освіти, науки і культури, ЮНЕСКО (англ. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, UNESCO) – міжнародна організація, спеціалізована установа Організації Об'єднаних Націй, яка при співпраці своїх членів-держав у галузі освіти, науки, культури сприяє ліквідації неписьменності, підготовці національних кадрів, розвитку національної культури, охороні пам'яток культури тощо. На початок 2013 р. кількість країн-учасниць становила 195. На 2011 р. вона охоплювала 193 країни-держави; консультативний статус при ній мають неурядові організації (приблизно 250). Україна є членом ЮНЕСКО від 1954 р. [405].

Діяльність ЮНЕСКО в галузі культури охоплює такі сфери:

– збереження та відродження матеріальної і нематеріальної культурної спадщини;

– розвиток мистецтв;

– сприяння розвитку сучасних культур;

– сприяння поверненню втрачених культурних цінностей країнам їхнього походження;

– поширення книг і читання шляхом сприяння розвитку книговидавничої справи;

– розвиток індустрії культури та розробка політики в галузі культури;

– захист авторських і суміжних прав;

– аналіз взаємозв'язку між культурою та розвитком, врахування культурного фактора у розвитку суспільства;

– розвиток культурного плюралізму та міжкультурного діалогу.

У галузі освіти основні зусилля ЮНЕСКО спрямовані на:

– сприяння розширенню доступу до базової освіти та ліквідації неписьменності;

– розвиток екологічної та превентивної, безперервної, професійно-технічної та вищої освіти;

– сприяння проведенню аналізу та оцінки національних освітніх систем, розробці політики та здійсненню реформ у галузі освіти з метою покращання її якості та адаптації до потреб суспільства;

– підготовку освітянських кадрів;

– сприяння визнанню еквівалентності навчальних курсів, свідоцтв і дипломів у сфері освіти.

У галузі комунікації та інформації ЮНЕСКО покликана сприяти вільному поширенню інформації, розвитку плюралізму та незалежності засобів інформації, зміцненню та модернізації інформаційних інфраструктур і служб документації (бібліотек, архівів) у країнах-членах, застосуванню нових інформаційних і телекомунікаційних технологій, підготовці кадрів у цій галузі.

Особливо відзначимо, що2007 р. був оголошений ЮНЕСКО роком читання.

Міжнародна асоціація видавців (МАВ) – велика організація, яка об’єднує національні видавничі асоціації. Заснована у Франції в 1896 р. Основне завдання організації – забезпечувати й захищати свободу видавничої діяльності та читання. МАВ активно бере участь у конференціях і зустрічах з проблем видавничої справи, інтелектуальної власності, книгообміну, авторського права тощо. Керівний орган – Міжнародний комітет, у якому представлені всі асоціації – члени МАВ. Збираються не рідше разу на рік під час проведення Франкфуртського книжкового ярмарку.

Європейська та міжнародна федерація книгопродавців представляє національні асоціації книготорговців у Європейському Союзі та за його межами. Її місія полягає в представленні інтересів книготорговців у європейських інститутах та інших міжнародних організаціях. Надає особам, які приймають рішення, інформацію про роль книгарень як економічних і культурних зацікавлених сторін і виступає в інтересах усіх читачів. Шляхом зміцнення зв’язків між асоціаціями книготорговців з усієї Європи та всього світу сприяє обміну передовим досвідом між його членами і діє як форум для обговорення та співпраці між представницькими органами книгарень по всій Європі і за її межами [391].

Міжнародна федерація бібліотечних асоціацій та установ (англ. The International Federation of Library Associations and Institutions, IFLA) – міжнародна організація, яка представляє інтереси бібліотечних та інформаційних працівників.

IFLA була заснована у 1927 р. Має понад 1700 членів у більш ніж 150 країнах. Штаб-квартира IFLA знаходиться в Гаазі, Нідерланди. IFLA є незалежною міжнародною неурядовою та некомерційною організацією.

Її основними цілями є:

– заохочення високих стандартів бібліотечних послуг та інформації;

– поширення передового розуміння цінності бібліотеки та інформаційних служб;

– представляти інтереси членів по всьому світу.

Проблеми, спільні для бібліотек з усього світу, є предметом основної діяльності IFLA. До них належать:

– ALP (поліпшення бібліотечної програми) – розвиток професії бібліотекарів у розвинених країнах,

– FAIFE (вільний доступ до інформації та свободу вираження поглядів) – свобода доступу до інформації та свобода вираження думок;

– CLM (комітет авторського права та інших юридичних питань) – присвячена авторському праву та іншим правовим питанням;

– PAC (збереження та охорона навколишнього середовища) – основна увага приділяється ініціативам, пов'язаних зі збереженням та підтриманням бібліотечних матеріалів;

– Програма UNIMARC;

– бібліотеки для сліпих.

Державний рівень: Міністерство освіти і науки України, Міністерство культури України, Державний комітет телебачення і радіомовлення тощо.

Держа́вний комите́т телеба́чення і радіомо́влення Украї́ни (*Держкомтелерадіо України*) – орган виконавчої влади, відповідальний за інформаційну політику в державі (зокрема, за мовну політику, видавничу справу, захист суспільної моралі) [72].

Комітет створено під назвою Державний комітет інформаційної політики, телебачення і радіомовлення України відповідно до Указу Президента України № 919/2000 від 25.07.2000 шляхом об'єднання Державного комітету інформаційної політики України та Державного комітету телебачення і радіомовлення України, з наступним перейменуванням (Указ Президента за № 54/2003 від 31.01.2003, Положення

про комітет затверджено указом № 920/2003 від 27.08.2003) у Державний комітет телебачення і радіомовлення України.

Основними завданнями Комітету є:

– участь у формуванні та забезпечення реалізації державної політики в інформаційній та видавничій сферах;

– аналіз і прогнозування тенденцій розвитку інформаційного простору України, ринку друкованої, теле- і радіопродукції;

– координація діяльності державних засобів масової інформації, зокрема Національної телекомпанії України; Національної радіокомпанії України; державної телерадіокомпанії «Крим»; обласних телерадіокомпаній; Київської та Севастопольської регіональних державних телерадіокомпаній, видавництв,з метою забезпечення поширення офіційної інформації щодо найважливіших політичних, економічних, а також інших питань та суспільних процесів у державі; розробка і реалізація заходів, спрямованих на підтримку і розвиток видавничої справи, вітчизняних засобів масової інформації, інших виробників інформаційної продукції.

У системі Держкомтелерадіо України функціонують 24 обласні державні телерадіокомпанії, державна телерадіокомпанія «Крим», а також регіональні телерадіокомпанії в містах Київ і Севастополь.

До сфери державного управління належать Українська студія телевізійних фільмів «Укртелефільм»; Національна телекомпанія України, Національна радіокомпанія України, Державна телерадіокомпанія «Культура», Державна телерадіокомпанія «Всесвітня служба «Українське телебачення і радіомовлення», Державна міська телерадіокомпанія «Сіверська» (м. Новгород-Сіверський Чернігівської обл.) та Криворізьке міське державне об’єднання телебачення і радіомовлення.

У підпорядкуванні Державного комітету телебачення та радіомовлення України перебуває 16 спеціалізованих державних видавництв, які забезпечують реалізацію державної політики у видавничій сфері (у Києві –

«Веселка», «Вища школа», «Дніпро», «Здоров'я», «Либідь», «Мистецтво», «Музична Україна», «Техніка», «Україна», «Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана», у Донецьку – «Донбас»; у Львові – «Каменяр», «Світ»; в Одесі – «Маяк»; в Ужгороді – «Карпати»; у Харкові – «Основа»).

До сфери функціонального управління Держкомтелерадіо належать також:

Державна наукова установа «Книжкова палата України імені Івана Федорова»;

Державне спеціалізоване підприємство «Укртелефільм»;

Державне спеціалізоване автотранспортне підприємство;

Український інститут підвищення кваліфікації працівників телебачення, радіомовлення і преси (Укртелерадіопресінститут);

Всеукраїнський інформаційно-культурний центр у м. Сімферополі;

Державне підприємство «Дирекція фестивально-виставкової діяльності»;

Державне підприємство «Державний оркестр «РадіоБенд Олександра Фокіна».

Українська бібліотечна асоціація є членом Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій та установ [262].

У лютому 2015 р. виповнилося 20 років з дня заснування Української бібліотечної асоціації (УБА) – всеукраїнської громадської організації, метою якої є всебічне сприяння розвитку бібліотечно-інформаційної сфери і забезпеченню прав користувачів на якісне і своєчасне бібліотечне обслуговування та доступ до інформації, а також захист спільних інтересів членів УБА. Нині УБА представляє близько 69 тис. бібліотечних працівників з усієї країни, понад 39 тис. бібліотек. Члени УБА працюють в публічних, вузівських, шкільних і спеціальних бібліотеках. УБА визнана професійною спільнотою України та світу, сприяє розвитку громадянського суспільства, впливає на розвиток бібліотечно-інформаційної сфери в Україні, активно

відстоює права громадян на доступ до всього обсягу накопичених знань та інформації, свободу слова, працює задля розвитку суспільства знань.

Місією Української бібліотечної асоціації є всебічне сприяння розвитку бібліотечної справи і забезпеченню реалізації права користувачів бібліотечних послуг на якісне і своєчасне бібліотечне та інформаційно-бібліографічне обслуговування, а також захист соціальних та інших спільних інтересів членів УБА.

УБА бачить себе лідером у відстоюванні права громадян України на доступ до всього обсягу накопичених знань та інформації, права на свободу слова, у розвитку відкритого інформаційного суспільства, що базується на знаннях.

УБА сприяє формуванню у суспільстві усвідомлення ролі бібліотеки як чинника розвитку демократії, громадянського суспільства, науки, культури, безперервної освіти населення, його інформаційної та технологічної освіченості, центру культури та інформації.

УБА сприяє розвитку бібліотечно-інформаційної галузі та бібліотечної професії в Україні, професіоналізації бібліотечно-інформаційних працівників.

УБА здійснює свою діяльність, базуючись на таких концептуальних принципах:

– забезпечення інтелектуальної свободи та відданості ідеалам демократії;

– орієнтації на користувача («читачецентризм»);

– сприяння освіті та просвітництву нації;

– безперервності навчання, постійного професійного вдосконалення; співпраці, партнерства; відкритості, прозорості та підзвітності [391].

Зокрема, проводить Конкурс з популяризації читання на сайтах бібліотек України у 2015 р. до Всеукраїнського дня бібліотек і продовжує низку щорічних конкурсів бібліотечних інтернет-сайтів та з сервісного веб-обслуговування користувачів. Положення про Всеукраїнський конкурс

бібліотечних інтернет-сайтів затверджене Наказом МКТ України від 07.02.2007 № 2, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України.

Організаційний рівень: бібліотеки, навчальні заклади, книгарні, видавництва, видавничі організації, медіахолдинги, редакції ЗМІ, громадські організації, зокрема "Форум видавців", Центр літературної освіти, PocketBook тощо.

Бібліотеки

Орієнтуючись на запити сучасного користувача, бібліотеки створюють необхідні умови для здійснення інформаційно-пошукової діяльності, надають доступ до інформації на друкованих і електронних носіях, розмаїтості комунікативних каналів і засобів. Спеціально організовані заходи щодо розвитку навичок і умінь роботи з традиційними й електронними інформаційними джерелами впливають на стимулювання інтересу до читання, підвищення рівня читацької активності і літературно-письмової культури в суспільстві. Електронні технології можна розглядати і як інструмент формування пошукових і аналітичних якостей особистості, і як один із засобів розвитку читацької культури.

Р. Шартьє зазначає, що «бібліотека має стати тим місцем, де користувачеві допоможуть знайти свій шлях у цифровому світі, відіграти вирішальну роль в оволодінні ним інструментами і техніками, властивими новим формам писемності» [375].

В. Аскарова, наприклад, виділяє такі перспективні інноваційні напрями роботи бібліотек, що впливають на трансформацію уявлень читачів про бібліотечну діяльність:

– інформаційна й психолого-педагогічна підтримка дорослих організаторів дитячої та юнацької літератури, консультування батьків, учителів з добору літератури для читання та стимулювання читацької активності різних вікових груп;

– експертиза потоку дитячої та юнацької літератури, складання індивідуальних і групових рекомендаційних бібліографічних посібників у паперовому й електронному вигляді;

– навчання дітей і юнацтва аналітико-синтетичної роботи з текстом; організація курсів з вивчення ефективних стратегій читання;

– бібліотерапевтична служба, головною метою якої є допомога в подоланні життєвих проблем, психологічних травм за допомогою книги і читання;

– моніторинг, дослідження, діагностика різних аспектів читацької діяльності [10, с. 38].

Маркетинговий підхід до вивчення читацького попиту надає змогу здійснювати ретельне й усебічне вивчення потреб, запитів, інтересів читачів, а аналіз їхніх результатів – коректувати роботу зі створення бібліографічних, консультаційних, методичних, інформаційних ресурсів. Завдяки цьому бібліотеки більш ефективно функціонують і орієнтуються в сучасної соціокультурній ситуації.

Н. Вакулич визначає бібліотечний маркетинг як «різновид творчої управлінської діяльності, що сприяє становленню і збільшенню виробництва бібліотечних товарів і послуг з метою їхньої реалізації й обмеження зайнятості бібліотекарів шляхом задоволення запитів користувачів через вивчення цих запитів і шляхів їхнього задоволення» [41, с. 51].

Новим у бібліотечній діяльності є реклама і паблік рилейшенз, які використовують, щоб створити сучасний імідж бібліотеки, збільшити чисельність відвідувачів, зав’язати контакти з владними, суспільними, комерційними іншими структурами, уплинути на зміну традиційних представлення про бібліотеки загалом і характері їхньої діяльності. Для цього застосовують не тільки традиційні способи інформування про надані послуги, а й освоюють можливості електронних комунікативних засобів, інтерактивного мережного простору, ЗМІ тощо.

Поява і розвиток електронних технологій привело до істотних змін основ організації життєдіяльності суспільства, трансформації і переглядові більшості пріоритетів і цінностей, відкриття нових обріїв у розвитку інтелектуального і креативного потенціалу особистості. Успішний розвиток бібліотечної діяльності передбачає використання можливостей телекомунікаційних технологій і мережної взаємодії. Більшість бібліотек освоює сьогодні електронний інтерактивний простір шляхом створення веб-сайтів, де читач може знайти інформацію про бібліотеку, її посилуги, друковані й онлайнові ресурси, інформацію про нові надходження, майбутні заходи, події культурного життя тощо.

Однією з тенденцій розвитку читацької й бібліотечної взаємодії є створення на сайтах бібліотек інтернет-майданчиків, читацьких інтернет-клубів, де читачі можуть обговорити прочитане, висловити власну позицію.

Електронні технології стають простором для формування принципово іншої – віртуальної культури. Уже сьогодні в Мережі створюється середовище, що концентрує свої ресурси в цифрових бібліотеках, повнотекстових базах даних, на інтернет-конференціях, на форумах, на спеціальних літературних сайтах.

Цікавим і гідним наслідування є досвід Фінляндії з пропаганди читання – робота бібліотекарів-порадників. Це спеціальні працівники, які добре знають літературу і радять її прочитати певним групам. Закони порадників: книги потрібно прочитати особисто; рекомендувати можна лише ті видання, які сподобалися; група читачів повинна бути невеликою (7–8 осіб); потрібно перервати розповідь на найбільш цікавому місці; у бібліотеці слід мати не менше ніж 2 примірники рекомендованої книги; рекомендувати видання краще в костюмах героїв книг. Бібліотекарі-порадники мають свою сторінку в Інтернеті, проводять тренінги для новачків, чемпіонати з порад, марафони. У країні працює широка мережа шкіл читання, у тому числі віртуальна. Користувачі, які проходять певний етап, отримують яскраві

дипломи. Дружба, що зароджується на книжковому сайті, не припиняється після обговорення книги – люди продовжують дружити й зустрічатися [21].

Відомий письменник Н. Гейман наголошував, що читання художньої літератури, читання заради задоволення – це одне з найважливіших занять у житті людини, і закликав до розуміння ролі бібліотеки та бібліотекарів [195].

Навчальний заклад – організація, що на постійній і безперервній основі здійснює освітній процес з метою навчання, виховання, розвитку і самовдосконалення особистості. Він є ланкою системи освіти та інституційною основою педагогіки. Навчальні заклади засновуються на державній, комунальній чи приватній формі власності. Вони є юридичними особами і діють на підставі статуту. Створення навчального закладу визначається, з одного боку, потребою в освітній діяльності на певній території, а з іншоо – наявністю необхідної матеріально-технічної, науково-методичної бази, педагогічних кадрів.

Відповідно до Закону України «Про освіту», в Україні діють такі типи навчальних закладів: дошкільні, середні, для громадян, які потребують соціальної допомоги та реабілітації, позашкільні, професійно-технічні, вищі, заклади післядипломної освіти [264].

Крім того, самоосвіта громадян проходить у відкритих та народних університетах, лекторіях, бібліотеках, центрах, клубах тощо.

Формування культури читання української книги відбувається під час навчальних занять за розробленою та затвердженою в установленому порядку програмою. За це відповідає, насамперед, Міністерство освіти і науки України.

Видавництва, видавничі організації, книгарні

Станом на 01.05.2016 Держреєстр суб’єктів видавничої справи включав 5875 позицій [73]. Активну діяльність з популяризації своєї продукції та формування культури читання проводять далеко не всі з них, тому лише невелика кількість видавництв та українських авторів відома широкому загалу, що засвідчили результати соціологічного дослідження, згадані вище. Водночас саме вони мають на меті зацікавлення покупця та читача в одній

особі своєю продукцією. На сайті «Сучасна книгосфера» є інформація тільки про 434 книгарні та 55 видавництв [314].

Розглядаючи видавничі стратегії, В. Теремко слушно наголошує, що «видавець, який мислить стратегічно, розглядає свій промисел і в аксеологічному контексті літературознавчих концепцій і інтерпретацій» [321, с. 190].

Виробники електронних книг, зокрема PocketBook

Важливу роль у формуванні культури читання в інформаційному суспільстві відірають виробники електронних книжок, зокрема компанія PocketBook, що є одним із найбільших за обсягом у світі виробників преміальних електронних рідерів на основі технології E Ink («електронний папір»), а також мультимедійних рідерів і планшетів на базі Android (детальніше про історію створення компанії можна почитати в: [61; 193]). Апаратну частину та програмне забезпечення пристроїв PocketBook розробляє компанія Obreey Products, що входить до групи компаній PocketBook. Виробляють пристрої на заводах Foxconn, Wisky і Yitoa. Як зазначено на офіційному сайті компанії PocketBook, її продукцію продають у більше ніж 30 країнах Європи, СНД, а також в Ізраїлі, Австралії, Новій Зеландії та інших країнах. Компанія має 130 сервісних партнерів, які здійснюють гарантійне та післягарантійне обслуговування пристроїв у всьому світі [395]. Детальніше їх діяльність у досліджуваному нами аспекті висвітлено в четвертому розділі.

Українські медіахолдинги та редакції ЗМІ

В українській науковій літературі немає спеціальних досліджень із цієї проблематики. З російських наукових праць, присвячених вивченню медіахолдингів, слід зазначити дисертацію Ю. Пургіна «Функционирование медиахолдинга в условиях трансформации регионального информационного рынка (на примере издательского дома «Алтапресс»)» (2011). Він пропонує ввести в науковий обіг визначення «незалежний регіональний медіахолдинг» – «об’єднання декількох регіональних ЗМІ й інфраструктурних підрозділів навколо головної “материнської” компанії, неафілійованої з державою та фінансово-промисловими групами, для засновників і власників

якої інформаційний бізнес є профільним, основним, на принципах, що дають право здійснювати над “дочірніми” компаніями, редакціями й підрозділами діловий контроль» [277, с. 17].

Ю. Пургін показує, що «об’єктивно основою благополуччя таких компаній, головною опорою є аудиторія. Ця позиція незалежних регіональних медіахолдингів, диверсифікованість бізнесу, замкнутий виробничий цикл, наявність лінійки різних нішевих продуктів становлять у сукупності надзвичайно стійку і самодостатню систему» [277, с. 17].

Аналітики РБК разом з українською експертною групою Kwendi склали рейтинг найбільших медіахолдингів пострадянського простору за 2012 р. [40]. За результатами, найвище серед українських компаній 11-те місце посів холдинг StarLightMedia з річним доходом 224 млн дол. США.

StarLightMedia – медіагрупа номер один в Україні (частка в 2012 р. серед аудиторії 14–49, міста 50+ становить 34%). Вона створена 11.11.2009. До групи StarLightMedia входять шість телеканалів: «СТБ», «ICTV», «Новий канал», «М1», «М2», «QTV». У складі медіагрупи працюють два сейлз-хаузи: StarLight Sales (пряма реклама на телеканалах групи і каналі «Перший канал. Всесвітня мережа» в Україні) і StarLight Brand Content (спонсорство, продакт плейсмент, медіапідтримка тощо). Партнером для комерційних брендів є компанія з виробництва рекламних і спонсорських матеріалів StarLight Commercial Production. У складі групи працюють дві продакшн-компанії – StarLight Films і Vaverka Production. На службі телевиробників, каналів групи і зовнішніх замовників – компанії StarLight Rental (надання в оренду устаткування для телевиробництва) і StarLight Scenery (виробництво сценічних декорацій та оформлення знімальних майданчиків). Інтернет-напрям сконцентрований у компанії StarLight Digital. Ще одна перспектива найближчих років – інтеграція телебачення з мобільними пристроями, у структурі StarLightMedia працює компанія додаткових послуг мобільного зв’язку «Нові Медіа Проекти» [401].

Перше півріччя 2013 р. було відзначено наростанням конкуренції медіагруп. За його підсумками, StarLightMedia виявилася лідером за телепереглядом у всіх цільових аудиторіях. Крім цього, StarLightMedia наростила глядацьку аудиторію порівняно з відповідним періодом минулого року [402]. Цитуючи компанію: «Групу StarLightMedia відрізняє сам підхід до творчості і справи. Для нас однаково важливі ефективність бізнесу й переживання глядача. Завдяки цьому й стали можливі наші перемоги» [403].

На 15-му місці – холдинг UMH Group Бориса Ложкіна, єдина публічна компанія на українському медіаринку. Його виторг торік досяг оцінки 150 млн дол. США [146].

Сьогодні UMH представлений у дев'ятьох сегментах, і в половині з них має лідерські позиції за охопленням аудиторії й рекламними доходами: ділові, суспільно-інформаційні, телебачення й життя знаменитостей [101].

UMH завойовував лідерство в українському сегменті ділової преси з охопленням 75% забезпеченої української читацької аудиторії [101].

Компанія володіє гарним портфелем брендів, більшість з яких мають лідерські позиції на ринку радіо («Авторадіо», «Наше радіо», «Ретро FM»), Інтернету (інформресурси korrespondent.net, vgorode.ua, football.ua, портали i.ua, bigmir.net), друкованої преси (журнали «Корреспондент», «Фокус», «Деньги», «Сериал», «С тобой», «Теленеделя», «Телескоп», «ТелеСемь», «Украина За рулем», «Футбол»; газети «Аргументы и Факты в Украине», «Команда», «Комсомольская правда в Украине», «Совершенно Секретно-Украина», «Экспресс-газета»). Крім того, UMH Group володіє ліцензіями на видання таких відомих журналів, як Forbes і Vogue [146; 201].

До російського видавничого портфеля UMH входить шість журналів: «Теленеделя», «Футбол», «Истории из жизни», «Успехи и поражения», «Истории про любовь» і «Линия судьбы». Сукупна аудиторія за тиждень становить близько 7 млн осіб, а за 2010 р. UMH випустив більше ніж 55,5 млн примірників видань [24].

За п’ять років роботи флагманський бренд UMH «Теленеделя» зміг завоювати в Росії велику читацьку аудиторію, увагу рекламодавців і симпатії знаменитостей. Конкурентні переваги «Теленедели» – ексклюзивні інтерв’ю з провідними зірками шоу-бізнесу, унікальні фоторепортажі зі знаменитостями в домашній атмосфері, спеціальні проекти з їхньою участю [24]. Проект себе виправдав: обсяг аудиторії одного номера (4 млн 176 тис. осіб, дані TNS-Россия, вересень 2012 р. – лютий 2013 р.) дає змогу журналові почувати себе досить упевнено в групі лідерів свого ринкового сегмента [146].

UMH – лідер індустрії, займає активну позицію в суспільній діяльності. Топ-менеджери видавничого будинку входять до правління УАІПП, всесвітньої асоціації видавців WAN-IFRA, асоціації INMA [146].

З 2009 р. ВБ UMH також видає книги. Так, стали бестселерами «100 аргументов против штрафов ГАИ» і «Бей-Беги», колекції «Великие художники», «Футбол. Все Чемпионаты Мира», книги кращого тренера успіху І. Пінтосевича «10 заповедей успеха», «7 заповедей энергии и здоровья» тощо [201].

Працює інтернет-магазин UMH, де кожен читач може комфортно, оперативно, одержуючи необхідну інформацію з перших рук, здійснювати покупки всієї видавничої лінійки. Згідно з даними офіційного сайту медіахолдингу, за три роки роботи інтернет-магазину в 2012 р. 17,5 тис. осіб стали його покупцями, клієнтами й активними відвідувачами. Можливість ділитися своєю думкою про продукт, проста й зрозуміла оплата, доставка в будь-яке місце світу та гарантія – усе це дає змогу обслуговувати й задовольняти бажання клієнтів у друкованому продукті [201].

Видавничий будинок UMH має офіси в 11 ключових містах України: Києві, Дніпропетровську, Донецьку, Запоріжжі, Сімферополі, Луганську, Львові, Харкові, Одесі, Кривому Розі та Кременчуці [101].

На 17-му місці – Inter Media Group з доходом 89 млн дол. США. До третьої найбільшої медіагрупи України – U.A. Inter Media Group – входять

8 телеканалів: «Інтер», «НТН», «Энтер фильм», «Пиксель», «К1», «К2», «Мега» і «MTV Украина».

Телеканал «Інтер» є генеральним медіапартнером Міжнародного літературного конкурсу романів, п'єс, кіносценаріїв, пісенної лірики та творів для дітей «Коронація слова», який був заснований у 1999 р. як спільний проект компанії «Крафт Фудз Україна» з телеканалом «1+1» як конкурс романів та кіносценаріїв. Конкурс відкрив для широкого кола читачів понад 250 авторів, зокрема: імена Ірен Роздобудько, Марини Гримич, Анни Хоми, Олександра Вільчинського, Наталки Очкур, Марини Мєдникової, Андрія Кокотюхи, Василя Шкляра та інших молодих письменників. Результатом існування конкурсу стало видання понад 100 романів.

На 21-му місці – 1+1 Media (43 млн дол. доходу). Холдинг 1+1 Media контролює телеканали «1+1», «2+2», «ТЕТ», «ПлюсПлюс» і «Униан-ТВ», а також інформагентство «УНІАН», інтернет-проекти «Главред» і «Телекритика».

На 22-му – Media Group Ukraine (51 млн дол. США доходу), що володіє телеканалами «Україна», «Футбол», а також регіональним телеканалом «Донбас». У видавничому бізнесі основним активом медіакомпанії є газета «Сегодня», у сфері он-лайн-контенту – відеосервіс «Oll.tv» [40].

Громадські організації, зокрема «Форум видавців»

Згідно із Законом України «Про громадські об'єднання», «громадське об'єднання – це добровільне об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів. Громадське об'єднання за організаційно-правовою формою утворюється як громадська організація або громадська спілка. Громадська організація – це громадське об'єднання, засновниками та членами (учасниками) якого є фізичні особи» [256]. Громадське об'єднання не є безпосереднім структурним підрозділом державного закладу, але може

функціонувати за його підтримки, у тому числі фінансової. Воно не має на меті отримання прибутку. Однією з основних форм громадських об'єднань є громадська організація.

На сьогодні в державі функціонують різноманітні громадські дитячі та молодіжні організації, які дедалі більше впливають на виховання та соціальне становлення дітей, підлітків, молоді. Дитина з шести років може стати повноправним членом дитячої громадської організації, участь у якій надає змогу, зокрема, забезпечувати організоване та змістовне дозвілля.

Значний внесок у формування культури читання української книги робить ГО «Форум видавців у Львові», що діє з 1994 р. Вона здійснює культурні, освітні та соціальні проекти, спрямовані на заохочення читання та просування літератури, розвиток книговидавництва та бібліотечного сектора, підвищення культурного та освітнього рівня дітей та молоді. Багато уваги приділяє просуванню читання поміж дітей та молоді: читання презентується як спосіб успішної соціальної адаптації, яка сприяє формуванню високорозвиненої особистості, здатної інтегруватися у світове співтовариство.

В. Поліненко відзначає, що «головна функція форуму – пропагувати читання як процес, звичай, задоволення та як підставу для критичного мислення – набирає ще більшої ваги. Особливо в умовах імітаційного сьогодення. У час, коли політичні обговорення замінюються цирковими номерами на телебаченні, коли українці мусять вибирати між клонами та клоунами, коли вільне слово застряє кісткою у владній горлянці, здатність розрізняти справжнє й підробку, що формується значною мірою завдяки читанню, стає наріжною» [238].

На офіційному сайті ГО «Форум видавців» зазначено, що вона реалізує такі проекти та благодійні акції: Форум видавців у Львові (відбувається з 1994 р.), Книжковий ярмарок і Львівський міжнародний літературний фестиваль, Конкурс «Найкраща книга Форуму», Конкурс дитячого читання «Книгоманія» (відбувається у всіх областях України, починаючи з 2002 р.),

Фестиваль дитячого читання «Книгоманія», Львівський міжнародний дитячий фестиваль (відбувається з 2007 р.) та Форум видавців – дітям; Благодійна акція «Подаруй дитині книжку», Благодійна акція «Українські книги сільським бібліотекам», «Третій вік: задоволення від читання»; Міжнародний освітній форум, Читацький марафон, Міжнародна програма «Book Platform», цикл дискусій «Культура VS Пропаганда». Крім того, ГО «Форум видавців» організовує колективні стенди українських видавців на міжнародних книжкових ярмарках у Варшаві, Москві, Франкфурті, Лейпцигу, Пізі, Вільнюсі, Парижі, Кракові [279].

Центр літературної освіти

На офіційному сайті зазначено: «Центр літературної освіти – це організація, що здійснює освітні програми у сфері літератури, книжкової та редакторської справи, літературного менеджменту та дотичних сферах суспільного життя, які пов’язані з роботою над текстом. Це неформальна літературна освіта, яка доступна усім, хто зацікавлений в отриманні якісних знань і професійному зростанні, незалежно від базової освіти, віку та місця проживання» [263]. Центр проводить тренінги, лекції, майстер-класи, авторські курси за участю таких досвідчених митців: поет, прозаїк, есеїст, перекладач і музикант Сергій Жадан; письменниця, перекладачка, літературознавець, публіцист Оксана Забужко; письменник, есеїст, публіцист, перекладач Тарас Прохасько; прозаїк, сценарист, публіцист Андрій Курков; поет, прозаїк, перекладач, есеїст Юрій Андрухович; поетеса, автор дитячих книг, перекладач, громадський діяч, член Ради Центру дослідження літератури для дітей та юнацтва, віце-президент літературної премії «Великий Їжак» Мар’яна Савка; письменниця, перекладач, редактор, публіцист, радіо ведуча Леся Вороніна; письменник, автор поетичних і прозових творів для дітей, перекладач, головний редактор видавництва «Фонтан казок» Іван Андрусяк; письменники, видавці, публіцисти, громадські діячі, барди Віталій та Дмитро Капранови; письменник- мариніст, перекладач, видавець, розробник інформаційно-пошукових і аналітичних

систем Антон Санченко; культурний менеджер, видавець, президент Міжнародної літературної корпорації Meridian Czernowitz Святослав Померанцев; директор видавництва «Основи», видавець багатьох концептуальних видавничих серій Дана Павличко; письменник, перекладач, редактор, «батько чорного гумору» в українській літературі, дослідник Львова, автор еротично-гумористичних бестселерів, літературно-політичних провокацій та містифікацій Юрій Винничук та ін.

Діяльність Центру літературної освіти забезпечує неформальну освіту дітей та підлітків за своїм напрямом. Так, у 2014 р. спільно з порталом "BaraBooka" розпочато літературно-освітній курс для дітей (віком 8–12 років) «Від вигадки до книжки». Курс відбувається 4 рази на рік на канікулах за сприяння Національного центру «Мала академія наук України».

Під час курсу діти знайомляться з основами книговидання, знаходження ідей, створення сюжету на лекціях та майстер-класах, які проводять досвідчені фахівці, які готові поділитися своїми знаннями й досвідом.

Двічі на рік проходить Підліткова літературна школа, а також окремі курси, лекції та воркшопи для підлітків. Програма розроблена для підлітків віком 13–16 років і складається з 40 годин інтерактивних і практичних занять. Автори програми школи – Тетяна Стус та Володимир Арєнєв, який також є і куратором школи. До речі, про Тетяну Стус ми згадаємо в четвертому розділі, коли говоритимемо про формування культури читання на телебаченні. Саме вона підготувала низку сюжетів для рубрики «Буккросинг» ранкової програми «Ранок з Культурою». Після закінчення занять твори друкують спеціальною книжкою, кожен учасник отримує авторський примірник.

Сімейний рівень – сім'я

Розглядаючи проблему читання, І. Хаустова зазначає: «Сім'ю полишає культура спільного читання. Якщо в 70-і роки 80% сімей читали разом з дітьми, то зараз тільки 7%. Ми самі позбавляємо дитину тієї магії, яка виникає, коли наш маленький «мудрець» дивиться на світ очима серця,

подорожуючи по сторінках цікавої книги. Адже за допомогою слова, що звучить, можна не тільки познайомити маленьку людину з різними сторонами життя, але й подарувати їй свою любов, своє ставлення до того, що ми читаємо. Коли ми читаємо вголос, ми перед дитиною як на долоні, а взаєморозуміння, яке виникає в цей момент, стане їй опорою в майбутньому» [362, с. 60]. Цінні поради щодо сімейного читання дають Н. Кравцова [145], Т. Кирниченко [113], Т. Чічкан [371] та ін.

В. Яковець закликає розмежовувати читання для дітей уголос і читання всією сім'єю. Для України вартим наслідування є досвід Росії, де 2008 р. було оголошено Роком сім'ї, що зумовило підвищену увагу до питань розвитку сімейного читання. В. Яковець подає огляд діяльності бібліотек Орловської області з цього питання, зокрема конкурси «Сім'я, яка найбільше читає», виставки «Улюблені книжки сім'ї…», «Родину згуртувати зможе мудрість книг», «Прочитайте в сім'ї», День відкритих дверей «Усією сім'єю до бібліотеки», тиждень сімейного читання «Нехай книжки друзями заходять до вашої домівки», конкурс сімейних історій «Читаймо разом», бенефіс найстарішого читача «Портрет на тлі книг» тощо [383].

Тут простежується участь суб'єктів формування культури читання одного рівня (сімейного) у заходах, організованих на вищому рівні – організаційному, а саме у бібліотеках. Бібліотеки в такому разі використовують технології освіти та організації дозвілля, формуючи культуру читання.

Індивідуальний рівень – окремі особи, які переймаються проблемою читання

Вони виступають з відповідними ініціативами й пропонують суб'єктам вищого рівня (бібліотекам, навчальним закладам, громадським організаціям) проведення різних заходів. Так, атвори книжок є ініціаторами зустрічей з читачами в бібліотеках, навчальних закладах тощо. У цьому разі мають місце технології освіти, організації дозвілля, реклами (якщо йдеться про конкретні видання), паблік рилейшнз (якщо подія вісвітлюється в ЗМІ). Наприклад, проект «7 жінок про 7 жінок від 7 жінок», організований письменницею

Ларисою Денисенко, об'єднав ведучих «1+1» у публічному прочитанні уривків із художньої літератури в «Книжковому арсеналі». Ініціатива окремої людини втілена в життя на організаційному рівні – у межах заходу організаційного рівня – книжкової виставки.

1.6. Модель формування культури читання української книги в інформаційному суспільстві за допомогою соціально-комунікаційних технологій

Міжнародна спільнота, стурбована спадом інтересу до читання, закликає до об'єднання зусиль для вирішення цієї проблеми – від рівня окремої особистості до світового.

Так, починаючи з 1996 р., ЮНЕСКО стала ініціатором концепції Світової столиці книги, приуроченої до Міжнародного дня книги та авторського права – 23 квітня. Ідея проведення Дня книги була запропонована Міжнародною асоціацією книговидавців, а потім подана на розгляд ЮНЕСКО урядом Іспанії. За пропозицією уряду Російської Федерації формулювання назви свята було доповнено словами «та авторського права». Всесвітній день книги та авторського права був проголошений на 28-й сесії ЮНЕСКО 15 листопада 1995 р. (Резолюція № 3.18). Рішення було прийнято з метою освіти, розвитку усвідомлення культурних традицій, а також з урахуванням того, що книги є найбільшим засобом поширення знання, найбільш надійним способом його збереження.

В Україні формування інтересу до читання української книги на державному рівні здійснюється згідно з Указом Президента України «Про деякі заходи щодо державної підтримки книговидавничої справи і популяризації читання в Україні» від 19.06.2013 № 336/2013 та Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24.02.2016 р. № 111-р, яким

схвалено Концепцію державної політики щодо розвитку національної видавничої справи та популяризації читання на період до 2020 р.

У Додатку А ми можемо простежити основні напрями вирішення проблеми нечитання в Україні згідно із чинною концепцією та попередніми. В усіх документах відзначено роль засобів масової інформації, які є суб'єктами формування інтересу до читання української книги як в Україні, так і за кордоном.

У контексті нашого дослідження окремо варто відзначити щорічний Конкурс на краще представлення української книги в друкованих та електронних засобах масової інформації, заснований 2007 р. Держкомтелерадіо України з метою популяризації книжкових видань різної тематики та пропаганди читання. Згідно з Положенням про щорічний конкурс на краще представлення української книги в друкованих та електронних засобах масової інформації, при підбитті підсумків, зокрема, враховують: «актуальність публікацій, радіо- і телепередач, присвячених книзі, добірці (серії) книг; професійний рівень журналіста друкованого чи електронного ЗМІ в розкритті ним порушеної теми; оригінальність подачі матеріалу в публікації, радіо- та телепередачі; тираж та рейтинг друкованого видання, кількість читачів, слухачів та глядачів електронного засобу масової інформації, в яких було оприлюднено журналістський матеріал; відгук читацької, слухацької та глядацької аудиторій на публікацію, радіо- та телепередачу; періодичність висвітлення тематики друкованим та електронним ЗМІ» [266]. Як свідчать дані табл. 1.1, перемогу в цьому конкурсі здобували переважно державні ЗМІ.

Згідно з Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10.04.2013 р. № 257-р «Про схвалення Концепції Державної цільової національно-культурної програми популяризації вітчизняної видавничої продукції та читання на 2014–2018 роки» було схвалено Концепцію Державної цільової національно-культурної програми популяризації вітчизняної видавничої продукції та читання на 2014–2018 рр. та визначено Державний комітет телебачення і радіомовлення державним

замовником Програми, який мусів разом з іншими заінтересованими центральними та місцевими органами виконавчої влади розробити і подати у шестимісячний строк Кабінетові Міністрів України проект Державної цільової національно-культурної програми популяризації вітчизняної видавничої продукції та читання на 2014–2018 рр.

Водночас визнано такими, що втратили чинність, розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції Державної цільової програми популяризації вітчизняної книговидавничої продукції на 2009–2012 роки» від 28.05.2008 № 772 та «Про схвалення Концепції Державної цільової програми підтримки та розвитку читання на період до 2015 року» від 30.09.2009 № 1228 [268].

У цьому Розпорядження зазначено, що розв'язання проблеми можливе шляхом:

– розроблення методики та механізму проведення систематичного дослідження стану вітчизняного видавничого ринку і рівня популярності читання у суспільстві;

– удосконалення системи проведення моніторингу читацького попиту в бібліотеках та формування на основі отриманих результатів переліку видань, випуск яких здійснюється за державним замовленням;

– популяризації вітчизняної видавничої продукції в засобах масової інформації (створення циклів теле- та радіопрограм, рекламних роликів, спеціальних рубрик у друкованих засобах масової інформації);

– підготовки та проведення просвітницьких кампаній, літературних конкурсів, інших заходів щодо популяризації вітчизняної видавничої продукції та читання;

– здійснення заходів, спрямованих на популяризацію кращих зразків літературної творчості вітчизняних і зарубіжних авторів, зокрема створення системи державних грантів для видавництв, з метою видання творів українських письменників у перекладі іноземними мовами та зарубіжних авторів – українською мовою;

Таблиця 1.1

Переможці щорічного конкурсу на краще представлення української книги в друкованих та електронних засобах масової інформації

Номінації	Роки					
	2007	2008	2009	2010	2011	2013
Краща газетна публікація про книгу або добірку (серію) книг	Газета «Літературна Україна»	Газета «День»	Всеукраїнський дитячий журнал «Барвінок»	Газета «Луганський край»	Громадсько-політична газета «Життя і слово»	Газета «Вечірній Коростень»
Краща радіопередача про книгу або добірку (серію) книг, яка викликала значний інтерес слухацької аудиторії	Національна радіокомпанія України	Національна радіокомпанія України	Полтавська ОДТРК «Лтава»	Національна радіокомпанія України	Чернівецька ОДТРК	Телерадіоком-панія «Рудана» (м. Кривий Ріг)

Продовження таблиці 1.1

Краща телепередача про книгу або добірку (серію) книг	Національна телекомпанія України	Національна телекомпанія України	Державна телерадіоком-панія «Всесвітня служба “Українське телебачення і радіомовлен-ня”»	Перший національний канал	Вишнівський центр творчості дітей та юнацтва Києво-Свято-шинського району Київської області	Волинська ОДТРК

Примітка. Побудовано автором за даними [72].

– використання сучасних інформаційних технологій для поширення інформації про вітчизняну видавничу продукцію, що дасть змогу збільшити чисельність читацької аудиторії;

– розміщення зовнішньої реклами вітчизняної видавничої продукції;

– широкого представлення вітчизняних суб'єктів видавничої справи на міжнародних книжкових виставкових заходах;

– здійснення комплексу заходів, спрямованих на розвиток мережі розповсюдження вітчизняної видавничої продукції та перетворення книгарень на центри популяризації вітчизняної видавничої продукції та читання;

– модернізації державних поліграфічних підприємств, які спеціалізуються на випуску видавничої продукції;

– збільшення обсягів випуску видавничої продукції, зокрема кількості найменувань видань та їх тиражів;

– встановлення на законодавчому рівні обмеження торговельної націнки на вітчизняну видавничу продукцію;

– розроблення і здійснення комплексу заходів, спрямованих на захист вітчизняного видавничого ринку, зокрема від контрафактної продукції;

– централізованого придбання літератури для поповнення фондів публічних бібліотек.

Передбачалося, що виконання Програми дасть можливість:

– розробити оптимальний механізм визначення потреби публічних бібліотек в асортименті видань, а отже, систематично поповнювати бібліотечні фонди необхідною вітчизняною видавничою продукцією;

– створити належні умови для формування читацької культури, духовно-ціннісних орієнтацій та задоволення естетичних потреб, а отже, підвищення культурного, професійного та інтелектуального рівня населення;

– збільшити кількість друкованих одиниць вітчизняної видавничої продукції до двох книг на одну особу на рік, а також сукупний тираж вітчизняної видавничої продукції;

– підвищити попит населення на послуги бібліотек;

– розробити та встановити у бібліотеках програмне забезпечення «Електронний каталог «Бібліотека»;

– забезпечити гідне представлення вітчизняної видавничої продукції за кордоном;

– створити спеціалізований Інтернет-ресурс на базі Державної наукової установи «Книжкова палата України імені Івана Федорова»;

– створити мережу об’єктів роздрібної торгівлі вітчизняною видавничою продукцією;

– модернізувати поліграфічні підприємства, які спеціалізуються на випуску видавничої продукції;

– захистити вітчизняний ринок від контрафактної видавничої продукції;

– забезпечити доступність вітчизняної видавничої продукції шляхом встановлення на законодавчому рівні обмеження торговельної націнки на неї [268].

Варто звернути увагу, що в цьому Розпорядженні, на відміну від наступних, вказано обсяг фінансування, необхідного для виконання програми:

Орієнтовний обсяг фінансування Програми становить 550,56 млн грн, у тому числі за рахунок державного бюджету – 272,035 млн, місцевих бюджетів – 78,2 млн, інших джерел – 200,325 млн грн [268].

На покращення ситуації спрямований Указ Президента України «Про деякі заходи щодо державної підтримки книговидавничої справи і популяризації читання в Україні» від 19.06.2013 № 336/2013, згідно з яким, зокрема:

Кабінет Міністрів України мав прискорити підготовку та внесення в установленому порядку на розгляд Верховної Ради України законопроекту щодо приєднання України до Угоди про ввезення матеріалів освітнього, наукового і культурного характеру та Протоколу до неї; вжити в установленому порядку заходів щодо: створення сприятливих умов для розвитку книгорозповсюдження, запобігання монополізації, посилення захисту конкуренції у цій сфері; зниження собівартості виготовлення вітчизняної книжкової продукції, сприяння її експорту; забезпечення відповідно до обгрунтованих потреб фінансування діяльності Державної наукової установи «Книжкова палата України імені Івана Федорова» та будівництва другої черги Державного архіву друку; створення системи державних грантів для видавництв з метою видання книжкової продукції з творами українських письменників у перекладі іноземними мовами для розповсюдження за межами України; виготовлення та розповсюдження соціальної реклами з популяризації читання в Україні; опрацювати питання щодо: продовження до 2019 року пільгового оподаткування суб'єктів видавничої справи; надання державної підтримки суб'єктам видавничої справи, які здійснюють випуск, виготовлення та розповсюдження продукції державною мовою, через механізм здешевлення кредитів; удосконалення законодавства щодо протидії розповсюдженню контрафактної книжкової продукції, у тому числі з використанням електронних носіїв інформації.

Міністерству освіти і науки України разом із Міністерством культури України, Державним комітетом телебачення і радіомовлення України, за участю Національної академії наук України: систематично проводити презентації книжкових видань, круглі столи, читацькі та літературні конкурси, фестивалі, інші заходи з популяризації читання, насамперед серед дітей та молоді; сприяти забезпеченню поповнення бібліотечних фондів публічних бібліотек та загальноосвітніх навчальних закладів.

На сьогодні є чинним Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.02.2016 № 111-р, яким схвалено Концепцію державної політики щодо розвитку національної видавничої справи та популяризації читання на період до 2020 р., згідно з яким Концепцію передбачається реалізувати шляхом:

– розроблення методики та механізму проведення систематичного дослідження стану вітчизняного видавничого ринку і рівня популярності читання у суспільстві;

– удосконалення системи проведення моніторингу читацького попиту в бібліотеках та формування на основі отриманих результатів переліку видань, випуск яких здійснюється за державним замовленням;

– розроблення та запровадження методики залучення до читання вихованців дошкільних навчальних закладів та учнів початкових і середніх класів загальноосвітніх навчальних закладів;

– популяризації вітчизняної видавничої продукції в засобах масової інформації (створення циклів теле- та радіопрограм, спеціальних рубрик у друкованих засобах масової інформації, розміщення соціальної реклами);

– підготовки та проведення просвітницьких кампаній, літературних конкурсів, інших заходів щодо популяризації вітчизняної видавничої продукції та читання;

– використання сучасних інформаційних технологій для поширення інформації про вітчизняну видавничу продукцію, що дасть змогу збільшити чисельність читацької аудиторії;

– розміщення зовнішньої реклами вітчизняної видавничої продукції;

– широкого представлення вітчизняних суб’єктів видавничої справи на міжнародних книжкових виставкових заходах;

– здійснення комплексу заходів, спрямованих на розвиток мережі розповсюдження вітчизняної видавничої продукції та перетворення книгарень на центри популяризації вітчизняної видавничої продукції та читання;

– збільшення обсягів випуску видавничої продукції, зокрема кількості найменувань видань та їх тиражів;

– розроблення і здійснення комплексу заходів, спрямованих на захист вітчизняного видавничого ринку, зокрема від контрафактної продукції;

– надання державної підтримки видавництвам, видавничим організаціям, поліграфічним та книготорговельним підприємствам, що випускають або розповсюджують видання, аудійовані у спеціальному цифровому форматі для осіб з порушенням зору або надруковані рельєфно-крапковим шрифтом;

– формування державного замовлення на випуск видань, аудійованих у спеціальному цифровому форматі для осіб з порушенням зору або надрукованих рельєфно-крапковим шрифтом.

Передбачається, що реалізація Концепції сприятиме:

– зменшенню до 2020 року кількості громадян, які протягом року не прочитали жодної книги, не менш як у 2 рази;

– збільшенню кількості читачів, які протягом року відвідували бібліотеки, не менш як на 25 відсотків;

– розробленню оптимального механізму визначення потреби публічних бібліотек в асортименті видань та систематичному поповненню бібліотечних фондів необхідною вітчизняною видавничою продукцією;

– створенню належних умов для формування читацької культури та духовно-ціннісних орієнтацій, задоволенню естетичних потреб, а отже, підвищенню культурного, професійного та інтелектуального рівня населення;

– збільшенню кількості друкованих одиниць вітчизняної видавничої продукції до двох книг на одну особу на рік, а також сукупного тиражу такої продукції;

– збільшенню вітчизняної видавничої продукції за кордоном не менш як на 10 відсотків;

– створенню мережі об’єктів роздрібної торгівлі вітчизняною видавничою продукцією;

– модернізації поліграфічних підприємств, які спеціалізуються на випуску видавничої продукції;

– захисту вітчизняного ринку від контрафактної продукції;

– створенню належних умов для задоволення культурних, освітніх потреб осіб з порушенням зору [267].

Аналіз вказаних концепцій свідчить, що акцент зроблено на формуванні інтересу читання в загальноосвітніх навчальних закладах, проте випали з уваги законодавця вищі навчальні заклади, які також відіграють важливу роль у формуванні культурного рівня нації, зокрема читацької компетентності.

Усе зазначене дає нам змогу побудувати модель формування культури читання української книги в інформаційному суспільстві за допомогою соціально-комунікаційних технологій.

Т. Ярова [385] розробила модель діяльності з подолання кризи дитячого читання, яка складається з п’яти блоків, взаємопов’язаних між собою:

– створення комфортного інформаційного середовища;

– забезпечення психологічної підтримки читача «Не бійся, я з тобою» (в основі – фасилітаційне спілкування, тобто створення особливої атмосфери в міжособистісній взаємодії, коли особистість читача є основною, а бібліотекар займає позицію помічника і допомагає знаходити відповіді на питання та опановувати навички);

– формування образу позитивного лідерства на прикладі людей, що люблять читати «Лідери – завжди читачі» (фотоколажі «Людина, що читає», зустрічі з власниками домашніх бібліотек, бесіди про роль книги і читання в житті визначних людей);

– формування основ інформаційної культури «Читаємо. Знаємо. Вміємо» (інформаційні стенди, пам’ятки для читачів, бібліографічні списки, покажчики «Покинь все і читай», «Для допитливих», «Книга допомагає»);

– здійснення спільної активної діяльності («Посвята в читачі», заходи в рамках Всеукраїнського дня бібліотек, місячники, тижні книги).

Р. Перцовська зазначає, що в сучасному суспільстві функціонує три основних рівні розвитку культури читання: державний, соціальний, індивідуальний, що, у свою чергу, є одночасно основою формування та якісними показниками культури суспільства [227]. На наш погляд, з уваги дослідниці випав міжнародний рівень, а в межах соціального варто виділити організаційний і сімейний (табл. 1.3).

Міжнародний рівень представлений ЮНЕСКО, Міжнародною асоціацією книговидавців (UIE), Міжнародною федерацією книготорговців (IBF), Міжнародною федерацією бібліотечних асоціацій та установ (IFLA) тощо. У результаті їх співпраці втілений у життя проект “Світова столиця книги”. Щодо української книги, то, зокрема, 37-ма сесія Генеральної конференції ЮНЕСКО внесла до календаря пам’ятних дат ЮНЕСКО 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка, 150-річчя від дня народження Павла Грабовського, 150-річчя від дня народження Михайла Коцюбинського, 200-річчя від дня народження Миколи Вербицького.

Концепція Світової столиці книги приурочена до Міжнародного дня книги та авторського права – 23 квітня. Ідея проведення Дня книги була запропонована Міжнародною асоціацією книговидавців, а потім подана на розгляд ЮНЕСКО урядом Іспанії. За пропозицією уряду Російської Федерації формулювання назви свята було доповнено словами “та авторського права”. Всесвітній день книги та авторського права був проголошений на 28-й сесії ЮНЕСКО 15.11.1995 (Резолюція № 3.18). Рішення було прийнято з метою освіти, розвитку усвідомлення культурних традицій, а також з урахуванням того, що книги є найбільшим засобом

поширення знання, найбільш надійним способом його збереження. 2007 р. був оголошений ЮНЕСКО роком читання.

Державний рівень – Державний комітет телебачення і радіомовлення, Міністерство освіти і науки України, Міністерство культури України, Національна академія наук, Українська бібліотечна асоціація тощо. В Україні формування культури читання української книги на державному рівні здійснюється згідно з Указом Президента України “Про деякі заходи щодо державної підтримки книговидавничої справи і популяризації читання в Україні” від 19.06.2013 № 336/2013 та Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24.02.2016 № 111-р, яким схвалено Концепцію державної політики щодо розвитку національної видавничої справи та популяризації читання на період до 2020 р. Згідно із зазначеними документами, основним виконувачем є Держкомтелерадіо України. У контексті цього дослідження окремо потрібно відзначити щорічний конкурс на краще представлення української книги в друкованих та електронних засобах масової інформації, заснований 2007 р. Держкомтелерадіо України з метою популяризації книжкових видань різної тематики та пропаганди читання. Перемогу в цьому конкурсі здобували переважно державні ЗМІ. Не менш важливий Всеукраїнський конкурс “Краща книга України”.

Організаційний рівень – бібліотеки, навчальні заклади, книгарні, видавництва, видавничі організації, медіахолдинги, редакції ЗМІ, громадські організації, зокрема “Форум видавців”, Центр літературної освіти, PocketBook тощо.

На організаційному рівні проводять такі заходи: створення тематичних програм, рубрик, фільмів; заснування й проведення літературних і книжкових виставок, ярмарків, конкурсів тощо. Бібліотеки та навчальні заклади організують поетичні ринги, літературні подорожі, дні літературної гри, літературні салони, вечори читацьких уподобань, бібліопосиденьки, літературні кав’ярні, медіавистави, літературні розслідування, літературні рандеву, літературні вернісажі, літературні етюди тощо.

Сімейний рівень – сім’я, передбачає такі заходи, як сімейні читання, читання з дитиною, участь у заходах, організованих вищими рівнями.

Індивідуальний рівень – окремі особи, які переймаються проблемою читання, передбачає пропагування читання в приватних розмовах, участь у заходах, організованих вищими рівнями.

Суб’єкти кожного рівня беруть участь у заходах, організованих на вищих рівнях, а у своїй діяльності звертаються до тих самих технологій, але застосовують їх у різних масштабах.

На всіх рівнях суб’єкти формування культури читання в інформаційному суспільстві вживають такі соціально-комунікаційні технології:

– освіти – організація підвищення інтелектуального рівня та задоволення пізнавальних потреб індивідів. Приклад: Центр літературної освіти забезпечує, по суті, неформальну освіту для тих, хто хоче стати письменником, організуючи лекції, тренінги тощо за участю відомих авторів;

– організації дозвілля – організація відпочинку та вільного часу індивідів. Приклад: читання є одним із способів проведення дозвілля, такі заходи, як поетичні ринги, літературні подорожі, дні літературної гри, літературні салони, вечори читацьких уподобань, бібліопосиденьки, літературні кав’ярні, тощо мають на меті зробити це дозвілля корисним для розвитку особистості;

– інформаційного охоплення (пропаганди). О. Холод наводить таке визначення цієї технології: «неоплачувана, абсолютно добровільна форма особистого інформативного впливу на індивідів із метою донесення до них інформації про фірму, її діяльність і товари, які вона випускає» [366, с. 9]. Приклад: передавання інформації про симпатизування творам певного автора, книгам певного видавництва віч-на-віч, при цьому знати, що оплати за це не буде, слави це не принесе, та й позитивнее сприйняття не гарантовано;

– паблік рилейшнз – цілеспрямоване систематичне налагоджування зв’язків із громадськістю. Однією з таких технологій є іміджбілдинг.

Приклад: видавництво «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА» здобуває перемоги у фахових конкурсах, бере участь у книжкових виставках, ініціює телепрограми з популяризації читання, забезпечуючи висвітлення своєї діяльності в ЗМІ (публікації інтерв'ю з директором видавництва в газеті «Дзеркало тижня. Україна», презентація своєї книжки в ранковій програмі на телеканалі «Культура», участь у проекті «Казка з татом» телеканалу «ПлюсПлюс» тощо) з метою формування позитивного іміджу свого видавництва та його продукції;

– реклами – інформування споживачів про появу нових організацій і видів товарів, послуг. Приклад: під час книжкових виставок, ярмарків видавництво роздає друковану продукцію з інформацією про свої видання та спосіб їх придбання.

Сьогодні основними каналами поширення інформації є ЗМІ (телебачення, радіо, преса, інтернет-ЗМІ), соціальні медіа тощо.

Останнім часом набуває популярності таке джерело інформації, як соціальні мережі, зокрема книжкові. Станом на 2014 р. С. Водолазька фіксує тільки дві українські книжкові соціальні мережі – Book.ua та Findbook.com.ua. Цей перелік можна розширити мережними ресурсами на зразок "Поетичних майстерень" (maysterni.com/contest.php) і "Поезія та авторська книга України" (poezia.org/ua/about_server/).

Враховуючи зазначене, побудовано концептуальну модель формування культури читання української книги в інформаційному суспільстві, яка включає суб'єктів різних рівнів (міжнародного, державного, організаційного, сімейного, індивідуального), заходи (заснування Всесвітнього дня книги та авторського права, заснування й проведення літературних та книжкових конкурсів і виставок, ярмарків, створення тематичних програм, рубрик, фільмів, сімейні читання, читання з дитиною, пропагування читання в приватних розмовах тощо), технології (освіти, організації дозвілля, інформаційного охоплення (пропаганди), паблік рилейшнз, реклами тощо), канали (ЗМІ, соціальні медіа тощо) та об'єкт впливу – читачів (рис. 1.2).

Рис. 1.2. Модель формування цивілізованого ставлення до української книги в інформаційному суспільстві

В. Теремко слушно зазначає, що визрівання рішення про купівлю починається з усвідомлення потреби. Чим вона сильніша, тим більше шансів, що людина залишить книгарню з придбаним виданням. Актуалізацію потреб, появу нових можуть спричинити амбітний погляд на себе, свої перспективи, розвиток Я-концепції особистості. Унаслідок цього людина починає думати про себе, бачити, проектувати себе у вимірах життєвої перспективи, ставити перед собою нові цілі, більше дбати про саморозвиток, а це породжує потребу і в зосереджених у книгах знаннях. У сучасному світі поведінка людини сильно залежить від реклами. Зміст її спрямований не лише на майбутніх покупців і читачів видань, а й на осіб, які визначають необхідність їх прочитання, ініціюють її пошук, приймають рішення про купівлю [322, с. 207].

Прес-реклама належить до найдавнішого виду реклами як такої. Звичайно ж, за весь час свого існування, що налічує не одне століття, прес реклама не лише здобула популярність, але й виробила значний арсенал форм та жанрів подання рекламного матеріалу, які варті особливої уваги. Тому Т. Булах у своєму навчальному посібнику «Реклама у видавничій справі» [36] характеризує їх відмітні ознаки. Зокрема серед основних форм прес-реклами необхідно назвати такі:

1. Каук – рекламна стрічка зі слоганом, товарним знаком (логотипом), короткою інформацією та реквізитами з елементами фірмового стилю, розміщена над назвою газети чи журналу.

2. Манжет – являє собою «блочок» (квадратик) з назвою фірми або товару, чи короткою інформацією (слоганом) і реквізитом. Інколи з кольором чи іншими елементами фірмового стилю. Розміщується збоку від назви видання чи зверху.

3. Оголошення – представляє предмет рекламування вербально (текстом) з елементами фірмового стилю. Його складовими обов’язково є слоган, товарний знак, опис товару, реквізити видавнитва, фірми чи магазину.

4. Острів – форма розміщення реклами посередині інформаційного чи редакційного матеріалу. Може бути оголошенням чи повідомленням.

5. Повідомлення – подає рекламований товар візуально з елементами оголошення, головне в ньому – зображення.

6. Постер – плакат, але в журналі. Зазвичай постери бувають іміджеві, іноді вони доповнюються календарем, гороскопом та ін.

7. Прапорець (кутничок) – навскісна смужка сторінки, що вміщує товарний знак (логотип), слоган або коротку інформацію та реквізити фірми. Можуть бути у фірмовому обрамленні (колір тощо).

8. Стрічка – оголошення чи повідомлення в газеті або журналі, розміщене на увесь «підвал» (усю ширину), своєрідний якір уваги.

9. Шот – коротка рекламна форма, блочна реклама.

Стосовно жанрів прес-реклами зазначимо, що для реклами використовують майже всі журналістські жанри, котрі можна поділити на три групи: інформаційні (замітка, інтерв'ю, репортаж, рубрикована реклама); аналітичні (кореспонденція, стаття, огляд, звіт, рецензія, коментар); публіцистичні (замальовка, нарис). Останню групу активно використовують під час підготовки PR-матеріалів, матеріалів з прихованою рекламою.

Приймаючи рішення про опублікування своєї реклами в періодичному виданні, слід пам'ятати як про її переваги, так і недоліки. Але якщо рішення вже прийнято, при виборі видання слід звернути увагу на такі чинники:

– тираж видання (він свідчить про його популярність);

– наявність рекламних оголошень (свідчить про репутацію в рекламодавців);

– вік видання (свідчить про надійність та стабільність видання);

– процент списання (надає відомості про те, який тираж доходить до читачів);

– читацька аудиторія видання: співвідношення чоловічої та жіночої аудиторії, її вікова структура, освіта, прибутки та ін. (ці дані одержуються

працівниками газети за допомогою анкетування, аналізу читацької пошти тощо);

– спосіб розповсюдження видання (роздріб, гурт, безплатна розсилка, кількість передплатників, якщо безплатно – яким чином розповсюджується і як це можна перевірити);

– інформація про територію, на якій поширюється видання, якщо це декілька районів – необхідні цифри розподілу тиражу між ними;

– поліграфічні особливості видання, його ціна.

Щодо читацької аудиторії, то на сьогодні ми можемо поділити читачів на таких, які зазнають переважно впливу телебачення, радіо, журналів, газет, інтернет-ЗМІ, соціальних мереж, соціальних медіа. За результатами авторського опитування учнів 9–11-х класів м. Запоріжжя, серед них більшість тих, хто одержує інформацію переважно в соціальних медіа, – 42%.

Висновки до першого розділу

Читання як спосіб комунікації пройшло довгий шлях, його еволюція триває й сьогодні. Розвиток науки та техніки вносить свої корективи в цей процес. Проте в усі часи ставлення до читання визначає рівень розвитку суспільства. Відповідно воно привертає увагу представників різних галузей наук: педагогіки, історії, філософії, соціології, соціальних комунікацій тощо.

Теоретико-методологічною базою дослідження є праці з:

– теорії соціальних комунікацій (В. Березенко, І. Бондаренко, М. Бутиріна, О. Висотіна, Д. Гавра, В. Іванов, Н. Мантуло, В. Матвієнко, Г. Почепцов, В. Різун, А. Соколов, О. Холод та ін.);

– теорії журналістики (Є. Ахмадулін, В. Гоян, О. Гоян, В. Лизанчук, Ю. Любченко, І. Михайлин, І. Пенчук, Л. Пономаренко, О. Тертичний та ін.);

– видавничого маркетингу (Е. Бейверсток, Х. Бем, Дж. Блайд, Т. Булах, Я. Владарчик, С. Водолазька, Й. Вьорнер, Г. Грем, Т. Гринівський, Н. Еріашвілі, Н. Зелінська, Г. Ключковська, І. Копистинська, В. Маркова, Ю. Мельник, Д. Олефір, О. Скочинець, В. Теремко, М. Тимошик, П. Форсайт, Г. Хаард, Г. Шульц та ін.);

– бібліотекознавства, зокрема читачезнавства (К. Войхановська, М. Вохришева, Н. Гендіна, А. Гречихін, Н. Добриніна, Н. Збаровська, Ю. Маркова, Л. Матвєєва, Ю. Мелентьєва, Б. Смирнова, М. Смородинська, Е. Шапіро та ін.);

– соціології (О. Александрова, Т. Богуш, Н. Данакін, К. Довгань, В. Дудченко, О. Зайцев, С. Зворський, В. Іванов, Г. Іконнікова, Е. Капітонов, М. Марков, І. Мейжис, Г. Нікредін, В. Патрушев, В. Піча, В. Подшивалкіна, О. Скідін, Н. Чигрина, В. Щербина та ін.);

– педагогіки (Н. Бєляєва, О. Вороничева, О. Дорофєєва, Н. Збаровська, О. Колосова, Н. Митько та ін.).

Відзначено основні етапи еволюції читання в Новий час у Європі та його культури: 1) з моменту виникнення писемності до XII–XIII ст. – зміна форми подачі тексту, а саме сувою на кодекс; 2) друга пол. XVIII ст. – на зміну інтенсивному читанню приходить читання екстенсивне; 3) XX ст. – електронна подача тексту; запропоновано виділення чергової революції в читанні, яка відбувається в наші дні та пов’язана з упровадженням технологій доповненої реальності у видавничу галузь.

У межах дослідження читання розуміється як соціально-комунікаційний процес, у якому беруть участь читач і автор за допомогою посередників – електронних та паперових носіїв інформації.

Визначення культури читання, подані в опублікованих джерелах, з урахуванням реалій сьогодення потрібно доповнити вказівкою на володіння новітніми технологіями для пошуку, систематизації та обговорення прочитаного, зокрема, у книжкових соціальних мережах. Близьким за

змістом, але не рівноцінним терміну “культура читання” є поняття “медіакультура” та “видавнича культура”.

Спираючись на здобутки згаданих учених, сформульовано визначення соціально-комунікаційних технологій формування культури читання української книги в інформаційному суспільстві як системно організованої сукупності процедур і операцій з освіти, організації дозвілля, інформаційного охоплення (пропаганди), паблік рилейшнз, реклами тощо на міжнародному, державному, організаційному, сімейному, індивідуальному рівнях для підвищення в суспільстві рівня володіння прийомами найбільш раціонального й продуманого використання видань, застосування новітніх технологій для пошуку, систематизації та обговорення прочитаного, формування позитивного ставлення до української книги.

Визначено й охарактеризовано основних суб’єктів формування культури читання української книги за допомогою соціально-комунікаційних технологій: ЮНЕСКО, Міжнародна асоціація видавців, Міжнародна федерація книготорговців, Міжнародна федерація бібліотечних асоціацій та установ, Держкомтелерадіо України, Міністерство освіти і науки України, Міністерство культури України, Національна академія наук України, Українська бібліотечна асоціація, бібліотеки, навчальні заклади, книгарні, видавництва, видавничі організації, медіахолдинги, редакції ЗМІ, громадські організації, зокрема “Форум видавців”, Центр літературної освіти, PocketBook, сім’я, окремі особи, які переймаються проблемою читання, тощо.

У сучасному суспільстві функціонують такі рівні розвитку культури читання: міжнародний, державний, організаційний, сімейний, індивідуальний, що, у свою чергу, є одночасно основою формування та якісними показниками культури суспільства.

Міжнародний рівень представлений ЮНЕСКО, Міжнародною асоціацією книговидавців (UIE), Міжнародною федерацією книготорговців (IBF), Міжнародною федерацією бібліотечних асоціацій та установ (IFLA)

тощо. У результаті їх співпраці втілений у життя проект “Світова столиця книги”. Щодо української книги, то, зокрема, 37-ма сесія Генеральної конференції ЮНЕСКО внесла до календаря пам’ятних дат ЮНЕСКО 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка, 150-річчя від дня народження Павла Грабовського, 150-річчя від дня народження Михайла Коцюбинського, 200-річчя від дня народження Миколи Вербицького.

Концепція Світової столиці книги приурочена до Міжнародного дня книги та авторського права – 23 квітня. Ідея проведення Дня книги була запропонована Міжнародною асоціацією книговидавців, а потім подана на розгляд ЮНЕСКО урядом Іспанії. За пропозицією уряду Російської Федерації формулювання назви свята було доповнено словами “та авторського права”. Всесвітній день книги та авторського права був проголошений на 28-й сесії ЮНЕСКО 15.11.1995 (Резолюція № 3.18). Рішення було прийнято з метою освіти, розвитку усвідомлення культурних традицій, а також з урахуванням того, що книги є найбільшим засобом поширення знання, найбільш надійним способом його збереження. Крім того, 2007 р. був оголошений ЮНЕСКО роком читання.

Державний рівень – Держкомтелерадіо України, Міністерство освіти і науки України, Міністерство культури України, Національна академія наук, Українська бібліотечна асоціація тощо. В Україні формування культури читання української книги на державному рівні здійснюється згідно з Указом Президента України від 19.06.2013 № 336/2013 “Про деякі заходи щодо державної підтримки книговидавничої справи і популяризації читання в Україні” та Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24.02.2016 № 111-р, яким схвалено Концепцію державної політики щодо розвитку національної видавничої справи та популяризації читання на період до 2020 р. Згідно із зазначеними документами, основним виконувачем є Держкомтелерадіо України. У контексті цього дослідження окремо потрібно відзначити щорічний конкурс на краще представлення української книги в друкованих та електронних засобах масової інформації, заснований 2007 р.

Держкомтелерадіо України з метою популяризації книжкових видань різної тематики та пропаганди читання. Перемогу в цьому конкурсі здобували переважно державні ЗМІ. Не менш важливий Всеукраїнський конкурс “Краща книга України”.

Організаційний рівень – бібліотеки, навчальні заклади, книгарні, видавництва, видавничі організації, медіахолдинги, редакції ЗМІ, громадські організації, зокрема “Форум видавців”, Центр літературної освіти, PocketBook тощо.

Аналітики РБК разом з українською експертною групою Kwendi склали рейтинг найбільших медіахолдингів пострадянського простору за 2012 р. За результатами, найвище серед українських компаній 11-те місце посів холдинг StarLightMedia з річним доходом 224 млн дол. США., до якого входять шість телеканалів: “СТБ”, “ICTV”, “Новий канал”, “М1”, “М2”, “QTV”. Контент одного з них – “СТБ” – проаналізовано з погляду висвітлення книжкової тематики.

На 15-му місці – холдинг UMH Group Бориса Ложкіна. Топ-менеджери видавничого будинку входять до правління УАІПП, Всесвітньої асоціації видавців WAN-IFRA, Асоціації INMA. З 2009 р. ВБ UMH також видає книги. Так, стали бестселерами “100 аргументов против штрафов ГАИ” і “Бей-Беги”, колекції “Великие художники”, “Футбол. Все Чемпионаты Мира”, книги кращого тренера успіху І. Пінтосевича “10 заповедей успеха”, “7 заповедей энергии и здоровья” тощо. Працює інтернет-магазин UMH. Видавничий будинок UMH має офіси в 11 містах України: Києві, Дніпропетровську, Донецьку, Запоріжжі, Сімферополі, Луганську, Львові, Харкові, Одесі, Кривому Розі та Кременчуці.

На 17-му місці – Inter Media Group з доходом 89 млн дол. США. До цієї медіагрупи входять 8 телеканалів: “Інтер”, “НТН”, “Ентер фільм”, “Піксель”, “К1”, “К2”, “Мега” і “MTV Украина”. Контент телеканалу “Інтер” проаналізовано з погляду висвітлення книжкової тематики.

На організаційному рівні проводять такі заходи, як: створення тематичних програм, рубрик, фільмів; заснування й проведення літературних і книжкових виставок, ярмарків, конкурсів; поетичний ринг, літературна подорож, день літературної гри, літературний салон, вечір читацьких уподобань, бібліопосиденьки, літературна кав'ярня, медіавистава, літературне розслідування, літературне рандеву, літературний вернісаж, літературний етюд тощо.

Сімейний рівень – сім'я, передбачає такі заходи, як сімейні читання, читання з дитиною, участь у заходах, організованих вищими рівнями.

Індивідуальний рівень – окремі особи, які переймаються проблемою читання, передбачає пропагування читання в приватних розмовах, участь у заходах, організованих вищими рівнями, тощо.

Суб'єкти кожного рівня беруть участь у заходах, організованих на вищих рівнях, а у своїй діяльності звертаються до тих самих технологій, але застосовують їх у різних масштабах.

Сьогодні основними каналами поширення інформації є ЗМІ (телебачення, радіо, преса, інтернет-ЗМІ), соціальні медіа тощо.

Останнім часом набуває популярності таке джерело інформації, як соціальні мережі, зокрема книжкові. Станом на 2014 р. С. Водолазька фіксує тільки дві українські книжкові соціальні мережі – Book.ua та Findbook.com.ua. Цей перелік можна розширити мережними ресурсами на зразок "Поетичних майстерень" (maysterni.com) і "Поезія та авторська книга України" (poezia.org/ua).

Запропоновано поділ читачів на таких, які зазнають переважно впливу або телебачення, або радіо, або журналів, або газет, або соціальних медіа. За результатами авторського опитування учнів 9–11-х класів м. Запоріжжя, серед них більшість тих, хто одержує інформацію переважно в соціальних медіа, – 42%.

Враховуючи зазначене, побудовано концептуальну модель формування культури читання української книги в інформаційному суспільстві, яка

включає суб’єктів різних рівнів (міжнародного, державного, організаційного, сімейного, індивідуального), заходи (заснування Всесвітнього дня книги та авторського права, заснування й проведення літературних та книжкових конкурсів і виставок, ярмарків, створення тематичних програм, рубрик, фільмів, сімейні читання, читання з дитиною, пропагування читання в приватних розмовах тощо), технології (освіти, організації дозвілля, інформаційного охоплення (пропаганди), паблік рилейшнз, реклами тощо), канали (ЗМІ, соціальні медіа тощо) та об’єкт впливу – читачів.

РОЗДІЛ 2
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ У ФОРМУВАННІ КУЛЬТУРИ ЧИТАННЯ КНИГИ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

2.1. Проект «Світова столиця книги» як комунікаційний феномен

У межах цього підрозділу ми ставимо за мету простежити застосування соціально-комунікаційних технологій формування культури читання під час реалізації проекту «Світова столиця книги».

Починаючи з 1996 р., ЮНЕСКО стала ініціатором концепції Світової столиці книги, приуроченої до Міжнародного дня книги та авторського права – 23 квітня. Ідея проведення Дня книги була запропонована Міжнародною асоціацією книговидавців, а потім подана на розгляд ЮНЕСКО урядом Іспанії. За пропозицією уряду Російської Федерації формулювання назви свята було доповнено словами «та авторського права». Всесвітній день книги та авторського права був проголошений на 28-й сесії ЮНЕСКО 15 листопада 1995 р. (Резолюція № 3.18) [273]. Рішення було прийнято з метою освіти, розвитку усвідомлення культурних традицій, а також з урахуванням того, що книги є найбільшим засобом поширення знання, найбільш надійним способом його збереження.

Дату було вибрано в пам’ять про те, що 23 квітня пішли із життя Мігель де Сервантес, Уїльям Шекспір (за Юліанським календарем), Інка Гарсиласо де ла Вега. Крім того, у цей день народилися французький поет Морис Дрюон, угорський письменник Мате Залка, новозеландська письменниця Найма Марш, ісландський письменник, нобелівський лауреат Хальдоур Кільян Лакнесс, американський письменник Джеймс Патрик Донліві, українські письменники Григорій Тютюнник, Василь Земляк, Олександр Гаврилюк, Василь Кухта, Андрій Курков та інші літератори.

Традиція святкування Дня книги зародилася в Каталонії (Іспанія), де в 1923 р. книготорговці вирішили влаштувати грандіозний книжковий ярмарок, щоб ушанувати пам'ять Мігеля де Сервантеса, Інки Гарсиласо де ла Веги та Уїльяма Шекспіра. У Каталонії є ще одна традиція: тим, хто купив 23 квітня (у День Святого Георгія) книгу, дарують троянду. У Середньовіччі Святий Георгій був проголошений покровителем Каталонії. ЮНЕСКО перейняла цю традицію й створила свою програму «Подаруй книгу, подаруй троянду».

Сьогодні Всесвітній день книги та авторського права святкують у 190 країнах світу.

Щорічно в штаб-квартирі ЮНЕСКО збирається відбірковий комітет, щоб оцінити програми міст-кандидатів і присудити звання «Світова столиця книги» місту, що подало найкращу програму популяризації книги й залучення до читання. Цей комітет складається з представників ЮНЕСКО, Міжнародної асоціації видавців (UIE), Міжнародної федерації книготорговців (IBF) і Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій та установ (IFLA). Це гарантує адекватну й відповідну участь у проекті міжнародних організацій, які представляють три основні індустрії книговидання.

Проект «Світова столиця книги» є іміджевим і не передбачає грошової винагороди для переможця. Титул столиці символічний, але його присуджують за найкращі міські програми із заохочення читання та любові до книг. Естафета приймається 23 квітня в одній столиці книги, а через рік передається в іншу. Дванадцять місяців триває затверджена програма з наданням у ЮНЕСКО звітів за певні періоди. Головна мета номінації – пропаганда книги й читання серед населення, особливо молоді.

Однією з умов для претендентів на почесне звання книжкової столиці є можливість фінансування культурних програм, пов'язаних з літературно-видавничою діяльністю, а також залучення до участі в програмі місцевих наукових і літературних спільнот. Комітет покликаний послідовно залучати до цієї акції кожен регіон. Країна, яка бажає висунути своє місто, повинна мати представників у міжнародних федераціях книговидавців,

книготорговців, бібліотек. Ця акція є яскравим проявом співпраці між головними ланками книговидавничої справи, а також активної ролі міст у розвитку книговидавничої справи та читання.

Столицями книги були оголошені: Мадрид (Іспанія, 2001 р.), Олександрія (Єгипет, 2002 р.), Нью-Делі (Індія, 2003 р.), Антверпен (Бельгія, 2004 р.), Монреаль (Канада, 2005 р.), Турин (Італія, 2006 р.), Богота (Колумбія, 2007 р.), Амстердам (Голландія, 2008 р.), Бейрут (Ліван, 2009 р.), Любляна (Словенія, 2010 р.), Буенос-Айрес (Аргентина, 2011 р.), Єреван (Вірменія, 2012 р.), Бангкок (Таїланд, 2013 р.), Порт-Харкорт (Нігерія, 2014 р.), Інчхон (Південна Корея, 2015 р.).

Для всіх міст, які вже здобули цей титул, характерний високий рівень читацької та видавничої культури, у тому числі завдяки бібліотекам, університетам, видавництвам, ЗМІ тощо. Відповідні країни мають давні традиції та перемоги у сфері літератури (табл. 2.1).

Мадрид (Іспанія, 2001 р.) [118; 122]

Як ми вже зазначали, ідея проведення Дня книги була запропонована урядом Іспанії, тож логічно, що саме Мадрид став першою Світовою столицею книги. Гордістю Іспанії є Національна бібліотека, заснована в 1712 р. Її фонди становлять 17 млн одиниць зберігання, у тому числі: 50 тис. давніх книжок, опублікованих до 1831 р., 30 тис. манускриптів, 5 млн періодичних та серійних видань, 500 тис. листівок, 2 млн фотографій.

Національна бібліотека в Мадриді має прекрасну колекцію книг, в архівах Королівської ради у справах Індії в Севільї зберігаються цінні документи з історії Реконкісти та іспанської колоніальної імперії.

Інститут Іспанії заохочує розвиток мистецтва й науки. До його структури входять заснована в 1713 р. Королівська академія іспанської мови, Королівська академія історії, Королівська академія вишуканих мистецтв Сан-Фернандо й королівські академії точних, фізичних і природничих наук, духовних та політичних наук, медицини, юриспруденції й фармакології. Діяльністю в галузі культури займається літературне товариство Атеней у Мадриді [110].

Таблиця 2.1

Нобелівські лауреати з літератури – представники країн, чиї міста здобули титул Світової столиці книги

Країни	Рік	Нобелівські лауреати з літератури	Обґрунтування нагороди
1	2	3	4
Бельгія	1911	Моріс Метерлінк (1862–1949)	За багатогранну літературну діяльність, особливо за драматичні твори, які відзначаються багатством уяви та поетичною фантазією
Єгипет	1988	Нагіб Махфуз (1911–2006)	За реалізм і багатство відтінків арабської оповіді, яка має значення для всього людства
Індія	1913	Рабіндранат Тагор (1861–1941)	За глибоко чутливі, оригінальні й чудові вірші, у яких з надзвичайною майстерністю виражено його поетичне мислення, що стало, за його словами, частиною літератури Заходу
Іспанія	1904	Хосе Ечегарай-і-Ейсагірре (1832–1916)	За численні заслуги у відродженні традицій іспанської драми
	1922	Хасінто Бенавенте (1866–1954)	За блискучу майстерність, з якою він продовжив славні традиції іспанської драми
	1956	Хуан Рамон Хіменес (1881–1958)	За ліричну поезію, взірець високого духу й художньої чистоти в іспанській поезії
	1977	Вісенте Алейксандре (1898–1984)	За його поетичні твори, що висвітлюють стан людини в космосі й сучасному суспільстві та водночас відновлюють традиції іспанської поезії в міжвоєнний період
	1989	Каміло Хосе Села (1916–2002)	За виразну й потужну прозу, яка співчутливо й зворушливо описує людські слабкості
	2010	Маріо Вергас Льоса (1936)	За детальний опис структури влади і за яскраве зображення повсталого, що бореться, але зазнає поразки

Продовження таблиці 2.1

1	2	3	4
Італія	1906	Джозуе Кардуччі (1835–1907)	Не лише за глибокі знання й критичний розум, а перш за все за творчу енергію, свіжість стилю та ліричну силу, характерну для його поетичних шедеврів
	1926	Грація Деледда (1871–1936)	За поетичні твори, в яких з пластичною ясністю описано життя її рідного острова, а також за глибину підходу до людських проблем загалом
	1959	Сальваторе Квазимодо (1901–1968)	За ліричну поезію, яка з класичною живістю виражає трагічний досвід нашого часу
	1975	Еудженіо Монтале (1896–1981)	За досягнення в поезії, яка вирізняється величезною проникливістю та вираженням поглядів на життя, повністю позбавленого ілюзій
	2013	Еліс Манро (1931)	Майстер сучасного оповідання
Колумбія	1982	Габрієль Гарсіа Маркес (1928)	За романи й оповідання, в яких фантазія та реальність, поєднуючись, зображують життя й конфлікти всього континенту
Нігерія	1986	Воле Шоїнка (1934)	За створення театру величезної культурної перспективи та поезії

Джерело: побудовано за [122].

Александрія (Єгипет, 2002 р.) [122]

Світову славу принесла місту Александрійська бібліотека, яка була споруджена понад 2500 років тому. Її вважали одним з головних наукових центрів свого часу. Там зберігалися понад 700 тис. сувоїв папірусу. Усі «книги» були класифіковані за 120 темами й описані в каталогах. Будівництво нової Александрійської бібліотеки тривало близько 12 років і коштувало 220 млн дол.

Національна бібліотека Єгипту (Дарунок аль-кутуб), створена як бібліотека єгипетських хедивів (турецьких правителів) у 1870 р., вміщує понад 1,5 млн книг, рукописів, періодичних видань, мікрофільмів. Близько 60% фондів бібліотеки – арабською мовою, 25% – англійською, решта – переважно іншими європейськими мовами. Справжнім скарбом бібліотеки є унікальна колекція з 58 тис. рідкісних ісламських рукописів. В ісламському центрі аль-Азхар зібрана багата бібліотека з ісламістики, що налічує 22 тис. рукописних видань [85].

Нью-Делі (Індія, 2003 р.) [118; 122]

В Індії існує більше ніж 57 тис. бібліотек, серед яких 10 мають загальнонаціональне значення, зокрема Публічна бібліотека в Делі. Спеціальні наукові бібліотеки відкриті при Індійському союзі міжнародних відносин, Національному інституті прикладних економічних досліджень та Індійському інституті державного управління в Делі тощо. Бібліотеки, у яких зберігаються цінні рукописи, розташовані в різних містах країни; усі вони отримують субсидії з державного бюджету [104].

В Індії 221 університет, один з найвідоміших і найпрестижніших – Делійський.

Антверпен (Бельгія, 2004 р.) [122]

Місто цікаве плантенівською бібліотекою, яка знаходиться в музеї Плантона-Моретуса. У ній зберігається більше ніж 30 тис. примірників книг, серед яких 150 належать до перших років книгодрукування. Музей володіє колекцією друкарського обладнання, включаючи два найстаріших у світі збережених друкарських преси. Ця бібліотека зберігає деякі дуже рідкісні книги, включаючи Біблію п’ятьма мовами (Biblia Polyglotta), анатомічну книгу Андреаса Весаліуса (Andreas Vesalius). Одне з найбільш цікавих приміщень музею – друкарня.

Монреаль (Канада, 2005 р.) [122; 186]

Бібліотеки Монреаля об’єднані в одну спільну віртуальну бібліотеку, тому при пошуку якоїсь книги перевіряється спільна база всіх бібліотек.

Характерною ознакою літературного середовища Монреаля є різноманіття представлених тут культур: англійської, місцевої, карибської, французької, іспанської і навіть східної. У Всесвітній день книги та авторського права 2005 р. гостей приймали артисти Цирку Сонця. Артисти з Монреаля прочитали уривки з творів, присвячених їхньому місту, і виконали про нього пісні. Пам'ятна книга, що містить представлений репертуар, була випущена із цієї нагоди та подарована всім запрошеним.

Турин (Італія, 2006 р.) [118; 122]

Національна університетська бібліотека в Турині – одна з головних бібліотек Італії. Вона заснована в 1720 р. й на сьогодні має більше ніж 1 млн книг, 3700 манускриптів, 1600 інкунабул.

У Туринському університеті, що нараховує понад 600 років, зокрема, почав свій шлях літератора та філософа Еразм Роттердамський.

У 2006 р. Турин відвідав лауреат Нобелівської премії в галузі літератури Жозе Сарамаго, португальський письменник, що нині живе в Іспанії, який разом з п'ємонтським композитором з м. К'єри Аціо Корги відсвяткували п'ятнадцятиріччя свого творчого співробітництва, результатом якого стала опера «Виправданий розпусник», написана на замовлення театру «Ла Скала».

Саме в 2006 р. виповнилося 30 років першому італійському щотижневому виданню «Туттолібрі», присвяченому світу літератури: книгам, видавцям, життю та творчості письменників і поетів. Журнал почав своє життя як самостійне видання, займаючи на полицях книгарень і в журнальних кіосках окреме місце, а кілька років потому, коли він набув широкої популярності, став щотижневим додатком до газети «Ла Стампа». Завдяки успіху «Туттолібрі» в 1988 р. у Турині відбувся Книжковий салон – перший національний книжковий ярмарок. Турин став рупором своїх друкарень і видавництв, серед яких деякі виросли до рівня великих видавничих будинків, як, наприклад, Utet (Союз друкарень-видавців Турина), Paravia, Sei (Міжнародне товариство видавців), Einaudi, Boringhieri.

Слід також згадати дві значущі премії, вручення яких щорічно проходить у провінції Турина. Одна з них – «Премія Гринцане Кавур», що вручають авторам, чиї твори перекладають і публікують у різних країнах; це дослідницький інститут іноземної літератури, що охоплює територію від Латинської Америки до Китаю. Друга – «Оскар Вотто», заснована Маріо Валлаурі, перекладачем санскриту та викладачем літератури й античної індійської філософії, більш відома серед фахівців, які вивчають античну літературу.

Богота (Колумбія, 2007 р.) [122; 309]

У Боготі широко розгалужена мережа публічних бібліотек – Бібліомережа, а також більше ніж 80 читацьких клубів, завдяки чому багато місцевих жителів стали книголюбами. У колумбійській столиці знаходиться найвідвідуваніша бібліотека в Латинській Америці – бібліотека імені Луїса Анхеля Аранго.

Напередодні міжнародного книжкового ярмарку, який щорічно відбувається в Боготі, столичною владою була проведена незвичайна акція, під час якої жителям колумбійської столиці, які змушені стояти в чергах, пропонували почитати книгу, зокрема Л. М. Толстого та А. П. Чехова.

Церемонія передачі звання Світової книжної столиці була відзначена дзвоном усіх дзвонів католицьких церков Боготи рівно опівдні 23 квітня.

Амстердам (Нідерланди, 2008 р.) [122; 386]

У місті два університети: Амстердамський університет і Амстердамський вільний університет. У цьому місті розташована Нідерландська королівська академія наук.

Символами книжкової столиці обрано філософа Спінозу, який більшу частину життя провів в Амстердамі, письменницю Анну Франк, котра переховувалася тут з родиною під час Другої світової війни й написала про це у своєму «Щоденнику дівчинки», а також відому дитячу письменницю Анні Шмідт.

В Амстердамі реалізовано цілорічну програму заходів під назвою «Відкрита книга», що включала різноманітні літературні події: виставки, конгреси, міжнародні зустрічі. Місцями їх проведення стали: Амстердамська публічна бібліотека, культурно-інформаційний центр «Pakhuis de Zwijger», численні парки та площі міста. А 11 червня книжкова столиця приймала щорічний Конгрес європейських книготорговців.

Бейрут (Ліван, 2009 р.) [2; 122]

У Лівані існує 15 великих бібліотек, зокрема, Національна бібліотека в Бейруті, що є також депозитарієм документів ООН, і найбільша в країні бібліотека Американського університету.

Генеральний директор ЮНЕСКО Коїтиро Мацуура вітав той факт, що «місто Бейрут, яке стикається зараз зі значними проблемами в плані підтримки миру і мирного співіснування, здобуло визнання у зв'язку з його прихильністю принципам діалогу, що сьогодні як ніколи важливо в контексті ситуації в регіоні; а також те, що була визнана здатність книг активно сприяти досягненню цих цілей» [2].

Нині в державі з населенням лише 4 млн проживають послідовники приблизно 17 різних релігій та віросповідань. Це світоглядне розмаїття, безперечно, позначилося й на літературі. Ліванців вважають арабською нацією, що найбільше читає, відповідно, ліванська література – одна з найрозвиненіших в арабському світі. А в Національному музеї Бейрута зберігаються зразки фінікійського алфавіту, який ліг в основу грецької й арабської писемності.

Відродження арабської літератури в XIX ст. стало плодом праці ліванських філологів і публіцистів. Завдяки їх зусиллям посилився інтерес до класичної середньовічної спадщини та сформувався сучасний арабський літературний стиль. Родоначальниками арабської журналістики не лише в Лівані, а й в інших арабських країнах були ліванці, які заснували перші національні видавництва. Ліван, як і раніше, зберігає славу провідного центру журналістики та друкарської справи в арабському регіоні. Газети й

журнали, що видають у Бейруті, називають «парламентом арабського світу», оскільки саме на їх сторінках розгортаються громадські дискусії з проблем, які хвилюють усіх арабів. У першій половині 1990-х рр. у країні виходило в світ 16 щоденних газет загальним тиражем 500 тис. примірників, а також публікувалася тижнева і щомісячна періодика арабською, французькою, англійською й вірменською мовами [160].

Любляна (Словенія, 2010 р.) [118; 122; 169; 298]

Серед кандидатів на це звання були також Гвадалахара (Мексика), Лісабон (Португалія), Рига (Латвія), Санкт-Петербург (Російська Федерація), Відень (Австрія), Веллінгтон (Нова Зеландія). Вибір Любляни як столиці книги зумовлений високим рівнем розвитку книжкової мережі в місті. Щороку в Любляні виходить не менше ніж 4500 нових книг, 1000 з яких – художня література. У місті дуже багато публічних бібліотек. Жителі міста багато читають, у тому числі іноземними мовами, чимало мешканців знають німецьку й англійську, на третьому місці – італійська.

У Словенії проходить Міжнародний поетичний фестиваль «Кристал Віленіці». У фестивалі «Література світу: фабула 2010» та Всесвітньому книжковому саміті взяли участь визнані книжкові експерти з усього світу.

Як своєрідні міні-бібліотеки використовували навіть автобусні зупинки: пасажири мали змогу брати книги, читати їх у дорозі, а після прочитання повертати на місце. Були розроблені спеціальні «книжкові» маршрути містом із відвіданням місць народження та помешкань відомих словенських письменників.

У зв’язку з обранням Любляни комітетом ЮНЕСКО Світовою столицею книги Монетний двір Фінляндії 12 квітня 2010 р. випустив в обіг три монети різного номіналу й різних металів, але з єдиним дизайном. На аверсі монет намальована стилізована відкрита книга й зазначені номінал монети, її рік випуску та країна емісіонера («2010 SLOVENIJA» у два рядки). На реверсі монет також зображений стилізований фасад Національної

бібліотеки Словенії. У правій частині уздовж фасаду є напис: «LJUBLJANA PRESTOLNICA KNJIGE» («Любляна столиця книги») у три рядки.

Упродовж року в Любляні пройшло понад 300 різних заходів, присвячених книзі: художні інсталяції у відкритих галереях, бібліотеки на вулиці, фестиваль живої літератури – читання письменників своєю мовою й у перекладах словенською мовою, заходи для дітей, виставки з історії писемності, виставки середньовічних рукописів, покази роботи старих друкарських машин, фільми, зняті за різними відомими літературними творами, тощо.

Буенос-Айрес (Аргентина, 2011 р.) [34; 121; 122]

Місто вибороло почесне звання в суперництві з шістьма іншими претендентами, серед яких були африканські міста Лагос (Нігерія) та Порто Ново (Бенін).

Річні проекти передбачали створення мультилінгвальної громадської бібліотеки й запис аудіоваріантів понад сотні «шедеврів світової класики». Крім того, пройшов тиждень книги «Буенос-Айрес – місто книжкових магазинів», адже в столиці Аргентини існує понад 400 книгарень (приблизно один магазин на кожні 6 тис. жителів) – результат надзвичайної активності міністерства культури Аргентини, котре останніми роками досить ефективно працює над низкою проектів у літературній сфері, як-от: «Не існує міста без поезії», «Дай мені книгу в подарунок», «24 серпня – День читача». Крім того, щорічний книжковий ярмарок у Буенос-Айресі відвідують більше ніж 1,2 млн літературних шанувальників, що дає право аргентинцям назвати його найбільшим ярмарком серед усіх, що відбуваються в іспаномовних країнах.

За підрахунками соціологічного центру «Agencia Argentina de ISBN», лише з 1996 до 2006 р. випуск друкованих видань в Аргентині зріс на 120%.

На площі Сан Мартін м. Буенос-Айреса 11 травня 2011 р. відбулося відкриття «Вавилонської вежі» із книг, виготовленої за проектом одного з найвідоміших латиноамериканських художників-авангардистів Марти Мінухін. «Вавилонська вежа» являє собою 25-метрову конструкцію з

каркасом з металу, 16 метрів у діаметрі, що складається із семи поверхів. На її зведення знадобилося більше ніж 30 тис. книг, наданих дипломатичними місіями таких країн, як: Австрія, Азербайджан, Бельгія, Бразилія, Великобританія, Голландія, Греція, Данія, Еквадор, Ізраїль, Іспанія, Італія, Канада, Китай, Коста-Рика, Куба, Ліван, Мексика, Пакистан, ПАР, Перу, Південна Корея, Польща, Саудівська Аравія, Сирія, Словенія, США, Угорщина, Уругвай, Філіппіни, Фінляндія, Франція, Хорватія, Чехія, Швейцарія, Японія. Виступаючи на вернісажі, Марта Мінухін відзначила, що її робота стала символом масової участі різних країн у розумінні того, що, незважаючи на те, що всі представлені книги написані різними мовами-оригіналами, мова культури й літератури завжди одна.

Єреван (Вірменія, 2012 р.) [84; 118; 122; 202]

ЮНЕСКО віддала перевагу країні, що відзначала 500-річний ювілей друкарства. Єреван був обраний за якісну й багатогранну програму, що, за словами відбіркової комісії, «дуже детальна, реалістична та прив'язана до соціальної тканини, духу міста. Вона сфальцьована на загальному й повному залученні всіх категорій фахівців, задіяних у книжковій індустрії» [202].

У центрі уваги заходів проекту – діти й підлітки як майбутні носії знань. Це такі заходи, як: фестиваль-парад «Дайте нам книги, дайте нам крила», програми «Я створюю книгу» і «Повернути книги дітям», конкурс оформлення видань «Кольорові книги», виставка-аукціон книг, опублікованих дітьми, виставка «Книга як свідчення», програма «Екранні читання», Фестиваль читання на відкритому повітрі, Міжнародна книжкова виставка та фестиваль «Тиждень туманянівської казки», Маскарад літературних героїв і Міжнародна зустріч письменників «Літературний ковчег», виставка-інсталяція «Вічність слова» тощо.

У єреванському Центрі мистецтва «Гафесджян» відкрилася виставка книги «ArmBookExpo», на якій було представлено літературу вірменською й іноземними мовами, опубліковану як у Вірменії, так і за кордоном. У межах

виставки організовані презентації видавництв, лекції, читання на відкритому повітрі, обговорення тощо.

У центрі Єревана відбулося відкриття триметрової скульптури Давида Єреванці «Житіє Вічності», присвяченої охоронниці національної ідентичності й культурної спадщини – вірменській жінці (дві вірменські жінки в трагічні дні геноциду вірменів 1915 р. в османській Туреччині врятували древній рукопис). У Музеї історії Вірменії відкрилася виставка «Вічність письма...». Автор і керівник проекту – італієць Альберто Торсело. Унікальність виставки полягає в тому, що фактично вперше в межах однієї колекції вдалося побачити стародавні книги й рукописи із чотирьох великих музеїв: Ечміадзинського Святого Престолу, Історичного музею Вірменії, Матенадарана, Національної бібліотеки Вірменії. Понад 100 експонатів представляють перші зразки писемності – урартські й домаштоцівські письмена.

Пройшли масові заходи, наукові конференції й зустрічі в різних частинах Єревана, наприклад, усевірменський симпозіум письменників, семінар оформлення книги, конференція «Від Гуттенберга до Інтернету: незакінчена історія».

Для проведення заходів «Єреван – Світова столиця книги, 2012» уряд Вірменії виділив 300 млн драмів (близько 800 тис. дол.).

Бангкок (Таїланд, 2013 р.) [16; 122; 388]

Столиця Таїланду здобула титул Світової столиці книги завдяки зусиллям країни з «об'єднання всіх етапів видавництва та книготоргівлі, всіх учасників видавничих проектів» [16]. Це місто виявило рішучу готовність стати сполучною мирною ланкою серед суперечливих літераторів, видавництв і торговельних організацій. Воно почало активні заходи в межах просування соціальної програми серед громадськості.

У Таїланді функціонує мережа університетів, технічних, педагогічних і сільськогосподарських інститутів та коледжів. Найстаріші з університетів – Чулалонгкорнський у Бангкоку (заснований у 1917 р.) і Таммасартський

(1933 р.), найбільш відомі – Рамкамхензький, Касетсатський та Махідонський [316].

Останніми роками в Сіамі активно відкривають нові бібліотеки, формують книжкові полиці в банках і галереях, літературні томи кладуть навіть у міське таксі. За це прагнення Бангкок і здобув почесне звання.

«Я хочу подякувати Бангкоку за ту багату й різноманітну програму, яку він підготував і взяв на себе зобов'язання провести, особливо хотілося б відзначити те, що ця програма звертає увагу, насамперед, на молодь і неосвічене населення, яке не вміє або не бажає читати. Завдяки прагненню до співпраці й діалогу на місцевому, національному й міжнародному рівнях ця програма чудово відповідає цілям проекту «Світова столиця книги», – передає слова глави ЮНЕСКО Ірини Бокової «The Nation» [16].

Урочиста церемонія передачі титулу відбулась у столиці Таїланду 21–23 квітня. У ці дні пройшли такі цікаві заходи, як відкриття проекту «Book broadcast», презентація пам'ятної поштової марки, вручення книжкової премії «SEAwrite Award», всесвітня книжкова виставка тощо.

Порт-Харкорт (Нігерія, 2014 р.) [123]

Змагалися за це престижне звання 11 міст, зокрема Ліон (Франція), Москва (Росія), Оксфорд (Великобританія), Краків (Польща) тощо. Найбільшу активність у боротьбі виявили мешканці Оксфорда та Вільнюса, де активісти руху створили спеціальні сайти для збору голосів на підтримку своїх міст.

Порт-Харкорт подав комітету найкращу програму, яка включає в себе великий проект розвитку нігерійської видавничої культури й пропаганду читання серед населення країни, що зможе підвищити загальний рівень грамотності громадян країни.

«Родзинкою» програми є щорічний літературний фестиваль «Garden City», який газета «Thisday» описала як найбільшу подію такого роду в країнах Африки на південь від Сахари. До того ж у Порт-Харкорті живе нобелівський лауреат з літератури Воле Шоїнка.

У місті знаходяться Державний університет штату Ріверс і Університет Порт-Харкорту.

Інчхон (Південна Корея, 2015 р.) [52]

Надсилаючи заявку на участь у конкурсі на отримання цього права, влада Інчхона пообіцяла реалізувати ряд масштабних проектів, зокрема організувати книжковий обмін в Азійському регіоні, розповсюдження друкованої продукції на благочинних засадах, концерти та інші заходи, присвячені літературі.

Крім того, заплановано зустрічі з літераторами із сусідніх країн, проведення спільних семінарів з міжнародними асоціаціями книжкових видавництв і торгових організацій, а також створення глобального товариства книголюбів-студентів.

Щодо України, то на початку 2013 р. Управління культури Львівської міської ради разом з Форумом видавців та Львівським національним університетом розпочало процес підготовки до здобуття Львовом титулу «Світова столиця книги». Проте поки що ці зусилля не дали бажаного результату.

2.2. Українська книжкова комунікація в контексті міжнародних конкурсів для авторів та видавців

У межах цього підрозділу охарактеризуємо українську книжкову комунікацію в контексті міжнародних літературних конкурсів.

Існують твори, які вже багато років визнані читачами й світом загалом. Їх культурна цінність відзначена літературними преміями. Найголовніші з них такі.

Нобелівська премія в галузі літератури. Створена разом із чотирма іншими Нобелівськими преміями за заповітом Альфреда Нобеля 1895 р.,

вручається з 1901 р. Серед українських письменників на Нобелівську премію висувались І. Франко, В. Винниченко, П. Тичина, М. Бажан, У. Самчук, В. Стус, Л. Костенко. Іван Франко і Василь Стус не дожили до розгляду їхніх справ. П. Тичина і М. Бажан відмовились брати участь у конкурсі. Павло Тичина через політичні мотиви (боявся повторити долю Б. Пастернака). Микола Бажан відмовився через незнання його творчості за кордоном. У 2014 р. лауреатом став сучасний французький письменник і сценарист Патрик Модіано. Як зазначено в заяві Нобелівського комітету, «премія присуджена «за мистецтво пам'яті, завдяки якому він виявив найнезбагненніші людські долі й розкрив життєвий світ людини часів окупації» [17; 164].

Премія імені Астрід Ліндгрен – шведська премія за визначні досягнення в літературі для дітей та юнацтва. Заснована урядом Швеції у 2002 р., має на меті посилити інтерес до дитячої літератури у світі та зробити її більш доступною для дітей. На сьогодні вона є найбільшою нагородою в царині дитячої літератури й становить 5 млн шведських крон (приблизно 500 тис. євро). Володарями почесної премії можуть стати сучасні дитячі письменники, ілюстратори, а також організації, що пропагують читання серед молодого покоління. Рішення про висунення кандидатур приймає журі на основі подання різних організацій. Переможця також визначає журі, до складу якого входять 12 осіб. Це експерти з дитячої літератури, автори, ілюстратори, бібліотекарі та критики. Серед членів журі є також один представник родини Ліндгрен [17; 164].

У 2015 р. лауреатом став не автор і не ілюстратор дитячих книжок, а організація, що пропагує дитяче читання в Південній Африці, – PRAESA (Project for the Study of Alternative Education in South Africa) [249].

Премія імені Ганса Крістіана Андерсена – міжнародна премія, яку вручають за видатний внесок у дитячу літературу найкращим письменникам і художникам-ілюстраторам дитячої книги. Організована 1958 р. Міжнародним комітетом із дитячої та юнацької літератури ЮНЕСКО за

рекомендацією його засновника та першого президента, видатного діяча світової дитячої літератури Йєлли Лепман. Лауреатів оголошують один раз на два роки. Премію вручають 2 квітня, в день народження видатного датського казкаря Ганса Крістіана Андерсена. Для авторів дитячої літератури премія Андерсена є найпрестижнішою міжнародною нагородою. Часто її називають Малою Нобелівською премією. Найвищою та найпочеснішою з трьох премій-нагород вважається Золота медаль із профілем казкаря, її присуджують найвизначнішим і прогресивнішим майстрам у галузі дитячої книги та вручають на конгресі Міжнародної ради з дитячої книги (IBBY). Серед переможців – такі знані письменники, як: Марія Ґріпе. Джеймс Крюс, Сельма Лагерлеф, Астрід Ліндгрен, Кріх Кестнер, Туве Янссон, Джанні Родарі. Друга за значенням нагорода – «Особливо відзначений Міжнародним жюрі Андерсена». Третьою нагородою є «Почесний список Андерсена», до якого включають імена діячів літератури і мистецтва, які найкраще створили твори для дітей чи оформили дитячі книги за певний період. За минулі роки до цього списку внесено близько 20 імен і назв творів дитячих письменників та художників країн СНД, серед яких: А. Алексін, С. Алексєєв, Ч. Айтматов, Н. Думбадзе, І. Токмакова, Г. Павлишин, Л. Токмаков. У 1973 р. Почесний диплом Міжнародної премії імені Г. К. Андерсена за поему-казку «Барвінок і Весна» отримав український письменник Богдан Чалий, а 1979 р. до «Почесного списку Андерсена» увійшов Всеволод Нестайко та його книжка «Тореадори з Васюківки» [164].

Дублінська літературна премія. Була заснована в 1900 р. міською радою Дубліна та американським інвестиційним фондом ІМПАК (IMPAC). Вручається щорічно за найкращий прозаїчний твір англійською мовою. Розмір премії – 100 тис. євро. Дублінська премія вважається не лише однією з найбільших у грошовому вираженні, але й найбільш демократичною у світі, оскільки претендувати на неї може письменник будь-якої національності з будь-якої країни, будь-якого віку. Єдиним обмеженням є обов’язкова публікація книги англійською. Якщо книгу із самого початку видано іншою

мовою, 25% премії отримує її перекладач. Твори висуваються на присудження премії громадськими бібліотеками світу за результатами опитування читачів. Міжнародне журі обирає із загальної кількості «короткий список» – декілька найбільш гідних, серед яких лише один стає переможцем [164]. У 2014 р. премію здобув колумбійський письменник Хуан Габріель Васкес за роман «Звук при падінні речей». Цю книгу судді охарактеризували як «неперевершений літературний трилер, який ще довго резонує в читачі після прочитання» [17].

Премія Х'юго (Г'юго). Літературна премія в галузі наукової фантастики, заснована в 1953 р. Названа на честь Гернсбека Х'юго – засновника першого науково-фантастичного журналу «Захопливі історії». Премія присуджується щорічно за найкращі твори в жанрі фантастики й фентезі, опубліковані англійською мовою в попередньому році. Номінанти та переможці обираються за результатами голосування зареєстрованих учасників Всесвітнього конвенту любителів фантастики WorldCon (тому премію вважають «читацькою») [164]. Лауреатам вручають статуетку, яка зображує ракету, що злітає. Лауреатом премії в номінації «Кращий роман» у 2014 р. стала американська письменниця Енн Лекі з дебютним науково-фантастичним романом «Служниця правосуддя», дія якого відбувається в далекому майбутньому, в імперії під назвою Радч [17].

Премія шейха Заїда – премія, заснована Об'єднаними Арабськими Еміратами (ОАЕ) з метою заохочення письменників із країн Близького Сходу і Північної Африки. Щорічна винагорода – 110 тис. дол. Названа на честь засновника ОАЕ, першого і беззмінного протягом 33 років президента країни шейха Заїда бен Султана Аль Нахайяна, вручається за кращі твори в таких напрямах, як художня й розвивальна література, мистецтво, книги для дітей, періодичні видання арабською мовою. Саме лише потрапляння в число фіналістів гарантує визнання серед видатних письменників Арабського світу і переклад книжок іншими мовами. Міжнародна премія за арабську літературу проводиться спільно з Фондом Букерівської премії і фінансується

Фондом Еміратів, добродійною організацією, що знаходиться в Абу-Дабі [159]. У 2014 р. літературну премію шейха Заїда здобув єгипетський автор Абдель Рашид Махмуди за роман «Після кави» [17].

Премія Франца Кафки. Заснована в 2001 р. Її присуджує чеське Товариство Франца Кафки спільно з міською адміністрацією Праги в пам'ять про Франца Кафку, який жив у цьому місті. Лауреату вручають грошову премію в розмірі близько 10 тис. дол. та бронзову статуетку – мініатюрну копію празького пам'ятника Кафці. У 2014 р. лауреатом став відомий китайський письменник Янь Ляське, який є одним з визнаних письменників не лише на батьківщині, а й на Заході, де має репутацію найбільш безкомпромісного сатирика сучасного Китаю [17].

Премія Angelus. Заснована у 2006 р. і фінансується польським містом Вроцлав. Її називають найважливішою нагородою у сфері творчої прози, перекладеної польською мовою, на здобуття якої можуть висуватися твори письменників із Центральної Європи, що заохочують до роздумів і поглиблення знань про інші культури.

Лауреатом може стати письменник з 21 країни Центральної Європи (Албанія, Австрія, Білорусь, Боснія та Герцеговина, Болгарія, Хорватія, Чехія, Естонія, Латвія, Литва, Македонія, Молдова, Німеччина, Польща, Росія, Румунія, Сербія, Словаччина, Словенія, Україна та Угорщина).

Володарями цієї премії були Юрій Андрухович за роман «Дванадцять обручів» у 2006 р., Оксана Забужко за роман «Музей покинутих секретів» у 2013 р.

У 2015 р. серед номінантів премії Angelus чотири українських книжки: «Комашина тарзанка» Наталки Сняданко, «Роман про батьківщину» Дзвінки Матіяш, «Книга забуття» Василя Слапчука та «Месопотамія» Сергія Жадана.

Переможця, який отримає чек на 150 тис. злотих та статуетку авторства вроцлавського скульптора Єви Россано, буде оголошено на урочистій церемонії 17 жовтня [369].

Україна є засновницею низки літературних премій. Серед них є й такі, що мають статус міжнародних.

Премія фундації Антоновичів – щорічна премія, яка надається Фундацією Омеляна та Тетяни Антоновичів за літературні твори українською мовою й українознавчі наукові дослідження. Розмір премії – 5 тис. дол. Премія надається незалежно від проживання автора, враховуючи високу мистецьку якість у поєднанні з творчою своєрідністю мистецької форми. Кожні два роки премія може бути надана науковому дослідженню з україністики будь-якою мовою [252].

Першими лауреатами премії стали Василь Барка (1981 р.) за роман «Свідок для Сонця Шестикрилих», Василь Стус за збірку «Палімпсести» та Орест Субтельний за дослідження «Мазепинці: український сепаратизм на початку XVIII століття» (The Mazepist: Ukrainian Separatizm in the early Eighteenth Century) (1982 р.). У подальші роки діяльності Фундації цю нагороду отримали знані літератори та науковці, серед яких: Ліна Костенко, Валерій Шевчук, Іван Дзюба, В’ячеслав Брюховецький, Михайлина Коцюбинська, Роман Шпорлюк, Юрій Андрухович, Лінда Гордон, Збігнев Бжезінський, Богуміла Бердиховська, о. Борис Ґудзяк, Оксана Забужко та ін. Усього лауреатами премії стали 69 осіб з 10 країн світу (33 з України, 15 з США, 6 з Канади, 2 з Великобританії, 4 з Польщі, а також з Італії, Росії, Румунії, Франції та Швейцарії). До складу першого журі премії Фундації Антоновичів входили Юрій Шевельов, Григорій Грабович та Богдан Рубчак. Заснована й проваджена Антоновичами Фундація продовжує діяти до сьогодні під керівництвом трьох директорів, яких вибрали фундатори. Це доктор Ігор Воєвідка, який живе у штаті Невада, адвокат Роман Слоневський зі штату Вірджинія та доктор Андрій Левицький з м. Чикаго [46].

У 2015 р. лауреатами нагороди Фундації Омеляна і Тетяни Антоновичів стали дві громадянки Польщі – Богуміла Бердиховська та Олександра Гнатюк. Доктор Бердиховська працює в галузі україністики та польсько-українських стосунків. Вона є автором і співавтором наукових

праць з україністики. Друга лауреатка Олександра Гнатюк є автором книжок «Прощання з імперією», «Українська барокова духовна пісня» і «Бунт покоління» (ця праця в співавторстві з Богумілою Бердиховською). «Прощання з імперією» присвячене питанню української ідентичності [68].

Літературна премія імені І. Багряного – щорічна міжнародна премія, що надається Фундацією імені Івана Багряного за літературні твори українською мовою, наукові дослідження, визначний внесок у розбудову державної незалежності України та консолідацію суспільства. Розмір премії – 1000 дол. США. Фундація імені І. Багряного з 1992 р. визначає лауреатів премії імені видатного письменника, якими, зокрема, стали: Іван Дзюба, Олександер Шугай, Леонід Череватенко, Вадим Усань, Анатолій Погрібний, Євген Сверстюк, Олег Чорногуз, Леонід Бойко, Юрій Краснощок, Михайло Слабошпицький, Олег Романчук, Сергій Козак, Олексій Коновал, Галина Воскобійник, Анатолій Лисий, Володимир Проценко та ін. [361].

Міжнародна літературна премія імені В. Винниченка заснована в 1990 р. Українським фондом культури (УФК), яким протягом усього часу його існування опікується поет – академік Борис Олійник. Премія освячена іменем В. Винниченка – людини складної долі, одного з найвидатніших письменників ХХ ст., талановитого художника, державного та політичного діяча, Першого міністра Української Народної Республіки. Премія присуджується за особливі досягнення в літературі, мистецтві та благодійницьку діяльність. У 2013 р. лауреатом став професор Ніжинського педагогічного університету імені М. Гоголя, дослідник теми козацтва і краєзнавець Сергій Лепявко. Його вшановано за книгу про Чернігів [368].

Міжнародна літературна премія імені Миколи Гоголя «Тріумф». Заснована у 1998 р. Чернігівським медіа-клубом за сприяння Національної спілки письменників України та міжнародних громадських організацій. З 1 листопада 2014 р. засновником премії стала Міжнародна літературно-мистецька академія України, яка об’єднує відомих письменників, перекладачів, науковців та журналістів із 45 країн світу. Рішення ухвалює

Комітет із нагородження Міжнародною літературною премією імені Миколи Гоголя «Тріумф», до якого входять знані письменники й науковці. Серед лауреатів минулих років – Іван Кошелівець, Петро Яцик, Оксана Забужко, Василь Голобородько, Михайло Слабошпицький, Василь Слапчук, Віра Вовк, Сергій і Тетяна Дзюби, Михайло Сидоржевський, Дмитро Стус, Марко Павлишин, Віктор Баранов, Ігор Павлюк, Євген Баран, Богдан Бойчук, Емма Андієвська, Марко-Роберт Стех, Анна-Галя Горбач, Дмитро Чистяк, Дмитро Дроздовський, Димитр Христов, Боян Ангелов, Елка Няголова, Атанас Ванчев де Трасі, Ак Вельсапар, Єтон Келменді, Петро Захаров, Сограб Рагімі, Хрісто Петрескі, Ефраїм Баух, Войцех Пестка, Євген Чигрин, Ауезхан Кодар та інші відомі люди з України, США, Великобританії, Німеччини, Франції, Італії, Канади, Бразилії, Австралії, Бельгії, Швеції, Болгарії, Словаччини, Польщі, Ізраїлю, Македонії, Латвії, Росії, Казахстану, Туркменістану, Грузії, Вірменії, Молдови, Білорусі, Косова. У 2015 р. лауреатами стали грузинський і український письменник Рауль Чілачава (м. Київ) – за упорядкування та переклад 80 поезій Кобзаря, які увійшли до книги-альбому «Тарас Шевченко. Думи мої» (українською та грузинською мовами); письменник, видавець, громадський та політичний діяч, перший заступник голови Національної спілки письменників України Володимир Шовкошитний (м. Київ) – за роман «Боривітри»; поет, консул Генерального Консульства Республіки Польща в Луцьку Кшиштоф Савіцкі (Польща) – за поетичну збірку «Околиці світу»; письменник Бенедикт Дірліх (Німеччина) – за поетичні публікації в Україні та визначний внесок у пропаганду верхньолужицької культури, літератури і мови в світі; письменник, кінодокументаліст, тележурналіст Юрій Багрянцев (м. Київ) – за багаторічну подвижницьку працю у створенні краєзнавчих телефільмів про історичні та культурні пам’ятки України й літературні твори патріотичного змісту; доктор фізико-математичних наук, професор, член-кореспондент НАН України, президент Малої академії наук Станіслав Довгий (м. Київ) – за внесок у популяризацію шевченківської спадщини в Україні та за кордоном, зокрема

за створення науково-освітнього проекту «Портал Шевченка»; письменник Гурген Баренц (Гурген Карапетян) (Вірменія) – за власну багатогранну творчість та численні переклади з вірменської і слов'янських мов (зокрема української), невтомне літературне подвижництво «посла миру», яке єднає народи; літературознавець, доктор філологічних наук, професор Сусанна Ованесян (Вірменія) – за першу фундаментальну наукову біографію класика світової літератури Ованеса Туманяна, великий внесок у туманянознавство, плідну й активну пропаганду актуальних проблем дослідження життя і творчої діяльності Ованеса Туманяна, літературні мости між вірменською й українською літературами; відомі зарубіжні письменники, відзначені за власний доробок та пропаганду української літератури: прозаїк, головний редактор інтернет-альманаху «Порт-Фоліо» Михайло Блехман (Канада) – за романи, п'єси, оповідання та актуальні статті на українську тематику; письменник Бранко Цветкоскі (Македонія) – за визначну поетичну творчість; поетеса, директор Удмуртського ПЕН-клубу, заступник редактора журналу «Інвожо» Лариса Орєхова (Удмуртія) – за збірку віршів «Безмежний Ліс» (Естонія), а також майстерні переклади творів світової класики; письменник Алекс Врубель (Великобританія) – за поетичну книжку «Піщинки часу»; поет Володимир Федоров – за вагомий внесок у пропаганду та розвиток сучасної світової поезії; письменник, доктор філософських наук Олексій Грякалов – за збірку інтелектуальної прози «Печальна почвара окраїни» та монографію «Лист і подія»; літературознавець, доктор філологічних наук Наталія Грякалова (Росія) – за монографію «Людина модерну»; письменник-сатирик, поет, публіцист Марсель Салімов (Башкортостан) – за книжку «Сміх – вище пояса»; письменниця Лана Перлулайнен (м. Львів) – за книгу вибраних поезій «Вітер часу» та роман «Мася або Правила ходіння проти вітру»; письменниця Світлана Антонишин (м. Броди Львівської обл.) – за збереження і продовження класичних традицій української літератури у книгах поезій «Закон самозбереження душі», «Бар'єр», повісті-феєрії «Ображена трава»; меценат, громадський діяч, депутат Чернігівської

обласної ради Віктор Кияновський (м. Ічня Чернігівської обл.) – за подвижницьку громадську та благодійну діяльність; письменник, директор Інституту Українського Вільного Козацтва імені Антона Кущинського, доктор права Олександр Панченко (м. Лохвиця Полтавської обл.) – за популяризацію духовно-культурних надбань українського народу, плідну діяльність у галузі україністики, вагомий внесок у справу утвердження Української державності, зміцнення духовності й патріотизму нашого народу, вагому видавничу діяльність, активну й послідовну 25-літню національно-державницьку позицію в обороні прав, свобод і засад окремішності українського народу; письменник Ігор Моісєєнко (м. Кременчук Полтавської обл.) – за активну письменницьку та громадську діяльність у справі побудови суспільства життєдайної моралі; письменник Станіслав Маринчик (м. Ічня Чернігівської обл.) – за подвижницьку культурну, краєзнавчу та громадську діяльність; меценат Олександр Сенчик (смт Парафіївка Ічнянського району Чернігівської обл.) – за значну благодійну діяльність [183].

Міжнародна недержавна україно-німецька літературна премія імені Олеся Гончара на найкращий твір молодого автора – премія, заснована 1996 р. німецькими меценатами письменницею Тетяною Куштевською, підприємцем Дітером Карренбергом та Національною спілкою письменників України. Рішення ухвалює журі, до якого входять Тетяна Куштевська, Валентина Гончар, Петро Перебийніс, Галина Тарасюк та інші. Голова журі – Іван Драч. На конкурс приймають як уже друковані, так і ще не оприлюднені твори україномовних акторів віком до 30 років, які живуть в Україні та за її межами.

Переможців конкурсу журі визначає в п’яти номінаціях: проза – роман або повість; цикл оповідань; поезія; літературознавча праця, присвячена творчості Олеся Гончара; публіцистика. Урочисте вручення нагород переможцям конкурсу традиційно відбувається 3 квітня – в день народження Олеся Гончара.

У 2014 р. лауреатами премії стали: у номінації «Поезія» – Євгенія Люба (м. Полтава) за збірку поезій «Місто паломників» та Олександр Пушко (м. Полтава) за збірку поезій «Етіологія тиші»; у номінації «Проза» – Катерина Красножон (м. Вишневе Київській обл.) за повість-легенду «Ключі до коріння» та Оксана Харун (м. Івано-Франківськ) за збірку оповідань «Спроба»; у номінації «Публіцистика» – Сніжана Божок (м. Корюківка Чернігівської обл.) за збірку статей «Обпалені пелюстки»; у номінації «Літературна праця, присвячена творчості Олеся Гончара» – редакція альманаху «Соняшник» (кафедра журналістики і видавничої справи Луганського національного університету ім. Тараса Шевченка, гол. редактор – доктор філологічних наук, професор Валентина Галич) за підтримку молодих талантів [189].

Міжнародна літературна премія імені Григорія Сковороди «Сад божественних пісень» – заснована 1 березня 2005 р. Громадською організацією «Чернігівський інтелектуальний центр» та Волинським товариством «Світязь» з метою розвитку вітчизняного книговидання і підтримки українських письменників, митців, науковців, журналістів, громадських діячів та меценатів за сприяння Національної спілки письменників України, Інституту літератури імені Тараса Шевченка Національної академії наук України та міжнародних громадських організацій. З 1 листопада 2014 р. співзасновником премії є Міжнародна літературно-мистецька академія України. Нагорода вручається раз у житті (за винятком колективних номінацій, а також, якщо творчу людину відзначено в іншій номінації, наприклад, як громадського діяча та мецената) [248; 250].

Серед лауреатів минулих років – Микола Жулинський, Василь Голобородько, Михайло Слабошпицький, Рауль Чілачава, Кость Москалець, Павло Вольвач, Віра Вовк, Віктор Баранов, Сергій і Тетяна Дзюби, Юрій Барабаш; Імант Аузінь, Димитр Христов, Ріта Кіндлерова, Войцех Пестка, Збігнєв Фрончек, Інга Крукаускене, Сігвард Ліндквіст, інші відомі письменники, науковці, перекладачі, журналісти, актори, художники,

музиканти, працівники освіти і культури, громадські діячі й меценати з України, Великобританії, США, Швеції, Бразилії, Болгарії, Чехії, Польщі, Сербії, Македонії, Латвії, Литви, Ізраїлю, Росії та Білорусі.

У 2014 р. до списку лауреатів увійшли літературознавець, академік НАН України, Герой України, Шевченківський лауреат Іван Дзюба та письменник, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка Валерій Шевчук, відзначений нині за книгу «Пізнаний і непізнаний Сфінкс: Григорій Сковорода сучасними очима»; видатні зарубіжні письменники: Богдан Задура (Польща); Петро Захаров (Удмуртія), Рісто Василевські (Сербія) та Наомі Фойл (Великобританія), а також відомі українські поети й перекладачі: Анна Багряна, яка нині мешкає в Македонії, та член-кореспондент Європейської академії наук, мистецтв і літератури (м. Париж) Дмитро Чистяк; учений, ректор Полтавського національного педагогічного університету імені Володимира Короленка, доктор філологічних наук, професор, академік Академії наук вищої освіти України Микола Степаненко, знаний кримськотатарський поет Сейрана Сулеймана (м. Сімферополь), меценат Ігор Палиця (м. Луцьк) та троє львів'ян: відомий письменник Миколо Петренко та талановиті перекладачі із перської мови: викладач Львівського національного університету імені Івана Франка, член Національної спілки письменників України Роман Гамада й художниця Надія Вишневська [296].

Міжнародна літературна премія імені Олеся Ульяненка – премія, заснована в 2012 р. президентом Спілки письменників міжнаціональної згоди ФРН Володимиром Сергієнком для відзначення українських письменників за визначні здобутки в українській літературі. Рішення ухвалює журі, до якого входять відомі письменники. Координатор премії – Євгенія Чуприна. Премія присуджується щорічно за кращі твори, які відповідають таким критеріям: якість тексту; схильність до позитивної асоціальності автора; нонконформістська життєва позиція автора. Премія присуджується авторові літературних творів. На здобуття премії можуть бути висунуті лише

завершені твори, опубліковані або оприлюднені протягом останніх двох років. Пропозиції про присудження премії вносять творчі спілки, українські національно-культурні, культурно-просвітницькі товариства, редакції періодичних видань, вчені ради ВНЗ, наукових інститутів Національної академії наук, літературно-мистецькі угруповання або окремі особи, належні до літературно-мистецьких угруповань. Рішення журі про присудження премії затверджується постановою засновників і друкується у пресі до 17 вересня щороку. Особа, якій присуджується премія, отримує диплом і грошову премію. Щорічно встановлюється одна премія в розмірі 5000 грн [251]. У 2014 р. лауреатом премії став київський білоруський письменник Сергій Прилуцький за книгу оповідань «Дегенеративний словник», висунуту Клубом Бойових Митців.

«Гранослов» – щорічний міжнародний літературний конкурс, на який приймаються твори будь-якого жанру українською мовою, що не друкувалися раніше. Конкурс започатковано 1991 р. Держкомітетом у справах сім'ї та молоді й Спілкою письменників. Після семи років перерви його відновлено. У конкурсі можуть брати участь молоді літератори віком до 35 років, які мешкають в Україні, та представники інших країн, які пишуть свої твори українською мовою, за винятком лауреатів попередніх років і членів НСПУ [232].

Конкурс проводиться видавництвом «Самміт-книга» та Кабінетом молодого автора Національної спілки письменників України в чотирьох номінаціях: поезія; проза і драматургія; есеїстика (критика); переклади (проза, поезія, драматургія). Нагорода – видана книжка. Її примірники безкоштовно надають авторам творів та розповсюджують серед установ (бібліотек, книгарень, літературних студій, центрів дозвілля молоді тощо), проводять презентації й популяризацію видань як кращих зразків сучасного літературного процесу.

Премія міжнародного конкурсу «Коронація слова». Це міжнародний літературний конкурс романів, п'єс, кіносценаріїв, пісенної лірики та творів

для дітей. Заснований у 1999 р. як спільний проект компанії «Крафт Фудз Україна» з телеканалом «1+1» як конкурс романів та кіносценаріїв. Нині генеральним інформаційним партнером конкурсу виступає телеканал «Інтер». Подаватись на «Коронацію слова» можуть усі: як досвідчені письменники, так і новачки. Єдине офіційне обмеження в конкурсі – твори, які пропагують фашизм, екстремізм, ксенофобію, шовінізм, нетерпимість на релігійному ґрунті тощо, – відхиляються одразу. У кожній номінації визначають три найкращих твори, також є заохочувальні премії. «Коронація слова» відкрила для широкого кола читачів імена Ірен Роздобудько, Марини Гримич, Анни Хоми, Олександра Вільчинського, Наталки Очкур, Марини Мєдникової, Андрія Кокотюхи, Василя Шкляра та інших молодих письменників.

У 2014 р. премії розподілились так: у номінації «Романи»: перша премія – роман «Вільний світ» Тетяни Белімової (м. Київ), друга премія – «Привид безрукого ката» Андрія Процайла (м. Львів), третя премія – «Паничі» Владислава Івченка (м. Суми), диплом отримав роман «Коли сонце було стозрячим. Амулет волхва» Оксани Радушинської (м. Старокостянтинів); у номінації «Прозові твори для дітей»: перша премія – твір «Вітри великого лугу» Олени Колінько (м. Полтава); у номінації «Кіносценарії»: перша премія – сценарій «Легенда про Сковороду» Віри Мельник (м. Київ), друга премія – «Егоїст повинен бути мертвим» Олени Рубашевської (м. Донецьк), третя премія – «Спасена Марія» Івана-В’ячеслава Сергієнка (м. Київ); у номінації «Кіносценарії для дітей» – сценарій «Комарик» Юрія Васюка (м. Чернігів); у номінації «П’єси»: перша премія – п’єса «Батяри, брати батяри!» Олексія Дроздовського (м. Київ), друга премія – «Будинок милосердя» Оксани Смоли (м. Баштанка), третя премія – «Гільйотина» Олеся Гриба (м. Київ); у номінації «П’єси для дітей» перемогу здобув твір «Казка про казку» Віктора Мироненка (м. Рівне); у номінації «Пісенна лірика»: перша премія – твір «Київська осінь» Оксани Шеренгової (м. Корсунь-Шевченківський), друга премія – «Україна росте без мами»

Вікторії Амеліної (м. Львів), третя премія – «Сліпий скрипаль» Валентина Пащенка (м. Запоріжжя) і «+29» Дарини Гладун (м. Хмельницький). Дипломантами номінації стали твори «Рідна потвора» Наталії Лущинської (м. Львів), «Не вмію дихати без тебе» Марії Ткачівської (м. Івано-Франківськ), «Ти мила, рідна і чужа» Омеляна Мацьопи (м. Бережани).

Низку творів було також нагороджено спеціальними відзнаками [47].

Головний редактор «ЛітАакценту» Володимир Панченко щодо конкурсів зазначає: «Те, що вони є, – це добре. Ми прийшли до думки про рейтинг через рік після появи проекту і, я вважаю, посіли своє місце. Зараз справді вартісних рейтингів не нарахуєте більше, ніж п’ять-шість. І всі вони різні за принципом. «Книжка року» охоплює величезну кількість друкованої продукції й відзначає не так автора, як видавництво. Тобто, фактично, це рейтинг видавництв. Рейтинг Бі-бі-сі має інший принцип. Тут відзначаються автор і його книжка, але експерти – публічні люди, «які часом читають книжки». Тут домінує елемент шоу, а критерієм стає те, що пов’язане з рецепцією книжки, а не з її художньою сутністю: яскравість, своєчасність, успішність. У нас – третій підхід. Професійний. Ми також відзначаємо автора, але в нас експерти – фахівці, які постійно мають справу з книжками як науковці, критики, викладачі, письменники» [219].

Отже, у світі загалом та в Україні зокрема існує ряд премій і нагород для авторів, що мають на меті формування інтересу до книги та підтримку талановитих авторів. Здобуття престижної нагороди є інформаційним приводом для привернення уваги громадськості до подій у світі літератури та сприяє підвищенню інтересу до читання книг.

2.3. Виставки-ярмарки як складова соціальних комунікацій у видавничій сфері та формування культури читання

Розглядаючи досвід незалежної України в промоції книжкових видань, І. Копистинська й Т. Гринівський зазначають, що серед традиційних заходів найбільш популярними є використання ЗМІ, презентації, участь у книжкових виставках і фестивалях [136, с. 45]. Водночас І. Степурин наголошує: «У сучасній видавничій справі все менше залишається місця для аматорства. Ця діяльність потребує вміння досліджувати і розуміти ринок, характер конкуренції, ділову поведінку і потенціал конкурентів, з'ясовувати читацькі потреби, інтереси цільових споживачів і ефективно задовольняти їх. Завдяки маркетинговим знанням, умінням видавництво здобуває унікальність, самодостатність, конкурентоспроможність, непіддатливість до намагань застосувати щодо нього ринкову владу. Воно завжди налаштоване на пошук можливостей, взаємовигідне партнерське співробітництво, вибір товарних, цінових, дистрибуційних, комунікаційних стратегій, які б максимально реалізовували його ринкову силу і забезпечували досягнення цілей» [307, с. 4].

Справді, книжкові виставки-ярмарки є одним з основних інструментів розвитку, що забезпечує виробникам, споживачам і постачальникам можливості для широких ділових контактів. Виставки-ярмарки в процесі їх організації доводять інформацію про них як до широкої (безадресної, безіменної) аудиторії через засоби масової інформації (ЗМІ), так і засобами директ-маркетингу до конкретних потенційних учасників. Під час проведення самих виставкових заходів організатори взаємодіють з конкретними відвідувачами, тобто здійснюють директ-маркетингову комунікацію, а за необхідності можуть продовжити взаємодіяти зі ЗМІ з метою інформування про тривання цього заходу.

У межах цього підрозділу ми розглянемо виставки-ярмарки як складову соціальних комунікацій у видавничій сфері та формування медіакультури.

В Україні щороку проходять такі найбільші книжкові виставки-ярмарки: Форум видавців з 1994 р. у Львові, Міжнародний фестиваль і ярмарок «Книжковий Арсенал» з 2011 р. у Києві, книжкові виставки «Київська весна», ярмарки «Книжкові контракти» та «Книжковий Медвін» з 2005 р. у Києві, «Зелені хвилі» з 1997 р. в Одесі, «MERIDIAN CZERNOWITZ» з 2010 р., «Світ книги» з 1995 р. у Харкові. Організаторами ярмарків є компанії «Медвін» (Київ), «Експо-Юг-Сервіс» (Одеса), концерн «Райський куток» (Харків), що спеціалізуються на проведенні ярмарків, Громадська організація «Форум видавців у Львові», Асоціація видавців і книгорозповсюджувачів України, Державний комітет телебачення та радіомовлення України.

Ж. Ковба, О. Барзилович дослідили книжкові виставки-ярмарки як соціокультурний та ринковий механізми книгорозповсюдження, приділивши особливу увагу їх географії. Вони зазначають, що основними центрами виставково-ярмаркової діяльності можна вважати Львів, Київ, Харків та Одесу, в інших містах України книжкові виставки-ярмарки значно менші за масштабами й мають здебільшого місцевий характер [126]. Проте мусимо визнати, що з розвитком новітніх технологій такі заходи розширюють свої межі завдяки віртуальним виставкам. За підтримки зарубіжних і українських громадських організацій масштабні заходи проводять і в регіонах, наприклад, «Книжкова толока» в Запоріжжі у 2015 р., що потребує окремого дослідження. Проте спершу дамо загальну характеристику виставки-ярмарку як складової соціальних комунікацій у видавничій сфері.

Виставку розглядають як короткочасний захід, що періодично проводять зазвичай в одному й тому самому місці, у межах якого значне число видавництв за допомогою зразків демонструють нові товари, ідеї або

послуги для інформування потенційних споживачів про свою фірму і її продукцію з метою сприяння продажам.

У чинних Законах України «Про видавничу справу», «Про рекламу», «Про інформацію», «Про бібліотеки і бібліотечну справу», які є базовими для відповідної галузі, відсутнє визначення виставок-ярмарків. Згідно з визначенням, поданим у «Великому економічному словнику», виставки – показ досягнень у галузі економіки, науки, техніки, культури, мистецтва та інших сферах суспільного життя; ярмарок – 1) місце періодичної торгівлі; 2) регулярний ринок широкого значення [27]. Це визначення не відображає цілком сутності сучасної книжкової виставки-ярмарку, оскільки це багатий за змістом соціально комунікаційний захід. В економічній енциклопедії визначено ярмарок як періодичні торги, що здійснюються в певному місці, одну з найдавніших форм торгівлі, започатковану в європейських країнах приблизно у X ст. В Україні найбільш вдалими були у Львові, Харкові (Хрещенський), Полтаві (Іллінський), Кролевці, Сорочинцях, щорічний Хрещенський у Києві тощо [83]. Львів і Київ і зараз проводять наймасштабніші книжкові виставки – Львівський форум видавців і «Книжковий арсенал».

Книжкові виставки мають на меті інформування – надання населенню вичерпної інформації про ресурси та послуги видавництв, їх властивості, якість тощо; привернення уваги споживачів до сфери – фіксація інтересу користувачів на певних послугах бібліотек, видавництв, ознайомлення громадськості з фактом існування бібліотеки та видавництва як сучасного, динамічного й потужного сервісного закладу; формування та закріплення позитивної громадської думки; створення привабливого образу.

Отже, стосовно видавничої галузі можемо дати таке визначення: книжкова виставка-ярмарок – спеціальний комунікаційний захід, розрахований на певну читацьку й підприємницьку аудиторію, який проводять з метою привернення уваги споживачів до видавничої сфери; формування та закріплення позитивної громадської думки; створення

привабливого образу; інформування про видавничу продукцію, її реклами та просування на ринок, налагодження ділових контактів у визначені строки.

У реальному житті як виставку нерідко розглядають невелику експозицію товарів, послуг або ідей, що формується в пізнавальних цілях, наприклад організовувані бібліотеками експозиції, присвячені певним датам або подіям.

Отже, якщо одним з основних завдань ярмарку є укладення прямих торгових угод за зразками, то одним з головних завдань виставки є створення сприятливих умов для продажу товарів за їх зразками. При цьому, якщо основними покупцями на ярмарках є представники оптової торгівлі, то покупцями на виставках – кінцеві споживачі.

В. Теремко зазначає, що «критеріями оцінювання роботи виставкового десанту видавництва можуть бути: кількість і якість перспективних ділових зустрічей, започаткованих відносин, укладених контрактів, вирішених спірних питань; масштаб і зміст здобутої маркетингової інформації; розв’язання конкретних маркетингових проблем» [322, с. 246]. Науковець наголошує, що до «значущих книжкових виставок прикута увага ЗМІ, суспільства. Тому багато видавництв намагаються ексклюзивно потрапити в теле-, радіорепортажі, на сторінки видань, що вигідно працює на їх імідж» [322, с. 246]. Н. Еріашвілі вказує: «На виставках і ярмарках їх учасники отримують багато корисної інформації щодо всіх аспектів маркетингової діяльності, а це пробуджує їх творчу фантазію, сприяє розвитку нових методів реклами, системи збуту, кращій організації виробництва. Інакше кажучи, виставки та ярмарки, особливо міжнародні, стають своєрідними супермаркетами, де широко представлена інформація про виробництво й споживання» [379, с. 204].

За складом учасників, місцем проведення й економічним значенням розмежовують регіональні, міжрегіональні, національні та міжнародні виставки-ярмарки. За термінами й способами проведення виставки-ярмарки можна поділити на короткострокові, пересувні та постійні. Короткострокові

виставки-ярмарки у світі проводять загалом не більше трьох тижнів. Вони можуть мати загальний характер, тобто представляти досягнення своєї країни в усіх галузях виробничої діяльності, або бути спеціалізованими. В Україні короткострокові виставки тривають максимум 5 робочих днів. Пересувні виставки організовують з метою розширення кола відвідувачів з використанням різних засобів транспорту. Набуває поширення організація плавучих виставок, зокрема організованих Японією, Швецією, Англією. Такі виставки влаштовують на борту великого судна, яке відвідує портові міста декількох держав і здійснює презентацію, а також продаж виставлених товарів.

Досить широко стали використовувати пересувні виставки зразків товарів в автофургонах, салонах літаків. Варто додати, що в Україні не набуло практичного втілення проведення пересувних книжкових виставок-ярмарків через економічну неефективність і нерозвиненість використання рекламних інструментів українськими книговиробниками.

Постійні виставки організовують найчастіше при дипломатичних консульствах та інших представництвах своєї країни за кордоном з метою демонстрації іноземним покупцям зразків експортної продукції для укладення договорів на друк.

За частотою проведення виставки-ярмарки можуть бути: періодичні (кожні 2, 3 роки), щорічні, сезонні. Частота проведення ярмарку залежить головним чином від виду пропонованої продукції й умов конкуренції.

Виставки-ярмарки можна класифікувати за напрямом роботи: ярмарок зі здійснення продажів, замовлень; інформаційні (ознайомлювальні); проведені з метою розвитку комунікації, контактів.

Виставки-ярмарки мають велике значення як місце зустрічей представників ділових кіл різних країн для підтримки ними безпосередніх зв’язків та встановлення нових особистих контактів.

Фахівці пропонують класифікувати виставки-ярмарки за такими ознаками:

– за статусом: самостійні чи супровідні;

– за змістом: універсальні, галузеві, тематичні, персональні;

– за цільовим призначенням: на допомогу в навчанні, для підвищення загальноосвітнього й загальнокультурного рівня;

– за часом публікації і надходження на видавничий ринок представлених матеріалів: нових надходжень, за різні роки, «забутих видань»;

– за місцем експонування: розташовані в бібліотеці чи за її межами;

– за термінами функціонування: постійні, тривалі, короткочасні;

– за повнотою розкриття фонду: переглядові, локальні, поличні;

– за видами видань: книжкові, інших видань (журнальні чи газетні тощо), кількох видань одночасно (комплексні), нових носіїв інформації (CD-ROM, платівок, мікрофільмів тощо);

– за підставами для проведення: з ініціативи книговиробника, за пропозиціями читачів, на замовлення установ і підприємств;

– за ступенем доступності: безкоштовні й платні;

– за джерелами фінансування: бюджетні, позабюджетні.

Проте зараз віднайдено чимало видів виставок, що не вписуються в цю класифікацію. Н. Горицька, описуючи візуальний простір бібліотек, називає такі види виставок: виставка новинок (нових надходжень); виставка-діалог; виставка-вікторина; виставка-конкурс; виставка однієї книги (статті); виставка-реклама; виставка-дискусія; виставка-календар; виставка книжкових ілюстрацій; виставка-хобі; виставка-порада і виставка-рекомендація; виставка одного автора; виставка-ікебана; виставка-аукціон; експрес-виставка; виставка-кросворд; виставка-знайомство; виставка одного жанру; виставка-питання; виставка «забутих» книг; звукові виставки; виставка-пошук; виставка-інформація; виставка-панорама; виставка-вернісаж; віртуальна виставка [62]. Ці види виставок є окремими

комунікаційними заходами під час великих книжкових виставок-ярмарків і дають змогу привернути якомога більше відвідувачів і, відповідно, покупців, зацікавити книжковою продукцією широку аудиторію, використовуючи традиційні й новітні комунікаційні технології.

Існують три типи книжкових ярмарок:

– ярмарок прав. Має на меті обмін книжковими новинками та правами на видання книжок. Такі заходи зазвичай відкриті тільки для фахівців. Наприклад, Ярмарок дитячої книги в Болоньї;

– книжковий салон. Одночасно є культурним і торговим, а також ярмарком прав. Наприклад: Паризький салон, Женевський салон;

– національний книготорговельний ярмарок з міжнародною участю. Має на меті просування книги до читацької аудиторії, укладання угод про поставки тиражів між національними видавництвами та національними (а також закордонними) книготорговельними фірмами, магазинами тощо. Наприклад, Львівський форум видавців.

Для Запоріжжя знаковою подією стала Книжкова толока 16–18 жовтня 2015 р. Ще років 8 тому в місті організовували книжкові ярмарки – «Хортицькі джерела», однак вони обмежувалися лише продажем і виставкою книг. Цей проект здійснено в межах Української ініціативи з підвищення впевненості (UCBI) за фінансової підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID). Загальна характеристика заходу виглядає так: кількість організаторів – 21; кількість представлених видавництв – 59 (Запоріжжя, Київ, Харків, Тернопіль, Львів, Дніпропетровськ, Чернігів, Чернівці, Вінниця), з них 42 мали окремі стенди; 100 учасників, з них – 85 авторів та 15 майстрів (майстер-класи на дитячій локації); кількість відвідувачів – близько 7000, з них – майже 1500 дітей, жінок – 3500, чоловіків – 2000; близько 150 відвідувачів на нічній локації; 170 волонтерів; проведено понад 40 заходів (презентації книжкових новинок, творів, виставки ілюстрацій і плакатів, театральні постановки художніх творів, дискусії, круглі столи, автограф-сесії). На літературний конкурс «Запоріжжя у часі та просторі»

було подано понад 80 творів, з яких 6 увійшли до альманаху (3 номінанти в поезії і 3 – в прозі). У межах акції «Принеси з собою книжку» відвідувачі надали близько 900 книжок [231; 269].

Участь у Запорізькій книжковій толоці, окрім гостей з різних міст України, взяло Генеральне консульство Німеччини, завдяки якому була представлена пересувна виставка ілюстрованих дитячих книжок за мир і людяність «Доброго дня, любий вороже!» від Міжнародної молодіжної бібліотеки Мюнхена, яка з 1996 р. подорожує світом. Це підбірка оригінальних дитячих ілюстрованих книг з різних країн, у яких описано як конфлікти, історії переселенців, досвіди соціальної ізоляції, так і мирні утопії та можливості примирення.

Отже, на прикладі Книжкової толоки ми спостерігаємо збагачення заходів книжкових виставок-ярмарків і розширення географії комунікаційних заходів з просування книжкової продукції та можливостей спілкування автора зі своїми читачами. Відображення таких подій у ЗМІ та на сторінках у соціальних мережах відкриває нові можливості для формування культури читання в процесі комунікацій читача, покупця та автора, видавця.

2.4. Соціально-комунікаційні технології формування інтересу до книги за допомогою засобів кіномистецтва

Мистецтво кіно міцно увійшло в соціальну практику, при цьому із часів свого виникнення зазнало безліч трансформацій (від рухомої картинки на екрані до фільмів у 3D-форматі й лазерних інсталяцій у повітрі).

Літературне та кіномистецтво перебувають у постійній взаємодії:

– книги екранізують, причому як для дорослих, так і для дітей (наприклад, «Вій» (2014), «Майстер і Маргарита» (2005), «Голодні ігри» (2012); «Пригоди Паддінгтона» (2014), «Малий Ніколя» (2009), «Йорґен +

Анна = правда» («Щонайсправжнісінька любов») (2011), «Павутиння Шарлотти» (2006), «Нескінченна історія» (1984), «Іван Сила» (2013), «Тореадори з Васюківки» (1965), «Щоденник слабака» (2010–2012), «Чарлі і шоколадна фабрика» (2005), «Аліса в Дивокраї» (2010), «Кораліна» (2008) [194]);

– сюжети фільмів стають основою для художніх творів («Термінатор» (3 романи із серії «Т2» Стівена Майкла Стирлінга, 2001, 2002, 2003 рр.; 2 романи серії «Термінатор 3» Аарона Аллстона, 2003, 2004 рр.; 2 пріквела Тімоті Зана, 2009, 2010 рр.), «Пірати Карибського моря» (12 книг із серії «Пірати Карибського моря: Пригоди Джека Горобця» та 5 книг із серії «Пірати Карибського моря: Легенди Піратського братства» групи письменників, які працювали під псевдонімом Роб Кідд, роман для дорослої аудиторії «Пірати Карибського моря: Ціна волі» Енн Криспін), «Тимур і його команда» (спочатку Аркадій Гайдар написав сценарій фільму, а після цього – однойменну повість, 1940)) [125];

– кінострічки виховують любов до читання, формуючи інтерес до такого виду дозвілля як невід'ємної складової життя («Читач» (2008), «Товариство мертвих поетів» (1989), «Людина доби Відродження» (1994), «Слова» (2012), «Книжковий злодій» (2014), «У будинку» (2012), «Книга Ілая» (2009), «Персонаж» (2006), «Оповідання» (2012), «Чорнильне серце» (2008), «Нескінченна історія» (1984)) [89];

– фільми підвищують інтерес до письменників і поетів, розкриваючи таємниці їх життя та творчості (наприклад, «Годинник» (2002) – про Вірджинію Вульф, «Джейн Остин» (2007) – про відому англійську письменницю, «Капоте» (2005) – про Трумена Капоте, «Повне затемнення» (1995) – про двох видатних французьких поетів Артюра Рембо та Поля Верлена) [149].

Творцями першої екранізації є основоположники світового кінематографа – Жорж Мельєс і Вікторен Іполит Жассе. Жорж Мельєс в 1902 р. переніс на екран роман Даніеля Дефо «Робінзон Крузо». На сьогодні

ми спостерігаємо помітне зростання попиту на книгу після її екранізації, зокрема після появи серіалів «Ідіот», «Майстер і Маргарита» тощо. Одночасне просування книги та фільму на ринку підвищують інтерес до них і забезпечують значні прибутки. Так відбулось з фільмами за книгами Джоан Роулінґ про Гарі Потера, «50 відтінків сірого» за книгою Еріки Джеймс.

У премії «Оскар» Американської кіноакадемії слідом за номінацією «Оригінальний сценарій» іде номінація «Адаптація літературного твору». До 1940 р. була тільки премія за найкраще літературне першоджерело. У 2014 р. цю премію здобув Джон Рідлі за фільм «Переможець» (за однойменними мемуарами Соломона Нортапа), у 2015 р. – Грем Мур за «Гру в імітацію« (за книгою Ендрю Ходжеса «Alan Turing: The Enigma»), у 2016 р. – Адам Маккей, Чарльз Рендольф за «Гру на пониження« (за книгою Майкла Льюїса «Велика гра на пониження. Таємні пружини фінансової катастрофи»).

Правда, зараз ми все частіше стикаємося зі своєрідною інтерпретацією книжкового тексту, що призводить до втрати смислу, а отже, і змістового аспекту першоджерела. Спілкування з книгою за принципом «сам-на-сам» вимагає від читача-реципієнта зусиль і духовної роботи, оскільки проникає в інтелектуальний простір особистості. Варто пам’ятати про те, що екранізація літературно-художнього твору – це режисерська версія прочитання. Не кожен глядач готовий до активного діалогу й критичного сприйняття тієї версії книги, яку пропонує автор фільму. Тоді як це вкрай важливо, адже існують дискусійні моменти в біографії багатьох відомих письменників і поетів. Так, про життя У. Шекспіра, Т. Шевченка, С. Єсеніна та інших знято чимало фільмів, але кожен з них відображає бачення режисера, що не завжди збігається з думкою літературознавців.

Інша справа, якщо сам автор є режисером фільму за своєю книгою. Так, нещодавно представили фільм «Любові стане на всіх», знятий за «Месопотамією» Сергія Жадана. Зараз тривають зйомки кінострічки за його романом «Ворошиловград» (2010 р.), що став кращим українським романом десятиліття за версією літературної премії ВВС Україна [51].

Ім’я письменника, який здобув престижну премію за твір, за мотивами якого зняли фільм, використовують у його рекламі. Фрагменти з фільму стають основою для дизайну обкладинки видання (наприклад, «Вовк с Уолл-стрит», «Книжковий злодій», «Голодні ігри»).

Ювілеї з дня народження чи смерті стають приводом для привернення уваги широкого загалу до літератури, зокрема засобами кіномистецтва. Так, до 200-річчя з дня народження Тараса Шевченка на замовлення Державного агентства з питань кіно створено колекцію «Шевченко 200», яка включає в себе відомі художні фільми про поета: «Тарас Шевченко» Петра Чардиніна (1926), «Тарас Шевченко» Ігоря Савченка (1951), «Сон» Володимира Денисенка (1964), «Наймичка» Ірини Молостової, Василя Лапокниша (1963), «Тарас Шевченко. Спадщина» і «Тарас Шевченко. Надії» Леоніда Анічкіна (1994–1995), «Дві долі» Бориса Квашнева (2007) [128].

У соціальній книжковій мережі «Букмейт» (bookmate.com) є окрема полиця «Книга+Кіно», де станом на 20.08.2016 викладено 52 книги, близько 4000 підписників.

Отже, літературне й кіномистецтво є не лише конкурентами, а й союзниками в боротьбі за свого споживача – читача й глядача в одній особі. Для цього вони звертаються до соціальнокомунікаційних технологій, формуючи сучасну медіакультуру.

2.5. Буктрейлер як нове явище у сфері соціальних комунікацій

Останнім часом спостерігається втрата інтересу до читання книг, тож усі небайдужі, насамперед представники видавничого ринку, змушені шукати нові, ефективніші інструменти просування своєї продукції, нові форми спілкування зі споживачем з метою його заохочення до читання та придбання видавничої продукції. С. Водолазька наголошує, що результатом

таких пошуків стали інноваційні видавничі промоції (продакт-плейсмент, брендування, буктрейлер, краудфандинг), інноваційні канали мережевої комунікації (універсальні та спеціалізовані соціальні мережі, інтернет-проекти, відеохостинги, блоги та мікроблоги, форуми, чати, соціальні сервіси) [48, с. 79]. Як слушно зазначає О. Хмельовська, «світовий досвід показує, що власний канал видавництва на YouTube став уже не маркетинговим ходом, а правилом хорошого тону. Більшість видавничих гігантів має досить розвинені канали, на яких регулярно з'являються інтерв'ю з авторами, відео з презентацій і, звісно ж, буктрейлери» [364]. Усі ці новації потребують окремого дослідження.

Певний інтерес у контексті нашого дослідження становлять міркування видавців щодо буктрейлерів, зокрема колишнього шеф-редактора видавництва «Грані-Т» Д. Клочко [290], керівника прес-офісу «Граней-Т» Т. Терен, директора видавництва «Meridian Czernowitz» І. Вікирчак, піар-менеджера видавництва «КСД» І. Лопатченка, директора видавництва «Академвидав» В. Теремка, української письменниці О. Форостиної [364], директора видавництва «Ексмо» О. Новикова, письменника Бориса Акуніна, російського поета В. Вишневського [105] та ін.

Перші буктрейлери – слайд-шоу з ілюстрацій з підписами або закадровими коментарями. Таким було відео, зняте до роману Дж. Фарріса в 1986 р. У 2003 р. на книжковому ярмарку в Луїзіані вперше показали буктрейлер до десятого роману вампірської саги К. Фіхан «Темна симфонія». Тоді це більше нагадувало музичний кліп. Ця подія стала початком популяризації буктрейлерів, які до цього поширювали переважно в Інтернеті, зокрема на YouTube. Зараз у США поширена практика реклами книги в шкільних автобусах. В Інтернеті можна переглянути буктрейлери на сайті World Book Day: http://www. Worldbookday.com/booktrailers-online.

У Росію цей спосіб просування книги прийшов у 2010 р. Фахівці видавництва «Азбука Аттікус» стали одними з перших, хто використав буктрейлер із цією метою (ролик до книги О. Мавріна «Псоглавці»).

Створення цього ролика коштувало видавництву 10 тис. дол., але він зібрав в Інтернеті лише близько 10 тис. переглядів. Проте головним ефектом від ролика стали не прямі доходи й збільшення упізнаваності бренда, а публікації в пресі. За словами заступника директора зі зв'язків з громадськістю й реклами холдингу О. Бушуєвої, «це був перший професійний досвід зі створення буктрейлерів у Росії, тому багато журналістів написало про наш ролик. З'явились посилання – зокрема, нас помітили на сайті Афиша.ру» [87]. Сьогодні активно підтримує напрям створення буктрейлерів видавництво «Ексмо». На його сайті є спеціальний розділ, де розміщено ролики до книг-новинок: http://eksmo.ru/media/book.

Перший буктрейлер у нашій країні був до детективу Наталії та Олександра Шевченків, який демонстрували на Форумі видавців у 2010 р. Просувати буктрейлери спочатку стали книжкові видавництва, побачивши в цьому ресурсі новий інструмент для книжкового бізнесу. В Україні це видавництво «Грані Т», яке, зокрема, у 2011 р. запустило перший ролик на серію «Життя видатних дітей» [364]. Зараз активно створює буктрейлери видавництво «Meridian Czernowitz». Вони розпочали роботу в цьому напрямі в 2010 р., у 2011 р. підготували ролики на книги Юрія Андруховича, Оксани Забужко, Андрія Любки, Ігоря Померанцева (саме на одну з його книг Д. Клочко зробила для видавництва їхній перший трейлер). На думку директора «Meridian Czernowitz» І. Вікирчак, метою такої роботи є створення своєрідного супроводу книжки не тільки для розширення аудиторії, а й для підвищення рівня якості читання для українців загалом [86]. В Україні піонерами у створенні буктрейлерів були видавництва, зараз ініціативу підхопили бібліотеки.

Оскільки буктрейлер – явище у сфері соціальних комунікацій нове, воно ще не має єдиного загальновизнаного визначення, зафіксованого в довідковій, навчальній та науковій літературі. Певні спроби розтлумачити це поняття наявні в окремих публікаціях на спеціалізованих сайтах та в засобах масової інформації, а також у положеннях відповідних конкурсів.

Буктрейлер (англ. booktrailer) – це відеоролик тривалістю, як правило, 2–5 хвилин, що розповідає в довільній художній формі про яку-небудь книгу, візуалізуючи її зміст з метою популяризації або просування. Автор методичних рекомендацій щодо створення буктрейлерів Т. Лісовська подає такі його визначення: «короткий відеоролик за мотивами книги; відеоанотація книги; ролик-мініатюра, тизер, який включає в себе найяскравіші й найбільш упізнавані моменти книги, візуалізує її зміст; невеликий відеоролик, що розповідає в довільній формі про яку-небудь книгу» [35, с. 4–5]. В. Копилова також зазначає, що це «анонс на книгу у вигляді короткого відеоролика, тизера, який включає в себе найяскравіші моменти книги або в тому чи іншому вигляді візуалізує її зміст. Примітивно кажучи – кліп за книгою» [137]. Генеральний директор видавництва «Ексмо» О. Новіков наголошує, що «гарний буктрейлер – це не річ у собі, а інструмент просування» [105]. Тож видавництва, у тому числі українські, мусять зрозуміти потенціал використання буктрейлерів під час рекламних кампаній окремих видань. На допомогу видавцям часто приходять читачі. Ролики на книгу від читачів прийнято називати фантрейлерами чи фанбуктрейлерами (оскільки явище нове, то існує певна плутанина з термінологією). Російський поет В. Вишневський робить припущення про формування справді гарного малого жанру мистецтва – буктрелейрингу [105]. Борис Акунін, розмірковуючи над майбутнім буктрейлера як жанру, говорить про доцільність перетворення його «на свого роду моду та спорт, щоб можна було вдома на колінці або на мобільному телефоні, на вебкамері зробити щось таке про улюблену книгу, і це стало круто та цікаво» [105].

Автор проекту «Твоя перша книга» А. Васюкович називає такі основні завдання буктрейлера: привернути увагу до книги; створити аудиторію читачів; сформувати персональний бренд письменника [111]. На відповідних конкурсах його оцінюють за такими критеріями: інформативність, сила промовпливу, оригінальність змісту й виконання.

Класифікації

Буктрейлери знімають до книжкової серії, автора, одного окремого літературного твору. Для його створення використовують різні матеріали: фото, розворот книги, мальовані ілюстрації, відеонарізку з фільмів, аматорську зйомку, відповідний музичний супровід, текстові слайди.

Буктрейлери можна класифікувати за різними критеріями:

1. За авторством: на власну книгу; на твір іншого письменника.
2. За тематикою: класика; сучасна література.
3. За змістом:

– розповідні – презентують основу сюжету твору. Їх завдання – подібно до анотації, через музику та ілюстрації, ознайомити читача з основами сюжету, зберігаючи елементи недомовленості й таємничості. Щоб після перегляду ролика потенційний читач захотів дізнатися, з чого історія починається й чим завершується. Зазвичай саме за «сюжетним» і розповідним принципом побудовано більшість кінотрейлерів;

– атмосферні – передають основний настрій книги та очікувані читацькі емоції. Наприклад, якщо книга написана в жанрі фентезі, то можна зробити акцент на атмосфері магії, підбираючи яскраві ілюстрації з чарівниками та відьмами, таємничими пейзажами й незвичайними істотами. Якщо книга розповідає про романтичні стосунки – ілюстративний або відеоряд з щемливою музикою, які покликані передати читачам настрій та емоції героїв;

– концептуальні – транслюють ключові ідеї й загальну змістову спрямованість тексту. Вони засновані на рекламі незвичайної ідеї твору, на світогляді автора й цікавих думках, які він хоче донести до читача, на змістовому навантаженні книги. Такі буктрейлери більше підходять для класичної, елітарної або філософської літератури. Таким є, наприклад, буктрейлер «Суперкниг», який здобув перемогу в конкурсі «Книгопроектор» у 2013 р.

4. За способом візуального втілення тексту:

– ігрові (міні-фільм за книгою);

– неігрові (набір слайдів із цитатами, ілюстраціями, книжковими розворотами, тематичними малюнками, фотографіями тощо);

– анімаційні (мультфільм за книгою).

Конкурси

У світі існують конкурси та премії за створення буктрейлерів:

– *Best book traılers* (http://bestbooktrailers. tumblr.com);

– *YALSA* (заснована американською Асоціацією бібліотек для підлітків (Young Adult Library Services Association – YALSA) (http://www.ala.org/yalsa));

– *Moby Awards* (організована видавництвом Melville House Publishing, США (http://www. mhpbooks.com), перше нагородження відбулося в 2010 р. у таких номінаціях: Best Big Budget Book Trailer, Best Low Budget Book Trailer, Best Cameo in a Book Trailer, Best Author Appearance in a Book Trailer, Least Likely to Actually Sell the Book);

– *Book Video Awards* (заснована The Bookseller, Random House, лондонським книжковим магазином Foyles, Національною кіно- та телевізійною школою (NFTS), перше нагородження відбулося в 2008 р.);

– *Trailee* (заснована американським видавництвом для дитячих бібліотекарів School Library Journal (http://blogs.slj.com), нагородження в 2010 р. відбувалося в номінаціях: «Видавець/автор створив для маленьких читачів (до 6 років)», «Видавець/автор створив для школярів (7–12 років)», «Студент створив для маленьких читачів (до 6 років)», «Студент створив для школярів (7–12 років)», «Дорослий (старше ніж 18 років) створив для маленьких читачів (до 6 років)», «Дорослий створив для школярів (7–12 років)». Буктрейлери можна переглянути за посиланням: http://reg.-accelacomm.com/servlet/frs.frs?Script=/LP/51148056/reg&Context=START);

– *Scottish Children's Book Awards* (SCBA) (заснована організацією Scottish Book Trust (http://www.scottishbooktrust.com));

– *Booktrailers Online Awards* (перша премія буктрейлерів в Італії, заснована в 2011 р. (http://btonlineawards.altervista.org), зокрема нагороджують за кращі спецефекти та оригінальність);

– *Всеукраїнський конкурс буктрейлерів «Оживають герої на екрані у рекламі»* (заснований у 2013 р. ДЗ »Державна бібліотека України для юнацтва» разом з Українською бібліотечною асоціацією, буктрейлери учасників можна переглянути за посиланням: https://www.youtube.com/playlist?list=PLYf8uL0I5yuQ60dr2H8rrCk-q8FB-te1D; за результатами перегляду буктрейлерів 2 відеоролики відзначили першими преміями, 3 – другими, 4 – третіми; 5 буктрейлерів отримали заохочувальні призи, а один був нагороджений спеціальним призом «Клубу сімейного дозвілля»);

– *Конкурс короткометражних фільмів «Книгопроектор»* (заснований українським Інститутом громадського лідерства у 2013 р. (http://knygo-proektor.rhcloud.com), переможець отримав 3 тис. грн та можливість стажуватися в кіностудії Wecinemastudio);

– *Конкурс буктрейлерів «Читаємо з Клубом Сімейного Дозвілля»* (заснований видавництвом «Клуб Сімейного Дозвілля» («КСД») (www.trade.bookclub.ua) та Всеукраїнською громадською організацією «Українська бібліотечна асоціація» (УБА) (ula.org.ua) у 2014 р. для бібліотечних працівників);

– *Всеросійський конкурс буктрейлерів* (http://www.booktrailers.ru, заснований у 2012 р. за підтримки Федерального агентства з преси й масових комунікацій; у 2014 р. паралельно з оцінкою журі на сайті буде запущено народне голосування, оголошено також спеціальні номінації: від Діани Арбеніної – за кращий буктрейлер за її книгами «Спринтер» і «Сталкер», «Лідер продажів» від видавництва «Ексмо» – за кращий буктрейлер на книгу видавництва в жанрі художньої літератури, «Сучасна російська проза» від видавництва «АСТ» – за кращий ролик на книгу автора «Редакции Елены Шубиной», «Дуже Додо» від книжкового магазину «Додо Меджик Букрум» –

за буктрейлер, який здивує, «Бібліотечний буктрейлер» від Російської бібліотечної асоціації – для співробітників бібліотек);

– *Конкурс буктрейлерів Boom Book* (заснований Мультимедійною бібліотекою Білоруського державного університету в 2013 р.; були представлені такі номінації: «PRoЧтение» (буктрейлер на свою першу книгу або ту, що справила вагомий вплив у житті), «НочьNick» (про літературного героя, для якого ніч була невід'ємним фактом існування), «ПроВООКсовка» (на тему «Книга в автомобілі»), «Регістратура» (за книгами видавництва «Регистр»).

2.6. Медіавистава як новий спосіб комунікації читача та автора

Сьогодні видавництва та самі автори використовують як нові, так і перевірені часом засоби просування книги до читача, але з поправкою на сучасні реалії. Як слушно зауважує Н. Зелінська, посилаючись на «досвід багатьох видавничо розвинутих країн, ефективність ринкового просування видавничого продукту багаторазово підвищується при поєднанні зусиль самих видавців і засобів масової інформації» [94, с. 76]. Активність автора значною мірою впливає на успіх просування книги на ринку. Проте один з провідних консультантів у сфері маркетингу Ігор Манн вважає, що «наші письменники для популяризації власної праці не роблять і 15% того, що роблять їхні західні колеги» [119]. Мусимо визнати, що це стосується не всіх митців. В Україні до експериментів у спілкуванні із читачами вдається небагато авторів, але вони є: Юрій Андрухович, Сергій Жадан, Оксана Забужко та ін. Їх досвід залучення засобів інших видів мистецтва, крім мистецтва слова, заслуговує на особливу увагу.

У нинішній театр усе більше інтегруються медіатехнології. Він починає долучати до своєї практики медіазасоби, які розширюють його межі. Такі

вистави являють собою ніби монтаж тексту та метатексту, реальності й віртуальності. Медіатехнології дають змогу розширювати межі традиційного театру та перетворювати його на творчу лабораторію для нових експериментів [317]. Відеоарт – авангардний напрям сучасного мистецтва. Відеохудожники не лише запозичують естетику раннього кінематографа, а й піддають його постмодерністській грі, цитуючи та пародіюючи окремі стрічки. Віджеїнг – відеосупровід концертів у режимі реального часу за допомогою спеціальних програм, у яких на заготовані кінофрагменти («футажі») накладають різноманітні ефекти. Розвиваються такі синтетичні жанри, як «кіноконцерт», «медіавистава» або «аудіовізуальний перформанс», під час яких німі кінострічки виступають одним з елементів сплаву різних видів мистецтва [197]. Нижче ми розглянемо приклади експериментування українських письменників. Кожен з них сам обирає шлях до популярності, когось із них не дають забути, застосовуючи новітні технології, шанувальники літератури.

Медіавитсава «il Caprese» – проект, що об’єднав відеоарт, електронну музику й тексти листів класика української літератури Михайла Коцюбинського часів його перебування на італійському острові Капрі. Прем’єра відбулася на закритті Міжнародного фестивалю оповідання «Intermezzo», що проходив 22–24 травня 2015 р. у Вінниці. Текстом супроводу стали листи видатного українського письменника-модерніста Михайла Коцюбинського з острова Капрі до його дружини та коханої жінки.

У межах проекту «Культурна дипломатія між регіонами України» організаторами цього дійства стали Український кризовий медіа-центр, Міжнародний фестиваль оповідання «Intermezzo»; інформаційні партнери: Український кризовий медіацентр, Радіо «Аристократи», Платформа, Cultprostir.ua, Hromadske.art. Запланований показ вистави у східних регіонах країни.

Ідея «il Caprese» належить Ярині Груші, автор калейдоскопу колажів – віджей Світлана Рейніш, читає тексти радіоведучий Данило Хомутовський,

музичний супровід з капрійських народних мотивів, найпопулярніших італійських пісень та сучасних електронних ритмів – Антон Quarkmonk Дегтярьов [338].

Текст медіавистави поєднав два полярні жіночі образи – Віри Коцюбинської та Олександри Аплаксіної, листи до яких на тлі природної краси острова Капрі демонструють внутрішню трансформацію одного з найпомітніших письменників української літератури XX ст.: «Дорогой Шурок, я уже на Капри, как видишь. Доехал хорошо, чувствую себя неплохо. Теперь пиши уже по адресу Отель Рояль, номер двадцать шесть. Занял комнату на первом этаже, без лестницы, прекрасно обставленную, большую и светлую, с отдельной террасой на море, декорированной бамбуковыми кустами, агавами и цветами. Терраса мраморная и такая большая, что я гуляю по ней, а после обеда нежусь в удобном раздвижном кресле…» Саме після відвідин Капрі Михайло Коцюбинський написав свої найкращі новели: «Подарунок на іменини», «Коні не винні», «Цвіт яблуні», «Сон».

Ярина Груша зазначає: «Ідея синтезована з участі у Міжнародному фестивалі оповідання «Intermezzo», що відбувся 22–24 травня 2015 р. у Вінниці. Фестиваль присвячений постаті Михайла Коцюбинського, який, власне, народився у Вінниці. Зіграло роль і те, що за освітою я магістр італійської літератури. Своєрідною точкою перетину цих двох факторів став острів Капрі, куди Коцюбинський їздив лікуватися та відпочивати. Інформацію про його перебування в цьому письменницькому раю можна було дізнатися лише з листів Коцюбинського, які нічим не поступаються його оповіданням. Це листи до дружини, до друзів і до коханки, що на той час було просто ганебно і скандально! Тому це вже був текст, який захотілося подати сучасно. Слово «медіавистава» прозвучало вперше з вуст Олі Гончар, а мій досвід постійного перебування за лаштунками знімальних майданчиків допоміг створити сценарій за всіма канонами» [44]. Отже, маємо приклад медіавистави з метою сучасного подання текстів класика української літератури – Михайла Коцюбинського.

Юрій Андрухович є одним з найвідоміших сучасних письменників України. У 1985 р. разом з Віктором Небораком та Олександром Ірванцем він заснував поетичну групу «Бу-Ба-Бу» (Бурлеск-Балаган-Буфонада). За його творами ставлять вистави й знімають кіно. У межах цієї статті становлять інтерес заходи за його участю: ***«Самогон»*** (2008 р.), ***«Цинамон»*** (2010 р.), ***«Абсент»*** (2012 р.). Перші дві роботи – як самі альбоми, так і їхні втілення на сценах України та Польщі – стали помітним, широко дискутованим явищем сучасної незалежної культури. Унікальні за жанром концерти з ще не виданого альбому «Абсент» відбувались у містах України з 29 травня по 9 червня 2012 р. Організатором туру стало агентство подій «АртПоле». Український партнер туру – Фонд Петра Порошенка. Третя робота – це медіавистава українського письменника Юрія Андруховича, польського арт-джаз-рок гурту «Karbido» в поєднанні з відеорядом від vj-групи «CUBE» та «АртПоле» (Україна), Hermetic Garage (Польща), Ela Birylo (Польща), MixAllOffTunes (Польща). У результаті утворився твір невизначного жанру, який учасники для зручності вирішили називати «медіавистава».

Ідея «Абсенту» – у створенні за мотивами роману Андруховича «Перверзія» синтетичної лірико-музичної програми (голос поета, тексти, музика), посиленої й доповненої візуалізацією (відеоарт у найрізноманітніших формах і проявах). Медіавистава «Абсент» поєднала в собі експериментальну та традиційну музику, іронічні й глибо ліричні тексти та різножанрове відео, являючи собою при цьому цілісний органічний твір. Її прем’єра відбулася 18 грудня 2011 р. в Київський консерваторії і стала для України однією з найважливіших мистецьких подій року [406].

Співпрацю з польським гуртом «Karbido» письменник вважає однією з найвдаліших у своїй творчій біографії. Музиканти «Karbido» відомі далеко за межами Польщі. Географія їхніх гастролей максимально широка – від Нью-Йорку через Великобританію і континентальну Європу до Гон-Конгу. Вони здобули нагороду за найкращий музичний перформанс на Fringe World Festival у Перті.

Інший проект за участю Юрія Андруховича – вистава «Альберт, або Найвища форма страти», поставлена за підтримки агентства «АртПоле». Перші покази відбулися на найбільших українських фестивалях: «АртПоле», «Meridian Czernowitz» і «ГогольFest», а в лютому 2014 р. вистава успішно була представлена в п’яти містах України: Києві, Одесі, Івано-Франківську, Тернополі, Запоріжжі.

Юрій Андрухович зазначає: «Вистава «Альберт» створена за моїм однойменним оповіданням, що колись увійде до збірки про видатних нечестивців усіх часів. У центрі нашого дійства – історія Альберта Вироземського, шахрая і злодія. Щоб уникнути смертної кари, він погодився віддати душу дияволу, але підписана кров’ю угода чомусь не спрацювала – й певного осіннього дня року 1641-го його було привселюдно спалено посеред львівської площі Ринок…» [381].

На сторінці у фейсбуці так охарактеризовано цю подію: «Ця вистава – гра слів, інтонацій, жестів, що виникає у відчайдушній, ризикованій і водночас гармонійній взаємодії письменника, що проявляється тут не лише як автор текстів, але і як співак, і як актор, з чудовими музикантами. І невипадково до оповіді долучаються саме львівські музиканти – контрабасист Марк Токар і співачка Уляна Горбачевська. Виставу доповнює тонка, іронічна, пронизлива графіка Анатолія Бєлова, що оживає під час вистави завдяки роботі vj-group «CUBE». Таким чином, прем’єра літературного твору відбувається не в друкованому вигляді, а у форматі літературно-музичного перформансу, який передбачає імпровізацію у музичних, графічних, сценографічних та світлових рішеннях» [381].

На Форумі видавців у Львові 2015 р. Юрій Андрухович презентує новий музично-літературний проект «Atlas Estremo». Це четвертий його альбом з гуртом «Karbido», створений за мотивами книги «Лексикон інтимних міст», до якого увійшло 13 композицій про 13 міст. Він уже був представлений за кордоном, зокрема на кількох міжнародних фестивалях [382].

Медіавистави дають змогу Юрій Андруховичу ще до виходу видання у світ створити ефект очікування його, залучаючи соціальні мережі, ЗМІ, колег, які у своїх статтях, інтерв'ю формують емоційне тло для майбутньої книги.

Медіавистава «Жадан. Нові Розділові». Метою проекту було створення вистави, яка поєднує сучасну українську поезію, експериментальний звукоряд (шумова музика, звукові простори, схоплені в природному й індустріальному середовищі тощо) та відеоряд – з використанням дівіджеїнгу, що дає змогу вживу синхронізувати візуальний і звуковий матеріал. Цей міждисциплінарний проект створив платформу для конструктивної роботи митців з різних міст над медіавиставою, яка була представлена в Києві та Івано-Франківську у вересні – грудні 2012 р. Оригінальність вистави полягає також у тому, що Сергій Жадан уперше виступив як головна дійова особа на сцені [180].

В основі цього проекту як уже знайомі тексти з різних збірок, так і зовсім нові. Прочитаний автором текст доповнює візуалізація, що поєднує впізнавані образи й абстракції, друкований текст і окремі графічні символи. Нові розділові задають напрям, інтонацію, настрій, самі лишаючись тишею. Вистава супроводжувалася живим експериментальним звукорядом – для великої прогулянки в створені поетом світи.

Автор ідеї – Ольга Михайлюк, автор тексту – Сергій Жадан; звук – Олексій Ворсоба, Сергій Кравченко; візуалізація: Тарас Гораль, Вадим Ільков, Сергій Полежака, Марія Савоскула, Анатолій Бєлов.

Під час вистави всі учасники працювали в режимі реального часу: живе читання текстів, що передбачає імпровізацію, і дівіджеїнг, синхронізація візуального й звукового матеріалу безпосередньо в ході вистави. Це створення нового поєднання різних напрямів сучасного мистецтва: тексту, відео, звукового ряду [179]. Це дає підстави говорити про літературний перфоменс.

За словами самого Сергія Жадана, «це спроба наповнити текст повітрям та голосом, паузами, світлом і звучанням снігу. Ми спробуємо показати простір між літерами та рядками, спробуємо відчути протяг, який з'являється між розділовими знаками, примушуючи текст повертатися до світла й виходити з темряви. Для нас це велика інтрига – почути дихання тиші, говорячи про любов і забуття, смерть і натхнення, героїв і привидів» [188].

У 2014 р. проект «РОЗДІЛОВІ» увійшов до програми IV Фестивалю відеопоезії «CYCLOP». Деякі поетичні твори є в «Месопотамії» Сергія Жадана та інших його книгах, а деякі прозові уривки є несподіваними, їх немає в жодному його творі. Цього разу у виставі взяла участь танцівниця з Відня Андреа Хандлер, за звук відповідали Олексій Ворсоба, Влад Креймер; за відео – Микола Карабинович.

Проект «Літопис самовидців: Дев'ять місяців українського спротиву». У рамках Міжнародного фестивалю оповідання «Intermezzo» у Вінницькій обласній філармонії письменниця Оксана Забужко та гурт «ТЕЛЬНЮК: Сестри» презентували проект «Літопис самовидців: Дев'ять місяців українського спротиву». Оксана Забужко не вперше спілкується зі сцени, відповідаючи на запитання. Основну частину зустрічі становили розмови, головним чином про політику. Вдалим рішенням стало увиразнити звичайну зустріч з автором піснями у виконанні дуету «ТЕЛЬНЮК: Сестри» з піснями спротиву, що були створені й здобули популярність під час описаних у книжці подій, «І мертвим, і живим» на слова Тараса Шевченка, звісно, пісні на слова Оксани Забужко. У межах презентації нової книги відбулися зустрічі в багатьох містах України: Вінниця, Дніпропетровськ, Запоріжжя, Одеса, Кривий Ріг тощо. Оксана Забужко – один із небагатьох українських авторів, якого знають і читають не тільки в Україні, а й за кордоном. Її твори перекладені десятками мовами і водночас є комерційно успішними в Україні. Але для цього авторка постійно працює, спілкуючись зі

своїми читачами, і використовує поєднання різних видів мистецтва, зокрема літератури та музики.

Медиапроект Summa. PinchukArtCentre під час Тижня літератури провів шість днів лекцій, перфомансів, публічних інтерв'ю, поетичних читань і дискусій з 16 по 21 грудня 2014 р. У межах виставки Future Generation Art Prize 2014 уперше в Києві був представлений медіапроект Summa письменника Юрія Іздрика та журналістки, культурного критика Євгенії Нестерович. Упродовж трьох тижнів вони записували матеріал для майбутньої книги-довідника «про цей світ і світло в його лабіринтах». Результатом співпраці має стати книга в жанрі long-form journalism з поєднанням можливостей мультимедіа. Так, під час презентації в Києві кожен зможе запитати Іздрика про що завгодно і разом з тим поділитися рецептом «як можна зберігати спокій, усупереч усьому». Найцікавіші репліки, почуті в PinchukArtCentre, увійдуть до фінального тексту книги [289].

Медіавистава набуває своїх прихильників і стає дедалі частіше й ширше представленою на різних культурних подіях. Зокрема, у 2015 р. літературна частина етнофестивалю «Країна мрій» представлена Літературною сценою та книжковим ярмарком, у якому взяли участь близько 50 видавництв. На відвідувачів чекало чимало цікавих заходів: «Дзен.UA» Братів Капранових на вірші Сергія Татчина; сценічний сарказм у виконанні «Мачо і Ботана» – емошансоньє Євгена Манженка та поета, редактора «Утеодин з Майклом Щуром» Юрка Космини; дитяче музично-поетичне дійство «За руку з черепахою», музика етногурту «Фрайда. Folk-band», вірші поета Василя Карп'юка зі збірки «За руку з черепахою / Івасик, Ісусик і Марічка» (видавництво «Фонтан казок»); «Word-музика» від Романа Коляди (поезії, клавішні інструменти) та DJ Ігоря Льодіна тощо.

2.7. Технології доповненої реальності як новий тренд у формуванні культури читання

Останнім часом з'являються нові форми діяльності, які використовують видавництва, окремі автори, бібліотеки тощо для того, щоб книжка знайшла свого шанувальника – читача або й покупця. Інноваціям у видавничій галузі присвятила свою докторську дисертацію С. Водолазька. Вона відзначає необхідність розв'язання таких теоретичних і практичних проблем: 1) нерозробленість теоретичних концепцій для осмисленого розвитку видавничої інноватики; 2) несформованість продуманої політики інноваційного розвитку галузі; 3) недостатньо ефективна аналітико-прогностична політика видавництв; 4) неусвідомлення значущості та ролі видавничих інновацій [49, с. 1]. Дослідниця дає визначення поняттям видавничі інновації, інновації у видавничій справі, інновації у видавничій діяльності, радикальні інновації, продакт-плейсмент, буктрейлер, друк на вимогу, сервіс самопублікації, проте поза увагою дослідниці залишились AR-технології, або технології доповненої реальності.

Чи не останньою новинкою на видавничому ринку є видання, створені за допомогою AR-технологій, або технологій доповненої реальності. Одна з перших книг з елементами AR була представлена в 2008 р. на книжковому ярмарку у Франкфурті. Підготовлена німецьким видавництвом «ArsEdition» у партнерстві із софтверною компанією «Metaio», книга про позаземні істоти та неопізнані літаючі об'єкти опинилася в центрі уваги виставки й викликала жвавий інтерес. На сьогодні в пострадянському просторі ці технології представлені продукцією видавництва «Devar». За півроку офіційної присутності на ринку у 2015 р. цей бренд випустив понад 0,5 млн AR-книг. У планах на 2016 р. – збільшення кількості одиниць продукції до 200, розширення географії присутності на світовому книжковому ринку [389]. На офіційному сайті видавництва зазначено, що воно засновано експертною

інноваційною групою «Лабораторія 24», яка у 2015 р. вирішила створити перше російське ІТ-видавництво, яке зараз розробляє розважальні та освітні дитячі видання. На його частку припадає 1% дитячого книжкового ринку Росії [390]. До України ці видання дійшли із запізненням і представлені продукцією того ж таки видавництва «Devar».

Як зазначено в журналі «Книжкова індустрія», можливими джерелами доходу для видавців при використанні технологій доповненої реальності є таке: продаж доступу до AR-додатків одноразово чи за підпискою, розміщення реклами або «продакт плейсмент» через цифровий контент, купівля (товарів, послуг чи додаткового контенту) усередині базових безкоштовних AR-додатків [78].

AR-технології швидко набувають популярності в усіх напрямах життєдіяльності людини. Доповнена реальність стає елементом додатків, що розробляють останнім часом для нового покоління смартфонів iPhone і Android і планшетників Galaxy Tab і iPad2, які мають технічні можливості – GPS, датчик повороту екрана й гіроскоп – для реалізації концепції AR [390].

Під доповненою реальністю (AR – augmented reality) розуміють технологію додавання до зображень об’єктів реального світу уявних об’єктів, зазвичай з допоміжними інформативними властивостями, за допомогою відповідного комп’ютерного інтерфейсу. AR робить неявне явним, тобто інформація, яка контекстуально пов’язана зі змістом, за допомогою AR проявляється й стає доступною. Інформація може бути мультимедійною, тобто включати текстовий, відео-, аудіо- та 3D-контент. З останнім зазвичай експериментує більшість розробників AR-додатків. У першому значенні термін «доповнена реальність» легше пояснити за контрастом з більш знайомим поняттям «віртуальна реальність». Віртуальність – повністю уявний, штучно сконструйований світ, у «доповненій реальності» віртуальні елементи накладаються на реальний фізичний простір й інтегруються з ним.

Термін «доповнена реальність» запропонував у 1990 р. Томас Престон Коделл, інженер дослідницької лабораторії «Boeing». У 1992 р. він

застосував принципи AR у системі, створеній для надання допомоги робочим у монтажі електричних кабелів у літаках. У 1997 р. Р. Азума визначив доповнену реальність як систему, яка поєднує віртуальне й реальне; взаємодіє в реальному часі; працює в 3D [387, с. 355–385]. У 1994 р. П. Мілграм і Ф. Кісін описали континуум віртуальність-реальність (англ. *milgram's reality-virtuality continuum*) – простір між реальністю й віртуальністю, між якими розташована доповнена реальність (ближче до реальності) і доповнена віртуальність (ближче до віртуальності) [394, с. 1321–1329]. Зараз в оглядах фахівців можна зустріти такі синоніми поняття «доповнена реальність»: «розширена реальність», «поліпшена реальність», «збагачена реальність».

Технологія AR стала повільно мігрувати з науково-дослідних лабораторій на ринок, знаходячи застосування в різних сферах діяльності, зокрема маркетингу, технічному сервісі, проектуванні, медицині, сфері розваг і видавничій справі.

Технологія працює так. Друкована книга розташовується навпроти відеокамери – це може бути веб-камера або камера мобільного телефона. Камера зчитує нанесену на сторінку двомірну координатну мітку (маркер), унікальну для кожного об'єкта. Маркер – це абстрактне монохромне зображення, подібне за зовнішнім виглядом зі штрих-кодом, що може друкуватися на автономному стикері, який згодом прикріплюється до будь-якої сторінки, зміст якої планується доповнити. За допомогою маркера камера «встановлює» відповідність між тривимірним графічним об'єктом і фізичною книгою, надсилає сигнал, що ідентифікує об'єкт, на дисплей комп'ютера або мобільного телефона й «прив'язує» його до відповідної сторінки, надаючи змогу читачеві розглядати його з будь-якої точки. Для цього достатньо просто перемістити книгу щодо камери. Книга з елементами AR за зовнішнім виглядом не відрізняється від будь-якого друкованого видання, але за наявності камери, екрана й відповідного софту вона

перетворюється на мультимедійний об’єкт з додатковим візуальним контентом. Софт завантажується безкоштовно із сайта видавництва.

Для геолокаційних додатків маркерами є реальні об’єкти, а не надруковані на папері штрих-коди. Друк книг з «доповненою реальністю» не потребує великих витрат. Вартість кожної сторінки з доповненим змістом збільшується на вартість друку стикерів з маркерами. Основні витрати припадають на створення додаткового контенту. Доповнена реальність проникає в книговидання з боку дитячих книг та енциклопедій. Ціна книг для дітей, виданих, наприклад, британською компанією «Carlton Books Ltd», становить від 9 до 15 фунтів (близько 300 грн), що можна порівняти із середньою вартістю гарної дитячої книги у Великобританії. У каталозі видавництва «Devar» 11 казок і 26 розмальовок переважно по 300 рублів (130 грн).

Використання AR-технологій у книгах має великий потенціал. Крос-медійні додатки, що включають аудіо- та відеосюжети, завдяки наочності подачі матеріалу роблять значний внесок у формування культури читання, полегшують і прискорюють процес навчання.

Виходячи з інформації, поданої на сайті видавництва «Devar» [390], технології доповненої реальності в цих книгах виконують такі функції:

– об’єкт у доповненій реальності – при наведенні камери на ілюстрації в розмальовках зображення стають тривимірними об’єктами й відображаються в доповненій реальності;

– анімація персонажів – персонажі рухаються в просторі;

– аудіосупровід – сцени з персонажами оживають з озвученням чи музичним супроводом;

– голосове управління – управління персонажами за допомогою голосових команд;

– інтерактивне управління об’єктом – управління персонажами за допомогою командних клавіш;

– розфарбовування «один в один» – персонаж оживає з урахуванням найдрібніших деталей розфарбованої ілюстрації;

– розфарбовування по елементах – використовують, якщо ілюстрація, з якої додаток бере колір для персонажа в доповненій реальності, містить багато дрібних об’єктів;

– взаємодія з рукою – у доповненій реальності персонажі реагують на руки людини, що надає змогу «потримати» на долоні улюблених героїв книг;

– розпізнавання простору – персонажі розпізнають реальні предмети навколо і взаємодіють з ними;

– ігровий процес – з режиму доповненої реальності можна переключитися в ігровий режим;

– віртуальний об’єкт стежить за камерою – дає змогу персонажу відстежувати стан камери й рухається слідом за нею;

– взаємодія об’єктів – персонажі взаємодіють один з одним;

– активація за допомогою коду – захист від піратства. Щоб активувати книгу, необхідно ввести унікальний код, що діє тільки на 5 пристроях;

– активація за допомогою розпізнавання – для активації книги необхідно навести камеру на обкладинку, де зашифровано маркер доповненої реальності;

– взаємодія з персонажем – анімація в доповненій реальності запускається після натискання на екран смартфона або планшета, після програвання анімації з’являється джойстик для управління персонажем;

– користувач бере участь у створенні персонажа – на ілюстрації в розфарбовуванні можна намалювати будь-що, і це зображення оживе в 3D;

– конструктор персонажа – динамічне об’ємне зображення персонажа виходить з окремо розфарбованих проекційних видів; додаток розуміє, який колір взяти для частин персонажа, що не видно на ілюстрації в розфарбуванні;

– покрокове сканування великих форматів – покрокове сканування ілюстрації великого формату для створення тривимірної моделі.

Сайт amazon.com за запитом «augmented reality» видає близько 4000 результатів від казок і анімованих диснеївських «Тачок» («Cars») до книг з програмування доповненої реальності різної складності, зокрема серію «Для чайників» видавництва Wiley&Sons і книги для професіоналів видавництва Springer. За запитом «augmented reality books» – понад 1000, за запитом «augmented reality childrens books» – понад 100, зокрема «DEVAR 3D Live Russian Alphabet Azbuka Textbook With Augmented Reality + Russian Fairy Tale Coloring Book, 2015» за 12,5 дол. (близько 70 грн).

Як ми вже зазначали, на українському ринку AR-технології представлені в категорії дитячих книг видавництвом «Devar» у вигляді книг-розмальовок, «живих книг», «живої азбуки» тощо.

Видавництво «Devar» працює через сайт, де є такі розділи: «Про нас», «Інтернет-магазин», «Про книги Devar», «Про нас у ЗМІ», «Стати партнером», «Контакти». Про бренд, технології та продукцію видавництва розповідають його працівники у відео, яке подано на головній сторінці сайта. Інтернет-магазин пропонує пошук товару за такими фільтрами:

– вік: 0–3, 4–6, 7–9, 10–13, 14 і більше;

– стать: хлопчикам, дівчаткам.

На сайті є контакти, уся необхідна інформація для оформлення замовлення (і гуртом, і в роздріб; у межах Росії, за кордон).

Є можливість створити «Особистий кабінет», пройшовши авторизацію.

Усі видання доступні в режимі швидкого перегляду та поділені на категорії: «Живі казки», «Живі розмальовки», «Домалюй і оживи», «Жива абетка», «Драйв», «Світ тварин», «Живі картинки», «Живі зошити».

Видавництво вказує, що має сторінку тільки в соціальній мережі – «ВКонтакте» (vk.com/devarkids), чим, на наш погляд, обмежує можливості формування інтересу до своєї продукції та культури читання з використанням новітніх технологій, зокрема технології доповненої реальності. Проте насправді воно представлено також в Інстаграмі (instagram.com/3drealnost).

Представництва в зарубіжних країнах мають свої сторінки в соціальній мережі Facebook (facebook.com):

Азербайджан (facebook.com/Devar-Kids-Azərbaycan-576494275875974);

Болгарія (facebook.com/devarkids.bg);

Вірменія (facebook.com/devarkidsarmenia);

Казахстан (facebook.com/devar.kz);

Кіпр (facebook.com/devarbooks);

Латвія (facebook.com/devarkidslatvija);

Польща (facebook.com/DevarKidsPolska) тощо.

Українське представництво має свій сайт: http://3dknigi.com.ua та сторінки в соціальних мережах «ВКонтакте», «Одноклассники».

Видавництво активно бере участь у міжнародних книжкових виставках і форумах, про що розповідає на своїй сторінці в соціальній мережі «ВКонтакте». Наприклад, продукція, виготовлена за допомогою доповненої реальності, була представлена на Російському форумі «Відкриті інновації» на ВДНГ (28.10.2015), Книжковому ярмарку у Франкфурті-на-Майні «Frankfurter Buchmesse» (Німеччина) (14.10.2015), XVII Міжнародному книжковому ярмарку Non/fiction у Москві (Росія) (25.11.2015), Міжнародній виставці-фестивалі товарів та послуг для дітей і майбутніх мам KID'S EXPO 2016 у Кишиневі (Молдова) (07.06.2016). (У дужках вказано дату публікації на сторінці видавництва «ВКонтакті»).

Працівники видавництва «Devar» розуміють роль ЗМІ у формуванні інтересу до їхньої продукції, про що свідчать повідомлення про вихід статей про видавництво, технологію доповненої реальності, її переваги та особливості використання у вихованні дітей, зокрема у формуванні інтересу до читання книг. Так, побачила світ стаття Н. Афоніної у журналі «Дошкільне виховання» [12, с. 90–100] (2016, № 6) (06.06.2016); телеканал «Росія» підготував сюжети про компанію «Лабораторія 24», її продукцію та плани на майбутнє (09.10.2015, 16.11.2015); статтю про бренд DEVAR KIDS опублікував портал http://instamam.ru (портал новин зі світу мам і їх малюків)

(23.05.2016), матеріал про продукцію видавництва «Devar» розмістив портал про освіту Newtonew (17.11.2015) тощо.

Крім того, видавництво бере участь у заходах, що формують інтерес до книжок, виготовлених з використанням новітніх технологій. Так, у Москві 14 жовтня 2015 р. пройшла конференція «Доповнена реальність у книговиданні», організована Московським державним університетом друку імені Івана Федорова, Академією медіаіндустрії, Академією МНЕПУ за підтримки Федерального агентства з друку та масових комунікацій, на якій обговорювали перспективи використання доповненої реальності в освіті та в друкованих медіаресурсах. Представники компанії «Лабораторія 24» виступили з доповідями: «Доповнена реальність в освіті», «Доповнена реальність у дитячій літературі» (16.10.2015).

Видавництвом «Devar» не тільки створює продукцію за допомогою новітніх технологій, а й формує інтерес до неї, звертаючись, крім традиційних, до нових соціально-комунікаційних технологій.

Ми вже відзначали просування продукції та формування іміджу через сторінку в соціальних мережах. Крім цього, видавництво має свій канал на youtube.com, де викладено відеосюжети, які демонструють, як працює технологія доповненої реальності. На сторінці в соціальній мережі видавництво повідомило 13 травня 2016 р. про започаткування серії видеооглядів своєї продукції від споживачів, а саме батьків та їх дітей. І вже в цей самий день з’явилися на youtube.com відеогляди від «юного відеоблогера Little Miss Sofia», FunnyToys, Ольги Богуславської. Як зазначає Г. Бєлова, керуючий партнер компанії «Devar», під час виготовлення продукції враховують результати опитувань фокус-груп та коментарі до роликів про DEVAR kids на youtube.com [389].

Видавництво постійно вдосконалює свій сайт, зважаючи на ті зауваження та побажання, які надходять до його технічної служби.

Отже, об’єднавши книги й доповнену реальність, друковане слово та мобільні технології, можна створювати дивовижний світ чарівних

персонажів. Основна місія – відродити інтерес до книг. За допомогою AR-простору процес читання стає цікавим способом розважання та освічення, що надає змогу кожному розкрити свої таланти.

До України видання, виготовлені за допомогою технології доповненої реальності, дійшли із запізненням і представлені продукцією видавництва «Devar». Воно просуває свої видання, передусім, з використанням новітніх технологій: на офіційному сайті викладено вичерпну інформацію про бренд, наочно продемонстровано можливості книжок, розмальовок тощо, створених за допомогою AR-технологій, є інтернет-магазин; має сторінки в соціальних мережах і свій канал на youtube.com.

2.8. Стиль життя письменника як спосіб приваблювання читачів

У межах дослідження розглянуто стиль життя найбагатших та най-успішніших письменників України. Згідно з рейтингом сайту «Вести», на першому місці Генрі Лайон Олді, прибуток становить 356 тис. грн, на другому – Симона Вілар – 252,4 тис. грн, далі Андрій Кокотюха з прибутком 136 тис. грн, Василь Шкляр – 63,6 тис. грн, Ірен Роздобудько з прибутком 59,4 тис. грн, Сергій Жадан – 48,2 тис. грн, Любко Дереш – 33,4 тис. грн, Лада Лузіна – 25,6 тис. грн, Ірена Карпа – 22 тис. грн, Софія Андрухович – 21,8 тис. грн [326].

Генрі Лайон Олді

Генрі Лайон Олді – колективний псевдонім письменників-харків'ян Дмитра Євгеновича Громова і Олега Семеновича Ладиженського. Виник він у 1991 р. «Свого часу, – діляться спогадами співавтори, – коли ми тільки починали писати разом, ми подумали, що два наші прізвища поруч будуть погано запам'ятовуватися читачем, а тому добре б взяти якийсь короткий і звучний псевдонім, один на двох. Так народився ОЛДІ – анаграма наших

імен: (ОЛ)ег + (ДІ)ма. Однак наш перший видавець зажадав додати до “прізвища” ініціали, і ми, недовго думаючи, взяли перші літери своїх прізвищ: (Г)ромов і (Л)адиженський. Так з’явився Г. Л. Олді. Але потім з’ясувалося, що десь у вихідних даних треба вказувати повне ім’я і прізвище – ось так Олді став Генрі Лайоном» [234].

Майбутні співавтори познайомилися в студії «Пелікан», де Олег Ладиженський був постановником. Після недовгого спілкування в Дмитра Громова виникла ідея писати разом. Так і виник творчий дует, названий Генрі Лайон Олді, псевдонім, складений з імен і прізвищ авторів. Одержаний стиль довгий час не піддавався класифікації, але потім і для нього знайшли визначення – центон (досл. «одяг, зшитий з клаптів», твір, зібраний з фрагментів іншого, зазвичай класичного тексту, з безліччю підтекстів і відступів). За літературною майстерністю романи Дмитра Громова і Олега Ладиженського прирівнюють до творів таких визнаних авторів, як М. Муркок і Р. Желязни [234].

Самі автори якось визначили «жанр» своїх творів як «філософський бойовик».

У 2015 р. цей успішний колектив став найбагатшим і найуспішнішим в Україні. Також вони найбільш титуловані серед інших українських письменників. Вони мають приблизно 50 літературних нагород, таких як: “Зілантконˮ (1999) – за твірˮШлях мечаˮ (1996); “Зоряний Міст (1999, 2000, 2005) – за “Месія очищає дискˮ (1997), “Рубіжˮ (1999), “Десять спокус юного публіканта” (2005) відповідно; “РосКонˮ (2001, 2014, 2016) – за “Одіссей, син Лаерта” (2001), “Циклоп” (2013), “Втеча на ривокˮ (2015) відповідно тощо [234].

Автори активні в соціальних мережах: ВКонтакте, Facebook, Twitter, Одноклассники. Там вони влаштовують онлайн зустрічі та бесіди зі своїми прихильниками з різних міст України.

Офіційний сайт: oldie.ru/

Фан-сайт англійською мовою: oldie-worlds.com/news.htm/

YouTube-канал, де викладено буктрейлери на твори та інші відеоматеріали: youtube.com/user/OldieHL/

В Інтернеті офіційна сторінка оформлена в стилі їх фантастичних книжок, що не залишає читача байдужим. На сайті є можливість поспілкуватись з авторами та замовити свою улюблену чи нову книжку онлайн. Для зручності замовлення книгу можна оплатити через:

– «Прямий переказ» (http://www.oldieworld.com/direct_payment/);

– PayPal;

– сервіс «Робокасса» (http://www.robokassa.ru/ru/Index.aspx?): Банківські карти, QIWI і Альфа-клік);

– сервіс LiqPay (https://www.liqpay.com/): банківські карти й сервіси Приват-Банку;

– сервіс WayForPay (https://wayforpay.com/): банківські карти.

Це відкриває більше можливостей для користувачів.

Вони дають велику кількість інтерв'ю для ЗМІ та активні в соціальних медіа, що значно підвищує їх рейтинг.

Беруть участь у багатьох книжкових виставках, ярмарках, де представляють свої нові твори. Влаштовують презентації нових творів, на які запрошують велику кількість журналістів.

Крім того, вони беруть участь у «Спектаклях-PROЧТЕНИЕ», у яких грають ролі за сюжетами своїх книжок [206].

Симона Вілар

Наталія Гавриленко (Симона Вілар, Наталія Образцова, 1 травня 1965, Харків, Україна) – сучасна українська російськомовна письменниця, яка працює в жанрах історичного любовного роману і слов'янського фентезі, книги якої неодноразово перевидаються на території Росії і України.

Почала публікуватися в 1994 р., спочатку в Москві під псевдонімом Симона Вілар (у той час видавництва вважали більш вигідним видавати книги іноземних авторів). При цьому у вихідних даних прізвище Гавриленко вказувалося як автора «перекладу з французької». Потім публікувалася під

своїм дівочим прізвищем Образцова, а пізніше повернулася до колишнього псевдоніму. Її книги видаються як в Росії, так і Україні.

З 2002 р. почала співпрацювати з українським видавництвом «Книжковий Клуб». Її книги видавали також у російському видавництві «Крилов» і українському «Зелений пес».

Великою популярністю користується історико-сентиментальна трилогія «Свєторада» про смоленську княжну – «слов'янську Анжеліку», яка жила за часів князя Олега (кінець IX – початок X ст.).

Має нагороди: «Фіолетовий кристал» (2009) – за твір «Світорада Медова»; «Баст» (2010) – за твір «Відьма княгині»; премія фонду «Ренесанс» за гідне представлення рідного міста Харкова у фантастичній літературі (2011) тощо. Є лауреатом літературної нагороди «Золоті письменники України» (2012). За рейтингом журналу «ФОКУС» – лідер продажів книг по Україні за 2012 р. тощо [50].

Дає велику кількість інтерв'ю як на телебаченні, так і на радіо. Усі інтерв'ю є в мережі Інтернет, зокрема в соціальних мережах.

У письменниці є свій сайт (simona-vilar.ru/). На сайті письменниця створила свій форум, у якому в онлайн режимі спілкується із читачами. Є рубрика з новинами, де вона публікує дати майбутніх зустрічей, фотозвіти зустрічей, інформацію про свої книги. На сайті є опитування для читачів для майбутньої роботи письменниці.

Письменниця викладає в Інтернеті перші розділи майбутніх книжок, знімає фан-трейлер. На цей момент екранізовано три книги:

– «Ролло та Емма» ;
– «Анна. Важкість вінця»;
– «Вітер з півдня».

Симона Вілар презентує книги в книжкових магазинах, у місті Києві є афіші до її презентацій [50].

Андрій Кокотюха

Андрій Анатолійович Кокотюха (нар. 17 листопада 1970) – сучасний український письменник. Народився у місті Ніжині. До 12 років читав і писав лише казки.

Перше оповідання опубліковане 1987 р. У 1991 р. написав повість «Шлюбні ігрища жаб», яка через брак інших зразків прози отримала в 1995 р. нагороду видавництва «Смолоскип». Після виходу окремою книжкою в 1996 р. повість стала називатися «романом», здобула позитивну оцінку від батьків та друзів автора й широкий негативний розголос у пресі. Завдяки цій публікації А. Кокотюха відразу став одним з відомих сучасних українських письменників.

У 1993 р. був одним із засновників Творчої асоціації «500». Працюючи у видавництві «Смолоскип» пакувальником книжок, у 1994–1999 рр. організував понад сто «гастролей» молодих українських письменників у сімнадцяти регіонах України. Був їх безпосереднім учасником. У 1998 р. звільнився з видавництва «Смолоскип» у зв’язку з переходом на іншу роботу, безпосередньо пов’язану із журналістикою. Співпрацю зі «Смолоскипом» не припиняв до 1999 р. Потім видавництво офіційно розірвало відносини з молодим письменником через публічне прочитання фейлетону про сучасний стан української культури. Видавництво розцінило цей фейлетон як «антиукраїнський».

Протягом 1999–2006 рр. побачили світ книги А. Кокотюхи: «Повернення сентиментального гангстера», «Нейтральна територія», «Ментовіське місто», «Відпрацьований матеріал», «Мама, донька, бандюган», «Кримінальна Україна», «Кримінальна Україна-2», «Кримінальна Україна-3», «Чому Україна не Росія» (автор-упорядник), «Любити живих» (у співавторстві з Максимом Розумним), «Повзе змія», «Таємниці й загадки України», «Резонансні справи МВС» (у співавторстві з Костянтином Стогнієм), «Шукачі скарбів», «Юля» (автор-упорядник), «Темна вода», «Зоопарк, або Діти до 16 років». Крім того, написав низку журнальних

публікацій повістей та оповідань. За однією такою публікацією на студії ім. О. Довженка зняли фільм під назвою «Тупик» (режисер Григорій Кохан). За окрему платню писав «жіночі» оповідання. Пише українською і російською мовами.

Книжки А. Кокотюхи виходили і далі виходять практично в усіх українських видавництвах, котрі видають сучасну літературу: «Смолоскип», «Кальварія», «Фоліо», «Піраміда», «Нора-Друк», «Зелений Пес». Він постійно співпрацює з найпопулярнішими українськими газетами, журналами й телеканалами.

У 2011 р. входить до складу журі літературного конкурсу «Юне слово».

Крім згаданої вище, були наступні екранізації творів письменника. Детективний роман «Легенда про Безголового» екранізований у 2008 р. кіногрупою «Film.ua» (назва фільму «Тривожна відпустка адвоката Ларіної», режисер Олександр Стеколенко). Трилер «Повзе змія» (режисер Максим Бернадський) екранізовано в 2009 р. компанією «Fresh production UA». В усіх випадках Кокотюха – автор або співавтор сценаріїв. Написав сценарії для кількох документальних фільмів з циклу «Кримінальні історії» («ICTV»). «Чужі помилки» («СТБ»), «Стрингер» та «Одержимі» («1+1»). Працював журналістом і сценаристом на проектах «Сніданок з 1+1», «Київський регіон», «Паралельний світ». Пише сценарії для проекту «Судові справи» (Film.ua). Усе це дає авторові підстави називати себе також кіносценаристом.

Бере участь у багатьох літературних конкурсах:

– Диплом видавництва «Смолоскип», 1996 р.;
– Диплом конкурсу «Золотий Бабай», 1999 р.;
– Дипломи конкурсу «Коронація слова», 2001, 2002 рр.;
– ІІІ премія конкурсу «Коронація слова», 2003, 2004 рр.;
– Премія журналу «Березіль», 2000 та 2003 рр.;
– Премія фестивалю «Відкрита ніч» за найкращу публікацію про фестиваль, 2002 р.;

– Нагрудний знак «За зразкову службу у внутрішніх військах МВС України», 2002 р.;

– Нагрудний знак «Срібний Георгій», за сценарій фільму «Тупик», 2003 р.

– Диплом XI Форуму видавців у Львові «Найкращий журналіст, що пише на книжкову тему», 2004 р.;

– I і II премії конкурсу «Коронація слова» – 2006 р., номінація «Романи»;

– Конкурс «Коронація слова», 2007 р., номінація «Кіносценарії», III премія;

– Конкурс «Коронація слова», 2008 р., номінація «Кіносценарії», диплом;

– Конкурс «Коронація слова», 2011 р., номінація «Романи», Спеціальна відзнака «Вибір видавців»;

– Конкурс «Коронація слова», 2012 р., номінація «Романи», Спеціальна відзнака «Найкращий історико-патріотичний твір»;

– Відзнака «Золотий письменник України», 2012 [8].

У 2014 р. Андрій Кокотюха вручив свою персональну премію в межах «Коронації слова» за кращий гостросюжетний роман.

Працює з теле- і кінопродакшнами. Дає інтерв'ю на телебаченні.

Є активним користувачем соціальних мереж, таких як: Вконтакте, Facebook, має сторінку на АртВертепі [7].

Василь Шкляр

Шкляр Василь Миколайович Шкляр (10 червня 1951) – український письменник, політичний діяч. Один із найвідоміших і найбільш читаних сучасних українських письменників (деякі оглядачі називають його «батьком українського бестселера»).

Популярність як письменник здобув з виходом роману «Ключ» (1999), який зібрав низку нагород. Це був перший твір автора після тривалої паузи – з 1990 р. Роман писав 1998 р., після тогою, як автор потрапив до реанімації зі

смертельним діагнозом, але вижив і в лікарні почав писати «Ключ». Роман неодноразово був виданий в Україні (станом на 2009 р. – 12 разів) та за кордоном (перекладений зокрема шведською, російською, вірменською).

У 2000–2004 рр. був головним редактором видавництва «Дніпро» [43].

Володіє вірменською мовою. Перекладав з вірменської та новогрецької. Значного розголосу набув його переклад «Тараса Бульби» М. Гоголя, зроблений з 1-го видання повісті (1835; збірка «Миргород»). У ньому не було доданої пізніше М. Гоголем під тиском російських критиків хвали російському цареві.

У 2011 р. увійшов до складу журі літературного конкурсу «Юне слово».

Наприкінці 2011 р. Василь Шкляр створив Міжнародну благодійну організацію «Фонд Василя Шкляра “Холодноярська Республіка”», головна мета якої – здійснення благодійної діяльності, спрямованої на розвиток українського кіномистецтва, надання благодійної допомоги на створення, прокат і популяризацію художнього кінофільму та його можливої наступної телеверсії за твором лауреата Шевченківської премії Василя Шкляра «Залишенець» («Чорний Ворон»).

Кожен його роман стає бестселером, набуваючи широкого розголосу. Свого часу «Залишенець» («Чорний Ворон») викликав такий шквал дискусій, зокрема політичних, що вийшов далеко за межі літературного явища. У цьому романі Василь Шкляр чи не вперше в українській літературі назвав речі своїми іменами стосовно російсько-української війни у XX ст. До того ж автор відмовився отримувати присуджену йому Шевченківську премію за режиму В. Януковича. Цей скандал привернув увагу читачів.

Василь Шкляр подорожує Україною й проводить презентації своїх книг, зокрема в межах фестивалю «Запорізька книжкова толока» у 2015 р. в Запоріжжі, де він представив роман «Чорне серце». Презентації цієї книги також відбулися в Києві, Кіровограді, Тернополі, Вінниці, Полтаві, Луцьку,

Івано-Франківську, Львові («Форум видавців»), Дніпропетровську. Після заходу – автограф-сесії.

У Шкляра є свій сайт shkliar.com.ua/. У рубриці «Публікації в пресі» можна почитати останні інтерв'ю письменника. Є можливість поспілкуватися у «Фейсбуці» або надіслати листа на електронну пошту. Василь Шкляр також публікується в наукових виданнях України [43].

Ірен Роздобудько

Ірен Розджобудько (нар. 3 листопада 1962) – українська журналістка, письменниця, ілюстратор, сценарист, поетеса, викладач кінодраматургії.

Закінчила факультет журналістики Київського національного університету. Працювала у Донецькому відділку ТАРС-РАТАУ телеграфісткою, у багатотиражці Донецького металургійного заводу, журналістом та диктором радіогазети.

З 1988 р. живе в Києві, де працювала в газеті «Родослав», коректором журналу «Сучасність», оглядачем на першому й третьому каналах Національної радіокомпанії, оглядачем у газеті «Всеукраїнські відомості», заступником головного редактора в журналі «Наталі», головним редактором у журналі «Караван історій. Україна» та журналістом у журналі «Академія».

Автор ілюстрацій до книг Лариси Масенко, Елеонори Соловей, Леся Танюка. Авторка двох збірок поезій [286].

Перші літературний твір І. Роздобудько побачив світ у 2000 р. Саме тоді детективний роман «Пастка для жар-птиці» став володарем другої премії на щорічному конкурсі «Коронація слова».

Її твори перекладають англійською та російською.

Влаштовує зустрічі та автограф-сесії, презентації книг у бібліотеках, книгарнях.

На її сайті розміщені рецензії відомих письменників Українина її твори.

Письменниця має свої сторінки в соціальних мережах. У мережах «Вконтакте», «Одноклассники», «Фейсбук» створено групу, присвячену

виданню, яке буде просуватися. Окремо є її сторінки, де вона розміщує інформацію про зустрічі, новинки та майбутні плани. Вона онлайн спілкується зі своїми читачами.

Бере участь у книжкових ярмарках, де просуває свої книги, спілкується зі своїми прихильниками та журналістами. Дає інтерв'ю для ЗМІ [285].

Сергій Жадан

Сергій Вікторович Жадан (нар. 23 серпня 1974) – український письменник, поет, перекладач, громадський активіст. Автор романів «Депеш Мод», «Ворошиловград», «Месопотамія», поетичних збірок «Цитатник», «Ефіопія» та інших.

Літературні твори Сергія Жадана здобули численні національні та міжнародні нагороди, були перекладені тринадцятьма мовами, зробивши автора одним з найвідоміших сучасних українських письменників. Сергій Жадан є також активним організатором літературного життя України, учасником мультимедійних мистецьких проектів, а також акцій громадянської непокори.

У 1991 р. був одним з організаторів харківського неофутуристського літературного угрупування «Червона Фіра».

З 2000 р. є віце-президентом Асоціації українських письменників.

Під час помаранчевої революції С. Жадан був комендантом наметового містечка у Харкові.

Відомий своїми критичними висловлюваннями і публікаціями проти харківських можновладців – Добкіна та Кернеса. Живе і працює в Харкові.

У 2011 р. провів акцію проти закону «Про захист суспільної моралі».

Брав активну участь у харківському Євромайдані.

Пише романи, поезії, есеї. Темою творів письменника є пострадянська дійсність в Україні. Для стилю Жадана характерним вживання розмовної та нецензурної лексики.

Роман «Ворошиловград» став книжкою року 2010 р., за версією «Бі-бі-сі». Презентація роману в Старобільську, на батьківщині письменника,

відбулась 7 квітня 2011 р., під час Донбас-туру, який був проведений Правозахисним центром «Поступ» та Літературним угрупованням СТАН у межах Громадської кампанії проти встановлення цензури в Україні. Через тиск місцевої влади деякі виступи, які було заплановано в межах Донбас-туру, було скасовано.

Перекладає з німецької, польської, білоруської та російської мов.

У 2014 р. в межах фестивалю відеопоезії CYCLOP брав участь у проекті «роздІловІ».

Має численні нагороди:

– премія Бу-Ба-Бу за найкращий вірш року (1999 р.);

– Herman-Kesten-Stipendium (Нюрнберґ) (2001 р.);

– переможець всеукраїнського конкурсу «Книжка року» в номінації «Голос душі» («Балади про війну і відбудову«) (2001 р.);

– Herder-Stipendium (Töpfer Stiftung, Відень) (2002 р.);

– стипендіат KulturKontakt (Відень) (2003 р.);

– стипендіат Gaude Polonia (Варшава) (2005 р.);

– лауреат Hubert Burda Preis für junge Lyrik (2006 р.);

– лауреат премії «Книга року ВВС» («Капітал») (2006 р.);

– переможець всеукраїнського конкурсу «Книжка року» в номінації «Красне письменство» («Капітал») (2006 р.);

– лауреат поетичного фестивалю «Київські Лаври» (2007 р.);

– грамота «Книга року» на Московській книжковій виставці-ярмарку (2008 р.);

– лауреат премії премії ім. Джозефа Конрада-Коженьовського (2009 р.);

– лауреат премії «Книга року ВВС» («Ворошиловград») (2010 р.);

– відзнака «Золотий письменник України» (2012 р.);

– переможець всеукраїнського конкурсу «Книжка року» в номінації «Красне письменство» (Вогнепальні й ножові) (2012 р.);

– лауреат премії Brücke Berlin (2014 р.);

– статуетка польського Економічного форуму у номінації «Нова культура нової Європи» (2014 р.);

– лауреат премії Jan Michalski Prize for Literature («Ворошиловград») (2014 р.);

– лауреат премії «Книга року ВВС» у номінації «Найкраща книга десятиліття» («Ворошиловград») (2014 р.);

– переможець всеукраїнського конкурсу «Книжка року» в номінації «Красне письменство» («Динамо», Харків) (2014 р.);

– здобув престижну літературну премію «Angelus», якою в Польщі відзначають найкращих авторів Центральної Європи, за роман «Месопотамія» (2015 р.).

Активно користується соціальними мережами «Вконтакте», «Фейсбук», а також має свою сторінки на телевізійному каналі «1+1» у рубриці «ТСН», де розміщує статті про політику та вірші.

Влаштовує літературні вечори для презентації своїх книг, а також для підтримки музеїв і бібліотек.

Співає пісні на свої тексти, зазвичай з гуртом «Собаки в Космосі» [292].

Лада Лузіна

Лада Лузіна (нар. 21 жовтня 1975) – українська російськомовна письменниця, журналістка, театральний критик. Справжнє ім’я Владислава Миколаївна Кучерова.

Працюючи в газеті «Бульвар» (пізніше «Бульвар Гордона»), стала відома як найскандальніша журналістка Україні. Світ побачило «банне» інтерв’ю Миколи Мозгового, в якому він жорстоко громив колег – «зірок» української естради. Скандал на цей раз вибухнув грандіозний – на всю Україну.

У 2002 р. випустила свою першу книгу «Моя Лоліта». Пізніше опублікувала книгу «Как я была скандальной журналисткой».

Лада Лузіна є послушницею Ордену куртуазних ман’єристів.

За 2015 р. Лузіна випустила 10 книг. При цьому вона зробила ставку на цінову доступність – всі її романи вийшли в м'якій обкладинці. В результаті в семи найбільших книжкових мережах і магазинах України було продано понад 119 000 примірників [155].

Отже, цікаві факти з її життя, які допомагають їй викликти інтерес до себе як автора та своїх видань:

– за версією журналу «Viva» входить до списку найгарніших людей України;

– перший контракт з видавництвом «Фоліо» Лада і її видавець Олександр Красовицький на очах у журналістів підписали кров'ю;

– презентації книг письменниці проходять за участю її близької подруги – співачки Наталії Могилевської та інших приятелів зі столичного бомонду, що, безумовно, привертає додаткову увагу публіки. На презентації першої збірки Лади Лузіної «Моя Лоліта» книги читачам продавали її друзі – Наталя Могилевська та Андрій Данилко;

– знялася оголеною в гучному фотопроекті «Саман» (Київські відьми), автор якого – відомий фотограф Ігор Гайдай;

– знялася в кліпі на однойменну пісню «Лада, не грусти, не надо!» Групи INDI;

– на її сайті можна придбати книги з її автографом;

– активність у соціальних мережах;

– презентація нових видань у книгарнях у місті Києві, є афіші;

– телеканал «1+1» тільки за 2016 р. тричі запрошував Ладу на «Сніданок з 1+1»;

– з'являлася на Ukrainian Fashion Week;

– веде свій блог та викладає відео на свій акант в YouTube;

– екранізовані дві книги: у 2006 р. – п'єсу «Мій принц»; у 2007 р. – «Маша і Море» за однойменною повістю [152].

Любко Дереш

Любко Дереш (повне ім'я: Любомир Андрійович Дереш; 10 серпня 1984) – сучасний український письменник.

Перша публікація – роман «Культ» у часописі «Четвер» (2002) (у 18 років). Потім вийшли романи «Поклоніння ящірці» (2002; написаний раніше, ніж «Культ»), «Архе» (2005), «Намір!» (2006), «Трохи пітьми» (2007).

Його твори перекладені кількома європейськими мовами (німецькою, польською, італійською, сербською тощо); роман «Культ» був представлений на Лейпцизькому книжковому ярмарку 2005 р. У 2009 р. роман «Культ» видано французькою у видавництві «Сток».

Любко Дереш – один із найвідоміших сучасних українських авторів. Головні герої його творів – підлітки та цікаві історії з їхнього життя. Автор намагається правдиво показати життя героїв, тому у творах використовує поширений сучасний сленг та лайливі слова. У деяких уривках сюжет містить містичні елементи і враження підлітків, які перебували під впливом галюциногенних препаратів.

З 2008 р. вів програму «Книжкова полиця» на телеканалі КРТ.

Роман «Голова Якова» (підзаголовок – «Як стати Богом і не заплакати»), над яким Любко Дереш працював майже п'ять років, вийшов у лютому 2012 р. у видавництві «Клуб сімейного дозвілля».

Твори Л. Дереша були перекладені іноземними мовами (зокрема, англійською, сербською, німецькою, французькою тощо). Найбільш відомими серед них є: «Голова Якова», «Трохи пітьми», «Миротворець», «Архе» тощо.

На сайті розміщено рецензії від відомих письменників України.

Має свої сторінки в соціальних мережах: «ВКонтакте», «Одноклассники», «Фейсбук». Влаштовує письменницькі тренінги, такі як «Від задуму до видання», авторські курси письменницької майстерності, літературні фрідайвінги.

Бере участь у книжкових ярмарках, веде бесіди зі своїми прихильниками та журналістами. Дає інтерв'ю для ЗМІ [168].

Ірена Карпа

З 1999 р. є солісткою й авторкою текстів гурту «Фактично самі» (з 2007 р. – «Qarpa»), музика якого становить суміш індастріалу, панк-року, хардкору та психоделічного тріп-хопу.

Друкувалася у часописі «Четвер». Перша книжка – «Знес Паленого» (Івано-Франківськ, 2000, повість «50 хвилин трави», оповідання «Сни Ієрихона» тощо). Ці ж твори разом з оповіданням «Ґанеша і Синкопа» та так званим «інтерактивним» романом «Полювання в Гельсінкі» увійшли до виданої 2004 р. книги «50 хвилин трави» (видавництво «Фоліо»).

У 2005–2008 рр. працювала ведучою на телебаченні (канали «ICTV», «Інтер», з вересня 2007 р. по серпень 2008 р. – «MTV Ukraine»).

У 2006 р. спробувала себе як акторка («Аутизм», реж. О. Анпілогов, Україна; «Компот», реж. А. Якушенков, Росія) та режисерка короткометражного кіно «Kyiv. Limited Edition».

Знімається в еротичних фотосесіях для журналів «Playboy», «Penthouse», «FHM».

На початку 2009 р. книжку «Добло і Зло» визнано книжкою-невдахою року – вона здобула приз «Золота булька». Водночас, за рейтингом читачів журналу «Кореспондент», книга «Добло і Зло» увійшла до десятки найкращих українських книг 2009 р.

Розлучившись з першим чоловіком Антоном Фрідляндом восени 2009 р., удруге вийшла заміж за американського фінансиста Нормана Пола Генсека, 17 серпня 2010 р. у них народилася донька, яку назвали тибетським ім'ям Корена-Джіа. А 30 липня 2011 р. в Барселоні народила другу доньку. Попри досить молодий вік Ірена Карпа не вважає себе молодою письменницею, бо літературною працею займається не перший рік.

З 6 жовтня 2012 р. веде програму «Наші в Раші» на Новому каналі. Програма присвячена російським зіркам шоу-бізнесу, які походять з України.

Разом з гуртом «Qarpa» 20.12.2012 виступила на розігріві Мериліна Менсона в Києві.

У 2013 р. стартував інтерактивний проект письменниці під назвою «Мої жінки», створений для того, щоб жінки могли поділитися своїми історіями з іншими. Незабаром світ побачило однойменне періодичне видання.

У 2014 р. вийшла друком ще одна книга письменниці «Baby travel. Подорожі з дітьми або, Як не стати куркою». Ірена Карпа є авторкою сатиричного мультсеріалу, який різко критикує чинну російську владу та стан суспільства на Сході нашої країни.

У 2015 р. декілька творів письменниці увійшли до збірки «Волонтери. Мобілізація добра». Також збірка містить твори таких відомих українських авторів, як С. Жадан, І. Роздобудько, А. Любко та ін.

Має нагороди: 1999 р. – гран-прі міжнародного конкурсу молодих письменників «Гранослов»; 2006 р. – премія «Best Ukrainian Awards-2006» (номінація «Наймодніша письменниця»).

Має свій канал на YouTube (youtube.com/user/fs2021). Має сторінки в соціальних мережах: «Вконтакте», «Фейсбук», «Однокласники» [108].

Софія Андрухович

Софія Юріївна Андрухович (нар. 17 листопада 1982) – українська письменниця, перекладачка й публіцистка.

Дочка письменника Юрія Андруховича. Дружина письменника Андрія Бондаря. Працює в журналі «Четвер». Автор прозових творів, а також перекладів. Стипендіат програми Вілли Деціуша в Кракові. Живе в Києві.

Нагороди:

– ЛітАкцент року («Фелікс Австрія») (2014 р.);

– Книга року Бі-Бі-Сі («Фелікс Австрія») (2014 р.);

– Літературна премія імені Джозефа Конрада-Коженьовського (2015 р.).

Має свій канал на YouTube (youtube.com/watch?v=cYbFnXZ6Qic).

Дає інтерв’ю для глянцевих журналів, для телебачення й радіо.

На її сайті можна придбати книги з її автографом, вона активний користувач соціальних мереж, де інформує свою аудиторію про вихід новинок, а також про інші заходи. Презентує книги в книжкових магазинах, у місті Києві є афіші її презентацій.

Брала участь у Київському Майдані [303].

Отже, практика роботи із читачами вимагає достатньо енергійно реагувати на потреби часу, враховуючи інтереси підростаючого покоління, одночасно збільшуючи творчий потенціал та відточуючи професіоналізм письменників з метою впровадження нових, нетрадиційних форм масової роботи.

Стиль життя письменників та поетів впливає на популярність їх творчості. Деякі українські письменники йдуть далі від звичайного спілкування із читачами, беручи участь у медіавиставах, що відкривають для них нові можливості, еротичних фотосесіях тощо. У тандемі з талановитими художниками, музикантами, організаторами вони досягають бажаного успіху.

Висновки до другого розділу

У наші дні світова громадськість стурбована спадом інтересу до читання книг. Щоб змінити ситуацію, організовують певні заходи, зокрема проект “Світова столиця книги”. Столицями книги були оголошені: Мадрид (Іспанія, 2001 р.), Олександрія (Єгипет, 2002 р.), Нью-Делі (Індія, 2003 р.), Антверпен (Бельгія, 2004 р.), Монреаль (Канада, 2005 р.), Турин (Італія, 2006 р.), Богота (Колумбія, 2007 р.), Амстердам (Голландія, 2008 р.), Бейрут (Ліван, 2009 р.), Любляна (Словенія, 2010 р.), Буенос-Айрес (Аргентина, 2011 р.), Єреван (Вірменія, 2012 р.), Бангкок (Таїланд, 2013 р.), Порт-Харкорт

(Нігерія, 2014 р.), Інчхон (Південна Корея, 2015 р.), Вроцлав (Польща, 2016 р.). Вони здобули цей титул завдяки високому рівню програм популяризації книги й значному потенціалу всіх, хто залучений у видавничий процес, активному літературному життю, про що свідчить, зокрема, кількість нобелівських лауреатів відповідних країн. Ці міста мають високий рівень читацької та видавничої культури; проводять міжнародні книжкові виставки, ярмарки та акції популяризації читання; організовують конференції, майстер-класи; виявляють винахідливість, створюючи скульптури, аудіобібліотеки, пам'ятні книги, монети, поштові марки тощо; втілюють у життя ідеали культурного розмаїття, діалогу та толерантності, відображаючи всі події на своїх офіційних сайтах. Головна мета всіх зазначених заходів – заохочення читання та любові до книги. До того ж поширення інформації про життя Світової столиці книги в ЗМІ, соціальних мережах тощо сприяє формуванню позитивного іміджу відповідної країни.

У світі загалом та в Україні зокрема існує ряд премій і нагород для авторів і видавців, що мають на меті формування інтересу до книги та підтримку талантів (Нобелівська премія в галузі літератури, Премія імені Астрід Ліндгрен, Премія імені Ганса Крістіана Андерсена, Дублінська літературна премія, Премія Х'юґо (Г'юґо), Премія шейха Заїда, Премія Франца Кафки, Премія Angelus, Премія фундації Антоновичів, Літературна премія імені І. Багряного тощо). Здобуття престижної нагороди є інформаційним приводом для привернення уваги громадськості до подій у світі літератури та сприяє підвищенню інтересу до читання книг. Досить часто засновниками літературних конкурсів є відомі письменники й поети. Цей факт позитивно впливає на їх імідж та інтерес до їхніх творів. Такі заходи приваблюють засоби масової інформації. Тож стиль життя та публічна поведінка митця в такому разі виявляються як ефективний інструмент маркетингових комунікацій. Загалом літературні конкурси й нагороди сприяють популяризації читання та мистецтва слова, роблячи свій внесок у розвиток культури.

Книжкові виставки-ярмарки є однією з основних складових системи маркетингових комунікацій. Запропоновано визначення книжкової виставки-ярмарку як спеціального комунікаційного заходу, розрахованого на певну читацьку й підприємницьку аудиторію, який проводять з метою привернення уваги споживачів до видавничої сфери; формування цивілізованого ставлення до книги; створення привабливого образу; інформування про видавничу продукцію, її реклами та просування на ринок, налагодження ділових контактів у визначені строки. На таких міжнародних книжкових виставках, як: Франкфуртський книжковий ярмарок, Паризька книжкова виставка “Салон книги”, Лондонський міжнародний книжковий форум-виставка “The London Book Fai”, Книжковий ярмарок “BookExpo America”, Московський міжнародний книжковий ярмарок тощо, Україна майже не представлена через брак державного фінансування. Українських авторів за кордоном знають завдяки їх власним зусиллям та підтримці окремих видавництв. В Україні щороку проходять такі найбільші книжкові виставки-ярмарки: Форум видавців з 1994 р. у Львові, Міжнародний фестиваль і ярмарок “Книжковий Арсенал” з 2011 р. у Києві, книжкові виставки “Київська весна”, ярмарки “Книжкові контракти” та “Книжковий Медвін” з 2005 р. у Києві, “Зелена хвиля” з 1997 р. в Одесі, “MERIDIAN CZERNOWITZ” з 2010 р., “Світ книги” з 1995 р. у Харкові. Організаторами ярмарків є компанії “Медвін” (Київ), “Експо-Юг-Сервіс” (Одеса), концерн “Райський куток” (Харків), що спеціалізуються на проведенні ярмарків, Громадська організація “Форум видавців у Львові”, Асоціація видавців і книгорозповсюджувачів України, Державний комітет телебачення та радіомовлення України. Для Запоріжжя знаковою подією стала Книжкова толока 16–18 жовтня 2015 р. – проект, здійснений у межах Української ініціативи з підвищення впевненості (UCBI) за фінансової підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID).

Нові види виставок (виставка новинок (нових надходжень); виставка-діалог; виставка-вікторина; виставка-конкурс; виставка однієї книги (статті);

виставка-реклама; виставка-дискусія; виставка-календар; виставка книжкових ілюстрацій; виставка-хобі; виставка-порада і виставка-рекомендація; виставка одного автора; виставка-ікебана; виставка-аукціон; експрес-виставка; виставка-кросворд; виставка-знайомство; виставка одного жанру; виставка-питання; виставка "забутих" книг; звукові виставки; виставка-пошук; виставка-інформація; виставка-панорама; виставка-вернісаж; віртуальна виставка) є окремими комунікаційними заходами під час великих книжкових виставок-ярмарків. Це дає змогу привернути якомога більше відвідувачів і, відповідно, покупців, зацікавити книжковою продукцією широку аудиторію, використовуючи традиційні й новітні комунікаційні технології.

Знайомство користувачів з книжковою виставкою має бути яскравою подією, що сприятиме налагодженню й підтримці довгострокових відносин з представниками ЗМІ, громадськості. У сфері українського книжково-виставкового бізнесу потрібно відзначити появу важливих тенденцій: зростання кількості українських книжкових виставок-ярмарків; збагачення заходів книжкових виставок-ярмарків і розширення географії комунікаційних заходів з просування книжкової продукції та можливостей спілкування автора зі своїми читачами; збільшення книговидавництв, залучених до виставкової діяльності; посилення інтересу зарубіжних країн до українських книжкових виставок; широке відображення таких подій у ЗМІ та на сторінках у соціальних мережах, що відкриває нові можливості для формування культури комунікацій читача, покупця та автора, видавця.

Літературне й кіномистецтво є не лише конкурентами, а й союзниками в боротьбі за свого споживача – читача й глядача в одній особі. Для цього вони звертаються до соціально-комунікаційних технологій, формуючи сучасну медіакультуру. Буктрейлер відкриває нові можливості і для видавців у просуванні книг, і для читачів у виявленні власних режисерських талантів, набуваючи дедалі більшої популярності в різних країнах світу, у тому числі й Україні. У світі існують конкурси та премії за створення буктрейлерів: Moby

Awards, Book Video Awards, Trailee, Scottish Children's Book Awards, Booktrailers Online Awards, Всеукраїнський конкурс буктрейлерів "Оживають герої на екрані у рекламі", Конкурс короткометражних фільмів "Книго-проектор", Всеросійський конкурс буктрейлерів, Конкурс буктрейлерів Boom Book тощо. Вони відрізняються своїми масштабами, проте всі мають на меті формування читацької культури, підтримання інтересу до книги та забезпечення комунікації між авторами, видавцями й читачами.

Під час підготовки видання до друку доцільно залучати до просування книги на ринок і автора. Деякі українські письменники йдуть далі від звичайного спілкування із читачами, беручи участь у медіавиставах, що відкривають для них нові можливості. У тандемі з талановитими художниками, музикантами, організаторами вони досягають бажаного успіху. Важливою складовою цього є також підтримка таких організацій, як "АртПоле", PinchukArtCentre тощо. Розглянуті приклади експериментування українських письменників свідчать, що кожен з них сам обирає шлях до популярності, когось із них не дають забути, застосовуючи новітні технології, шанувальники літератури. Зокрема, Юрію Андруховичу медіавистави дають змогу ще до виходу видання у світ створити ефект очікування його, залучаючи соціальні мережі, ЗМІ, колег, які у своїх статтях, інтерв'ю формують емоційне тло для майбутньої книги.

Медіавистава може бути як окремим заходом ("il Caprese" – проект, що об'єднав відеоарт, електронну музику й тексти листів класика української літератури Михайла Коцюбинського часів його перебування на італійському острові Капрі; "Альберт, або Найвища форма страти" за участю Юрія Андруховича; "Жадан. Нові Розділові"; "Літопис самовидців: Дев'ять місяців українського спротиву" за участю сестер Тельнюк та Оксани Забужко), так і частиною програми різних культурних подій. Зокрема, у 2015 р. літературна частина етнофестивалю "Країна мрій" представлена Літературною сценою та книжковим ярмарком, у якому взяли участь близько 50 видавництв. На відвідувачів чекало чимало цікавих заходів: "Дзен.UA" Братів Капранових на

вірші Сергія Татчина; сценічний сарказм у виконанні “Мачо і Ботана” – емошансоньє Євгена Манженка та поета, редактора “Утеодин з Майклом Щуром” Юрка Космини; дитяче музично-поетичне дійство “За руку з черепахою”, музика етногурту “Фрайда. Folk-band”, вірші поета Василя Карп’юка зі збірки “За руку з черепахою / Івасик, Ісусик і Марічка” (видавництво “Фонтан казок”); “Word-музика” від Романа Коляди (поезії, клавішні інструменти) та DJ Ігоря Льодіна тощо.

Об’єднавши книги й доповнену реальність, друковане слово та мобільні технології, можна створювати дивовижний світ чарівних персонажів. За допомогою AR-простору процес читання стає цікавим способом розважання та освічення, що надає змогу кожному розкрити свої таланти. До України видання, виготовлені за допомогою технологій доповненої реальності (AR-технологій), дійшли із запізненням і представлені продукцією видавництва “Devar”. Воно просуває свої видання, передусім, з використанням новітніх технологій: на офіційному сайті викладено вичерпну інформацію про бренд, наочно продемонстровано можливості книжок, розмальовок тощо, створених за допомогою AR-технологій, є інтернет-магазин; має сторінки в соціальних мережах і свій канал на YouTube.

У межах дослідження розглянуто стиль життя найбагатших та найуспішніших письменників України, згідно з рейтингом сайту “Вести”, таких як: Генрі Лайон Олді, Симона Вілар, Андрій Кокотюха, Василь Шкляр, Ірен Роздобудько, Сергій Жадан, Любко Дереш, Лада Лузіна, Ірена Карпа, Софія Андрухович. Усі вони активно беруть участь у книжкових виставках, літературних конкурсах, дехто навіть є членом журі та засновником власної премії, зустрічаються із читачами та спілкуються в соціальних мережах. Менш поширеними способами формування інтересу до творчості є медіавистави, свій канал на YouTube, власні проекти в ЗМІ, скандали тощо.

РОЗДІЛ 3
ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЧИТАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ КНИГИ ЗА КОРДОНОМ

3.1. Українська книга у країнах Східної Європи на прикладі Польщі та Грузії

Польща

У Польщі наразі нараховують 11% фактичних читачів, тобто тих, хто за рік прочитав понад шість книжок [185]. Для вирішення спільної проблеми країни об’єднали свої зусилля.

Загалом на сьогодні можна виокремити такі основні напрями комунікації України та Польщі з метою формування інтересу до української книги:

1. Офіційні зустрічі урядовців України та Польщі, представників їх посольств, міжнародних організацій з питань у галузі культури. Так, у січні 2014 р. Віце-прем’єр-міністр – Міністр культури України В. Кириленко провів зустріч з Міністром культури і національної спадщини Республіки Польща Малгожатою Омілановською щодо використання польського досвіду в реформуванні галузі культури та охорони об’єктів культурної спадщини в рамках загального курсу України на європейську інтеграцію. Відбулися зустрічі заступника Міністра України з європейської інтеграції А. Вітренка з директором Польського інституту в Києві Євою Фігель та директором Французького інституту в Україні Еріком Тосатті щодо проведення спільних культурно-мистецьких проектів [260].

2. Створення наукових і культурних інституцій, що свідчить про взаємну зацікавленість Польщі та України в розвитку культури. З 1998 р. працює Польський інститут у Києві – культурно-освітній державний заклад, що є представництвом Міністерства закордонних справ Республіки Польща, відкритий до співпраці з інституціями культури та приватними особами, які мають цікаві ідеї, проекти для спільної реалізації. В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України з 2007 р. функціонує Центр дослідження українсько-польських відносин. У 2010–2012 рр. Центр виконував держбюджетну тему «Українсько-польські взаємини в контексті європейської історії: роль історичної спадщини у формуванні сучасних культурних і політичних пріоритетів України і Польщі». У 2012 р. у Любліні (Польща) розпочався українсько-польський дослідний проект «Єднання через пам'ять. Волинь 1943», присвячений воєнному конфлікту між українцями й поляками на Волині під час Другої світової війни. Він реалізується культурним центром «Brama Grodzka – Teatr NN» та товариством Panorama Kultur (Люблін) у співпраці з Інститутом національної пам'яті Республіки Польща, Польським інститутом у Києві, Генеральним консульством Республіки Польща в Луцьку, Університетом імені Марії Кюрі-Склодовської й Католицьким університетом (Люблін), Волинським національним університетом імені Лесі Українки (Луцьк). У квітні 2014 р. у Варшаві відкрито центр промоції української культури «Український світ», де створено музей Майдану.

3. Участь у книжкових виставках-ярмарках та фестивалях. Так, Україна була почесним гостем 52-ї Варшавської міжнародної книжкової виставки-ярмарку у 2007 р. Офіційну делегацію у Варшаві представляв віце-прем'єр-міністр України Дмитро Табачник. Понад 150 працівників українських видавництв презентували у Варшаві 2,5 тис. книжок. Десять видавництв України в межах національної виставки мали особисті експозиції. Відвідали виставку й сучасні українські письменники, публіцисти та мистецтвознавці

Андрій Курков, Юрій Андрухович, Ірен Роздобудько, Юрій Покальчук, Галина Тарасюк, Марія Матіос та ін.

Наступного року в межах виставки-ярмарку відбувся День української книги, організатором якого був Державний комітет телебачення та радіомовлення України. Наша країна представила на експозицію друковану продукцію близько 100 українських видавництв. Особливий інтерес викликали книги, присвячені міждержавним відносинам України та Польщі, перекладні видання, зокрема, «В пустелі та джунглях» класика польської літератури Генріка Сенкевича (видавництво «Артклас»), «Соляріс» фантаста Станіслава Лема (видавництво «Кальварія»), спогади лауреата Нобелівської премії Чеслава Мілоша, збірку поезій «Гербарій» Яна Твардовського (видавництво «Грані-Т»), роман про сучасне польське село «Тартак» Даніеля Одія (видавництво «Книга XXI»), історичні розвідки «Україна – Польща: спадщина століть», «Україна – Польща: єдність зброї крізь віки» («Грані-Т») тощо.

На думку Міністра культури Республіки Польща Богдана Здроєвського, «рівень представництва української книги свідчить про поглиблення добросусідських відносин між Україною й Польщею, гарні перспективи взаємозбагачення культур двох сусідніх народів» [39].

З 2013 р. у Вроцлаві проходить Європейська ніч літератури, у межах якої до уваги широкого загалу пропонують нові тексти сучасних європейських письменників. З однієї країни вибирають лише одного представника. У 2014 р. серед читаних творів українських авторів – «У газетах цього не напишуть» Тараса Прохаська. Координатор проекту Катажина Янусік щодо критеріїв відбору текстів і читців зазначила: «Першим була тема Європейської ночі літератури – зустріч, а другим – пропозиція польських видавців, підготована 2014 року. Ми хотіли, щоб всі книжки, уривки з яких читали під час заходу, були доступні для читачів, щоб їх можна було придбати і прочитати повністю. ... Лекторів вибирали серед

відомих людей, які асоціюються з культурою. Ми компонували текст, місце і людину, щоб створити єдине ціле» [384].

Досить плідна співпраця Інституту книги Польщі з Форумом видавців у Львові. У 2013 р. під час ювілейного XX Форуму видавців у Львові вперше на Міжнародному літературному фестивалі запрошена країна – почесний гість – Польща. Польська програма включала 20 окремих проектів: концерти, презентації, семінари, читання, перегляди фільмів. Львів відвідали відомі польські письменники, поети, які дискутували про літературні зв'язки Польщі та України. Зокрема, до участі в круглому столі під назвою «Польща-Україна протягом останньої декади» були запрошені європарламентар Павел Коваль, міністр Вітаутас Лансбергіс, міністр Борис Тарасюк, публіцист Антон Борковський [239].

У Дрогобичі проводиться фестиваль Бруно Шульца. Інститут книги Польщі намагається його підтримувати фінансово, хоча він досить самостійний, його організовують головним чином Дрогобицький університет і місцеві діячі. У 2012 р. відбулася 120-та річниця народження й 70-та річниця смерті Бруно Шульца [18]. Зокрема, серед літературних гостей фестивалю у 2014 р. були Юрій Андрухович, автор нового українського перекладу поетичної прози Бруно Шульца, та відомий письменник, есеїст Олександр Бойченко. Відома польська письменниця Аґата Тушинська презентувала реконструйовану нею й літературно інтерпретовану біографію Юзефіни Шелінської – нареченої Бруно Шульца [184].

4. Заснування премій та нагород. Так, Премія Конрада створена для українських письменників, які ще не є відомими, і покликана відзначити певний спосіб мислення в літературі – мислення понад кордонами (Конрад – це письменник, який народився в Україні, за національністю був поляком, писав англійською й відомим на весь світ став саме як британський письменник). Критерії оцінювання претендентів на здобуття премії: універсальність представлення свого бачення, інноваційність форми, ламання стереотипів і безперервність творчого шляху. Премію присуджують не за

якусь конкретну книжку, а за творчий доробок загалом [377]. Премія заснована 2007 р. Польським інститутом у Києві, вручається раз на два роки. Переможці отримують нагороду від Польського інституту у Києві в розмірі 3000 євро та піврічне стажування у Польщі у рамках стипендіальної програми Міністра культури і національної спадщини Республіки Польща «GAUDE POLONIA». Лауреатами в різні роки стали Тарас Прохасько (2007), Сергій Жадан (2009), Наталка Сняданко (2011), Таня Малярчук (2013) [162].

Щороку визначають номінантів на премію Angelus, яка заснована у 2006 р. і фінансується польським містом Вроцлав. Її називають найважливішою нагородою у сфері творчої прози, перекладеної польською мовою, на здобуття якої можуть висуватися твори письменників з Центральної Європи, що заохочують до роздумів і поглиблення знань про інші культури.

Лауреатом може стати письменник з 21 країни Центральної Європи (Албанія, Австрія, Білорусь, Боснія та Герцеговина, Болгарія, Хорватія, Чехія, Естонія, Латвія, Литва, Македонія, Молдова, Німеччина, Польща, Росія, Румунія, Сербія, Словаччина, Словенія, Україна та Угорщина).

Володарями цієї премії були Юрій Андрухович за роман «Дванадцять обручів» у 2006 р., Оксана Забужко за роман «Музей покинутих секретів» у 2013 р. У 2015 р. серед номінантів премії Angelus чотири українських книжки: «Комашина тарзанка» Наталки Сняданко, «Роман про батьківщину» Дзвінки Матіяш, «Книга забуття» Василя Слапчука та «Месопотамія» Сергія Жадана.

Нещодавно до України приїздив голова польського ПЕН-клубу, відомий польський перекладач і діяч польської культури Адам Поморський. Він взяв участь у заходах фестивалю «Дні перекладу». Адам Поморський активно перекладає з української мови, контактує з українськими перекладачами та письменниками. Нині готує до друку антологію поезії українського модернізму першої половини ХХ ст. в польському перекладі.

Вона матиме назву «In memoriam. Антологія української поезії від Лесі Українки до Богдана-Ігоря Антонича».

В інтерв'ю на запитання журналіста про уявлення поляків про українську літературу Адам Поморський відзначив: «У радянські часи з цим було трохи тяжко, бо можна було перекласти здебільшого якийсь нецікавий офіціоз. Але потім український постмодернізм зробив диво. Попри всі історичні проблеми й трагедії поляки полюбили багатьох українських письменників і українську літературу в цілому. Внесок Юрія Андруховича, Юрія Іздрика, Тараса Прохаська, Сергія Жадана та інших – величезний. Я не думав, що доживу до часу, коли польські підлітки зачитуватимуться романом Наталки Сняданко. Дав його почитати своїй доньці, вона ще комусь у школі – й ця книжка повернулася до мене вже у вигляді окремих сторінок. Взагалі українсько-польські культурні відносини сьогодні добрі, і це взаємний рух. Є у нас, правда, деякі націоналістичні рухи з антиукраїнськими настроями, але вони маргінальні. В будь-якому разі над нашим взаємообміном треба продовжувати активно працювати» [142]. Ці слова, на нашу думку, влучно характеризують сучасний стан українсько-польських відносин.

5. Соціальні проекти та благодійні ініціативи. ГІ »Права справа» за підтримки БФ »Підтримка українських ініціатив» здійснює благодійну ініціативу «Українську книгу – українцям у Польщі». У місті Жирардові за підтримки влади міста Жирардова та Жирардівського повіту відкрито при міській бібліотеці відділ української літератури – це нова модель упровадження української літератури в польському середовищі, де вже роками перебувають громадяни України й мають потребу в друкованому слові з України [300].

У 2001 р. фондом «ABCXXI – Вся Польща читає дітям» започаткований соціальний проект з метою популяризувати читання в родинах і підвищувати інтерес до книжки серед підлітків. Фонд співпрацює з понад 30 польськими установами й організаціями в дев'яти країнах, де

мешкає польська діаспора. Підтримали проект відомі польські співаки, актори, спортсмени й бізнесмени. За їхньою участю було відзнято 14 промофільмів, де вони читають книжки своїм дітям. Нині цей рух із промоції читання став загальноєвропейським. Його ідеї та методичні матеріали поширюють у Чехії, Словаччині, Литві, також перші кроки робить і Україна. У 2013 р. фонд разом із Центром дослідження літератури для дітей та юнацтва започаткував Усеукраїнську акцію «Вся Україна читає дітям», щоб у 2014 р. разом з Чехією, Словаччиною, Литвою, Німеччиною на чолі з ініціатором, Польщею, розпочати спільний проект «Вся Європа читає дітям» [53].

На Форумі видавців у Львові 2014 р. відбулась презентація міжнародного культурно-освітнього проекту «Літературний тур до Польщі», який передбачає обмін досвідом у сфері літератури та культурного менеджменту, налагодження нових контактів між активістами України та Польщі. Для першого туру вибрано три міста: Люблін, Варшава, Краків. У Варшаві знаходиться, зокрема, головний офіс Інституту книги, Національний центр культури. Цей проект є результатом співпраці Анастасії Герасимової з Центром літературної освіти.

Серед прикладів доброї взаємодії – цикл лекцій про Україну, українську культуру, який відбувся в Королівському замку у Варшаві. За його матеріалами заплановано видати окрему книжку. Відомий польський перекладач Адам Поморський відзначив, що «дотепер у Польщі такого не було. Прагнемо працювати над тим, щоб взагалі привертати увагу громадськості до літератури, культури» [142].

6. Видання перекладів творів українських авторів. За словами директора Інституту книги в Польщі Ґжеґожа Ґаудена, найбільш популярними з українських письменників у Польщі є Юрій Андрухович, Оксана Забужко, Наталка Сняданко і Сергій Жадан: «Їх читають, а це важливе зрушення. Бо Польща має великий потік літератури з Америки та Британії, і якщо у нас все одно цікавляться українською літературою, то це

великий поступ» [377]. За словами професора Ґжеґожа Ґаудена, Інститут книги планує розширити співпрацю з українськими видавцями та письменниками, оскільки в Європі інтерес до сучасної української літератури зростає [139].

У 2013 р. видано ліричну збірку «Чоловіче ворожіння» українського поета та науковця Ігоря Павлюка в перекладі на польську Тадея Карабовича. Збірка вийшла накладом 5 тис. примірників у видавництві «Wydawnictwo Episteme» (Люблін). До неї увійшло близько 60 творів середнього періоду його творчості. Сам автор так коментує цю подію: «Вихід цієї книги поезії мною розглядається в контексті творчого діалогу, який творить сьогодні українська література з польською літературою і з Європою. Сьогодні дослідники багато говорять про те, яке майбутнє буде в України... На жаль, ми недооцінюємо ролі культурних мостів, тому що культура може зробити значно більше, ніж політика і економіка для взаєморозуміння і дотримання миру і на планеті, і в окремому регіоні» [339].

Видавництво «Akurat», що спеціалізується на перекладах трилерів і науково-фантастичних творів та є підрозділом великого польського видавництва «MUZA SA», опублікувало польською мовою технотрилер «Бот» Макса Кідрука, який 2012 р. вийшов українською. Переклала твір польська перекладачка Юлія Целар (Julia Celer) [107].

Повість «Колекція пристрастей, або Пригоди молодої українки» Наталки Сняданко була опублікована у 2004 р. у Польщі й одразу стала бестселером.

Під логотипом серії «Європейки» побачили світ твори Наталки Сняданко, Ірени Карпи, Софії Андрухович.

Перелік творів українських авторів, перекладених на польську, можна продовжувати. Але для формування інтересу до нашої літератури у світі загалом та Польщі зокрема потрібні зусилля відповідних інституцій та самих авторів.

7. Видання польською мовою про Україну. У зв'язку з трагічними подіями в Україні побачили світ видання польською мовою про розгортання війни: «Сотні свободи. Україна від Майдану до Донбасу» («Sotnie wolności. Ukraina od Majdanu do Donbasu») Міхала Кацевича; «Тропік Україна» («Zwrotnik Ukraina»), упорядкована Юрієм Андруховичем; «Ще не вмерла і не вмре» («Szcze ne wmerła i nie umrze») – «розмова-ріка» польського публіциста Павела Смоленського з українським письменником Юрієм Андруховичем; «Кров і земля» («Krew i ziemia») Войцєха Мухи.

Україна та Польща мають свою історію відносин. На сьогодні вони співпрацюють у сфері культури. Загалом можна виокремити такі основні аспекти комунікації України та Польщі з метою формування інтересу до української книги: офіційні зустрічі урядовців України та Польщі, представників їх посольств, міжнародних організацій з питань у галузі культури; створення наукових і культурних інституцій; участь у книжкових виставках-ярмарках та фестивалях; заснування премій та нагород; соціальні проекти та благодійні ініціативи; видання перекладів творів українських авторів; видання польською мовою про Україну.

Грузія

Відносини України та Грузії можуть цілком претендувати на суцільну «історію успіху». Грузія та Україна ніколи не мали територіальних претензій та завжди намагалися підтримувати суверенітет та територіальну цілісність одне одного. Проте політичні відносини – це не єдина точка дотику між країнами. Гарні культурні відносини – один із пріоритетів як для Грузії, так і для України.

І, звичайно, для обох країн однією з найбільших культурних цінностей є книга.

Серед видатних українців у Грузії найбільш відомі три письменники: Леся Українка, яка прожила в Грузії десять років і померла у грузинському місті Сурамі, Тарас Шевченко та Михайло Грушевський, який навчався в Грузії. Цим трьом письменникам присвячена велика кількість заходів,

завдяки яким поширюється їх література на книжковому ринку Грузії. На честь цих авторів проводяться численні конкурси, ярмарки та виставки, а також конференції.

Саме ця трійця перекладається грузинською найбільшими накладами і є найпопулярнішою. Наприклад, Шевченків «Кавказ» перекладено грузинською шість разів, а «Заповіт» – шістнадцять. Пояснюється це не тільки великою кількістю заходів на їх честь, а й близькою для Грузії тематикою боротьби за вільну країну [225].

Звичайно, не тільки стоїчні українські письменники представляють українську літературу у Грузії. З 10.03.2006 діє Спілка журналістів «Будинок українсько-грузинської преси та книги», який сприяє розширенню літературних зв'язків обох країн. Союз займається підготовкою до друку та друком видань, що відтворюють минуле й сьогодення грузинсько-українських культурних, політичних, економічних відносин; проведенням різнопланових тематичних заходів (конференції, вечори, зустрічі з письменниками) тощо.

Свою діяльність організація розпочала 2006 р. випуском двомовного грузинсько-українського журналу «Президент моєї країни», співпрацею з мерією м. Тбілісі у проекті «Грузинсько-українські історичні та літературні відносини». За роки існування організація здійснила багато проектів, більшість з яких націлені саме на популяризацію української книги. До них належать:

– оновлення експозиції будинку-музею Лесі Українки в м. Сурамі (2008 р.);

– проведення презентацій, конференцій, фотоекспозицій на тему «Українці для Грузії. Благодатний внесок», 2008 р.;

– проведення наукової конференції «Українці – перекладачі «Витязя в тигровій шкурі», 2008 р.;

– укладання та видання двомовної українсько-грузинської збірки наукових статей за матеріалами конференції «Українці – перекладачі «Витязя

в тигровій шкурі» (Олександр Навроцький, Микола Гулак, Пантелеймон Петренко, Микола Бажан), 2008 р.;

– дослідження невідомих матеріалів з приватного архіву та архіву Державного музею грузинської літератури та видання презентаційної збірки «Обірвана струна» до 100-річчя від дня народження Пантелеймона Петренка;

– створення та видання першого «Українсько-грузинського розмовника»;

– ініціювання та координування акції «Подаруй україномовну книгу українським дітям у Грузії», що проводилася в Тернополі, у результаті якої було зібрано та передано близько 4000 книг школі ім. М. Грушевського у м. Тбілісі, 2009 р.

Не менш дієвим та популярним є грузино-українське культурно-освітнє товариство «Дружба» [271], яке переважно досліджує й популяризує українську літературу. Організація заснована ще у 1996 р. і за роки свого існування встигла провести велику кількість заходів та реалізувати багато проектів. Серед останніх заходів – фестиваль «Дружби» в українському місті Рівно у січні 2015 р. У межах цього фестивалю відомий рівненський письменник та журналіст Віктор Мазаний передав музею Лесі Українки, що знаходиться в грузинському місті Сурамі, книги про Україну. Також під час фестивалю проходила декламація віршів відомих українських та грузинських поетів, буккросинг, який дав можливість українцям та грузинам познайомитись із сучасною літературою одне одного.

Одним із важелів популяризації української книги в Грузії є проведення літературних конкурсів серед студентства та школярів. У Шевченківські дні, починаючи з 2006 р., вже стало традицією в м. Тбілісі проведення конкурсу декламаторів поезії Т. Шевченка, під гаслом «Тарас Шевченко в Грузії» [357]. Мета конкурсу – вшанування пам’яті Великого Кобзаря, ознайомлення грузинської громадськості з творчістю та філософією духовного наставника українського народу.

До участі в конкурсі запрошують школярів, студентів та молодьює, незалежно від походження та громадянства. Учасників конкурсу поділяють за віковими категоріями: від 6 до 10 років; від 10 до 15 років; від 15 до 20 років; від 20 до 25 років. У кожній віковій категорії визначають двох переможців.

Кожен з учасників конкурсу зобов`язаний прочитати по одному віршу Тараса Шевченка українською та грузинською мовами. Під час конкурсу оцінюють художню майстерність, відсутність акценту в українській мові; відсутність акценту в грузинській мові; загальне враження. Усі учасники конкурсу отримують Грамоти. Переможці отримують «Диплом переможця конкурсу декламаторів під девізом: Тарас Шевченко в Грузії» та подарунки за підтримки Посольства України в Грузії. Познайомитись із творчістю або науковими доробками українських письменників також можна завдяки бібліотекам.

Щодо наявності української літератури у фондах державних бібліотек [225]:

– Національна парламентська бібліотека Грузії – внесено до електронного каталогу 75 найменувань перекладів грузинською мовою;

– Національна наукова бібліотека Грузії – 30 найменувань за 1991–2012 рр., з них 29 – переклади з української;

– Бібліотека Тбіліської публічної школи № 41 ім. Михайла Грушевського – понад 25 тисяч одиниць підручників та художньої літератури;

– публічні бібліотеки Грузії (мають літературу, видану до 1990 р., кількість видань невідома).

Хоча у бібліотеках і є видання останніх років, для Грузії залишаються невідомими ім’я сучасних українських письменників. Більшість української літератури, яку можна взяти в бібліотеках або придбати у крамницях, була написана на початку ХХ ст. та навіть раніше.

У 2007 р. зусиллями професора, доктора філологічних наук Отара Баканідзе було створено Інститут україністики Тбіліського державного університету за підтримки директора Національного науково-дослідного інституту українознавства Петра Кононенка (Київ) та Посольства України [212]. За результатами діяльності Інституту було видано 19 українсько-грузинських двомовних збірок поезії Лесі Українки, Григорія Сковороди, Павла Тичини, Івана Франка, Максима Рильського, Тараса Шевченка, Андрія Малишко та інших відомих поетів і прозаїків.

Серед названих поетів, на жаль, немає українських сучасників. Усвідомлюючи це, Україна та Грузія встановлять пряме співробітництво між Національною спілкою письменників України та Будинком письменників Грузії. Для активізації літературного обміну буде видано антологію сучасного українського оповідання, перекладену грузинською мовою, та антологію сучасного грузинського оповідання, перекладену українською мовою.

Відбуватимуться презентації перекладів українських та грузинських творів у Києві й Тбілісі. Така ідея задекларована Планом спільних заходів Мінкультури України та Міністерства культури й охорони пам’яток Грузії на 2015–2018 рр. [272].

Зокрема, документ передбачає проведення спільних заходів в Україні й Грузії з метою відзначення визначних дат – 200-річчя від дня народження Вербицького, 310-річчя від дня народження Гурамішвілі у 2015 р. та 145-річчя від дня народження Лесі Українки у 2016 р.

Також планом передбачено проведення у 2017 р. Днів культури України у Грузії, і Днів культури Грузії в Україні у 2018 р. Тож є сподівання, що після проведених заходів сучасна українська книга набуде більше прихильників у Грузії.

Румунія

У зовнішньополітичних інтересах України досить важливе місце посідає Румунія, що зумовлено багатьма чинниками, зокрема суміжним

кордоном, широкими потенційними можливостями для розвитку взаємовигідного торговельно-економічного співробітництва, а також проживанням у цих країнах відповідно української та румунської меншин. Звичайно розвивають країни й культурно-гуманітрані відносини.

У поширенні української літератури на території Румунії найбільш зацікавлений Союз українців у Румунії, що займає активну громадську позицію з 2005 р. [214]. Зусиллями Союзу видаються українські засоби масової інформації (три україномовні та одна румуномовна газета), публіцистичні та художні твори – щорічно в Румунії виходить у світ приблизно 40 українських книжок. Це переважно переклади української літератури румунською, а також видання творів українських письменників Румунії.

Саме СУР-ом за попередній 2015 р. було надруковано 17 українських книг [363]. Серед них необхідно виокремити такі:

– Юрій Павліш «Через поле, через яр йшла Лисиця на базар» – збірка поем для дітей;

– Стеліян Ґруя «Молитва і прокляття» – збірка досліджень про творчість Т. Шевченка;

– Михайло Гафія Трайста «Степанкова читанка» – збірка для дітей, яка містить оповідання, казки й казкову повість;

– «Немає краю тихому Дунаю» – збірка українських народних пісень з обох берегів Дунаю. Запис Кузьми Смаля та Івана Кідещука, нотографія та упорядкування Кузьми Смаля;

– Лариса-Михаєла Трайста «З дідусевої скарбниці» – збірка оповідань, побудованих на народних легендах;

– Микола Майданюк «Негостинські спогади» – збірка містить статті, в яких автор ділиться спогадами із життя свого покоління;

– Марія Чубіка «Слідами щедрої чаклунки» – збірка оповідань для дітей;

– Віргілій Ріцько «Українці в Добруджі» – коротка історія та культурна спадщина українського населення у гирлі Дунаю;

– Іван Кідещук «Літературно-культурні орієнтири» – збірка літературно-критичних статей присвячених саме українській видавничий діяльності;

– Іван Лібер «Стоїть явір над водою» – збірка пісень на слова українських поетів та обробки українських народних пісень.

Також Союз влаштовує багато заходів, спрямованих саме на популяризацію української літератури.

Наприклад, у березні 2016 р. у м. Ясси вшанували пам’ять Тараса Шевченка з нагоди 202-річниці від дня народження Кобзаря [341]. Під час святкування в Будинку культури студентів міста Ясси відвідувачі мали нагоду побачити та почути інтерпретацію шевченківських віршів і поем на сучасний лад. Велика кількість ансамблів співала пісні, в основу яких покладено вірші українського письменника, відбувалися театралізовані дійства за сюжетами творів Шевченка. Присутні на заході також мали нагоду відвідати книжкову виставку, яка була представлена не тільки перекладами творів Кобзаря, а й сучасним українським друкованим словом.

Ще однією знаковою подією, яку влаштував СУР, було святкування 125-річчя від дня народження не менш популярного українського письменника – Миколи Зерова [291]. Свято відбулося 21.11.2016 р. у Клужівському університеті ім. Бабеша-Бойоя та зібрало велику кількість українських і румунських відвідувачів. Під час святкування студентами були зачитані вірші поета, а також декілька доповідей про Миколу Костянтиновича.

Важливу роль у просуванні української книги в Румунії відіграє літературно-культурний журнал українських письменників «Наш голос», який виходить під егідою СУР-у.

Однією з постійних рубрик журналу є «20...-й видавничий рік», яка підбиває підсумки стосовно випуску та популяризації українських книг у

Румунії. Таким чином , журнал популяризує українських румунських письменників. У журналі також представлена сучасна українська проза та поезія. У кожному номері обов'язково друкують вірші сучасних поетів, уривки романів та оповідань.

Досить знаковою подією для української книги в Румунії стала презентація на початку 2016 р. антології Лео Бутнару «Український авангард» [328]. Вона здатна стати своєрідною хрестоматією для громадян Румунії, яка познайомить їх із творчістю найвідоміших українських письменників.

У 2015–2016 рр. у Румунії відбулась досить велика кількість заходів з популяризації українського друкованого слова. Більшість із них відбувалась саме за підтримки СУР-у.

Що стосується інших подій, то варто згадати Вечір української книги у Бухаресті, який відбувся в 2014 р. [45]. Захід був організований Посольством України спільно із Союзом Українців Румуні, у ньому взяли участь представники румунських громадських і культурних кіл, співробітники дипустанови та члени їх сімей, студенти, а також українські й румунські письменники.

Під час свята член Спілки письменників України й Румунії Михайло Трайста та студентка українського відділення кафедри іноземних мов Бухарестського університету Камелія Сакала зачитали уривки з виданої в цьому році шеститомної збірки творів Віталія Колодія, що було з інтересом сприйнято присутньою аудиторією. А також румунська актриса Дойна Гіцеску прочитала кілька віршів Т. Шевченка румунською мовою.

Крім того, під час заходу обговорювали пропозиції представників СУР-у, такі як: популяризація українських книг, виданих цією організацією, залучення молоді до читання літератури, виявлення юних талантів та створення сторінки в газетах виданих СУР-ом про новини з України.

З метою популяризації української книги упродовж 2010–2013 рр. відбулося декілька акцій, під час яких до громадських бібліотек Румунії було передано українську літературу.

Наприклад, 27.04.2012 пройшла акція «Українську книгу – дітям українських сіл Сучавського повіту Румунії» [3]. Під час акції було проведено зустріч активістів, що долучилися до збору книг: видавничий дім «Букрек», книгарні «Українська книга», «Художня книга» та інші, письменники Віра Китайгородська, голова Чернівецької організації Спілки письменників України, Василь Куркуляк, Оксана Гнатчук, Сергій Коваль, громадська організація ВУТВ «Просвіта» ім. Т. Шевченка, читачі бібліотеки. Під час цієї акції було зібрано понад 800 українських книжок, які згодом відправили до Румунії.

Аналогічна акція вже проходила у 2010 р., тоді Закарпатською обласною організацією Української народної партії було передано книги рідною мовою українському товариству в Румунії, які також поповнили архіви румунських бібліотек.

Як бачимо, відносини двох держав у культурній сфері за останні роки зазнали змін на краще, про що красномовно свідчить кількість виданих українською книг у 2015 р. Наразі президенти обох країн – Петро Порошенко та Клаус Йоханніс відзначили перспективи подальшого нарощування співпраці у багатьох сферах, зокрема культурній.

3.2. Українська книга в країнах Західної Європи на прикладі Німеччини та Франції

Німеччина

Співпраця України та Німеччини є досить тісною та довготривалою. У культурній сфері ці дві країни намагаються сприяти одна одній та

максимально просувати на своїй території. Українська література впевнено заявила про себе в Німеччині ще на хвилі Помаранчевої революції. Згодом інтерес дещо згас, але тепер українська книга знову у фаворі.

Зацікавленість Німеччини в українському друкованому слові пояснюється певною літературною екзотикою для німецького читача, новими темами та незвіданими як географічними, так і історичними теренами.

На жаль, перекладачів з української на німецьку мову досить мало, тому наша література не має такого попиту, яким могла б користуватися в німецькому просторі. Наразі однією з найвідоміших перекладачок у Німеччині є Клаудія Дате [89]. Завдяки її перекладам німецькі читачі познайомилися, зокрема, з творчістю Сергія Жадана, Олександра Ірванця, Тані Малярчук, Марії Матіос.

Саме Клаудією було ініційоване створення Спілки німецьких перекладачів Translit, діяльність якої спрямована на популяризацію літератури країн Східної Європи, зокрема України та Білорусії. Об'єднання виникло завдяки проекту для молодих перекладачів, яким було здійснено переклад книжки Отара Довженка «Квітослава». Зараз спілка намагається максимально розширити коло українських авторів, яких будуть перекладати та видавати в Німеччині.

Як уже було зазначено, перекладачів з української на німецьку досить мало, хоч інтерес до нашої літератури в Німеччині, безперечно, є. Саме необхідно спочатку популяризувати українську мову на теренах Німеччини.

Цим питанням активно займається міжнародний форум «Українікум», що у 2015 р. пройшов у ювілейний 20-й раз у місті Графсвальд [318]. На початку свого існування «Українікум» не був таким популярним та здобув статус міжнародного лише у 2005 р. Під час форуму проходять лекції, семінари та дискусії, пов'язані, передусім, з вивченням української мови, а також культури та історії. Участь у цих лекціях беруть науковці та публіцисти Німеччини, Австрії, Британії та України. Приїздять завдяки програмі обміну також студенти з Дрогобича, які допомагають німцям у

вивченні української. Під час форуму є можливість познайомитись із відомим українськими письменниками та їх творчістю, які беруть участь як у формальних закладах (семінари, лекції), так і у вечірній програмі, що має на меті саме популяризацію культури, наприклад, поетичні вечори.

Що стосується друку та розповсюдження українських книжок, то ця діяльність найбільш ґрунтовна для двох видавництв. Першим видавництвом, яке розпочало видавати з 1995 р. українську літературу, було «Бродіна-ферлаг» [143]. Його заснував літературознавець, видатний перекладач з української мови на німецьку Анна-Галя Горбач. Своє знайомство із сучасною українською книгою видавництво розпочало завдяки Юрію Андруховичу, як і вся Німеччина загалом. Проте після смерті Анни Горбач у 2015 р. видавництво припинило свою діяльність.

Наразі більшість українських книг, які видають у Німеччині, належать видавництву Suhrkamp, яке розпочало свою діяльність у 2003 р., так само завдяки знайомству редактора видавництва Катаріни Раабе з Юрієм Андруховичем. Саме у 2003 р. була видана його збірка есе «Остання територія». Крім нього, видавництво активно публікую Оксану Забужко, Сергія Жадана, Марію Матіос, Любко Дереш та інших найвідоміших в Україні авторів. Загальний наклад проданих примірників видавництва становить понад 12 тис. Катаріна Раабе наголошує, що коли книга набуває популярності в німецьких читачів, то загальна кількість проданих примірників різниться від 1000 до 3000.

Загалом Катрін Раабе вважає, що популярність української літератури, перш за все, залежить від становища України у світі та в інформаційному просторі. Першим великим поштовхом для популяризації української книги стала Помаранчева революція, другим – Євро 2012, третім – Майдан. Тобто як тільки України стає однією з найобговорюваніших тем, українські книжки починають розходитися з прилавків магазинів досить значними накладами.

Також Катрін Раабе наголошує на тому, що українська література пройшла величезний розвиток із початку свого просування на німецький

книжковий ринок: «Мало хто взагалі мав уявлення, що це за країна, де вона розташована і яка це мова. Існувала проблема перекладачів та читачів. Українській літературі потрібен був свого роду патрон – велике видавництво, яке зібрало б українських авторів під своїм дахом і всіляко популяризувало б їхні твори. Нам також дуже в пригоді стала “Помаранчева революція”, яка розпалила інтерес до української літератури» [196]. Але популяризація книжкової продукції відбувається не тільки завдяки політичним подіям в Україні. Автори приїздять до Німеччини, влаштовуючи камерні вечори, де знайомляться з німецькою публікою. Наприклад, Сергій Жадан у 2009 р. виступав на території Німеччини з гуртом «Собаки у космосі», комбінуючи свою лірику та музику, влаштовуючи своєрідно самопрезентацію. Також із музичним гуртом приїжджав до Німеччини Юрій Андрухович.

Для формування інтересу до української книги важливою є участь видавництв та письменників у двох найбільших книжкових ярмарках – Франкфуртському та Лейпцизькому. Франкфуртський ярмарок відкрився для Української асоціації видавців та книгорозповсюджувачів у 1996 р. [363]. Проте на початку участь України була зовсім незначною, державні стенди на ярмарку почали з’являтися тільки у 2003 р. Але навіть за появи стенду, великою популярністю він не користувався – відвідувачі зрідка підходили до нього, і більшістю з них були українці.

Починаючи з 2010 р., активність української книги на ярмарку дещо поліпшилась. Участь у ярмарку стала брати більша кількість видавництв, серед найактивніших – «Фоліо», ТОВ «Видавничий дім Весна», «АССА», «Либідь». Але безпосередньою організацію та оформлення стенду займається команда із 6–7 зацікавлених осіб.

З авторів, які приїздять разом із своїми творами на Франкфуртський ярмарок та дійсно працюють на популяризацію та покращення стенду, необхідно відзначити Оксану Забужко, Сергія Жадана та Андрія Куркова. Приблизно з 2005 р. вони активно намагаються сприяти розвитку української книги на найбільшому книжковому форумі.

Ярмарок, що відбувся в жовтні 2015 р., відзначився зростанням інтересу до нашої книги. Звичайно, це пов'язано з подіями Євромайдану. Література, що представляла український стенд, більшою мірою була присвячена саме цій темі. До речі, під час ярмарку було оголошено його 25 «зірок», однією з яких став саме український письменник – Сергій Жадан.

Не менш значною подією для України є участь у Лейпцизькому книжковому ярмарку. Активною учасницею Лейпцизького ярмарку Україна стала з 2012 р., чим зобов'язана фонду Рената Ахметова «Розвиток України», саме він фінансував участь українських письменників у ярмарку протягом 2012–2014 рр. Стенд же надавався Україні безкоштовно завдяки програмі «Транзит: Польща – Білорусь – Україна», метою якої є популяризація літератури цих трьох країн. З 2014 р. фонд «Розвиток України» припинив фінансування українських письменників на цьому ярмарку, та це на стало на заваді їх участі в подальшому.

Під час ярмарку українській книзі приділяють досить велику увагу, наприклад, у 2013 р. перед подією німецькі ЗМІ згадали про українських авторів понад 150 разів. На ярмарку зазвичай виступають такі відомі українські письменники, як: С. Жадан, М. Матіос, А. Курков, О. Забужко та ін.

Так само, як і на Франкфуртському ярмарку, найбільший інтерес відвідувачів наразі викликає тема Євромайдану [187]. У 2015 р. дискусія «Євромайдан і викликані ним зміни в Україні та Європі» за участю Тараса Лютого, Юрія Андруховича, Андрія Куркова, Ірени Карпи, Ірини Славінської встановила рекорд відвідуваності подій на ярмарку – понад 400 відвідувачів, серед яких журналісти, громадські діячі, історики й політологи.

У цьому ж році стенд України було оформлено настільки якісно, що ним були приємно вражені навіть організатори Франкфуртського книжкового ярмарку. Вони звернулись до ГО «Форум видавців» з пропозицією організувати українських стенд у Франкфурті на вигідних для української сторони умовах.

До речі, у березні 2016 р. ярмарок уже пройшов, і Україна та її література була однією з провідних тем. Під час заходу червоною ниткою проходила тема війни та військових агресорів в Україні. Відбулися поетичні читання, а також творча зустріч з уже відомим німецькій громаді поетом – Сергієм Жаданом.

У контексті літературного обміну Німеччини та України велику вагу має проект «ТрансСтар Європа», який організовано Європейським Союзом для покрашення літературно-перекладацької діяльності [213].

За три роки існування (2013–2015 рр.) на літературному просторі Німеччини та України з'явилася нова плеяда перекладачів. З німецького боку в проекті брали участь Констанце Ака, Ніна Гаврилов, Штефан Гек і Софія Онуфрів. Ця група працювала під керівництвом перекладачки Клавдії Дате.

Події останніх років в Україні спонукали молоду плеяду звернути увагу на значущість діяльності перекладача не тільки як просувача культури, а і як політично важливої особистості. Завдяки діяльності зазначених перекладачів організовано декілька спонтанних акцій на підтримку України, а також вихід навесні 2014 р. в Німеччині збірки текстів сучасних українських авторів про актуальну ситуацію в Україні під назвою: «Майдан! Україна, Європа».

Ідеї та напрацювання проекту «ТрансСтар Європа», безперечно, стануть новим поштовхом для програми підтримки перекладів, яку впродовж багатьох років реалізує Goethe-Institut, забезпечуючи безперервність німецько-українського культурного обміну.

Франція

Співробітництво України та Франції в культурно-гуманітарній сфері бере свій початок з 1995 р. [211]. Підписано Угоду про культурне, наукове та технічне співробітництво, яка продовжує діяти й зараз; велику вагу в цій сфері має Протокол 2-го засідання Змішаної комісії з культурного та науково-технічного співробітництва (2008 р.).

Саме ці два документи регулюють більшу кількість культурних заходів України й Франції, зокрема присвячених популяризації літератури.

Як і в більшості розвинутих країн, у Франції відомі імена всесвітньо відомих українських письменників: Тараса Шевченка, Лесі Українки, Івана Франка, Ольги Кобилянської та ін. Наприклад, у Парижі поставили бюст Тарасові Шевченку ще в 1978 р. Зараз же твори Кобзаря активно перекладають на французьку, проводять численні літературні акції, вечори, читання та конкурси. Тільки з нагоди 200-річчя із Дня народження Тараса Шевченка (2014 р.) у Франції відбулося чимало заходів [147]. У межах Шевченківських днів було проведено 9 березня церемонію покладання квітів до пам'ятника Кобзарю, концерт, організований Спілкою українських жінок Франції, мітинг за участю української діаспори, на якому було прочитано «Заповіт» Тараса Шевченка, перекладений французькою та іншими мовами Європи. Також здійснено низку просвітницьких заходів, що, безперечно, сприяли популяризації української літератури. Серед них шкільний літературний конкурс (у межах IV Мовно-літературного конкурсу учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка); відкриті уроки «Невідомий Шевченко. Мистецтво слова, музики, пензля» в усіх класах української школи мистецтв; Олімпіада з української мови та літератури «Мій подарунок Т. Г. Шевченку» із залученням українських студентів Університету Сорбона; виставка дитячих малюнків за мотивами творів Кобзаря.

У рік Тараса Шевченка активну діяльність у Франції розгорнули сучасні українські письменники та журналісти. У листопаді за їх участю, а також представників ЮНЕСКО було організовано низку ток-шоу, присвячених Тарасу Шевченкові, завдяки яким жителі Франції мали змогу краще познайомитися не тільки з його творчістю, а й із сучасною українською літературою.

У грудні 2015 р. популярним французьким видавництвом «Синє і жовте» було виконано переклад першого «Кобзаря» Тараса Шевченка французькою мовою [228] командою французьких філологів під егідою доктора французької мови та літератури Тетяни Сірочук.

Але творчістю великого Кобзаря не закінчується популярність української літератури у Франції. Активно займається просуванням української книги Посольство України у Франції, проводячи літературні вечори, творчі зустрічі з українськими письменниками в межах літературного клубу, масштабні акції та невеликі фестивалі.

З 1926 р. у Парижі діє українська бібліотека, але наразі вона потерпає за відсутності якісної підтримки з боку українських політиків [158]. За більше ніж 20 років незалежності України жоден з президентів країни не відвідав бібліотеку та не виділив коштів або хоча б нових книжок для розвитку бібліотечної справи.

Бібліотека «живе» тільки на громадських засадах, а також завдяки українським активістам. Наприклад, декілька років тому національно-демократичні сили Полтавщини зібрали добірку книг, виданих переважно полтавськими видавництвами, й організували передачу їх з Полтави до Парижу. Цю акцію підтримали працівники Чорнухинського літературно-меморіального музею Г. Сковороди, які долучили до книг, зібраних полтавцями, і свої видання.

Поповнюється фонд бібліотеки і книжками з приватних колекцій українців та французів.

Загалом станом на 2016 р. українська книга здобула деяку популярність у Франції завдяки участі в спеціалізованих виставках-ярмарках. У 2009 р. україномовне видавництво «Нора-Друк» взяло участь у популярному книжковому ярмарку – Паризькому салоні. Це було першим досвідом участі українських видавців та письменників у цій масштабній літературній події.

Під час ярмарку директорка видавництва Елеонора Симонова так коментувала розвиток популярності української книги серед французьких громадян: «Я сподіваюся, через кілька років на полицях французьких книгарень поряд з російською літературою буде стояти не одна, як зараз, книга Андруховича, а десяток принаймні книжок українських авторів. Я думаю, що твори таких українських авторів, як Ірен Роздобудько, Лариса

Денисенко, Олесь Уляненко, абсолютно вкладаються в контекст європейської літератури і мають право зайняти належне місце на полицях книгарень» [246].

Підвищенню популярності української книги на теренах Франції сприяють зустрічі з авторами. Так, у 2010 р. український письменник Олесь Ільченко популярного видавництва «Грані-Т» влаштував три творчі зустрічі з різним колом читачів [222]. На творчих зустрічах ішлося про творчі здобутки й плани автора на майбутнє та книги столичного видавництва «Грані-Т». Ільченко познайомив дітей та дорослих з популярними книгами видавництва, такими як: містичний детектив про загадки біографії архітектора Владислава Городецького – «Місто з химерами», книга віршів і фотографій «Деякі сни, або Київ, якого немає», твори для дітей і підлітків (серії «Комікси для найменших від Олеся Ільченка», «Дивний детектив»), науково-популярні книжки «Птахи України», «Риби річок та озер», «Дерева».

Ця зустріч виявила неабияку зацікавленість французів у поширенні української літератури.

Багатим на літературні події був 2012 р. Саме у 2012 р. вперше на 32-му Паризькому книжковому салоні українські книговидавці та автори брали участь офіційно, завдяки цьому Україна вперше потрапила до каталогу виставки як країна-учасниця [349]. Хоч Україна ще не мала свого стенду на книжковому ярмарку, але участь у салоні «українського десанту» в складі Євгенія Кононенка, Антона Кушніра, Тимофія Гавриліва, Лариси Денисенко, Марії Матіос, Євгена Положія, Ірисі Ликович та представників книговидавців була великим проривом. За кілька днів перебування у Франції українці взяли участь у засіданні «Літературного клубу» в Українській бібліотеці ім. Петлюри, презентували твори української літератури на Паризькому книжковому салоні та в книгарні Globe, де власне й було відкрито відділ української літератури.

Популяризація української книги у Франції неможлива без її промоції та дистрибуції, тому логічним кроком у цьому контексті в межах візиту

української делегації стало досягнення домовленостей про продаж українських книжок двома книгарнями Globe та Librairie de Pologne.

Для залучення французької аудиторії до української культури вітчизняні видавці під час салону презентували самовчитель української мови для жителів Франції.

Результатом першого офіційного візиту до Паризького салону стало запрошення українських письменників до Європейського літературного фестивалю у французькій провінції Коньяк [344]. Тут презентувати українську літературу Марія Матіос, Юрій Андрухович, Любко Дереш, Андрій Курков, Сергій Жадан та «британки» з українським корінням Марина Левицька і Анна Шевченко. До офіційного початку фестивалю авторам влаштували зустрічі із читачами в Парижі та Страсбурзі.

У перші дні фестивалю друком вийшла книжка «Українські новели» у колекції «Мініатюри» видавця Magellan & Cie. Але крім сучасної української літератури у французів велику зацікавленість викликали письменники-дисиденти. Ще одним приємним підсумком участі у Фестивалі європейських літератур для України стало підписання угоди між видавництвом Gallimard і Марією Матіос про видання роману «Солодка Даруся» французькою мовою.

Премію читачів здобув Андрій Курков із французьким перекладом роману «Садівник із Очакова». Під час фестивалю відбулися зустрічі українських письменників із школярами та студентами у їх альма-матер.

Після першої участі як у Паризькому салоні, так і у фестивалі в м. Коньяк, ставлення до української літератури у Франції покращилося. У 2013 р. Україна вже не просто була офіційним гостем Паризького салону, а й мала свій стенд – Open Ukraine U80 [31]. Участь у заході брали такі українські автори: Ірен Роздобудько, Євгенія Кононенко, Марина Гримич, Антон Кушнір, Іван Рябчій та Дмитро Чистяк.

Під час Книжкового салону було проведено презентацію українських літературних новинок, літературні дискусії, презентацію програми підтримки перекладів з української мови Фонду «Відкрий Україну (Open Ukraine)» і

Альманаху сучасної української літератури французькою, зустрічі та автограф-сесії з популярними українськими авторами.

Наступними роками (2014–2015) Україна була почесною учасницею салону, представляючи нові твори наших письменників на власному стенді.

Ще однією знаковою подією 2013 р. став переклад на французьку та вихід у світ роману Сергія Жадана «Ворошиловград» [79]. Переклад був зроблений Іриною Дмитришиною, яка вже встигла познайомити французів з низкою сучасних українських письменників. Перед презентацією «La route du Donbass» («Дорога Донбасу») у приміщенні української бібліотеки літературним клубом було організовано зустріч із самим автором, де французи могли більше дізнатися як про нього, так і про його книгу. А вже в 2014 р. Франція побачила роман Марії Матіос «Солодка Даруся» в перекладі Ірини Дмитрішиної. У лютому цього ж року в муніципальній бібліотеці Франції в м. Ліон з'явився україномовний роман Софії Андрухович «Фелікс Австрія». Подарувала примірник бібліотеці Наталія Юрченко.

Значною подією для українського літературного світу у Франції стало очолення Іреною Карпою Українського культурно-інформаційного центру при посольстві України. Письменниця зайняла активну позицію та займається культурною промоцією України, зокрема просуванням літератури. Письменниця так коментувала свою майбутню роботу: «Я вже везу з собою до Парижа бібліотеку актуальної літератури, яку «наколядувала» в українських видавництвах, везу кінопроектор. В мене відношення до української культури як до своєї особистої справи» [355].

Позначився рік і ще одним виходом українського роману у французькому світі, а саме «Польові дослідження з українського сексу» О. Забужко. Крім самої презентації роману, письменниця провела творчий вечір.

У 2015 р. відбулось чимало вечорів української літератури (більшість у Парижі), на яких читали прозові та віршовані твори переважно воєнної тематики, що не дивно з огляду на ситуацію в Україні. А у квітні проведено

лекцію на тему сучасної української літератури в інституті східних мов INALCO.

У 2016 р. Україна продовжує просувати свою книжкову продукцію на французький ринок. На жаль, цього року наша країна не була представлена окремим стендом на Паризькому салоні через нестачу коштів. Проте українські автори все ж відвідали ярмарку та поспілкувалися з французькою публікою.

На сьогодні українську літературу продовжують перекладати та друкувати у Франції. На початку року було видано книгу Антуана Аржаковського «Розбрат України з Росією: стратегія виходу з піке», яку Франція не тільки переклала, але й відзначила премією Григорія Орлика [327]. Також побачила французький світ збірка поезій «Поліська Магма» письменника з Волині – Ігоря Павлюка. Авторами перекладів стали відомі літератори Атанас Ванчев де Трасі та Дмитро Чистяк. У березні паризький INALCO відвідав С. Жадан зі своїм новим літературним проектом – «Шевченко, Семенко, Жадан (live)». Тож можна говорити про подальшу співпрацю Франції та України у сфері культури та сподіватися на зростання популярності нашої літератури серед французьких читачів.

3.3. Українська книга на американському континенті на прикладі США та Канади

США

Україна та США досить активно співпрацюють у культурно-гуманітарній сфері із середини 1990-х рр. Співпраця двох країн у цьому напрямі базується на чотирьох профільних угодах, зокрема, на Угоді між Урядом України та Урядом Сполучених Штатів Америки про охорону і збереження культурної спадщини від 12 березня 1994 р. [210].

Існуюча договірна-правова база розвиває та поглиблює культурні відносини двох держав. Одним із пріоритетних напрямів розвитку культури є популяризація літератури обох країн. На теренах Америки українська література відома завдяки виставкам, літературним вечорам, зустрічам з авторами, кінопоказам та перекладам відомих творів.

С. Пушкова зауважує, що значний розвиток діяльності із залучення до читання в США почався ще з 1980-х рр. Найважливішим каталізатором цього процесу є Центр книги Бібліотеки Конгресу, девіз якого «Книги нас окриляють». Саме він організував першу національну кампанію з розповсюдження читання у 1987 р., який був оголошений Роком читання. А з кінця 1990-х рр. набув популярності унікальний проект «Одна книга», який мав на меті підвищення зацікавленості в читанні шляхом залучення місцевого співтовариства до читання однієї й тієї самої книги з наступним обговоренням її в школах, бібліотеках, книжкових магазинах, літературних кафе та інших громадських місцях. Концепція проекту набула величезної популярності і станом на 2005 р. кількість одноразово прочитаних книг у США сягла 344 назв [278].

Активну позицію щодо популяризації української культури загалом та літератури зокрема займає Посольство України в США. Установа проводить культурно-митецькі вечори, Дні відкритих дверей, майстер-класи тощо.

Відповідно до перепису населення 2006 р., у США проживає майже мільйон американців українського походження. Протягом століття українська діаспора зберігала культурні традиції та формувала нові, засновані на особливостях стилю життя в інших умовах. Українське населення Сполучених Штатів можна вважати другим за величиною за межами колишнього Радянського Союзу, сьогодні лише Канада має більшу українську громаду. Значна кількість американських українців живуть у Каліфорнії, Орегоні та штаті Вашингтон. Наприклад, за переписом 2010 р., у Лос-Анджелесі живе 26,222 осіб українського походження, які проживають у

графстві Лос-Анджелесі, але тільки 7% з них говорять українською мовою вдома.

Попри те, що сьогодні функціонує багато українських організацій, установ і фондів у США, існує низка діаспорних видань, вони зосереджені переважно на політичних та соціальних питаннях, або присвячені життю українських релігійних громад. Тому, незважаючи на зусилля найбільш активних членів діаспори, українці, які живуть у США, нерідко або не виявляють інтересу до власної спадщини, або об'єднуються переважно навколо місцевих церков та політично-громадських організацій.

Говорячи про популяризацію української культури, зокрема української книги, в Америці, відзначимо проект UA Modna, що стартував у 2012 р. і з того часу невпинно знайомить своїх читачів з цікавою та корисною інформацією про українське та для українців.

Як зазначено на цьому сайті, «UA Modna – це справді живий організм, котрий має серце та душу. Серце нашого проекту знаходиться у місті Чикаго (США) та забезпечує тісні зв'язки з українською діаспорою. А душа розташована в Україні у місті Івано-Франківськ та надає "юамодної" енергії усьому, що відбувається на веб-платформі. Редколегія є своєрідним кістяком веб-платформи UA Modna – вона надає руху усім ідеям, актуальним публікаціям, талановитим авторам і проектам» [404].

Кожен зареєстрований користувач має можливість безкоштовно створити на цій веб-платформі власний кабінет і самостійно обирати, якою мовою спілкуватись зі своїм читачем/глядачем та яким темам приділяти увагу.

На сьогодні активно функціонує розділ «Література», який поповнюється матеріалами про події в українському книжковому світі, що сприяють формуванню культури читання української книги в інформаційному суспільстві.

З метою вирішення досліджуваної проблеми у 2016 р. засновано культурно-просвітницький часопис українців Західного узберіжжя США

«Перехрестя», який у популярній формі пропагуватиме українську культуру й традиції, розповідатиме про видатних особистостей минулого та сучасності, допомагатиме діаспорним українцям більше зацікавитися рідною культурою та відчути причетність до життя в сучасній Україні.

Цей часопис орієнтований на широке коло читачів і має на меті популяризувати українські культурні традиції та інтелектуальне життя серед діяспорних українцівЗахідного узберіжжя США. Його мета полягає в тому, щоб відомі культурні артефакти в популярній формі обговорювалися на сторінках журналу, ознайомлення українців, які живуть в Україні, із цікавими традиціями, побутом та культурними заходами української діаспори. Своєрідність цього часопису в тому, що українскість пропагується не через зіставлення з іншими культурами, не через історію та політику, а через культуру: традицийну та сучасну. Метою є формування патріотизму через пізнання унікальної та неповторної народної культури.

Часопис виходитиме щокварталу, двома мовами – українською та англійською, щоб з ним могли ознайомитися читачі, які не володіють українською мовою, але мають інтерес до української культури та спадщини.

Найбільшу колекцію української літератури має бібліотека Українського національного музею (м. Чикаго). Тут зібрані видання різної тематики й жанрів – від наукової літератури до поетичних збірок. Але це переважно класики української літератури, сучасні книги українських письменників бібліотека не закуповує.

У Чикаго знайти українську книгу можна також у мережі міських бібліотек Chicago Public Library. Бібліотека має близько 1,5 тис. найменувань книг українською або про Україну. На відміну від бібліотеки Національного музею, тут представлена плеяда сучасних українських письменників: Юрій Іздрик, Світлана Пиркало, Володимир Єшкілєв, Галина Пагутяк, Марина і Сергій Дяченки, Ірен Роздобудько та ін. (зазвичай по одній книзі від кожного автора). Більшість видань закуповують до бібліотеки за кошти державного

бюджету, частина надходить самопливом, тобто звичайні люди дарують їх бібліотеці [304].

Напередодні святкування 200-річчя Т. Г. Шевченка у 2014 р., американським журналістом українського походження Петром Фединським було видано перший повний англомовний переклад «Кобзаря» [224]. Наразі над ще одним перекладом найвідомішої в Україні збірки працює професор Гарвардського університету Григорій Грабович. Він уже понад десять років займається перекладами на англійську окремих віршів та поем Кобзаря. Зокрема, видав низку книжок та статей, присвячених Т. Г. Шевченку і його творчості. Найвідомішими з його праць є «Шевченко як міфотворец» (1991 р.) та «Шевченко, якого не знаємо» (2000 р.), видання надруковані як українською, так і англійською мовами [323].

Існують в Америці й громадські організації, які займаються просуванням української літератури. Досить активну позицію займає Товариство української мови США, засноване у 1989 р., та його дочірні організації. Товариство активно співпрацює з українськими видавництвами «Просвіта», «Смолоскип» та іншими літературними організаціями України.

Організація проводить заходи, присвячені українській літературі та письменникам української діаспори США. Наприклад, під час традиційних «Українських днів», що проходять у річницю незалежності України в міських парках Америки, ТУМ презентувало громадянам книги, видані українським товариством «Просвіта».

Товариство щорічно проводить творчі вечори, присвячені відомим українським письменникам: Т. Шевченку, В. Стусу, Лесі Українці та ін. Під час цих заходів проходять поетичні читання та круглі столи, можна почути доповіді про творчість українських письменників так придбати їх книжки.

Свій внесок у розвиток української літератури в США робить Український інститут Америки, який працює ще з 1948 р. Згідно зі статутом, Інститут є осередком збереження української культурної спадщини, прикладом якої є й українська книга. Інститут влаштовує численні мистецькі

виставки, наукові з'їзди, концерти, літературні вечори, доповіді, товариські зустрічі.

Влаштовує Інститут літературні конкурси. Останнім, наприклад, був конкурс есеїстики на тему «Чому сьогодні має значення Тарас Шевченко?» [282].

Масштабним заходом також було проведення у травні 2015 р. в приміщенні Інституту доповіді професора Ратгерського університету Олександра Мотиля на тему: «Сучасна українська англомовна література в США». Доповідь стосувалася українських письменників емігрантів та викликала активну дискусію серед її слухачів [282]. Досить плідно просуває українську літературу та мову на теренах США організація української діаспори «Шкільна рада». Організація проводить лекції з української літератури як у режимі реального спілкування, так і в онлайн-режимі. Загалом організація являю собою суботню школу, але її мета не тільки навчати дітей, а й популяризувати українську мову та літературу в Америці.

На офіційному сайти ШР можна придбати навчальну, наукову, художню українську літературу [216].

На підтримку української книги існують також досить цікаві проекти в Америці. Одним із таких є Buy Ukranian, мета якого – заохотити жителів Америки купувати українську продукцію. Сучасна українська книги та переклади класиків української літератури – одна з найбільших категорій проекту. Усі товари відправляються безкоштовною доставкою по території США.

Організовуються в США й благодійні проекти, що просувають українську літературу, але при цьому спрямовані на організацію допомоги. Яскравий приклад було запущено на сайті Kickstarter, який спеціалізується на краудфандингу (народному фінансуванні) для творчих ініціатив. За умовами проекту, охочі придбати казки Зордера сплачують внесок від 15 доларів за електронну версію або 27 доларів за паперову книгу. Коли на рахунку

учасника накопичиться достатня кількість грошей для публікації, він надрукує наклад і розішле її своїм замовникам.

Гроші ж від продажу казок ідуть на підтримку хворих дітей [353].

Якщо ж говорити про американські книжки, присвячені Україні, то за останні роки можна побачити певний прогрес. Наприклад, у червні 2013 р. у США вийшла художня книжка відомого американського історика українського походження Олександра Мотиля «Солодкий сніг» («Sweet Snow») про Голодомор в Україні 1932–1933 рр. Під його авторством також було надруковано книги «Священик з Віскі», «Хто вбив Ендрю Ворхола» та «Єврей, який був українцем». Усі вони друкуються як англійською, так і українською мовами.

Ще однією відомою американською книгою про Україну є «Ворота Європи» Сергія Плохія, яка потрапила до американських книгарень у грудні 2015 р. Книга являє собою історичний матеріал та разом з тим розглядає причини спалаху війни на Сході України.

А вже у березні 2016 р. у Філадельфії презентували антологію літературних творів «Покликаний», яку присвячено митрополиту Андрієві Шептицькому. Авторство належить 29 українським та іноземним письменникам. Під час презентації було проведено також літературні читання української поезію польською, німецькою та англійською мовами [340].

Що ж стосується популярності сучасних українських письменників та їх творчих доробків на території США, то тут фігурують ті самі імена: С. Жадан, М. Матіос, А. Андрухович, І. Роздобудько, Л. Дереш та ін. Проте, їх книги хоч і друкуються в Америці, але рідко та невеликими накладами.

Певною популярністю сучасні представники української літератури почали користатися з 2010–2011 р. За ініціативою Максима Тарнавського та Наукового товариства ім. Тараса Шевченка у Нью-Йорку виходило англомовне видання «Українська література. Журнал перекладів». Декілька томів зібрали в собі вибрану поезію Костя Москальця, Сергія Жадана та

Юрія Іздрика у перекладі Мирослава Шкандрія. До збірника також увійшли певні твори Прохаська та Матіяш у перекладі Оксани Луцишиної [350]. Останній такий збірник побачив світ у 2014 р. та складався не тільки із творів сучасників, його сторінки повнили переклади Т. Шевченка, О. Кобилянської, В. Стуса та інших відомих в Україні письменників.

У 2012 р. знаковою подією в просуванні української книги стали переклади романів «Ґудзик» І. Роздобудько та «Майже ніколи не навпаки» М. Матіос. Романи українських письменниць були надруковані за ініціативи нідерландсько-англійського видавництва «Ґлагослав». Перекладом зробив американський літературознавець українського походження Михайло Найден, під час своє роботи він друкував певні уривки з романів у відомому журналі World Literature.

Ірен Роздобудько навіть вирушила в тур-презентацію свого роману п’ятьома містами США, під час якого поспілкувалася з читачами [294].

Перекладається на англійську та спілкується із своїми американськими читачами також Юрій Андрухович. Його творчість найбільш відома завдяки Михайлу Найдану, який перекладає і прозу, і поезію відомого Патріарха Бу-Ба-Бу. Найбільшу прихильність український автор у США здобув завдяки перекладу роману «Московіада». Одна з перших зустрічей Андруховича та його американських читачів відбулась у 2009 р. У її межах письменник провів лекцію для всіх бажаючих, глибше розповів про надруковані в США романи та декламував власні вірші і поезію свої співвітчизників [166].

Досить часто відвідує Сполучені Штати Сергій Жадан, остання його літературна зустріч відбулась із американським читачем зовсім недавно, у квітні 2016 р. в м. Нью-Йорк. Його творчий доробок досить активно, порівняно із іншими авторами, перекладається та продається в США. Американськими видавництвами було зроблено та тиражовано переклад «Ворошиловграду» Жадана, «Месопотамії», «Депеш Мод» та навіть деяких поетичних збірок.

Як ми бачимо, позиція української літератури у США не дуже активна, проте культурні відносини США та України продовжують розвиватися і, можливо, вже за декілька років наша література буде користуватися більшим попитом серед американських читачів.

Усі події висвітлюються на офіційних сайтах посольств України й зарубіжних держав, засобах масової інформації та сторінках у соціальних мережах.

Канада

Співпрацю України та Канади в культурно-гуманітраній сфері регулюють два основних законодавчі акти: Спільна Декларація про особливе партнерство між Україною і Канадою від 31.03.1994 та в Угода про дружбу та співробітництво між Україною і Канадою від 24.10.1994.

Завдяки дванадцятимільйонній українській діаспорі на території Канади країна проводить велику кількість заходів щодо збереження української культурної спадщини й поширення її нових надбань у цій сфері. Зокрема, це стосується й літератури [209].

Як і в багатьох інших країнах, у Канаді відомі світові імена української літератури, такі як: Т. Шевченко, Л. Костенко, І. Франко, Леся Українка, О. Довженко та ін. Говорячи, наприклад, про переклади та видання в Канаді Шевченківської творчості, можна відзначити діяльність музею ім. Т. Шевченка в Торонто, який був заснований ще у 1952 р. Музей має досить великий доробок перекладених англійською мовою творів Т. Шевченка саме канадськими перекладачами, такими як: С. Андрусишин і Ватсон Кірконел, Александер Хантер, Джон Вір, Оноре Евах, Флоренс Ливсей і Мері Скрипник. Вони були надруковані з середини XX ст. і до сьогодення.

Популяризується творчість Кобзаря і завдяки організаціям української діаспори. Наприклад, зовсім нещодавно, у березні 2016 р., Конгрес українців Канади (відділ у м. Торонто) організував концерт у пошану Т. Шевченка. Під

час концерту відбулись декламування віршів української, французькою та англійською мовами та інсценізації за мотивами творів Кобзаря [208].

Не меншою популярністю в Канаді користується творчість Л. Костенко, її збірки продовжують перекладати англійською. У Канаді письменницю знають та шанують, ще у 1998 р. м. Торонто Світовий конгрес українців нагородив Л. Костенко найвищою своєю відзнакою – медаллю Святого Володимира [75].

Конгрес влаштовує вечори, присвячені поетесі, і зараз. Останній із них пройшов наприкінці листопада 2015 р. під назвою «Серцем вистраждане слово...». Цей вечір мав вигляд літературно-музичного заходу, під час якого декламували вірші поетеси, співали пісні на її вірші та проводили активний продаж найновіших збірок творів поетеси. Вірші Л. Костенко активно перекладали М. Найдан, В. Табараєв та М. Скрипник [208].

Так само шанують і пам’ять інших українських письменників, влаштовуючи літературні заходи на їх честь. Щороку загалом у різних містах Канади проводять як мінімум 10 заходів, присвячених чи то Лесі Українці, чи то І. Франку, чи то Т. Шевченку.

Якщо говорити про кількість заходів з просування української книги в Канаді загалом, то їх не дуже багато. Знайти її в книгарнях Канади важко, скоріш за все доведеться її замовляти. Хоча і деяких містах, переважно великих, працюють українські книгарні.

За даними, які наводить кореспондент газети «Газета по-українські», на теренах Канади працює мережа книгарень «Буква», «Українська книга» та «Книгарня», які продають українські книжки сучасників і класиків, надруковані як українською, так і англійською.

Серед сучасних авторів там можна знайти В. Шкляра, С. Жадана, І. Роздобудько, І. Карпу, Ю. Андруховича та ін. Проте ціни на книжки через транспортування океаном досить високі – у середньому 10–30 доларів за примірник [280].

Існують у Канаді й українські видавництва, які розпочали свою діяльність із середини XX ст., а саме: «Кобзар», «Гомін України», «Добра книжка», «Євшан-зілля», «Нові дні», «Новий шлях» (всі у м. Торонто), «Видавництво українських новин» (м. Едмонтон), «Преса Тризуб», Видавництво УВАН, видавництво імені Івана Тиктора (всі у м. Вінніпег). Але найбільш активно видає твори сучасників та вже давно відому українську літературу видавництво Канадського інституту українських студій (КІУС) у м. Едмонтоні, засноване ще у 1976 р. [161].

В Інституті, крім активної перекладацької діяльності, проходять наукові та навчальні роботи, а також творчі заходи. Наприклад, на початку квітня 2016 р. С. Жадан провів лекцію в Інституті, яка мала назву «Українська революційна література під час війни». Захід відвідала досить велика кількість людей українського та канадського походження. Під час лекції С. Жадан розповідав відвідувачам про події в Україні та їх вплив на літературу сучасників, декламував свої вірші. Після лекції можна було придбати україно- та англомовні збірки письменника [215].

Канадський інститут українських студій влаштовує семінари, присвячені стану українського книговидання, перекладам з української, а також українській мові та літературі загалом. Їх проводять відомі канадські й українські лектори та професори.

Активно спияють популяризації української літератури також окремі представники української діаспори. Так, Олена Жукова та Михайло Співак – українські письменники та публіцисти, що мешкають у Канаді, стали навіть лауреатами Гоголівської премії «Тріумф» 2016 р. саме за просування рідної літератури.

Вони є головним редактором та його заступником, відповідно, канадського журналу «Новий світ». У журналі друкують оповідання українською та їх англійські переклади, вірші та уривки з романів.

У журналі переважно друкуються автори української діаспори в Канаді, проте прочитати можна і творчість відомих наразі в Україні

письменників, зокрема: С. Жадана, Ю. Іздрика, І. Роздобудько, Л. Дереш та ін. Журнал також організовує літературні дитячі конкурси. Зазвичай конкурс має вигляд літературних перекладів з російської або української на англійську дітьми від 9 до 18 років [207].

Просуванню української літератури в Канаді сприяє також вихід книжок про Україну. Найгучнішими виданнями про Україну в Канаді стали «Хрестоматія Голодомору» професорів О. Мотиля та Б. Кліда [337], а також «Антологія української поезії в Канаді» Яра Славутича, обидві книжки були опубліковані у 2012 р.

На жаль, у книжкових виставках, які проходять у містах Квебек та Монреаль щороку, українські видавництва участі не беруть.

Відвідують Канаду українські сучасні письменники також досить рідко, хоча їх переклади мають певний попит на канадському літературному ринку. Остання подорож до Канади, наприклад, Ю. Андруховича відбулась ще у 2012 р., за ініціативою виконавчого директора Міжнародного поетичного фестивалю «MERIDIAN CZERNOWITZ» Ірини Вікирчак [312].

Такі ж автори, як Ю. Іздрик, О. Забужко, І. Роздобудько, І. Карпа, узагалі не відвідували Канади. Але знайти їх переклади в українськых книгарня цієї країни досить легко. Активно відвідує Канаду та її провінції з початку 2000-х рр. С. Жадан, влаштовуючи творчі вечори та тематичні лекції з огляду української літератури.

3.4. Українська книга в країнах Євразії на прикладі Азербайджану та Казахстану

Азербайджан

Дипломатичні відносини між Україною та Азербайджанською Республікою встановлені 6 лютого 1992 р. Згідно з Угодою між

Міністерством освіти України та Міністерством освіти Азербайджанської Республіки про співробітництво в галузі освіти, сторони сприяють вивченню в Україні азербайджанської мови, літератури, історії та географії й в Азербайджанській Республіці – української мови, літератури, історії та географії [342].

Україна має багаті традиції, але жодна культура не може існувати ізольовано від інших. У зв'язку із цим зі здобуттям незалежності перед нашою державою постало завдання активізації контактів у гуманітарній сфері. Гідне представлення своєї культури у світі реалізується через розвиток міжнародного культурного співробітництва, що сприяє інтеграції української культури у світові культурні процеси.

Загалом на сьогодні можна виокремити такі основні напрями співпраці України та Азербайджанської Республіки у сфері соціальних комунікацій з метою формування інтересу до книги:

1. Офіційні зустрічі урядовців України та Азербайджанської Республіки, представників їх посольств, міжнародних і державних організацій з питань у галузі культури.

Наприклад, у роботі Бакинського міжнародного гуманітарного форуму, що проходив 4–5 жовтня 2012 р. у м. Баку під егідою президентів Азербайджану та РФ, взяли участь заступник Міністра культури України Т. Кохан, делегація Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, Генеральний директор Українського національного інформаційного агентства «Укрінформ», поет та письменник І. Драч, Голова Національної спілки письменників України В. Баранов та інші вітчизняні науковці, журналісти (загалом 25 осіб). У межах Форуму Посольством під час зустрічей делегації з керівництвом БДУ обговорювали актуальні питання співробітництва [147; 241; 243].

У Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського 11 грудня 2014 р. підписано Угоду про міжнародне інформаційне співробітництво між

Національною бібліотекою України ім. В. І. Вернадського та Національною бібліотекою Азербайджану ім. М. Ф. Ахундове [241; 243; 335].

2. Створення наукових і культурних інституцій, що свідчить про взаємну зацікавленість України та Азербайджанської Республіки в розвитку культури.

У Бакинському державному університеті 6 липня 2011 р. засновано Фонд української книги. Зараз у столиці Азербайджану діє Український культурний центр. Перший ректор Бакинського державного університету – український учений В. І. Розумовський – заклав наукову бібліотеку ВНЗ. Цей фонд нараховує 3 млн книг, серед яких унікальні рукописи ранніх віків, джерела XII–XV ст., сучасні енциклопедії світу [147; 241; 243; 346].

На сьогодні в Україні на базі Міжрегіональної академії управління персоналом функціонує Українсько-азербайджанський інститут соціальних наук ім. Гейдара Алієва, що співпрацює з Азербайджанським міжнародним університетом і Бакинським державним університетом. Останній, у свою чергу, налагодив контакти з Київським національним технічним університетом, Вінницьким національним технічним університетом, Донецьким держаним університетом, Харківським національним університетом ім. В. Каразіна тощо [147].

При Бакинському слов'янському університеті функціонує Український культурний центр, працює недільна школа, заснована 2 березня 2001 р., що є освітнім центром, у якому діти з українських та змішаних родин мають змогу вивчати та вдосконалювати українську мову. У 2009 р. відкрито лінгафонний кабінет української мови ім. Тараса Шевченка, оснащений комп'ютерним обладнанням і програмами для вивчення української мови.

Конгрес азербайджанців в Україні – одна з найбільших громад. Вона проводить культурні заходи. Зокрема, у приміщенні Конгресу зібрано бібліотеку.

3. Надання премій та нагород.

Український арт-критик і журналіст Костянтин Дорошенко здобув літературну премію імені азербайджанського поета Мікаїла Мушфіга. Цю премію вручають літераторам з різних країн світу. Дорошенко – другий українець, який здобув цю премію. Першим був директор Національного музею Тараса Шевченка Дмитро Стус 2014 р. При цьому Дорошенко – перший критик, якому вирішили вручити літературну премію. Цього року вийшла його книга про українське мистецтво і культуру «Кінець епохи пізнього заліза».

«Уперше ми нагороджуємо премією Мікаїла Мушфіга не літератора, а критика. Але без критики немає усвідомлення мистецтва, – цитує видання «Публічні люди» поета і теоретика літератури Саліма Бабуллаоглу. – Ми цінуємо внесок Костянтина Дорошенка у справу зближення української культури з культурою Азербайджану, і ширше – з тюркомовними культурами. Крім його просвітницьких радіопрограм і статей, у цьому контексті варто згадати мистецький проект «Чингізиди України» 2009 року» [354].

За заслуги у розвитку, поглибленні та розширенні гуманітарних відносин між Азербайджанською Республікою і Україною рішенням Вищої академічної ради програми «Людина року» Надзвичайному і Повноважному послу Азербайджанської Республіки в Україні Ейнуллу Мадатлі присуджена премія у галузі дипломатії. До його заслуг належить проведення низки заходів, присвячених 200-річчю Тараса Шевченка та вивченню його спадщини, переклад на українську мову і видання в Києві книг про літературу, мистецтво та історію Азербайджану, сприяння перекладу та видання кращих зразків української літератури в Азербайджані тощо [241; 243].

4. Видання книг відомих українських і азербайджанських письменників та поетів з відповідними перекладами, а також творів про Україну та Азербайджан.

Посол Азербайджанської Республіки в Україні Ейнулли Мадатлі зазначає: «Природно, що книга – не тільки джерело знань, це дзеркало духовної культури, історії, стиль життя і мислення, людських цінностей народу, це міст між поколіннями, який пов'язує нас з минулим, це вчитель, який веде нас у майбутнє. З цієї точки зору, я завжди надавав великого значення виданню книг у всіх країнах, де працював... В Україні протягом трьох років побачили світ вже 12 наших видань. Серед тих, що пов'язані з літературою, особливо хочу відзначити книгу «Азербайджанська література на початку XX століття» академіка Іси Габіббейлі, «Вибрані твори» великого азербайджанського мислителя, письменника-драматурга Мірзи Фаталі Ахундова» [334].

У 2008 р. спільними зусиллями Посольства України та Посольства Азербайджанської Республіки вперше виданий «Українсько-азербайджанський словник», «Українсько-азербайджанський і азербайджансько-український розмовник», «Збірник українських пісень». Бакинським слов'янським університетом здійснений переклад на азербайджанську мову брошури «Голодомор 1932–1933 р. в Україні – геноцид українського народу», видано «Вибрані твори» Т. Шевченка, азербайджанською та російською мовами вийшов у світ збірник віршів українського поета В. Стуса [147].

У 2013 р. в м. Києві видано книгу І. Габіббейлі «Азербайджанська література початку XX століття», у якій представлено основні етапи життя та творчості азербайджанських письменників, поетів, критиків і літературознавців XX ст.: С. Ганізаде, Н. Нариманова, Г. Зардабі, Дж. Мамедкулізаде, Г. Джавида та ін. [241; 243].

У Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського 11 грудня 2014 р. відбулася презентація книжок, підготовлених, перекладених і виданих за підтримки Посольства Азербайджанської Республіки в Україні, серед яких: «Лідер двох епох: Азербайджано-українські відносини через призму життя та діяльності Гейдара Алієва» (авт.: А. Денисенко,

В. Туркевич, Л. Шпаковська); «Який наш шлях?» (авт. М. Джалала); «Украинско-азербайджанские политические отношения история и современность» (авт.: О. Р. Купчик, А. У. Дамиров); «Азербайджано-український, Україно-Азербайджанський словник» (уклад. І. Павлій); «Ґоріс-2010: сезон театру та абсурду» (авт. Р. Мехтієв); «Переможний хід ідей Гейдара Алієва» (авт Я. Махмудов) та ін. [336].

5. Заснування періодичних видань, що відображають події у сфері культури України на Азербайджанської Республіки.

З 1998 р. в Києві виходить часопис «Голос Азербайджану» (українською та азербайджанською мовами).

У м. Києві 15 січня 2015 р. відбулася презентація спеціального випуску журналу «Всесвіт», присвяченого сучасній азербайджанській літературі. Часопис містить у перекладі українською мовою статтю «Тарас Шевченко і Азербайджан» віце-президента НАНА, директора Інституту літератури ім. Нізамі НАНА, академіка І. Габіббейлі та професора В. Арзуманли. Усі переклади сучасних азербайджанських авторів представлені в гарних перекладах на українську мову [241; 243].

Азербайджанський журнал «Світова література», у свою чергу, присвятив номер українській літературі. Журнал містить 300 сторінок перекладів на азербайджанську мову і українських класиків, і сучасних авторів: Бориса Олійника, Павла Мовчана, Оксани Пахльовської, Ігоря Павлюка, Сергія Жадана, Марії Матіос, Дмитра Стуса, Юрія Андруховича, Лесі Мудрак, Володимира Костельмана, Михайла Слабошпицького та ін. [241; 243].

6. Проведення Днів культури та свят, пов’язаних з життям і творчістю українських та азербайджанських авторів.

В Інституті літератури ім. Нізамі Гянджеві НАНУ, Бакинському слов’янському університеті та інших ВНЗ Азербайджанської Республіки були проведені наукові сесії, присвячені 200-річчю Тараса Шевченка. На телебаченні Азербайджану транслювали програми про творчість Кобзаря. У

газеті «День» була опублікована стаття посла Азербайджанської Республіки в Україні Ейнулли Мадатлі «Тарас Шевченко: символ глибокої любові до Батьківщини» [241; 243].

Відповідно до Плану всебічного співробітництва між Україною та Азербайджанською Республікою на 2011–2015 рр., в Україні проходили Дні культури Азербайджану 31 травня – 6 червня 2012 р., а в Азербайджанській Республіці – Дні культури України 16–19 червня 2012 р. У межах офіційної зустрічі представники обох країн дійшли згоди щодо необхідності продовження цієї практики [147].

7. Створення пам'ятників видатним письменникам і поетам з метою популяризації культури відповідної країни.

Зокрема, барельєф Т. Г. Шевченка в м. Закатала (офіційно відкритий у червні 1979 р.), погруддя Лесі Українці в м. Баку (встановлено 2006 р.), монумент українському поету та письменнику Тарасу Шевченку (урочисто відкрито 30 червня 2008 р., на цьому заході були присутні президенти обох країн. Автори скульптури представили його молодим – таким, яким він був під час написання «Кобзаря» – у 26 років) [38].

Усі події висвітлюються на офіційних сайтах посольств України й Азербайджанської Республіки, засобах масової інформації та сторінках у соціальних мережах.

Отже, Україна та Азербайджанська Республіка мають свою історію відносин. На сьогодні вони співпрацюють у сфері культури. Загалом можна виокремити такі основні аспекти їх співпраці у сфері соціальних комунікацій з метою формування інтересу до книги: офіційні зустрічі урядовців обох країн, представників їх посольств, міжнародних та державних організацій з питань у галузі культури; створення наукових і культурних інституцій; надання премій та нагород; видання перекладів творів українських і азербайджанських авторів тощо. Ця стаття не вичерпує всіх аспектів порушеної теми, що визначає перспективи подальших досліджень.

Казахстан

Між Україною та Казахстаном активно розвиваються культурно-гуманітрні відносини. Факторами, які позитивно впливають на взаємодію в цій сфері, є зважена зовнішня політика Казахстану щодо України, застосування оптимальних підходів в етнонаціональному контексті, наявність значної української діаспори (близько 350 тисяч) та ряд історичних подій, які тісно зв'язують долі обох народів.

Одним із найважливіших аспектів розвитку культури обох країн є література. Тож розглянемо, чи відома українська література в Казахстані.

Найбільшою популярністю та попитом у Республіці Казахстан користується творчість Тараса Григоровича Шевченко. По-перше, це можна пояснити одинадцятирічним засланням великого поета та художника на ці землі. По-друге, великою кількістю заходів, присвячених його життю та творчості. Серед них можна назвати вже звичні для Казахстану Шевченківські читання, літературні вечори, присвячені письменнику, та переклади казахською й видання його збірок [242].

Серед казахських письменників-шевченкознавців найвідомішими є Д. Абілєв (переклав також твори П. Тичини, М. Рильського), М. Алімбваєв, Г. Каїрбєков, який зробив максимальний внесок у поширення шевченківської літератури в Казахстані, склавши та відредагувавши «Вибрані твори Тараса Шевченка казахською мовою».

Якщо брати до уваги останні 7–8 років співпраці наших країн, то в Казахстані було проведено не менше ніж 4000 заходів, присвячених культурі України. Тільки в рік України в Казахстані (2008 р.) проведено понад 150 культурно-гуманітарних заходів [265].

З-поміж тих, що покликані просувати українську книжкову продукцію, можна назвати такі:

1. Цикл читань «Українські казки – дітям» (лютий 2008 р.);
2. Вечори поезії у м. Атирау (квітень-червень 2008 р.);

3. Виставка книги, присвячена 90-річчю українського письменника Олеся Гончара «2008 рік: від реальності, від правди» (квітень 2008 р.);

4. Літературно-мистецький вечір, присвячений українському письменнику Тарасу Шевченку «Той, хто співпереживав казахам у важкі часи» (травень 2008 р.);

5. «Українські письменники – молоді» бібліографічний перелік пропозицій (жовтень-грудень 2008 р.);

6. Книжкова виставка «Творчість, шляхи дружби та співпраці» (жовтень 2008 р.);

7. Літературно-театралізована вистава «Моя Україна» за творами Тараса Шевченка (вересень 2008 р.).

У Казахстані діє велика кількість українських національно-культурних центрів, лідерські позиції серед який посідає асоціація «Українці Казахстану» [11], під егідою якої виходить україномовна газета.

Що стосується популярності та просування сучасної української літератури на теренах Казахстану, то тут також можна побачити досить великі зрушення. Наприклад, у травні 2012 р. у столиці республіки – Астані – відбувся міжнародний конкурс країн – учасниць СНД «Мистецтво книги» [356]. Цей конкурс спрямований, насамперед, на популяризацію книжкової продукції краї СНД серед сусідів. У 2012 р. у конкурсі взяли участь понад 121 видання з десяти країн, серед яких була й Україна.

Міжнародне журі розглядало книги в семи номінаціях: «Співдружність», «Моя країна», «Книга для дітей та юнацтва», «Культура. Наука. Мистецтво», «Арт-книга», «Надруковано в Співдружності», «Гран-прі». За результатами голосування українські книжки вибороли нагороди у п’яти номінаціях.

У номінації «Арт-книга» дипломом першого ступеня нагороджена книга видавництва Грані-Т «Корабель дурнів» Себастіна Бранта. У номінації «Співдружність» дипломом другого ступеня нагороджена книга видавництва «Балтія-Друк» «Національний заповідник «Софія Київська». У номінації

«Моя країна» дипломом третього ступеня нагороджена книга видавництва Мистецтво «Василь Лопата. Життя і творчість». У номінації «Книга для дітей та юнацтва» дипломом третього ступеня нагороджена книга видавництва «Грані-Т» «Солька та кухар Тара-пата» О. Лущевської та Л. Світанкової. У номінації «Гран-прі» спеціальним дипломом відзначена книга Олеся Пошивайла «Опішнянська розписна миска другої половини XIX – початку XX століття» видавництва «Українське народознавство» Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному.

Ці перемоги дали змогу громадянам Казахстану познайомитися з популярними українськими книжками, що, звичайно, сприяло просуванню друкованого слова нашої країни.

Не менш знаковою подією стала нагорода, яку здобула книжка двох українських авторів у Казахстані. У січні 2015 р. чернігівці Тетяна й Сергій Дзюби стали лауреатами Міжнародної літературної премії «Золотий Асик» [120]. За казахськими народними традиціями, «Асик» – символ щастя, удачі й добробуту. Сергій і Тетяна Дзюби відзначені за свої поетичні зарубіжні книжки, зокрема нову збірку віршів «Остання кочівля любові», яка побачила світ у Казахстані, а також публікації в журналі «Тамир». Лауреати були визначені міжнародним журі, до складу якого увійшли відомі письменники з одинадцяти країн світу.

Іншою подією, що також позначилась на просуванні української книги в Казахстані, стала презентація у вересні 2015 р. історико-публіцистичного збірника «На основі взаємної поваги і довіри» директора Міждержавного інституту українсько-казахстанських відносин Миколи Степаненка [245]. Хоч перша презентація цієї книги відбувалась в Україні, це не завадило їй набрати популярності та досить значним накладом видаватися в Республіці Казахстан.

Презентація книжки була гарним промоційним ходом для подальшого її просування поза межами України. Видання презентував сам автор, як на теренах своєї країни, так і в Казахстані. У заході брали участь Надзвичайний

і Повноважний Посол в Україні та Республіці Молдова, видатні державні та громадські діячі України і Казахстану, вчені, письменники, представники культури.

Наразі відносини двох країн у культурно-гуманітраній сфері планується підтримувати й надалі. Президентами України та Казахстану – Петром Порошенко та Нурсултаном Назарбаєвим – підписано План дій Україна-Казахстан на 2015–2017 рр. [240], одним із пріоритетних напрямів якого став розвиток саме культурних відносин країн.

На сьогодні Україна та Казахстан почали працювати над зйомками повнометражної стрічки про Тараса Шевченка. Фільм матиме назву «Таразі. Прощання з пустелею» [275]. Його зйомки будуть проходити в українському місті – Одесі та різних містах Казахстану. Без сумніву, що це ще один крок до просування українського друкованого слова на теренах Казахстану.

Висновки до третього розділу

Україна має давні традиції, але жодна культура не може існувати ізольовано від інших. Загалом на сьогодні можна виокремити такі основні напрями діяльності приватних та державних інституцій з формування культури читання української книги за кордоном.

По-перше, зустрічі урядовців, у тому числі президентів, України та інших країн, а також представників міжнародних організацій, укладання ними угод у культурно-гуманітарній сфері, таких як: Угода між Міністерством освіти України та Міністерством освіти Азербайджанської Республіки про співробітництво в галузі освіти від 06.02.1992; Угода про співробітництво в галузі культури, науки і освіти між Урядом України та Урядом Румунії від 3 вересня 1992 р.; Угода між Міністерством культури, інформації та спорту Республіки Казахстан і Державним комітетом

телебачення і радіомовлення України про співпрацю у сфері інформації від 30 травня 2005 р.; Угода між Урядом України та Урядом Федеративної Республіки Німеччина про співробітництво у галузі культури від 15 лютого 1993 р.; Угода між Урядом України та Урядом Сполучених Штатів Америки про гуманітарне і техніко-економічне співробітництво від 7 травня 1992 р., Угода між Урядом України та Урядом Сполучених Штатів Америки про охорону і збереження культурної спадщини від 12 березня 1994 р.; Спільна Декларація про особливе партнерство між Україною і Канадою від 31 березня 1994 р., Угода про дружбу та співробітництво між Україною і Канадою від 24 жовтня 1994 р. тощо.

По-друге, створення культурних організацій/інституцій, які опікуються популяризацією української книги:

– в Азербайджані: Фонд української книги (2011 р.), Український культурний центр, недільна школа (2001 р.), що є освітнім центром, у якому діти з українських та змішаних родин мають змогу вивчати та вдосконалювати українську мову;

– у Грузії: Союз журналістів “Будинок грузинсько-української преси та книги” (2010 р.), Грузинсько-українська культурно-просвітницька спілка “Єдність” (2005 р.), Грузинсько-українська культурно-просвітницька та благодійна асоціація “Золоте Руно” (2004 р.), Асоціація українців Квемо-Картлійського регіону імені Лесі Українки (1998 р.);

– у Румунії: Союз українців Румунії (1990 р.), Культурно-інформаційний центр у складі Посольства України в Румунії (2006 р.); у Казахстані: Асоціація “Українці Казахстану” (1999 р.), Актюбинський обласний національно-культурний центр українців “Оксана” (1996 р.), Український культурний центр м. Алмати, Український обласний національний культурний центр ім. Т. Шевченка м. Актау;

– у Німеччині: Німецько-українське культурне об’єднання “Український світ”, Німецько-українське товариство культури “Берегиня”, Німецьке представництво українського часопису “Критика” (1997 р.),

Німецько-український інформаційно-культурний центр, Товариство сприяння, піднесення та поширення української культури в Німеччині;

– у Франції: Об'єднання українців Франції, Наукове товариство ім. Т. Шевченка в Європі, Культурна франко-українська асоціація "Весна", Український літературний клуб, Репрезентативний комітет української громади у Франції;

– у США: Український народний союз, Всеамериканська громадська організація "Нова українська хвиля", Шкільна рада при УККА, Мистецька група "Яра", Товариство збереження української спадщини Пн. Каліфорнії, Український народний дім;

– у Канаді: Конгрес українців Канади, Українсько-канадська фундація ім. Т. Шевченка, Український культурно-навчальний центр "Осередок". Вони роблять суттєвий внесок у справу популяризації української книги.

По-третє, створення та функціонування українських бібліотек в інших країнах. Бібліотеки української літератури є в таких країнах, наприклад, як: Грузія (Бібліотека Тбіліської публічної школи № 41 ім. Михайла Грушевського), Франція (Паризька бібліотека ім. С. Петлюри), США (бібліотека Українського національного музею в м. Чикаго та відділення української літератури у Chicago Publick Library). Проте становище українських бібліотек за кордоном досить хитке через відсутність державного фінансування.

По-четверте, організація та проведення книжкових ярмарків, фестивалів та виставок:

– у Польщі: Україна була почесним гостем 52-ї Варшавської міжнародної книжкової виставки-ярмарку у 2007 р. Наступного року в межах виставки-ярмарку відбувся День української книги, організатором якого був Державний комітет телебачення та радіомовлення України;

– у Казахстані: Виставка книг, присвячена 90-річчю українського письменника Олеся Гончара "2008 рік: від реальності, від правди" (квітень

2008 р.), Книжкова виставка “Творчість, шляхи дружби та співпраці” (жовтень 2008 р.);

– у Румунії: Книжкова виставка у м. Ясси, присвячена творчості Т. Шевченка (березень 2016 р.);

– у Німеччині: участь у Франкфуртському книжковому ярмарку з 2003 р. (активна участь українських письменників та модернізація стенду розпочалися з 2010 р.), участь у Лейпцизькому книжковому ярмарку з 2012 р.;

– у Франції: участь України у Паризькому салоні з 2009 р. (офіційна участь українських авторів з 2012 р.), участь у 2012–2013 рр. у Європейському літературному фестивалі м. Коньяк; у США: фестиваль “Українські дні” від Товариства української мови США.

Україна не є постійним учасником великих книжкових фестивалів, що могло б зміцнити її становище на зарубіжному книжковому ринку.

По-п’яте, проведення благодійних ініціатив та соціальних проектів: Грузія: ініціювання та координування акції “Подаруй україномовну книгу українським дітям в Грузії” Союзом журналістів “Будинок українсько-грузинської перси та книги” у 2009 р., що проводилася в Тернополі, у результаті акції зібрано та передано близько 4000 українських книг школі ім. М. Грушевського у м. Тбілісі; збір та пожертва у 2010 р. відомим рівненським письменником та журналістом В. Мазаним музею ім. Лесі Українки м. Сурами книг про Україну; Казахстан: акція “Українські письменники – молоді”, проведена у 2008 р., під час якої було організовано збір українських книжок сучасних авторів; Румунія: акція “Українську книгу – дітям українських сіл Сучавського повіту Румунії”, яка відбувалася у 2010 та 2012 рр.; збір та пожертвування українських книжок румунським бібліотекам у 2010–2013 рр., громадськими культурними організаціями Румунії; Німеччина: соціальна програма підтримки українських перекладів від організації Goethe-Institut (діє з 2013 р.); проведення лекцій та семінарів, присвячених українській мові, культурі та історії, від форуму “Українікум” (з

2005 р. і до сьогодні); Франція: збір та передача національно-демократичними силами Полтавщини українськомовних книг Паризькій бібліотеці ім. С. Петлюри (2013 р.); США: благодійна акція на сайті Kickstarter, за умовами якої охочі перераховують від 15 до 27 доларів на публікацію казок Б. Зордера, отримані гроші йдуть на підтримку хворих дітей; проект Buy Ukranian, за умовами якого можна придбати українські книжки з безкоштовною доставкою по всій території Штатів; Канада: проведення лекції та семінарів, присвячених стану українського книговидання, перекладам з української, а також українській мові та літератури загалом, за ініціативою Канадського інституту українських студій, однією з останніх була лекція С. Жадана "Українська революційна література під час війни" (2016 р.); Канадський інститут українських студій влаштовує також семінари.

Організація благодійних акцій та проектів з висвітленням їх у ЗМІ надає змогу значно поліпшити стан української книги за кордоном.

По-шосте, заснування літературних конкурсів, премій та нагород:

– Польща: Премія Конрада, створена для українських письменників, які ще не є відомими, і покликана відзначити певний спосіб мислення в літературі – мислення понад кордонами (Конрад – це письменник, який народився в Україні, за національністю був поляком, писав англійською й відомим на весь світ став саме як британський письменник); премія Angelus, яка заснована у 2006 р. і фінансується польським містом Вроцлав, володарями цієї премії були Юрій Андрухович за роман "Дванадцять обручів" у 2006 р., Оксана Забужко за роман "Музей покинутих секретів" у 2013 р. У 2015 р. серед номінантів премії Angelus чотири українських книжки: "Комашина тарзанка" Наталки Сняданко, "Роман про батьківщину" Дзвінки Матіяш, "Книга забуття" Василя Слапчука та "Месопотамія" Сергія Жадана;

– Грузія: починаючи з 2006 р., у м. Тбілісі традиційно проводять конкурс декламаторів поезії Т. Шевченка під гаслом “Тарас Шевченко в Грузії”;

– Казахстан: у 2012 р. в м. Астана, відбувся міжнародний конкурс країн – учасниць СНД “Мистецтво книги”, де українські книжки здобули нагороди у 5 номінаціях; у 2015 р. лауреатами Міжнародної літературної премії “Золотий Асик” стали чернігівські письменники Тетяна та Сергій Дзюби, нагороду вони здобули за нову збірку віршів “Остання кочівля любові”;

– Німеччина: літературна нагорода на Франкфуртському ярмарку “25 зіркових письменників”, одну з позицій у якій у 2015 р. здобув С. Жадан;

– Франція: Мовно-літературний конкурс учнівської та студентської молоді Франції ім. Т. Шевченка, який регулярно проводять з 2010 р.; олімпіада з української мови та літератури “Мій подарунок Т. Шевченку” із залученням українських студентів Університету Сорбона, яка проводиться з 2014 р.; традиційна премія читачів, нагороду в якій у 2012 р. виборов А. Курков із французьким перекладом роману “Садівник із Очакова”; США: щорічний конкурс есеїстики на тему “Чому сьогодні має значення Тарас Шевченко?” від Українського інституту Америки.

Конкурси та премії, які стосуються української книги, – це гарна можливість повідомити про наших авторів закордонному читачу. Досить значна кількість конкурсів в інших державах спрямована на популяризацію творчості письменників-класиків (наприклад, Т. Шевченка).

По-сьоме, видання та продаж перекладів творів українських авторів. У зарубіжних країнах перекладацька діяльність спрямована переважно на творчість таких письменників, як: Т. Шевченко, Леся Українка, І. Франко, О. Кобилянська, М. Зеров, П. Загребельний, М. Рильський та ін. Їх творчі доробки неодноразово перекладали за ініціативою громадських та офіційних організацій, а також культурних діячів. Серед найбільш активних організацій варто виокремити румунський СУР, який щороку видає не менше ніж 10 найменувань українських книг (у 2015 р. було надруковано 17 книг) та

грузинські організації – “Дружба” і Союз журналістів “Будинок українсько-грузинської преси та книги”. Європа читає сучасну українську літературу. На книжковому ринку активно продають книжки С. Жадана, М. Матіос, О. Забужко, Ю. Андруховича, І. Роздобудько, Л. Дереш, Є. Положійка, Є. Кононенка та А. Куркова.

У Німеччині першим видавництвом, яке почало друкувати українську літературу, було “Бродіна-ферлаг” (з 1995 р.). На сьогодні більшість виданих перекладів належить видавництву Suhrkamp (з 2003 р.).

У Франції в 2015 р. відомим видавництвом “Синє і жовте” було виконано переклад “Кобзаря” Т. Шевченка французькою. Серед відомих перекладачів на французьку та німецьку мови – І. Дмитришина, К. Дате, А. Ванчев та Д. Чистяк. Постійно співпрацюють з українськими авторами видавництва Globe, Magellan & Cie та Librairie de Pologne. За словами їх працівників, коли книга здобуває популярність у Німеччині або Франції, загальна кількість проданих примірників коливається від 1000 до 3000. Популярними сучасними книгами, виданими мовами Європи, є “Ворошиловград” С. Жадана, “Ґудзик” І. Роздобудько, “Солодка Даруся” М. Матіос, “Польові дослідження з українського сексу” О. Забужко та “Московіада” Ю. Андруховича.

У країнах Північної Америки ситуація докорінно різна. У США перекладають класичну українську літературу й сучасну. Найактивнішим є видавництво “Ґлагослав”. Якщо говорити про творчість класиків, то тут плідно працюють П. Фединський та Г. Грабович. Наприклад, у 2014 р. американський журналіст українського походження П. Фединський видав перший повний англомовний переклад “Кобзаря”. Над перекладом “Кобзаря” вже майже 10 років працює професор Г. Грабович, який час від часу друкує переклади окремих віршів, поем та оповідань.

Над перекладами сучасних письменників працюють М. Шкандрій та О. Луцишина. Вони неодноразово перекладали твори С. Жадана, Ю. Іздрика, І. Карпи, К. Москальця, М. Матіос та І. Роздобудько. Тривалий час

перекладені твори друкували в англомовному виданні “Українська література. Журнал перекладів”, яке виходило у 2010–2014 рр.

Найбільш популярними в Сполучених Штатах є переклади “Ворошиловград”, “Месопотамія” та “Депеш Мод” С. Жадана, “Ґудзик” І. Роздобудько, “Майже ніколи не навпаки” М. Матіос, “Московіада” Ю. Андруховича, а також деякі твори В. Шкляра.

У Канаді ж більш жваво перекладають творчість класиків. Серед найактивніших канадських перекладачів літератури з української виокремлюють С. Андрусишина, Д. Віра, О. Еваха, В. Кірконела, Ф. Лівсейя, М. Скрипник, А. Хантера. Найбільш популярною серед цих перекладачів є творчість Т. Шевченка. Велика кількість перекладів зберігається в музеї ім. Т. Шевченка в Торонто. Нерідко трапляються переклади збірок Л. Костенко, здійснені М. Найданом та В. Табараєвим.

Видавничою діяльністю, яка більше стосується класичної української літератури, займаються такі українські видавництва в Канаді: “Кобзар”, “Гомін України”, “Євшан-зілля” (усі в Торонто), “Видавництво українських новин” (Едмонтон), “Преса Тризуб”, Видавництво імені Івана Тиктора (усі у Вінніпезі).

Книги представників сучасної української літератури також можна зустріти в Канаді. Їх видає переважно Канадський інститут українських студій. Інститут перекладає та тиражує твори В. Шкляра, С. Жадана, І. Роздобудько, І. Карпи, Ю. Андруховича та ін.

Сучасну українську літературу популяризує також журнал “Новий світ”. У ньому друкують оповідання українською та їх англійські переклади, вірші й уривки з романів. Проте авторство належить переважно письменникам української діаспори в Канаді.

Більшість авторів співпрацює з одними й тими самими перекладачами. Проте презентує свою творчість за кордоном тільки невелика плеяда сучасників, що впливає на становище української книги в інших країнах.

У Європі та Америці найбільш відомі імена С. Жадана, О. Забужко, Ю. Андруховича, І. Роздобудько й І. Карпи, тоді як сучасна українська література представлена значною кількістю авторів, творчий доробок яких може конкурувати на світовому книжковому ринку.

По-восьме, створення пам’ятників видатним письменникам і поетам з метою популяризації культури відповідної країни. Зокрема, барельєф Т. Шевченка в м. Закатала (офіційно відкритий у червні 1979 р.), погруддя Лесі Українці в м. Баку (встановлено 2006 р.), монумент українському поету та письменнику Т. Шевченку (урочисто відкрито 30 червня 2008 р.).

Усі події, пов’язані з популяризацією української книги, висвітлюють на офіційних сайтах посольств України й зарубіжних держав, у засобах масової інформації та на сторінках у соціальних мережах, що формує позитивне ставлення до української книги.

РОЗДІЛ 4
ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЧИТАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ КНИГИ В ЗМІ ТА СОЦІАЛЬНИХ МЕДІА

Культурно-освітній системоформувальний фактор визначає функції журналістики, спрямовані на задоволення аудиторного попиту в долученні до світової культури і культури цього суспільства; у розширенні свого освітнього кругозору; у розважанні, відпочинку, релаксації. З одного боку, культуроформувальні функції в ідеалі спрямовані на поширення у суспільстві високих культурних цінностей, виховання аудиторії на зразках світової культури, і зрештою на формування творчої особистості [13, с. 228], з іншого – журналістика завдяки широкому розвитку системи інформаційних носіїв і каналів розповсюдження інформації робить культуру доступною для найширших груп та шарів населення, що становлять її аудиторію [13, с. 230].

Культуроформувальна функція журналістики не має такої жорсткої прагматичної спрямованості, її мета – збагатити внутрішній світ людини як самоцінної особистості. При цьому розширюється принцип самостійного вибору кожною людиною культурних цінностей, їх осмислення та інтеграція, тобто “влючення” в особистісний світ [274, с. 230].

Телеведучий каналу «1+1» Ю. Макаров вважає, що в Україні взагалі немає того, що називається “культурним медіа простором”. Є окремі маргінальні програми на телебаченні та радіо (слово «маргінальні» я вживаю не як лайку, а як визначення – бо вони існують на марґінесах тих чи інших ЗМІ й так само на марґінесах суспільної уваги), є окремі сторінки в окремих виданнях. Вони не створюють критичної маси, яка здатна впливати на суспільство й навіть бути поміченою суспільством. Якщо брати загалом увесь масив передач і публікацій культурного спрямування, інформацію про культуру та критичні відгуки, вдаватися до нарікань поки що безглуздо. Треба дочекатися, поки все це набуде необхідного обсягу природним

шляхом. У мене є відчуття, що саме це й відбувається, інколи навіть усупереч, а не завдяки зусиллям окремих людей та інституцій» [172].

До того ж останнім часом спостерігається зниження потреби в інтелектуальному продукті. Георгій Почепцов, відповідаючи на запитання газети «Дзеркало тижня» щодо стрімкої деградації світової спільноти за кілька останніх десятиліть і її причин, зазначив: «Безперечно, деградація є. Важливою причиною стало перемикання людства на візуальні комунікації, що порушило домінування книжки. А вона була й залишається найінтелектуальнішим продуктом, створеним людством. Забравши книжку з обов'язкового меню, ми породили інше покоління з іншими мізками. Друга причина – наслідки зміни поколінь. Наразі світ готується до приходу до влади у 2020-му нового покоління з абсолютно іншою системою цінностей. Третя причина – переорієнтація системи навчання на вивчення методології продажів, а не створення нового. Всі соціальні науки у своїх прикладних аспектах мусять сьогодні допомагати просувати товари. Четверта – орієнтація сучасного телебачення тільки на розважальність. Це – результат необхідності масового охоплення, що можна зробити тільки через нижчі реакції, як навчав у своїй "Тектології" О. Богданов. І, подивившись деякі науково-популярні фільми Бі-бі-сі, можна зрозуміти, як ми себе обкрадаємо» [141]. Тому наш аналіз ми починаємо саме з телебачення.

4.1. Формування культури читання на телебаченні під час святкування 200-річчя з дня народження Тараса Шевченка

У 2014 р. Україна відзначала 200-річчя з дня народження відомого українського поета Тараса Шевченка. Відповідно до Указу Президента України «Про додаткові заходи щодо підготовки і святкування 200-річчя з дня народження Тараса Шевченко» від 11.04.2012 № 257/2012, 2014 р. був

оголошений Роком Тараса Шевченко. Президент доручив Кабінетові Міністрів України забезпечити реалізацію заходів як в Україні, так і за рубежем – у Росії, Казахстану, Литві, Польщі тощо, зокрема: організувати і провести Шевченківський усеукраїнський форум «Свою Україну любіть!» і Шевченківський міжнародний літературний конгрес; розробити і затвердити державну цільову програму «Шевченківський будинок»; створити проект «Шевченківські читання»; завершити видання 12-томного зібрання творів творів Тараса Шевченко і 6-томної «Шевченківської енциклопедії»; забезпечити видання «Кобзаря» іноземними мовами, альбому репродукцій робіт Тараса Шевченко, каталогу повернутих в Україну документів і матеріалів, пов'язаних з життям і творчістю поета; провести ремонтно-реставраційні роботи в Національному музеї Тараса Шевченко і його київських філіях – Літературно-меморіальному будинку-музеї Т. Г. Шевченко і Меморіальному будинку-музеї Т. Г. Шевченко – оснастити їх приміщення сучасними засобами охорони і музейним устаткуванням, створити інтерактивні музейні експозиції [257].

За пропозицією України в Календар пам'ятних дат ЮНЕСКО, до святкування яких ця організація приєднається в 2014–2015 р., включено 200-річчя з дня народження Тараса Шевченка [380].

Ювілей відомого українського поета став інформаційним приводом для привернення уваги до України і її проектів на міжнародних фестивалях. Так, у рамках 64-го Міжнародного берлінського кінофестивалю 6–16 лютого 2014 р. працював Український стенд. На ньому були представлені кінопроекти, що перебувають на різних етапах виробництва, а також готові фільми (у тому числі такі, котрі уже виходили в широкий прокат), зокрема, короткометражні фільми і стрічки, присвячені 200-річчю з дня народження Тараса Шевченко: ігровий повнометражний фільм «Таразі. Прощання з пустелею» і «Толока», а також документальні стрічки «Тарас Шевченко. Ідентифікація», «Експедиція» і «Кобзар» [343].

На замовлення Державного агентства України з питань кіно створена колекція «Шевченко 200», що включив у себе відомі художні фільми про поета: «Тарас Шевченко» Петра Чардиніна (1926), «Тарас Шевченко» Ігоря Савченка (1951), «Сон» Володимира Денисенка (1964), «Наймичка» Ірини Молостової, Василя Лапокниша (1963), «Тарас Шевченко. Спадщина» і «Тарас Шевченко. Надії» Леоніда Анічкіна (1994–1995), «Дві долі» Бориса Квашнева (2007). Показ колекції пройшов у межах проекту Шеченка/MANIA/ під час Мистецького арсеналу в Києві 1–10 березня 2014 р.

Деякі проекти, присвячені 200-річчю Шевченко, не були завершені в 2014 р., наприклад історичний фільм «Толока» режисера Михайла Ільєнка за мотивами вірша «У тієї Катерини хата на помості» завершений лише в 2015 р. У кінотеатрах шести міст України (Тернопіль, Херсон, Житомир, Черкаси, Київ, Львів) 5 березня 2015 р. показали дві документальні стрічки про Тараса Шевченка – біографічні драми «Експедиція» Костянтина Коновалова і «Кобзар» Тараса Ткаченка – зняті компанією «Інсайтмедіа» на замовлення Державного агентства України з питань кіно.

Українські ЗМІ до ювілею Т. Шевченка підготували свої проекти:

– газета «Дзеркало тижня» в Рік Шевченко підготувала цикл публікацій, звернувшись до істориків, літературознавців, мистецтвознавців, журналістів із проханням розповісти про «свого» Шевченка [135];

– журнал «Viva» опублікував тематичну фотосесію українських знаменитостей (ведуча каналу «Україна» Марина Кухар, що телеведе і глава департаменту публіцистичних проектів каналу ICTV Оксана Соколова, обличчя каналу «1+1» Соломія Вітвицька й ін.) й уривки з творів Тараса Шевченко [320];

– «Радіо Київ 98 FM» створило проект «Відомий і “невідомий” Шевченко». Щодня українці дізнавалися один цікавий факт із життя Кобзаря. Кожен тиждень був присвячений певній тематиці й відкривав таємниці творчості письменника. Крім того, реалізований проект «200 віршів до 200-річчю Шевченка», що декламували кияни і гості столиці, а два рази на

годину музичне оформлення радіохвилі прикрашали поетичні рядки Тараса Шевченко про осінь [281];

– телеканал «Інтер» зняв документальний фільм «Шевченко. 200 років самітності» [320];

– телеканал «1+1» підготував документальний фільм «Таємниці генія Шевченко», розробкою займався Департамент журналістських розслідувань «1+1» [320];

– холдинг Холдинг StarLightMedia разом з компанією Signal Red (FILM.UA Group) і фондом Николая Томенко «Рідна країна» підготували до ювілею соціально-просвітницький проект, у межах якого 25 телеведучих і 7 лауреатів Шевченківської премії декламують свої улюблені вірші Тараса Шевченко. В ефірі телеканалів групи (СТБ, «Новий», ICTV) 9 березня 2014 р. цей спецпроект вийшов у форматі міжпрограмних заставок і транслювався кілька тижнів. Кожен відеоролик закінчується словами поета: «Оживе добра слава, слава України!» [320];

– канал «Україна» у шевченківські дні показав серію міжпрограмних роликів «Передамо мудрість далі». Їхніми героями стали звичайні жителі нашої країни. Українці різного віку зачитали на камеру по кілька слів з уривка поеми Шевченко «Катерина». Над проектом працювали власні сили каналу [320];

– канал ТВі підготував проект «Шевченкіана»: українські актори, музиканти й інші діячі мистецтва (Богдан Бенюк, Володимир Горянський, Віталій Линецький, Остап Ступка, Юрій Рибчинський, Ніна Матвієнко, Віктор Андрієнко, Валерій Харчишин) в ефірі читають вірша Шевченко і ще деяких українських класиків [320].

Святкування 200-річчя з дня народження Тараса Шевченко, широко висвітлюване в ЗМІ, сприяло підвищенню інтересу до його життя і творчості, а також створенню проектів, спрямованих на популяризацію читання.

4.2. Формування культури читання на телебаченні

«СТБ»

За інформацією, поданою на офіційному сайті телеканалу, «СТБ» – український загальнонаціональний телевізійний канал, що виходить в ефір з 02.06.1997. У першому півріччі 2016 р. відносно першого півріччя минулого року його частка зросла на 12% і становила 10,2% за цільовою аудиторією 14–49 міста 50+ та 9,9 за комерційною аудиторією 18–54 міста 50+. Найбільш популярними телепродуктами є проекти власного виробництва телеканалу. Зокрема, «Вікна-новини» 22:00 (+17%) єдині серед новинних програм телеканалів ТОП-6 зросли відносно минулого року [199].

Аналіз контенту телеканалу «СТБ» за 2009 р. – 20.082016 шляхом пошуку за ключовими словами «книга», «читання книги», «поет», «письменник» надав змогу зробити певні висновки щодо особливостей формування культури читання української книги.

Ми відсіяли повтори та інші «шуми» (фразеологізм зі словом книга, рекламні посилання на інші матеріали тощо). На телеканалі «СТБ» немає програм, присвячених книзі. Проте можна виявити низку сюжетів, які прямо або побічно спрямовані на формування культури читання книги. Їх можна поділити за змістом таким чином:

1) ситуація з виданням книг і читанням в Україні (усього – 10): «Цьогоріч в Україні надрукували рекордну кількість книг» («Вікна-Новини», 05.09.2012), «В Україні книг російською мовою почали друкувати на 76% більше» («Вікна-Новини», 29.08.2012), «Дослідження: Кожен четвертий українець не читає книжок» («Вікна-Новини», 27.07.2012), «Лось, севрюга и осетр. Экологи недовольны, что Красную книгу не переиздают» («Вікна-Новини», 05.06.2009), «У Тернополі вчителі роблять підручники своїми руками» («Вікна-Новини», 08.11.2013), «Незрячі школярі змушені вчитися по потертих підручниках» («Вікна-Новини», 10.09.2013), «У Харкові незрячі

діти малюнками збирають гроші на брайлівський принтер» («Вікна-Новини», 04.03.2013), «У священика вщент згоріла хата, а Євангеліє залишилося цілим» («Вікна-Новини», 30.08.2012), «Госархив поссорился с синагогой из-за священных книг» («Вікна-Новини», 18.02.2010), «Отголоски истории. В Днепропетровск вернулись раритетные книги Лафонтена» (Днепропетровску вернули два тома произведений французского баснописца Жана де Лафонтена) («Вікна-Новини», 19.11.2009);

2) заходи з популяризації читання (усього – 5): «На Арт-Пикнике пройдут литературные выходные с Ireной Карпой и Тамрико Шоли» («Телеканал СТБ», 19.06.2015), «“Звати мене Юрій, та народився я жінкою”: експеримент Пінчук Арт Центру» («Вікна-Новини, 18.12.2014), «У столиці бібліотекарі безкоштовно наглядають за малятами» («Вікна-Новини, 25.06.2013), «У Рівному в телефонних будках з’явилися міні-читальні» («Вікна-Новини, 17.06.2013), «У столиці взялися відновлювати бібліотеку київських митрополитів» («Вікна-Новини, 03.10.2012), Відкрито музей Кирило-Мефодіївського братства («Вікна-Новини», 24.02.2015);

3) поради, що читати (усього – 2): «ТОП-10 книг, которые надо успеть прочитать этим летом» (Рэй Бредберри «Вино из одуванчиков», Артуро Перес-Реверте «Королева Юга», Карлос Руис Сафон «Тень ветра», Джон Фаулз «Коллекционер», Трумен Капоте «Летний круиз», Колум Маккэнн «Танцовщик», Грегори Робертс «Шантарам», Франсуаза Саган «Здравствуй, грусть», Фрэнсис Скотт Фицджеральд «По эту сторону рая», Марио Варгас Льоса «Похождения скверной девчонки») («Телеканал СТБ», 09.07.2015), «Что почитать в пасмурную погоду?» (Джоджо Мойес «Один плюс один», Анна Гавальда «Просто вместе», «Прежде чем я усну» Си Джей Уотсон, «Искупление» Иэн Макьюэн, «Дивергент» Вероника Рот, Элизабет Гилберт «Есть, молиться, любить», Слава Сэ «Сантехник, его кот, жена и другие подробности», Дженни Даунхэм «Пока я жива», Тинатин Мжаванадзе «Лето, бабушка и я», Стивен Чбоски «Хорошо быть тихоней») («Телеканал СТБ», 20.02.2015);

4) виховання в дитини любові до книги (усього – 5): «Как говорить с ребенком о сексе, чтобы предотвратить раннюю беременность» («Кохана, ми вбиваємо дітей», 21.10.2015), «Хенд Мейд: делаем книгу для маленького гения» («Все буде добре», 12.10.2015), «Как научить кроху считать до десяти и застегивать пуговицы?» («Телеканал СТБ», 30.09.2015), «Делаем веселые обложки для книг!» («Все буде добре», 26.08.2015), «Стеллаж для детских книг из старой коробки (ВЫКРОЙКИ)» («Все буде добре», 13.08.2015);

5) книжкові виставки та ярмарки (усього – 5): «У парламенті відкрили книжкову експозицію до 1025-ї річниці хрещення Русі» («Вікна-Новини», 25.07.2013), «Львів відкрив свято новинок друкованої книги» («Вікна-Новини», 14.09.2012), «Фестиваль розпочато. Львів відкрив Міжнародний книжковий форум» («Вікна-Новини», 13.09.2012), «Інтелігенція зібралася на форум, аби захистити українську мову» («Вікна-Новини», 26.09.2012), «В Луцке открылась выставка-ярмарка “Книги большой Волыни”» («Вікна-Новини», 15.05.2009);

6) літературні та видавничі нагороди (усього – 2): «Нагорода для митців: премія Шевченка» («Вікна-Новини», 10.03.2015), «Названо лауреата Нобелівської премії з літератури» («Вікна-Новини», 11.10.2012);

7) зустріч з автором (усього – 2): «Как привлечь деньги?» («Все буде добре», 01.01.2013), «Наталья Правдина научит привлекать к себе деньги!» («Все буде добре», 01.01.2013);

8) зірковий приклад (усього – 8): «Анна Седокова пообещала чаще брать в руки книги» («Звездные новости», 14.01.2015), «Константин Томильченко рассказал, какие книги читает дочке» («Танцюють всі 9», 05.10.2015), «Татьяна Литвинова: Ярослав является авторитетом для моего сына» («МастерШеф 6», 24.09.2015), «Как украинские звезды проводят зимние каникулы» (Ольга Фреймут предпочитает проводить свой досуг в уютной обстановке в домике в Швейцарии. Конечно же, с книгой в руках) («Звездные новости», 13.01.2015), «Костя Євтушенко розповів, що читатиме своїм дітям» («Холостяк 7», 26.04.2014); «Андрей Искорнев об украинских

корнях, любви к книгам и качествах, которые больше всего ценит в Ирине Скориковой» (10. Обожает читать книги. В перерыве между рабочими буднями Андрей Искорнев может перечитывать Маркеса, Ремарка и культовую книгу Бегбедера «99 франков». По словам красавца, в заносчивом рекламщике он иногда узнает себя.) («Холостяк-7», 21.08.2013), «Юрій Луценко в СІЗО прочитав 205 книг» («Вікна-Новини», 16.07.2012), «Что читает Поплавский на досуге? Как Виктор Андреевич Михаилу Михайловичу книжку подписывал…» («Вікна-Новини», 15.01.2010);

9) спосіб читання, використання книги та поводження з нею, культура читання (усього – 10): «5 французских способов повысить самооценку» (Тайным садом может быть просто интересная книга, которую она нашла в библиотеке. Женщина выбирает себе кафе, куда каждый день ходит читать, и появляется дома часом позже, чем обычно, «какая-то не такая» – так на нее повлияла книга.) («Телеканал СТБ», 29.10.2015), «10 необычных способов использования крахмала» (Посыпанные сверху крахмалом страницы уберут лишние запахи, которые заводятся в раритетных книгах. Можете начинать буквально с чистого листа.) («Телеканал СТБ», 31.10.2015), «Как избавиться от второго подбородка за 10 дней?» (Упражнение № 5. Книга) («Все буде добре», 05.09.2015), «50 способов использовать старые вещи по-новому!» (Чтобы мука и тесто не испачкали страницы вашей кулинарной книги, оберните её в пленку или кулек, всю, кроме необходимой страницы) («Телеканал СТБ», 07.07.2015), «Книгу никогда не поздно читать» (головний герой Григорій знайшов заховані ним гроші в книзі) («Коли ми вдома», 14.01.2015), «Что подарить на Новый год патриоту?» (Книга Сергея Жадана «Месопотамия». Свежий сборник прозы и стихов от одного из лучших современных украинских писателей) («Телеканал СТБ», 23.12.2014), «Кримська вчителька за ціле життя зібрала 6 тисяч книг» («Вікна-Новини», 24.07.2013), «Как убираться дома реже? Простые правила хранения вещей» (Но, если вы не коллекционер, пора бы перейти на электронные книги и облачные хранилища.) («Телеканал СТБ», 27.10.2015), «Александр

Микитенко: «Такие проекты дают возможность посмотреть на себя со стороны» («Врятуйте нашу сім'ю», 19.10.2015), «На Прикарпатті люди присягнулися не пити на книзі тверезості» («Вікна-Новини», 14.10.2013);

10) спонукання до читання загалом і конкретних видань зокрема (усього – 7): «ТОП-9 вещей, которые не делают успешные люди» (Они никогда не прекращают учиться, с помощью книг или других людей.) («Телеканал СТБ», 29.10.2015), «Простые способы улучшить свою жизнь» (3. Ведите утренние страницы. Найдите и почитайте книгу «Путь художника».) («Телеканал СТБ», 26.10.2015), «9 простых техник, которые помогут победить в споре» («Детектор брехні 9», 17.09.2015), «Что читать вместо "50 оттенков серого"?» (Предлагаем вашему вниманию список лучших книг всех времен, затрагивающих тему секса. «История О», «Тайный дневник девушки по вызову», «Тропик рака», «Любовник леди Чаттерлей», «Секс, как радостная психотерапия для очень занятых дядь и теть», «Фанни Хилл. Мемуары женщины для утех», «Сексуальная жизнь Катрин М») («Давай поговоримо про секс», 06.07.2015), «Астропрогноз на 28 сентября – 4 октября от Хаяла Алекперова» (В последнее время у Водолеев накопилось немало проблем... Идеальным вариантом отдыха сейчас является проникновение в виртуальное пространство компьютерных игр или книг в жанре «фэнтези».) («Все буде добре», 28.09.2015), «Астропрогноз с 7 по 13 сентября от Хаяла Алекперова» (От осенней хандры Водолеев спасет… чтение! Помимо специальных пособий, практически в любой хорошей книге, вы найдете массу идей для себя.) («Все буде добре», 07.09.2015), «Спасти семью Микитенко: какую тайну 6 лет скрывает жена?» (Первое задание «читать мужу книги вслух» оказалось сложным для Оксаны, которая с детства не любит читать) («Врятуйте нашу сім'ю», 31.08.2015);

11) підготовка та вихід у світ нової книги (усього – 32): «Анита Луценко рассказала о новом проекте, написании книги и Арт-Пикнике» («Телеканал СТБ», 23.06.2015), Анатолий Цуперяк открывает ресторан и пишет кулинарную книгу» («МастерШеф 6», 29.01.2014), «Юлия Кувшинова

готовит вторую книгу для женщин» («Зважені та щасливі 6», 04.08.2014), «Шепелев напишет книгу о Жанне Фриске» («Звездные новости», 18.09.2015), «Дмитрий Шепелев написал заявление в полицию на отца Жанны Фриске» («Звездные новости», 25.09.2015), «Семья Жанны Фриске выпустит последний альбом артистки» («Звездные новости», 21.09.2015), «Алла Пугачева поделится тайными подробностями своей биографии» («Звездные новости», 16.05.2013), «Лариса Ренар пишет книгу о разводе!» («Все буде добре», 29.12.2014), «Третья книга Кузьмы Скрябина выйдет в сентябре» («Звездные новости», 28.08.2015), «Образ зомби из подручных средств» («Все буде добре», 27.10.2015), «Наш «Південмаш»« (Шлях леґенди. Головний конструктор ракетних двигунів «Південмашу» Володимир Кукушкін, презентував книгу про досягнення й нинішній стан заводу-ґіганта.) («Вікна-Новини», 22.10.2015), «Історія героїв: презентація книги» («Вікна-Новини», 04.09.2015), «Незламна Надія» (Надію Савченко продовжать утримувати під вартою. ... Нині ж у Києві презентували написану нею в полоні книгу – «Сильне ім'я Надія».) («Вікна-Новини», 05.10.2015), «Українська Надія: сильне ім'я» (Вийшла друком книга української льотчиці Надії Савченко.) («Вікна-Новини», 10.09.2015), «Костя Грубич пошёл угощать народ кашей, салом и… самогоном» (На днях телеведущий выпустил кулинарную книгу под названием «Смачна країна», в которой традиционные рецепты переплетаются с байками из разных областей Украины.) («Все буде добре», 01.10.2015), «11 невероятных снимков младенцев под водой» (Подводные изображения фотографа Сета) («Телеканал СТБ», 16.09.2015), «О Жанне Фриске написала книгу медсестра онкоцентра» («Звездные новости», 07.09.2015), «Автор "50 оттенков серого" написала новую версию романа» («Звездные новости», 02.06.2015), «Мама Кузьмы Скрябина написала о сыне книгу» («Звездные новости», 06.05.2015), «Азаров у Москві презентував свою книгу» («Вікна-Новини», 04.02.2015), «Автор биографии Мерлин Монро напишет книгу о Бейонсе» («Звездные новости», 29.10.2014), «Ксения Симонова презентовала дебютную книгу»

(«Україна має талант. Діти», 29.05.2014), «Юлия Кувшинова презентует свою книгу в Киеве» («Зважені та щасливі 6», 29.10.2013), «Київські митці написали посібник “Жлобологія”: як виявити жлоба» («Вікна-Новини», 08.07.2013), «Москвичка презентувала в Києві книгу про своє авантюрне життя» («Вікна-Новини», 21.06.2013), «У столиці представили тритомник творів Вернадського» («Вікна-Новини», 02.04.2013), «В Україні з’явилася своя книга рекордів за 2012 рік» («Вікна-Новини», 26.12.2012), «У Києві відкрили найбільшу в Україні абетку» («Вікна-Новини», 29.08.2012), «Королевська презентувала книгу «Нова економіка – нова країна»« («Вікна-Новини», 20.08.2012), «Гуманитарная помощь. Книгу Билла Клинтона о благотворительности перевели на украинский» («Вікна-Новини», 19.02.2010), «Впервые на территории Украины изготовили универсальную азбуку для слепых» («Вікна-Новини», 12.05.2009), «Паоло Коельо написав про чорнобильську зону» («Вікна-Новини», 21.06.2012);

12) життя письменників, зокрема їх ювілеї (усього – 13): «У Києві кожен може долучитися до вирізування Шевченка» («Вікна-Новини», 19.04.2013), «Запоріжці вшанували Тараса Шевченка віршовим марафоном» («Вікна-Новини», 22.05.2012), «На стіні 17-поверхівки велетенський портрет Шевченка» («Вікна-Новини», 24.10.2014»), «Шевченко мобілізує: марафон віршів поета» («Вікна-Новини», 09.03.2015), «К 200-летию Тараса Шевченко украинские звезды процитируют его произведения в телеэфире» (Стихотворения Тараса Шевченко читали: Ада Роговцева, Нина Матвиенко, Наталья Сумская, Иван Драч, Мирослав Попович, Анатолий Хостикоев, Михаил Слабошпицкий, Эктор Хименес-Браво, Ирина Волкова, Татьяна Высоцкая, Петр Демьянчук, Маша Ефросинина, Анна Жижа, Егор Калейников, Андрей Ковальский, Игорь Кондратюк, Павел Костицын, Андрей Куликов, Анастасия Мазур, Надежда Матвеева, Алена Мусиенко, Александр Педан, Сергей Притула, Лилия Ребрик, Константин Томильченко, Александр Скичко, Оксана Соколова, Лера Черненко, Андрей Шабанов, Михаил Шаманов, Елена Фроляк, Влад Яма.) («Телеканал СТБ», 06.03.2014),

«2014 рік українці зможуть планувати з Шевченком» (Українці плануватимуть день за днем разом із Шевченком. До 200-річчя Кобзаря фонд Миколи Томенка «Рідна країна» видав записник, присвячений Тарасові Шевченку.) («Вікна-Новини», 12.11.2013), «У Росії виявили невідомі роботи Тараса Шевченка» («Вікна-Новини», 27.09.2012), «Олеся Бузину застрелили возле собственного подъезда» («Звездные новости», 16.04.2015), ««Тяжко бути богом»: пішов із життя письменник-фантаст Борис Стругацький» («Вікна-Новини», 20.11.2012), «Автору книги “Донецкая мафія” сократили срок заключения» («Вікна-Новини», 30.04.2009), «В Росії судять поета за підтримку України» («Вікна-Новини», 01.04.2015), «Через 50 років російські архівісти показали щоденника Довженка» («Вікна-Новини», 04.03.2013), «Письменник Дімаров відмовився від президентського ордену» («Вікна-Новини», 22.05.2012);

13) свята, пов’язані з книгою (усього – 3): «У день книги українські письменники перетягували політикам язики» («Вікна-Новини», 23.04.2013), «До Дня української писемності кожен може перевірити себе в диктанті» («Вікна-Новини», 12.11.2012), «До написання всеукраїнського диктанту приєднався і літредактор “Вікон”» («Вікна-Новини», 11.11.2013);

14) згадування книги у зв’язку з її екранізацією (усього – 7): «В сети появились фото беременной Рене Зеллвегер» («Звездные новости», 08.10.2015), «Постаревший Джонни Депп явился на Венецианский кинофестиваль в нелепом пиджаке» («Звездные новости», 04.09.2015), «Українців очікує новорічне похмілля з Анною Кареніною» («Вікна-Новини», 24.12.2012), «Знаменитые мужчины с нетрадиционной ориентацией, разбившие женские сердца» («Звездные новости«, 02.10.2015), «Анна Кендрик высмеяла актеров фильма “50 оттенков серого”» («Звездные новости», 19.11.2014), «Неизвестные подробности о “Приключениях Шерлока Холмса и доктора Ватсона”» («Телеканал СТБ», 30.04.2009), Похудевшая Анджелина Джоли встретилась с премьер-министром Камбоджи («Звездные новости», 19.09.2015);

15) події в книжковій справі за кордоном (усього – 5): «В Іспанії відкрили безкоштовну книгарню» («Вікна-Новини», 11.10.2012), «На італійських пляжах відкрилися бібліотеки» («Вікна-Новини», 09.07.2012), «Бразильським ув'язненим будуть скорочувати терміни за читання книг» («Вікна-Новини», 26.06.2012), «У Китаї заборонили друкувати книги про Японію через спірні острови» («Вікна-Новини», 21.09.2012), «В Аргентині випустили книгу, з якої випаровуються чорнила» («Вікна-Новини», 09.08.2012).

Як бачимо, книжкова тематика зачіпається переважно в програмі «Вікна-Новини». Зазвичай це повідомлення про вихід у світ нової книги. Багато уваги приділено роману та фільму «50 відтінків сірого» (як позитивного, так і негативного характеру), хоча це не найкращий зразок літератури. Канал активно просуває видання, які планують підготувати або вже написали учасники його шоу.

У позитивному ключі потрібно відзначити проекти, приурочені до 200-річчя Шевченка.

На цьому каналі ми виявили приклад продакт плейсмент: у серіалі «Коли ми вдома», а саме в серії «Жена подарила мужу поучительную книгу».

«Інтер»

За інформацією, поданою на офіційному сайті телеканалу, «Інтер» – загальнонаціональний канал, що існує в українському ефірі з 20.10.1996 і розрахований на масову аудиторію, враховує потреби всіх соціальних та вікових груп населення. «Інтер» входить до найбільшої української медійної групи Inter Media Group, яка є лідером за показниками телеперегляду. Частка групи на українському телебаченні у 2015 р. становила 24,4% за аудиторією 18+ (вся Україна) [259].

У його ефірі виходять ток-шоу, соціальні проекти, документальні фільми, великі концерти, присвячені певним подіям, власного виробництва. Крім того, телеканал має суспільно значущі проекти, зокрема книга-

фотоальбом «Люди Перемоги», випущена до річниці визволення України від німецько-фашистських загарбників, соціальна ініціатива «Добрі книги».

У 2007 р. в складі медіагрупи «Інтер» утворено студію «07 Продакшн», яка здійснює виробництво документального кіно і телепередач на різну тематику. З 2013 р. воно вийшло на новий рівень – один за іншим в ефірі з'являються документальні спецпроекти: документальний фільм, присвячений письменнику-сатирику Михайлу Жванецькому, приурочений до його 80-річчя; документальний цикл «Сценарії кохання» про історії кохання легендарних людей; «Шевченко. 200 років самотності» – документальний фільм до 200-річного ювілею з дня народження великого українця Тараса Шевченка тощо.

Контент телеканалу «Інтер» за 2009 р. – 20.08.2016 для аналізу відібрано шляхом пошуку за ключовими словами «книга», «читання книги», «поет», «письменник», відсіяно повтори (однакові результати пошуку за різними ключовими словами) та інші «шуми» (фразеологізм зі словом книга тощо). Одержані результати дали змогу зробити певні висновки щодо особливостей формування культури читання книги загалом та української зокрема. На телеканалі «Інтер» немає постійних програм, спеціально присвячених книзі. Проте можна виявити низку матеріалів (усього – 312), які прямо або побічно спрямовані на формування культури читання книги. Їх можна поділити за змістом таким чином:

1) ситуація з виданням книг і читанням в Україні (усього – 3): «Унікальна колекція культурних цінностей» («Ранок», 15.01.2013), «Спецрепортаж "Ранку": неякісні шкільні підручники» («Ранок», 02.12.2015), «Підручники, яких немає – спецрепортаж "Ранку"» («Ранок», 03.12.2015);

2) заходи з популяризації читання (усього – 22): «Книга-альбом від Сергія Кузіна – чудовий подарунок для меломана!» («Диво починається!», 19.12.2014), «Філ Паркер дав триденний майстер-клас в "Інтершколі"» («Інтершкола» 24.04.2013), «Все начинается с любви – Андрій Данілевич читає вірш Рождественського» («Кохання врятує світ!», 09.10.2015),

«“Заметался пожар голубой...” – Роман Кадємін читає Єсеніна» («Кохання врятує світ», 09.10.2015), «Подаруйте дітям новорічну Казку» («Ранок», 16.12.2013), «Буккросинг. Тепер і в Україні» («Ранок», 21.07.2014), «“Маленький принц” зібрав українських зірок у Київському будинку книги» («Ранок», 10.11.2015), «Упродовж 2015-го “Інтер” виходив за рамки телеефіру» («Ранок», 31.12.2015), «“Добрі книги” – нова акція від “Інтера”» («Ранок», 04.04.2016), «Допомагай з “Інтером”: соціальна акція “Добрі книги”» («Ранок», 24.05.2016), «Результати благодійної акції “Добрі книги”» («Ранок», 03.06.2016), «“Інтершкола” на виставці вакансій “МЕДІАКАР’ЄРА”» («Новини», 23.03.2011), «“Інтер” рекомендує: Роберт Маккі розкриває таємну силу кіноіндустрії» («Новини», 08.10.2012), «“Подаруй радість дітям!” – збір подарунків і речей для дітей-сиріт» («Новини», 16.12.2013), «На “Інтері” пройшов благодійний марафон “Диво починається”» («Новини», 20.12.2014), «Ведучі “Інтера” читають вірші про кохання» («Новини», 05.10.2015), «Ведучі “Інтера” читають вірші про кохання» («Новини», 05.10.2015), «Аукціон “Диво починається!” вже зібрав майже 60 тисяч гривень» («Новини», 10.12.2015), «Ведучі “Інтера” стали героями Казок» («Новини», 11.12.2015), «Життя столичне: прем’єра в Літературному театрі» («Новини», 15.02.2016), «“Інтер” збирає “Добрі книги” для дитячих будинків» («Новини», 04.04.2016), «“Інтер” передав до дитячих будинків 3 тисячі “добрих книг”» («Новини», 03.06.2016);

3) виховання в дитини любові до книги (усього – 3): «Читай з дитиною!» («Шалені татусі», 21.04.2010), «Книга на розтерзання» («Ранок», 21.09.2010), «На дитячих книжках не варто економити» («Ранок», 2.09.2014);

4) книжкові виставки та ярмарки (усього – 4): «Чудотворні ікони та сучасне мистецтво – в одній виставці» («Ранок», 24.07.2013), «Круті 90-і: Народження ринку “Петрівка”» («Ранок», 16.10.2013), «Україна вражає: Петриківка» («Ранок», 11.07.2014), «Круті 90-ті: Виникнення ринку Петрівка» («Ранок», 27.01.2015);

5) літературні та видавничі нагороди (усього – 3): «Пригоди електроніки» («Розбір польотів», 05.09.2011), «“Коронація слова” відкрила нове ім’я у світі літератури» («Ранок», 29.10.2013), «“Коронація слова – 2014”: рукописи приймаються до 1 грудня 2013 року» («Новини», 05.11.2013);

6) зірковий приклад (усього – 8): «Юлія Мавріна знайшла кохання на “Території краси”» («Новини», 13.04.2009), «Микола Катеринчук: “Я задоволений командою, не дуже задоволений результатом, але це – гра”» («Новини», 10.04.2012), «Євгеній Кисельов: Під час відбору новин завжди є суб’єктивний погляд» («Новини», 23.09.2013), «У студентські роки Ганну Гомонай нерідко відправляли на перездачу» («Новини», 18.11.2013), «Анастасія Даугулє мріє про Нобелівську премію» («Новини», 04.02.2014), «Валерій Тодоровський: Велика робота це і є кайф. О самой лучшей книге» («Новини», 13.02.2014), «Ірина Юсупова мріє вирушити у минуле на машині часу» («Новини», 06.10.2014), «“Мені подобається, як показують англійську прем’єр-лігу. Це ж не футбол! Це кіно! А я саме таке кіно і люблю” – режисер Роман Ширман» (цитата ефіру: «Было такое несколько лет назад, когда я очень уставал, чтение меня буквально спасало, как таблетки. Однажды я купил на Петровке сборник Рекса Скаута про Ниро и Арчи Гудвина! Увлекательно и остроумно! Что бы со мной ни происходило, после каких бы съемок я не возвращался, доползая до своего дома, уснуть невозможно, потому что все в голове крутится, я открывал книжку, и это с меня снимало всю усталость. Это гениальные книги для релаксации и прохождения в чувства! А вот фильмы ужасные, их смотреть нельзя») («Новини», 05.04.2016);

7) спосіб читання (зокрема електронні книги), використання книги та поводження з нею, культура читання (усього – 15): «Управління свідомістю... телебаченням» («Брама часу», 13.08.2011), «Іриша та Ірина в гостях у Дмитра Шепелєва» («Зимова кухня з Дмитром Шепелєвим», 17.12.2013), «Кабінет в стилі шале» («Удачний проект», 27.12.2015), «Добринін з’їв змію, а Неліпа

пам’ятає смак трюфелів» («Новини», 10.03.2011), «“Свати” відзначають 5-річний ювілей» («Новини», 26.04.2012), «Як з книг “зробити” гроші?» («Ранок», 01.03.2012), «Підставка з книги» («Ранок», 20.11.2014), «E-book – читайте на здоров’я» («Ранок», 24.10.2011), «Читання стало неймовірно захопливим!» («Ранок», 08.02.2012), «Про переваги електронної книги» («Ранок», 06.04.2012), «Найсучасніша електронна книга» («Ранок», 11.05.2012), «Електронна книга та її можливості» («Ранок», 07.09.2012), «Електронні книги на будь-який смак» («Ранок», 24.10.2012), «Правильно заземлюємо розетки» («Ранок», 24.12.2014), «Музей книжкових скарбів України» («Ранок», 19.06.2015);

8) спонукання до читання загалом і конкретних видань зокрема (усього – 5): «Читайте книжки!» («Ранок», 06.02.2012), «“Інтершкола-2011” представляє... Дивись, коментуй, оцінюй! Визнач кращу дипломну роботу випуску!» («Новини», 06.06.2011), «“Інтер” рекомендує: Роберт Маккі розкриває таємну силу кіноіндустрії» («Новини», 08.10.2012), «Філ Паркер дав триденний майстер-клас в “Інтершколі”» («Новини», 24.04.2013), «Майстер-клас. Філіп Ремунда: Завжди і скрізь захищайте свою свободу» («Новини», 15.04.2015);

9) підготовка та вихід у світ нової книги (усього – 58): «Венерин волос та інші цілющі рослини» («Здоровенькі були», 15.03.2011), «Візит Володимира Володимировича» («Неділя з кварталом», 18.06.2012), «Бабкіна готує три страви одночасно, а борщ від Писанки відомий навіть за кордоном» («Новини», 08.02.2011), «Напишемо головну кулінарну книгу країни в “Готуємо разом”» («Осінь 2014», 19.09.2014), «Лев Дуров» («Позаочі», 17.11.2012), «Ольга Сумська проти Сусанни Чахоян: українська кухня проти вірменської» («Смачна ліга», 27.03.2011), «Ада Роговцева» («Формула любові», 11.10.2010), «“Шалені татусі” на презентації книжки Сашка Дерманського» («Шалені татусі», 25.05.2010), «Зіркові дієти» («Стосується кожного», 26.08.2014), «Юрій Рибчинський подарує свою книгу людині, яка творить благо» («Диво починається!», 19.12.2014), «“Баллада о борьбе” –

Наталія Гордієнко» («Мрія про Україну», 25.08.2015), «Секс для маленьких ч. 1» («Про життя», 22.11.2012), «Секс для маленьких ч. 2» («Про життя», 23.11.2012), «Людмила Гурченко. По той бік карнавалу» («Документальні проекти», 12.11.2010), «У пошуках Ковчега» («Документальні проекти», 10.07.2011), «Д/ф “Люди Перемоги” – 2016» («Документальні проекти», 10.05.2016), «Про секс для підлітків» («Ранок», 05.11.2012), «Книга трудової історії» («Ранок», 30.04.2013), «Диво дитячими руками» («Ранок», 30.08.2013), «Син Висоцького відстояв честь батька в суді» («Ранок», 11.10.2013), «Книга для дітей із вадами зору вийшла 4000 тиражем» («Ранок», 22.05.2014), «У Києві презентували книгу про Ігоря Сікорського» («Ранок», 02.02.2015), «Віра: таємниця “Тератургіми”» («Ранок», 12.03.2015), «Життєвий шлях відомого артиста Миколи Рушковського» («Ранок», 22.06.2015), «Віра: “Тератургіма” – книга про чудеса Києво-Печерської лаври» («Ранок», 03.08.2015), «Сніжана Єгорова презентувала книгу про виховання дітей» («Ранок», 09.09.2015), «Люди Перемоги: презентація книги» («Ранок», 28.10.2015), «“Інтер” презентував унікальну книгу “Люди перемоги”» («Ранок», 30.10.2015), «“Інтер” вручив ветерану Івану Харченко книгу “Люди перемоги”» («Ранок», 02.11.2015), «Компанія WOG випустила книгу для дітей “1000 і 1 поворот” про ПДР» («Ранок», 06.11.2015), «Олександр Столяров – “Неправильная сказка”» («Ранок», 02.12.2015), «Презентація книги “Казки, що виховують”» («Ранок», 12.12.2015), «Маленькі пацієнти “Охматдиту” – співавтори унікальної книги» («Ранок», 14.12.2015), «Папа Римський написав нову книгу» («Ранок», 11.01.2016), «Закуски до пива» («Ранок», 13.06.2016), «“Екватор ЧБ” Андрія Цаплієнка: м’яч на боці читача» («Новини», 22.02.2010), «На благодійному вечорі “Весна здорової дитини” Євген Гришковець пообіцяв заспівати разом із Ламою» («Новини», 05.03.2010), «Цаплієнко розповість про “Екватор”» («Новини», 23.03.2010), «Андрій Цаплієнко презентував “Екватор”» («Новини», 07.04.2010), «“Інтер” вирушає до Лівану на пошуки Ноєва Ковчега» («Новини», 30.04.2010), «26 жовтня – онлайн-конференція Андрія

Цаплієнка» («Новини», 22.10.2010), «Ольга Сумська: “Нічого героїчного в моєму готуванні немає, це нормальний стан для жінки”» («Новини», 22.03.2011), «Дивіться на “Інтері”: документальний фільм “У пошуках Ковчега”» («Новини», 29.06.2011), «Прем’єра на “Інтері”: “Свати біля плити” – смачно і з гумором!» («Новини», 13.03.2012), «Андрій Цаплієнко презентує нову книгу “P.O.W. Люди війни”» («Новини», 06.11.2012), «Андрій Цаплієнко про нову книгу “P.O.W. Люди війни”: “Писати куди більш цікаво, ніж знімати”» («Новини», 08.11.2012), «“Інтершкола” випустила нових телеведучих» («Новини», 04.04.2013), «Прем’єра документального проекту власного виробництва – “Олег Базилевич. Система футболу”» («Новини», 03.07.2013), «Неймовірні історії про Богдана Ступку, що лишилися поза кадром» («Новини», 26.07.2013), «Прем’єра! “Готуємо разом” з Андрієм Доманським та Андрієм Дромовим» («Новини», 02.09.2014), «Телеканал “Інтер” – проекти осені 2014» («Новини», 03.09.2014), «У День Визволення України від німецьких окупантів “Інтер” презентує унікальну книгу “Люди Перемоги”» («Новини», 28.10.2015), «Канал “Інтер” випустив книгу-фотоальбом “Люди Перемоги”» («Новини», 29.10.2015), «Антон Нікітін: Допомагати – це людський обов’язок» («Новини», 18.12.2015), «Програма “Готуємо разом” випустила книгу кращих рецептів проекту» («Новини», 24.02.2016), «День Перемоги на “Інтері”» («Новини», 05.05.2016), «Сьогодні у Києві з’явився новий пам’ятник – “Люди Перемоги”» («Новини», 07.05.2016), «“Люди Перемоги” зустріли 9 Травня» («Новини», 10.05.2016), «Герої книги “Люди Перемоги” взяли участь у мітингу-реквіємі» («Новини», 22.06.2016);

10) життя письменників, зокрема їх ювілеї (усього – 79): «Великий Богдан Ступка про великого Тараса Шевченка» («День народження країни», 24.08.2013), «Невідомі українці, що змінили історію» («Інтершкола», 26.05.2014), «Фагот вміє грати на фаготі?!» («Пороблено в Україні», 23.11.2010), «Життя після слави» («Про життя», 20.07.2012), «Іван Франко. Він єдиний з українських поетів, хто був висунутий на здобуття Нобелівської

премії» («Україна від А до Я», 12.08.2016), «Тарас Шевченко. З циклу “Великі українці”» («Документальні проекти», 18.08.2011), «Микола Амосов. З циклу “Великі українці”» («Документальні проекти», 19.08.2011), «Амосов: Сторіччя» («Документальні проекти», 10.12.2013), «Невідомий Кобзар на “Інтері”» («Документальні проекти», 05.03.2014), «Шевченко. 200 років самотності» («Документальні проекти», 09.03.2014), «Жванецький. Одіссея одесита» («Документальні проекти», 13.03.2014), «“50 років без Ахматової” – Документальний фільм» («Документальні проекти», 10.03.2016), «Документальні фільми “Інтера” стали номінантами “DetectiveFEST”» («Новини», 6.04.2009), «Соліст гурту “С.К.А.Й.” став героєм фінальної програми проекту “Все для мами” сезону 2013» («Новини», 27.12.2013), «Привітай країну з 200-річчям Кобзаря!» («Новини», 20.02.2014), «До 200-річчя з дня народження Тараса Шевченка “Інтер” зняв документальний фільм “Шевченко. 200 років самотності”» («Новини», 26.02.2014), «Україна готується вшанувати пам’ять Великого Кобзаря» («Новини», 07.03.2014), «Шевченко: від рабства до самотності» («Новини», 12.03.2014), «Телеканал “Інтер” створив першу інтерактивну карту об’єктів, присвячених Тарасу Шевченку» («Новини», 28.03.2014), «Видатний Ефім Шифрін» («Ранок», 27.12.2011), «Хто такий Чарльз Діккенс?» («Ранок», 07.02.2012), «День народження Пушкіна: перевтілення у генія» («Ранок», 06.06.2012), «Що українці знають про Маяковського?» («Ранок», 19.07.2012), «Кохання сторіччя: Василь Шукшин» («Ранок», 25.07.2012), «Шлях до Тараса Шевченка» («Ранок», 11.03.2013), «Пам’яті Бориса Васильєва» («Ранок», 12.03.2013), «Петро Мамонов: Хочеш змінити світ – почни з себе» («Ранок», 11.04.2013), «Народжені в СРСР: відомі космонавти» («Ранок», 19.12.2013), «Народжені в СРСР: Аркадій Хайт» («Ранок», 26.12.2013), «Одеський балагур Михайло Жванецький» («Ранок», 06.03.2014), «Прем’єра на Інтері: “Шевченко. 200 років самотності”» («Ранок», 07.03.2014), «“Жди меня, и я вернусь...” – писали солдати у листах до коханих» («Ранок», 07.05.2014), «Безсмертні твори Анатолія Поперечного» («Ранок», 20.05.2014), «Великі

жінки: Ольга Франко» («Ранок», 22.05.2014), «Жінки великих: кохана Антона Чехова» («Ранок», 04.07.2014), «Роль жінок у житті Гоголя» («Ранок», 05.06.2014), «Життєва історія: життя на межі можливостей» («Ранок», 13.06.2014), «Рідне село Сосниця Олександра Довженко» («Ранок», 03.09.2014), «Наш Київ: ахматовськими стежками» («Ранок», 20.10.2014), «Наш Київ: як столиця Пушкіна надихала» («Ранок», 09.12.2014), «Грабіжник-письменник Валеріо Віччеі» («Ранок», 30.01.2015), «Складна доля автора книги "В окопах Сталінграда"» («Ранок», 24.02.2015), «Пішов з життя письменник Валентин Распутін» («Ранок», 17.03.2015), «Напередодні помер відомий письменник та сатирик Аркадій Арканов» («Ранок», 23.03.2015), «Київський музей культурної спадщини» («Ранок», 17.04.2015), «У Києві загинув журналіст та історик Олесь Бузина» («Ранок», 20.04.2015), «Історія київської Пушкінській вулиці» («Ранок», 28.04.2015), «9-е травня – день народження барда Булата Окуджави» («Ранок», 08.05.2015), «Михайло Булгаков. 125 років з дня народження письменника» («Ранок», 16.05.2016), «Жінки великих. Історія кохання видатного письменника Івана Франка» («Ранок», 18.05.2015), «"Новини" зі всього світу: справжнє обличчя Шекспіра» («Ранок», 21.05.2015), «Поету Юрію Рибчинському виповнилося 70 років» («Ранок», 22.05.2015), «Невигадані історії: пророцтва Едгара Алана По» («Ранок», 22.06.2015), «Люди Перемоги: сержант танкових військ Броніслав Адамович» («Ранок», 06.07.2015), «Любовний трикутник Леоніда Утьосова» («Ранок», 09.07.2015), «Складне особисте життя Миколи Гоголя» («Ранок», 10.07.2015), «По слідах Ернеста Гемінґвея: улюблені місця письменника» («Ранок», 21.07.2015), «Наш Київ: весілля Івана Франка» («Ранок», 30.07.2015), «"Дідусеві" дитячої пісні Юрію Ентину виповнилося 80 років» («Ранок», 21.08.2015), «Валентин Гафт: майстер трагічних ролей» («Ранок», 02.09.2015), «Невідома Ліна Костенко» («Ранок», 10.09.2015), «Любов і пісні Михайла Таніча» («Ранок», 15.09.2015), «Таємниче кохання Михайла Коцюбинського» («Ранок», 17.09.2015), «Український видавець дитячої книги Іван Малкович» («Ранок», 22.09.2015), «Минуло 120 років з

дня народження Сергія Єсеніна» («Ранок», 05.10.2015), «Діти великих: дочка Марини Цвєтаєвої Аріадна Ефрон» («Ранок», 08.10.2015), «Життя Маргарет Мітчелл – автора книги “Віднесені вітром”» («Ранок», 09.11.2015), «Культпростір: Андрій Курков» («Ранок», 10.11.2015), «На батьківщині великого гумориста Остапа Вишні» («Ранок», 13.11.2015), «Анна Закревська – муза поета Тараса Шевченка» («Ранок», 20.11.2015), «Особисте життя поета Костянтина Симонова» («Ранок», 27.11.2015), «Літературний вечір на честь 100-річчя Костянтина Симонова» («Ранок», 30.11.2015), «Що пов’язує Оноре де Бальзака з Україною?» («Ранок», 17.12.2015), «Осип Мандельштам: 125 років з дня народження» («Ранок», 15.01.2016), «Льюїс Керролл: дивовижні факти життя письменника» («Ранок», 27.01.2016), «Невідомі сторінки з життя Павла Тичини» («Ранок», 27.01.2016), «Прем’єра на Інтері: “50 лет без Ахматовой!”» («Ранок», 04.03.2016), «Муза Тараса Шевченка» («Ранок», 09.03.2016), «Пам’яті Олеся Бузини: рік потому» («Ранок», 15.04.2016), «Про Маяковського – незвичний вечір на київському даху» («Ранок», 20.07.2016), «Секрети геніїв: фатальна любов Ганса Хрістіана Андерсена» («Ранок», 20.07.2016), «Маленькі радості Рея Бредберрі» («Ранок», 23.08.2016);

11) свята, пов’язані з книгою (усього – 4): «Дітям – казки, батькам – уроки дикції» *(до 23 квітня – Всесвітнього дня книги та авторського права)* («Новини», 26.04.2010), «Які книжки слід читати дітям?» *(до 2 квітня – День дитячої книги)* («Ранок», 02.04.2012), «Календар: Всеукраїнський день бібліотек» («Ранок», 30.09.2015), «Україна вражає: Пересопниця – батьківщина Євангеліє» («Ранок», 23.12.2015), «Цей день: Всесвітній день письменників» («Ранок», 03.03.2016);

12) згадування книги у зв’язку з її екранізацією (усього – 54): «Baker Street Шоу» («Інтершкола», 31.05.2011), «Дурман – Інтерфільмфест – 2016» («Інтерфільмфест», 02.06.2016), «Лебедина пісня Золотухіна у фільмі “Вій” 3D» («Ранок», 23.01.2014), «Не пропустіть: серіал “Купрін”» («Ранок», 10.06.2014), «Історію створення фільму “Калина красная”» («Ранок»,

18.03.2015), «Найвідоміші екранізації творів братів Стругацьких» («Ранок», 15.04.2015), «Зіркові новини: селфі під забороною» («Ранок», 23.04.2015), «Незабутній фільм “Собаче серце”» («Ранок», 15.05.2015), «Нові таємниці фільму “Інферно”» («Ранок», 29.05.2015), «65-й річниці визволення Ленінграда присвячується...» («Новини», 21.01.2009), «“І все-таки я кохаю”: історія нестримного кохання» («Новини», 25.02.2009), «Розгадка “Коду да Вінчі” поруч... на “Інтері”!» («Новини», 25.03.2009), «Трикутник кохання і слави у драмі “Осінні квіти” (екранізація роману Ірен Роздобудько “Увядшие цветы выбрасывают”)» («Новини», 28.04.2009), «Розгадка “Коду да Вінчі” поруч... на “Інтері”!» («Новини», 25.03.2009), «Ольга Олексій на зйомках серіалу “1941” бігала у легкій сорочці по морозу та стріляла зі справжнього карабіна» («Новини», 08.05.2009), «Увага! Слідство ведуть “Експерти”!» («Новини», 27.05.2009), «“Брати Карамазови” – прем’єра серіалу від Юрія Морозова та Федора Достоєвського» («Новини», 10.06.2009), «Обличчям до класики. На “Інтері” – культовий серіал за Достоєвським» («Новини», 08.07.2009), «“Війна і мир” – нова екранізація всесвітньо відомої епопеї на “Інтері”» («Новини», 29.07.2009), «“Два кольори пристрасті”: “Червоне та чорне” в наш час» («Новини», 05.08.2009), «Сім футів під килем! “Інтер” знімає “Червоні вітрила”» («Новини», 04.09.2009), «Заради “Червоних вітрил” у Ялті збудували “Кубу”» («Новини», 07.09.2009), «Як “Інтер” “переписує” Гріна» («Новини», 17.09.2009), «У “Червоних вітрилах” зіграла 5-річна донька Миколи Катеринчука – Софія-Ніколь» («Новини», 21.09.2009), «“Тарас Бульба” – грандіозна прем’єра на “Інтері”!» («Новини», 27.10.2009), «Іван Грозний проти митрополита Філіпа у гучному фільмі “Цар”» («Новини», 24.03.2010), «Богдан Ступка про фільм “Тарас Бульба”: “Я не зміг би вбити свого сина”» («Новини», 18.08.2010), «Квартирне питання Василя Ланового та Микити Висоцького у “Будинку на Озерній”. Прем’єра на “Інтері”!» («Новини», 08.09.2010), «Прем’єра! “Завжди говори завжди”. Новий сезон» («Новини», 03.11.2010), «Прем’єра на “Інтері”! Костянтин Крюков “На гачку” у Катерини Вілкової» («Новини», 10.08.2011),

«Життя Федора Достоєвського в однойменному фільмі на каналі “Інтер”» («Новини», 02.01.2012), «Оксана Забужко: Усі його герої в сумі це сам Достоєвський» («Новини», 13.01.2012), «Достоєвський: пристрасті генія. Повна версія мінісеріалу в ефірі “Інтера”» («Новини», 13.01.2012), «Прем’єра! “Інтер” розповість про те, що було “Одного разу в Ростові”» («Новини», 18.04.2012), «Прем’єра на “Інтері” – серіал “Німець”» («Новини», 13.06.2012), «Андрій Ільїн виконає “Реквієм для свідка”» («Новини», 04.07.2012), «Прем’єра! Мерзлікіна, Гуськова та Асмус охопив “Синдром дракона”» («Новини», 03.10.2012), «Телеканал “Інтер” покаже телевізійну прем’єру українського фільму “Іван Сила”» («Новини», 28.05.2013), «Прем’єра! Фільм “Громадянка начальниця” отримав багатосерійне продовження» («Новини», 10.07.2013), «“Інтер” розповість про життя “Шулера”» («Новини», 18.09.2013), «“ВІЙ 3D” – перший масштабний кінопроект телеканалу “Інтер”» («Новини», 22.01.2014), «Телеканал “Інтер” провів презентацію фільму “ВІЙ 3D”» («Новини», 29.01.2014), «Під час зйомок “ВІЙ 3D” режисер вибивав з акторів “усю дурь”» («Новини», 30.01.2014), «“Інтер” покаже телевізійну прем’єру фільму “ВІЙ”» («Новини», 05.03.2014), «На “Інтері” – прем’єра серіалу “Турецький транзит”» («Новини», 12.03.2014), «На “Інтері” – повторний показ телевізійної версії художнього фільму “ВІЙ”» («Новини», 19.03.2014), «Сценарист “Карткового будинку”: Я списував FU зі свого гіркого досвіду» («Новини», 28.04.2014), «“Купрін”: багатосерійний фільм за мотивами життя і творів класика російської літератури» («Новини», 04.06.2014), «На “Інтері” – знову прем’єра кіносеріалу! Стрілянина, погоні, любов і зрада у гостросюжетній драмі “Культ”» («Новини», 06.10.2015), «“Перша світова. Справа Принципа” – війна, яку потрібно закінчити» («Новини», 13.11.2014), «На “Інтері” – телевізійна версія художнього фільму “Вій”» («Новини», 18.02.2015), «Сімейна сага “Дім зразкового утримання” – прем’єра на “Інтері”!» («Новини», 09.09.2015), «Прем’єра телефільму “Капкан для Попелюшки” –

на “Інтері”!» («Новини», 05.01.2015), «На “Інтері” – телевізійна прем’єра української драми “Брати. Остання сповідь”» («Новини», 19.01.2016);

13) програма за книгою (усього – 19): «З ким спати дитині?» («Школа доктора Комаровського», 17.03.2010), «Доктор Комаровський відкрив на “Інтері” школу для батьків» («Новини», 24.02.2010), «Доктор Комаровський допоможе китайцям!» («Новини», 07.07.2010), «“Школа доктора Комаровського” запрошує на зйомки програм про “Невідкладну допомогу”» («Новини», 21.11.2013), «Прем’єра! У “Школі доктора Комаровського” починаються уроки “Невідкладної допомоги”» («Новини», 25.12.2013), «Проект “Готуємо разом” поділиться рецептами телеглядачів!» («Готуємо разом», 09.09.2014), «Прем’єрний випуск “Готуємо разом”: страви з кавуна та дині» («Готуємо разом», 15.09.2014), «Домашня консервація на зиму» («Готуємо разом», 22.09.2014), «Пожива для серця» («Готуємо разом», 30.09.2014), «Готуйте разом з нами» («Готуємо разом», 01.10.2014), «Такі поживні супи» («Готуємо разом», 07.10.2014), «День яйця» («Готуємо разом», 12.10.2014), «Хліб усьому голова» («Готуємо разом», 20.10.2014), «Диво-овоч – гарбуз» («Готуємо разом», 28.10.2014), «Субпродукти» («Готуємо разом», 04.11.2014), «Королева капуста» («Готуємо разом», 11.11.2014), «День подяки» («Готуємо разом», 16.01.2015), «Страви з цитрусових» («Готуємо разом», 24.01.2016), «Дитяче меню» («Готуємо разом», 30.05.2016);

14) письменник – гость студії (усього – 13): «Кличко vs Повєткін. 13 раунд» («Великий бокс», 11.10.2013), «Діти, що відстають у розумовому розвитку: приречені?» («Всі свої», 22.03.2011), «Володимир Гришко: Моя смажена картопля – це просто симфонія!» («Смачна ліга», 04.05.2011), «Зіркові війни: Команда знаменитих одеситів» («Що? Де? Коли? Зіркові війни», 05.03.2012), «Кухня холостяка. Яєчний омлет-рулет із сиром» («Ранок», 22.04.2015), «Ненормативна лексика» («Розбір польотів», 15.12.2010), «Зіркові письменники» («Розбір польотів», 10.04.2011), «“Інтер” представляє зіркове журі “Шоу № 1”» («Новини», 06.09.2011), «Андрій

Доманський: “Гумор – це гімнастика для мозку”» («Новини», 29.02.2012), «На “Інтері” починається “Битва композиторів”» («Новини», 25.07.2012), «Визволення Києва: переможців не судять? (ч. 3)» («Шустер Live», 03.11.2013), «Надії Києва. Вимоги Брюселя. Тиск Москви (ч. 2)» («Шустер Live», 03.11.2013), «70 років визволення Києва. Яку правду поховали у багряних водах Дніпра? (ч. 1)» («Шустер Live», 03.11.2013);

15) цитування письменників (усього – 4): «Як знайти спільну мову з батьками коханого?» («Ранок», 26.01.2012), «Яким повинен бути якісний домашній рушник?» («Ранок», 27.01.2012), «Як назавжди кинути курити?» («Ранок», 05.03.2012), «Харків: сьогодні і 70 років тому» («Ранок», 09.05.2015);

16) доля творів і літературних героїв (усього – 18): «“Черемшина”: історія створення пісні» («День народження країни», 24.08.2013), «Солдати-журавлі» («Жди меня», 23.06.2014), «“Стожари”. Ярослава» («Живи в Україні», 27.08.2013), «Головна пісня України про маму» («Місце зустрічі», 06.10.2014), «Дві Катюші, не рахуючи бойової установки» («Новини», 05.05.2014), «Знаменитий персонаж Конан Дойля» («Ранок», 03.10.2012), «Українська пісня: “Стожари”» («Ранок», 31.07.2014), «Українська пісня: “Черемшина”» («Ранок», 06.08.2014), «Українська пісня: “Два кольори”» («Ранок», 01.09.2014), «Українська пісня, що народилася в Парижі» («Ранок», 07.10.2014), «“Я спросил у ясеня” під акомпанемент скрипки» («Ранок», 18.10.2014), «“Стосується кожного” розповість, як створюються справжні хіти» («Ранок», 25.12.2014), «Історія створення пісні “Два кольори”» («Ранок», 02.02.2015), «Присвята матері – “Пісня про рушник”» («Ранок», 05.02.2015), «Українська пісня. Історія створення шедевру – “Два кольори”» («Ранок», 18.05.2015), «Наш Київ: Ярослав Гашек» («Ранок», 19.03.2015), «Цікаві факти створення детективу “Візит до мінотавра”» («Ранок», 31.03.2015), «Книжковий герой Незнайко народився в Києві» («Ранок», 24.03.2015).

У контексті нашого дослідження варто особливо відзначити такі проекти телеканалу «Інтер», які пов’язані з формуванням культури читання українців:

– телеканал «Інтер» є генеральним медіапартнером Міжнародного літературного конкурсу романів, п’єс, кіносценаріїв, пісенної лірики та творів для дітей «Коронація слова» з 2013 р.;

– екранізація художніх творів, зокрема «Червоних вітрил» Олександра Гріна (2009 р.);

– підготовка документальних стрічок, присвячених життю та творчості письменників та поетів: «Микола Гоголь. Самоспалення» (2009 р.) до 200 років з дня народження Миколи Васильовича Гоголя, автор стрічки – спеціальний кореспондент «Подробиць тижня» Юрій Сидоренко, режисер – Руслан Гончаров, оператор – Сергій Килимник; «Шевченко: від рабства до самотності» до 200-річчя поета (2014 р.), де розгадати секрети його особистості взялися психологи, кримінологи, графологи, котрі вивчали наближену до оригіналу посмертну маску поета, його автопортрети, записки; про письменника-сатирика «Жванецький. Одіссея одесита» до його 80-річчя (2014 р.);

– «Світ Шевченка» (2014 р.) – інтерактивна карта об’єктів, присвячених Тарасу Шевченку. На ній відмічено 1060 пам’ятників Кобзареві, міста, села, вулиці, музеї, навчальні заклади, театри, названі на його честь. Ці об’єкти розташовані у 32 країнах на різних континентах;

– ведучі різних проектів телеканалу прочитали свої улюблені вірші про кохання – спочатку відеоролики з’явилися в соцмережах, згодом ідея набула продовження в ефірі – в міжпрограмних промо-блоках телеканалу (2014 р.). Першим в ефір вийшов ролик Романа Кадємиіна: у день 120-річчя з дня народження Сергія Єсеніна ведучий читає вірш поета «Заметался пожар голубой»; потім Анастасія Даугулє читає вірш Ліни Костенко «Нічого такого не сталося» і Роберта Рождественського «Мы совпали». В ефірі телеканалу

«Інтер» глядачі побачили Жанну Тихонову, Анатолія Бондаренка, Ірину Юсупову, Андрія Доманського, які читають вірші про кохання;

– створення аудіоверсії третього збірника благочинного проекту «Казки, що виховують» (2015 р.), яка озвучена голосами Анастасії Даугуле, Андрія Доманського, Андрія Данилевича, Романа Кадеміна, Ірини Юсупової, Жанни Тихонової, Анатолія Бондаренка, а також головного редактора каналу Антона Нікітіна, промо-директора «Інтера» Олексія Пасічника й «голосу каналу» Кирила Микитенка. Соціальна акція була створена для допомоги дітям з відділення токсикології НДСБ «ОХМАТДЕТ», що страждають від ниркової хвороби. До третьої книги увішли відібрані організаторами разом з психологами й педагогами твори, які надаватимуть дитині впевненості в завтрашньому дні;

– великий концерт до 25-річчя України «Україна від А до Я» (2016 р.), під час якого пісні чергуються з розповіддю про видатних співвітчизників, тих людей і події, що сформували нашу країну, зокрема про таких письменників і поетів, як: Михайло Булгаков, Тарас Шевченко, Іван Франко;

– благодійний фонд «Інтер – дітям» спільно з Київським будинком книги почав соціальну ініціативу «Добрі книги» (2016 р.). Організатори благодійного проекту пропонують усім об’єднатися для доброї справи – збору книжок для вихованців дитячих будинків;

– рубрика «Культпростір» у програмі «Ранок» (співзасновники рубрики: Юрій Комельков, Андрій Голубєв, 2015 р.), героями якої вже стали такі відомі постаті, як: письменники зі світовим ім’ям Ліна Костенко та Андрій Курков, письменник, видавець і бізнесмен Іван Малкович, ілюстратор Владислав Єрко, майстер мультиплікації, який, зокрема, й ілюструє дитячі книги, Давид Черкаський.

Щодо найбагатших та найуспішніших письменників України, за версією сайту «Вести», то в ефірі телеканалу «Інтер» можна знайти лише поодинокі згадування їх імен, та й то не всіх і здебільшого не у зв’язку з виходом у світ їх творів, а саме:

– *Андрій Кокотюха.* Андрій Кокотюха є засновником власної премії «Золотий Пістоль» за найкращий гостросюжетний роман (детективний, пригодницький, авантюрний, трилер, хорор) у межах Міжнародного літературного конкурсу романів, п’єс, кіносценаріїв, пісенної лірики та творів для дітей «Коронація слова» (2013 р.) [138];

– *Ірен Роздобудьмо.* Ірен Роздобудько згадується у зв’язку з екранізація її роману «Увядшие цветы выбрасывают» (2009 р.) [329], а у 2015 р. – у зв’язку з прем’єрою на «Інтері» художнього фільму Олеся Саніна «Поводир», оскільки Ірен Роздобудько є одним із сценаристів [67];

– *Лада Лузіна.* Її глядачі мали змогу побачити в грі «Що? Де? Коли? Зіркові війни» (2012 р.): проти телеглядачів зіграла команда відомих жінок, серед яких Лада Лузіна [129]. У програмі «Розбір польотів» на тему «Зіркові письменники» (2011 р.) вона дискутує щодо видання книжок відомими людьми [98], у програмі на тему «Наталія Могілевська» (2012 р.) – як подруга розповіла про відому співачку, яка, зокрема є прототипом її героїні співачки Наталі Могільової, в іншій книзі Лада Лузіна ділиться історією своїх стосунків з трьома подругами, у тому числі з Наталією Могілевською [191];

– *Ірена Карпа.* У програмі «Школа доктора Комаровського» (2011 р.) ставить запитання щодо щеплень [112]. У сюжеті програми «Ранок» Ірена Карпа розповідає про результати експедиції з метою дослідження щодо якості води (2012 р.) [71];

– *Софія Андрухович.* На телеканалі «Інтер» 24.01.2015 відбулася телевізійна прем’єра пригодницького мультфільму «Бабай» («Укранімафільм»). Українські діалоги для мультфільму прописувала письменниця Софія Андрухович, додавши мові особливої автентичності [247].

Як бачимо, відомі автори недостатньо представлені в ефірі телеканалу. Звісно, талановитих авторів мають знати передусім за їх текстами, а не в обличчя, проте, на нашу думку, формувати інтерес до їх творчості потрібно в

тому числі й за допомогою соціально-комунікаційних технологій, використовуючи весь арсенал існуючих засобів, зокрема телебачення.

Отже, як бачимо, книжкова тематика зачіпається здебільшого в програмах «Новини» та «Ранок». Переважають сюжети, пов'язані з екранізацією художніх творів та життям і творчістю відомих письменників та поетів. Незаперечним здобутком телеканалу є документальні проекти, зокрема, присвячені Тарасу Шевченку, Миколі Гоголю, Михайлу Жванецькому та ін. Загалом телеканал «Інтер» робить своїми проектами суттєвий внесок у формування культури читання українців: є генеральним медіапартнером Міжнародного літературного конкурсу романів, п'єс, кіносценаріїв, пісенної лірики та творів для дітей «Коронація слова»; почав соціальну ініціативу «Добрі книги» – збір книжок для вихованців дитячих будинків; створив інтерактивну карту об'єктів, присвячених Тарасу Шевченку; записав аудіоверсію третього збірника благочинного проекту «Казки, що виховують»; організував концерт до 25-річчя України «Україна від А до Я», під час якого пісні чергувалися з розповіддю про видатних співвітчизників, зокрема письменників і поетів; знімає документальні стрічки, присвячені життю та творчості письменників та поетів; здійснює екранізацію художніх творів; ведучі різних проектів телеканалу прочитали свої улюблені вірші про кохання, демонструючи позитивний приклад для наслідування; рубрика «Культпростір» у програмі «Ранок» розповідає про відомі постаті, у тому числі у світі літератури.

Найбільш успішні фінансово українські автори не згадуються в ефірі телеканалу. «Інтер» активно просуває видання, ініціатором яких є телеканал загалом або окремі журналісти. Так, фотоальбом «Люди перемоги» фігурує в різних програмах та різних новинних сюжетах; розповідається про презентацію «Екватора» Андрія Цаплієнка; проект «Готуємо разом», по суті, є процесом написання кулінарної книги разом з телеглядачами, у кожній програмі ми чуємо про цю книгу, у випусках новин – повідомлення про презентацію друкованого видання; «Школа доктора Комаровського» сприяє

формуванню інтересу до книжок відомого лікаря, які містять безцінні поради батькам.

Якщо раніше говорили про те, що телебачення перемогло книгу в боротьбі за аудиторію, то на сьогодні є праці, у яких відзначено, що видання книги телеведучим є «додатковим ресурсом для формування аудиторії, привернення її уваги тощо» [29]. Тож і телебачення, і книга мусять працювати на підвищення рівня культури в державі разом.

На наш погляд, телеканалу варто приділяти більше уваги дитячому читанню та здобуткам українських письменників і поетів за кордоном, адже їм є чим пишатися, проте більшість українців про це майже нічого не знає.

«1+1»

На офіційному сайті телеканалу «1+1», який виходить в ефір з вересня 1995 р., зазначено, що він є «каналом яскравих героїв з великою кількістю оригінального розважального і публіцистичного контенту, а також найсильнішою в країні службою новин. Частка 1+1 в 2015 р. в середньому склала 11,6% глядачів віком від 18 до 54 років всієї України (ЦА каналу), рейтинг 1,85%. Канал є лідером як у прайм-таймі (19:00–23:00), так і за середньодобовою часткою. ... Генеральним директором каналу 1+1 є Олександр Ткаченко. Із моменту заснування й до сьогоднішній день 1+1 – це канал-новатор, який постійно впроваджує найсучасніші технології, адаптує найуспішніші міжнародні формати, транслює найкращі серіали та фільми» [258].

Контент телеканалу «1+1» за 2009 р. – 20.08.2016 для аналізу відібрано шляхом пошуку за ключовими словами «книга», «читання книги», «поет», «письменник», відсіяно повтори (однакові результати пошуку за різними ключовими словами) та інші «шуми» (фразеологізм зі словом книга тощо). Усього відібрано 25 сюжетів. Одержані результати дали змогу зробити певні висновки щодо особливостей формування культури читання книги загалом та української зокрема. На телеканалі «1+1» немає постійних програм, спеціально присвячених книзі. Проте можна виявити низку матеріалів, які

прямо або побічно спрямовані на формування культури читання книги. Їх можна поділити за змістом таким чином:

1) ситуація з виданням книг і читанням в Україні (усього – 1): «Юлія Бориско назвала улюблені книги й розповіла, що читають її діти» (у матеріалі порушено багато проблем: вибір книжок для дітей, сучасна українська дитяча література**,** дитячі книжки на актуальній поличці в родині, що брати для дітей у дорогу, як зробити так, щоб інформація про дитячі книжки потрапляла в ефіри**)** («Сніданок з 1+1», 09.12.2015);

2) поради, що читати (усього – 2): «Що радить читати ведуча ТСН Лідія Таран» (Микола Гоголь: «Ніс», «Шинель», «Вечори на хуторі...», «Тарас Бульба», «Мертві душі»; Павло Загребельний: «Спека», «Диво», «Євпраксія»; Олександр Довженко «Зачарована Десна»; Сергій Жадан: поезії та роман «Ворошиловград»; Юрій Іздрик: вірші, молитва «Коли вже довкола пахне війною... Говори зі мною») («Сніданок з 1+1», 30.10.2015), «Що почитати на вихідних: улюблені книжки Валентини Хамайко» (Оксана Забужко «Музей покинутих секретів**»,** Марія Матіос «Солодка Даруся**»,** Ірина Цілик «Червоні на чорному сліди», «Гастрономическая энциклопедия Larousse_Gastronomique», Астрід Ліндгрен «Книжка про Лотту з Бешкетної вулиці», Антон Сіяник «Івасик Телесюк», Василь Шкляр «Чорний Ворон», Оскай Уайльд «Портрет Доріана Грея»**,** Анатолій Некрасов «Материнская Любовь»**)** («Сніданок. Вихідний», 18.06.2016);

3) книжкові виставки та ярмарки (усього – 8): «У Києві стартував ІІІ Міжнародний фестиваль “Книжковий Арсенал”» («Сніданок з 1+1», 25.04.2013), «Літературний вихід ведучих “1+1” в межах відкриття фестивалю “Книжковий Арсенал”» («Сніданок з 1+1», 09.04.2014), «Сенічкін вирушає на львівський Форум видавців презентувати ідею та обкладинку своєї книги» (про майбутнє видання книжки рецептів вітамінних сніданків) («Сніданок з 1+1», 11.09.2014), «Книга «Війна очима ТСН» стала учасником арт-проекту» (про експозицію виставки «Коефіцієнт Незалежності», учасником якої стала автор книги «Війна очима ТСН» кореспондент 1+1

Ольга Кашпор) («Сніданок з 1+1», 26.08.2015), «Сенічкін вирушає у Львів на Форум видавців» (для презентації своєї книжки «Сніданки для дітей») («Сніданок з 1+1», 08.09.2015), «Книга “Війна очима ТСН” була представлена в Нью-Йорку» (про презентацію В Нью-Йорку англомовної версії книги «Війна очима ТСН» («War. Journalism from the front line») у межах фото-проекту «Ukraine 24. War and Peace») «Сніданок з 1+1», 09.10.2015), «Книжный арсенал, книги, выставка, Автограф-сессии, лекции, мастер-классы» («Сніданок з 1+1», 19 сезон), «Сьогодні у столиці відкривається Книжковий арсенал» («Сніданок з 1+1, 19 сезон);

4) зірковий приклад (усього – 2): «Олімпійські ігри 2016: Які книги надихають чемпіонку світу з художньої гімнастики Ганну Різатдінову» (Джонатан Кот «Поруч з Джоном і Йоко», Усейн Болт «Швидше за блискавку», Ян Гальперін «Без маски. Майкл Джексон», Оскар Уайльд «Портрет Доріана Грея», Дейл Карнегі «Як здобувати друзів і впливати на людей», Нік Вуйчич «Життя без кордонів») («Сніданок з 1+1», 01.08.2016), «7 найкращих книг за версією тренера Голос країни 6 Потапа» (Едгар По «Провалля і маятник», Сьюзан Колінз «Голодні ігри», Роберт Пірсіг «Дзен і мистецтво догляду за мотоциклом», Іцхак Пінтосевич «Впливай! 7 заповідей лідера», Венді Сузукі «Дивна дівчинка, яка закохалась у мозок», Ден Браун «Інферно», пісні та вірші Володимира Висоцького) («Сніданок з 1+1», 05.08.2016);

5) спосіб читання, використання книги та поводження з нею, культура читання (усього – 1): «5 правил догляду за книгами на відкритих полицях» («Сніданок з 1+1», 21.05.2016);

6) підготовка та вихід у світ нової книги (усього – 8): «Руслан Сенічкін розповів, коли вийде його кулінарна книга» («Сніданок з 1+1», 21.10.2014), «Додатковий тираж книги «94 дні. Євромайдан очима ТСН» вже у книгарнях» («Сніданок з 1+1», 04.03.2015), «Нова книга Гаррі Поттер і прокляте дитя вийде на продаж вже влітку» («Сніданок з 1+1», 11.02.2016), «Нова книга про Гаррі Поттера з’явиться вже влітку» («Сніданок з 1+1»,

11.02.2016), «В Епіцентрі пройшла презентація книги «Сніданки в саду» Руслана Сенічкіна та Наталії Підлісної» («Сніданок з 1+1», 19 сезон), «Сенічкін і Підлісна презентують книжку “Сніданки в саду”» («Сніданок з 1+1», 23.04.2016), «Сенічкін і Підлісна презентували книжку “Сніданки в саду”» («Сніданок з 1+1», 25.04.2016), «Валентина Хамайко прийняла виклик Руслана Сенічкіна» (ведуча «1+1» готує нову кулінарну книжку) («Сніданок. Вихідний», 26.05.2016),

7) життя письменників, зокрема їх ювілеї (усього – 2): «Напередодні в Києві провели панахиду за українською поетесою Оленою Телігою» («ТСН», 22.02.2016), «День народження Шевченка: Женя Лебедин і Єва Коцюба зворушили улюбленими уривками із творів поета» («Дитяче шоу», 09.03.2016);

8) доля твору (усього – 1): «Роману “Віднесені вітром” виповнилося 80 років» («Сніданок з 1+1», 30.06.2016).

В ефірі телеканалу «1+1» можна знайти також лише поодинокі згадування імен найбагатших та найуспішніших письменників України, за версією сайту «Вести», а саме:

– у межах проекту «Мінкульт» Василь Шкляр представив свій новий роман «Чорне сонце», окреслив тенденції українського літературного процесу та розказав про зміни в своєму житті у зв’язку з Революцією гідності та війною [58]; Любко Дереш розповів про новий кінопроект, цензурування літератури та вільний культурний розвиток [59];

– у межах «Сніданку з 1+1» Лада Лузіна (письменниця, журналіст, драматург та театральний критик, що захоплюється містикою та знається на прикметах, звичаях, обрядах і ритуалах) розповіла про різні ритуали під час літнього сонцестояння (21 червня) [156], весняного рівнодення [153], день Симона Зилота (23 травня) [230], про ворожіння в ніч на Водохреще [154];

– в студії «Підпільної імперії» з Андрієм Алфьоровим исьменниця та співачка Ірена Карпа обговорювала фільм сербського режисера Еміра

Кустурици «Заповіт», відзначивши, що читача, глядача та слухача треба виховувати [109].

Отже, як бачимо, книжкова тематика зачіпається здебільшого в програмах «Сніданок з 1+1». Переважають сюжети, пов'язані з виходом у світ нових книг та книжковими виставками.

У Запоріжжі працює декілька телеканалів: «TV5», «Алекс», «Запроріжжя», «ТВ-Голд».

«TV5»

Телекомпанія «TV5» створена 09.101992, а 02.01.1994 в эфір уперше вийшли передачі ЗНТРК «ТВ-5». З того часу вона зберігає лідерські позиції на телевізійному ринку Запорізького регіону. Сукупна аудиторія телеканалу – понад 2,5 млн осіб. У 2012 р. телекомпанія набула статусу регіонального мовлення. У 2014–2015 рр. було здійснено технічне переоснащення й здійснено перехід на повну цифрову сучасну систему телевиробництва. У 2015 р. на телекомпанії здійснено ребрендинг. До складу ЗНТРК «ТВ-5» входять телеканал «TV5» та «ТВ-5 Спорт». Генеральний директор ЗНТРК «ТВ-5» – Максим Онопрієнко [200].

Контент телеканалу «TV5» за 2012 р. – 20.08.2016 для аналізу відібрано шляхом пошуку за ключовими словами «книга», «читання книги», «поет», «письменник», відсіяно повтори (однакові результати пошуку за різними ключовими словами). Одержані результати надали змогу зробити певні висновки щодо особливостей формування культури читання книги загалом та української зокрема. На телеканалі «TV5» немає програм, присвячених книзі. Проте можна виявити низку матеріалів, які прямо або побічно спрямовані на формування культури читання книги, – усього 14. Їх можна поділити за змістом таким чином:

1) заходи з популяризації читання (усього – 1): «В Запорожье стартовал новый проект "Открытая библиотека"» (14.06.2016);

2) поради, що читати (усього – 3): «Запорожцам расскажут о лучших книгах за последнее десятилетие» (15.06.2016); «Запорожцев приглашают

поговорить об одной из лучших книг XX века» (15.06.2016); «Что читать ребенку на летних каникулах» (13.07.2016);

3) літературні та видавничі нагороди (усього – 1): «Запорожанка выиграла престижный всеукраинский писательский конкурс» (23.06.2016);

4) зустріч з автором (усього – 2): «В Запорожье едет скандальная исполнительница» (19.05.2015); «Фестиваль “З країни в Україну” из Запорожья приехал в курортный Бердянск» (28.07.2016);

5) підготовка та вихід у світ нової книги (усього – 4): «В Запорожье вышла книга о последнем романе Высоцкого» (05.08.2014); «Известная журналистка презентовала в Запорожье книгу о Майдане» (20.03.2015); «Итоги 30 апреля в Запорожье: новая книга Забужко,визит министра спорта, и окончание трехдневных мучений жителей Бабурки» (30.04.2015);

6) життя письменників, зокрема їх ювілеї (усього – 3): «По следам Тараса Шевченко в Запорожье» (10.03.2015); «Умер историк, написавший лучший учебник по истории Украины» (26.07.2016); «В Запорожской научной библиотеке прошел вечер посвященный драматургу Бернарда Шоу» (27.07.2016);

7) доля творів і літературних героїв (усього – 1): «Сегодня украинский гимн отмечает 150 летний юбилей» (10.03.2015).

В ефірі телеканалу є програми, які мають потенціал, зокрема, формування культури читання, а саме: «Ранок з TV5», «Лінія успіху», «Розмова», «Іду на ти».

«Ранок з TV5» – перше ранкове шоу регіону й один з найбільш рейтингових проектів телеканалу. Згідно з рейтингами, програма впевнено конкурує з аналогічними шоу національних телеканалів. «Ранок з TV5» має багато актуальних рубрик. У 2015 р. проект установив національний рекорд України за найбільш тривале ранкове шоу – 26 годин у прямому ефірі. Проте книжкову тематику ми можемо відзначити тільки в ефірі від 13.10.2014, коли до студії завітав запорізький письменник і музикант Валентин Терлецький. Ведуча розпочала закликом знайомитися з хорошими книжками.

«Розмова» – інформаційно-розважальна програма. Ставити запитання гостям студії та висловлювати свою думку всі охочі можуть у соціальних мережах. Знов-таки в гостях музикант Валентин Терлецький. Він розповідає про літературу і новий роман, але вже 03.03.2016.

«Іду на ти» – це відверта розмова ведучої Неоніли Антонової з публічними особами України та світу. Серед цих осіб були й автори книг.

Так у програмі від 23.09.2015 гостем студії була відомий політичний журналіст, шеф-редактор великого-інтернет-видання LB.ua Соня Кошкіна. Вона, зокрема, коментуючи, як з'явилася її книга, присвячена Майдану, зазначила, що було багато ексклюзивного матеріалу, що в потребував втілення в книзі. На думку Соні Кашкіної, вона ще молода, але згодом, можливо, прийде до художньої літератури: вплив влади на людину – ідея для майбутньої книги.

У програмі від 13.04.2016 гость студії – радянський і російський поет, композитор, драматург, сценарист, бард, учасник дисидентського руху в СРСР, лауреат літературних і музичних премій Юлій Кім. Він висловлює свої міркування щодо свободи думки в сучасній Росії, задує творчість Оноре де Бальзака, який сприяв розвитку демократії в своїй країні, коментує книгу Владимири Уборевич «14 листів Олені Сергіївні Булгаковій».

Отже, як бачимо, книжкова тематика мало представлена в ефірі телеканалу. Проте, на наш погляд, українські автори, запорізькі видавництва та книгарні мають налагодити співпрацю з телеканалом, як це роблять представники інших галузей. А редакціям програм серйозно замислитися над тим, кого з письменників, поетів, працівників бібліотек, книгарень тощо вони можуть запросити до своєї студії, і робити це частіше.

«Алекс»

На офіційному сайті ТРК «Алекс» зазначено, що вона працює в ефірі Запоріжжя та Запорізької області з 1995 р., дивитися її програми можуть також мешканці Марганця, Нікополя та Томаківки Дніпропетровської області, прилеглих до них населених пунктів Дніпропетровської та Донецької

областей. Охоплення аудиторії – 1,5 млн осіб. Він має чітку соціальну спрямованість, виробляє щоденні новини в прямому ефірі, використовує міні-ПТС для проведення прямих включень з міста, постійно використовує систему інтерактивного голосування для проведення опитувань громадської думки в прямому ефірі. Телеканал укомплектований професійними кадрами та сучасною технікою, що забезпечує якість пропонованої інформаційної та рекламної продукції, і що дуже важливо – високий рейтинг [4].

Телеканал є найбільшим у регіоні виробником авторських програм. У межах нашого дослідження найбільший інтерес становлять, програма новин «Алекс-інформ», «Культпросвіт» та «Нова Літера».

Телепроект «Культпросвіт» телеканалу «Алекс» – це цикл документальних передач про культуру, ексклюзивні інтерв'ю з відомими людьми та просто дивовижні історії творчих досягнень. Прем'єри програм – щосуботи, повтори – щовівторка, щосереди, щоп'ятниці.

Програма «Нова Літера» представляє рецензії на найяскравіші книжкові новинки; інтерв'ю з усесвітньо відоміми майстрами пера; думки про книги непересічних чітачів, чиї особини відомі всім запоріжцям; свіжі новини літературного життя; безпосередні вислови юних чітачів про дитячі книги; репортажі з резонансних літподій всеукраїнського масштабу. Прем'єри програм – щосуботи, повтори – щосереди.

Контент телеканалу «Алекс» за 2012 р. – 20.08.2016 для аналізу відібрано шляхом пошуку за ключовими словами «книга», «читання книги», «поет», «письменник», відсіяно повтори (однакові результати пошуку за різними ключовими словами). Низку матеріалів у випусках новин «Апекс-інформ» та «Новини Запоріжжя», які прямо або побічно спрямовані на формування культури читання книги, можна поділити за змістом таким чином:

1) ситуація з виданням книг і читанням в Україні (усього – 5): «"Українська книга" приїхала до Краматорська» (07.08.2015); «Уряд виділив 40 мільйонів на "Українську книгу"» (уряд усе ж виділив на реалізацію

Програми «Українська книга» понад 40 млн грн) (30.10.2015); «Експертна рада склала перелік книг для видання бюджетним коштом» (19.02.2016); «“Українська книга” випустила вже шість видань шрифтом Брайля» (16.01.2016); «У Краматорську з’явиться перша українська книгарня» (24.07.2016);

2) заходи з популяризації читання, зокрема в бібліотеках (усього – 5): «Книга раритет» (09.01.2014); «Запорожский вектор» (про подарунки від ГО «Запорізький Вектор» бібліотеці Запорізького національного університету до Всесвітнього дня науки) (16.05.2014); «Від спеки до бібліотеки» (10.06.2015); «Запорожские библиотекари показали студентам уникальные книги» (17.02.2015); «В Запорожье появится позитивная библиотека» (25.11.2015);

3) книжкові виставки та ярмарки (усього – 9): «В областной библиотеке Горького открыли выставку новых немецких изданий детской литературы, полученных от института Гёте» (01.12.2014); «Запорожские библиотекари показали студентам уникальные книги» (07.02.2015); «На книжной ярмарке в Запорожье православные собрали более 5000 грн в помощь больным детям» (03.03.2015); «Британський нейрохірург на Форумі видавців: Люблю вашу шалену Україну» (10.09.2015); «У Львові на Форумі видавців вручили премії за найкращі книги» (11.09.2015); «В рамках книжной толоки в Запорожье состоялась презентация сборника стихов запорожского поэта Александра Медко “Хора”» (20.10.2015); «Запорожцам напомнили, какой ценой доставалась независимость» (про книжкову виставку «Скарані за любов до України») (18.11.2015); «Книга Савченко стане подією на міжнародній виставці у Києві» (27.11.2015); «Літературні події квітня у Києві: МЕДВІН, “Книжковий Арсенал”, Алексієвич, Жадан, Андрухович» (02.04.2016);

4) літературні та видавничі нагороди (усього – 6): «“Тарас Шевченко – выдающийся географ”: для запорожских школьников провели конкурс мультимедийных проектов» (13.03.2015); «Нобелевскую премию по литературе получила белорусская писательница украинского

происхождения» (08.10.2015); «ВВС Україна оголосила претендентів на Книгу року-2015» (07.12.2015); «У ВВС Україна назвали номінантів на Книгу року-2015. Короткі списки» (07.12.2015); «Оголошені переможці всеукраїнського конкурсу “Краща книга України”» (11.12.2015); «Український літературний 2015-й: що писали, читали, видавали та нагороджували» (13.01.2016);

5) зустріч з автором (усього – 1): «В Запорожье приедет Сергей Жадан» (01.04.2015);

6) спосіб читання, використання книги та поводження з нею, культура читання (усього – 2): «Книга – найкращий дарунок: чиновників привітали цитатником Путіна» (російські чиновники отримали на Новий рік від адміністрації Кремля збірник цитат президента Володимира Путіна «Слова, які змінюють світ. Ключові цитати Володимира Путіна» (28.12.2015); «Цитатник Пу» (29.12.2015);

7) підготовка та вихід у світ нової книги (усього – 34): «Книга Митков» (19.09.2012); «Учебник налоговой» (Министерство доходов и сборов презентовало новый учебник для девятых классов общеобразовательных школ) (21.09.2013); «Книга про Васильевку» (25.03.2014); «Книга Марины Брацыло» (про сьому збірку поетеси напередодні річниці її смерті) (18.06.2014); «Книга о талантливых детях» (03.07.2014); «Сказка о химии – запорожский вариант» (про презентацію книжки, яка в ігровій формі знайомить юного читача з хімією) (26.11.2014); «Супруненко книга» (03.12.2014); «30.01.2015. Книга Турченко» (02.02.2015); «В Запорожье обсудили книгу профессора Турченко о Новороссии» (20.02.2015); «В Запорожье – “Однажды случилась любовь”» (02.07.2015); «Адвокат Савченко розповів, як писалася її книга» (07.08.2015); «Мой отец – Леонид Жаботинский» (04.09.2015); «Книга Надії Савченко за тиждень буде в продажу – адвокат» (04.09.2015); «“Анексія: острів Крим” – книга свідчень про російську агресію в Україні» (04.09.2015); «В Запорожье состоялась презентация книги о заслуженных жителях города» (23.09.2015); «Почетные

граждане города Запорожья. Биографические очерки» (24.09.2015); «Скоро в Львові з'явиться перша українська розмальовка для дорослих» («Я люблю Україну» харківської художниці Олесі Вакуленко) (28.10.2015); «Редакторы газеты "День" презентовали в Запорожье книжную трилогию» (20.11.2015); «"Красная книга" в Запорожье» (про збірку віршів Дмитра Лазуткіна)» (10.12.2015); «"Красная книга" в Запорожье» (11.12.2015); «Свою новую книгу презентовал запорожский путешественник Владимир Супруненко» (25.12.2015); «Запорожский поэт Игорь Корсар презентовал свое творчество» (14.01.2016); «В Ізраїлі презентували книгу про євреїв – вихідців з України» (21.01.2016); «В Запорожье с презентацией своей новой книги побывал поэт Лесь Белей» (16.02.2016); «У травні буде видано останню книгу Умберто Еко» (22.02.2016); «42 дня обороны аэропорта "Донецк" – одно из главных военных событий на востоке Украины» (26.02.2016); «Запорожская писательница презентовала новую книгу» (15.03.2016); «"Четверта республіка" Бориса Ложкіна» (20.03.2016); «В Одесі відбулася презентація історичного дослідження "Українська традиція" (у рамках XVII Всеукраїнської виставки-форуму "Українська книга на Одещині")» (23.05.2016); «"Розетка": суперкнига "Магічне прибирання" допоможе привести в порядок життя» (23.05.2016); «В Запорожье расскажут про "Дом, где не работает санузел"» (про збірку Євгенії Чуприни) (29.06.2016); «"Хроника гибридной войны" презентована в Запорожье: об эффективности армии – сухим языком фактов» (29.06.2016); «Станіслав Стеценко, письменник, автор роману "Війни художників"» (08.08.2016); «Савченко перекладає свою книгу російською: Хай і росіяни почитають» (11.11.2015);

8) життя письменників, зокрема їх ювілеї (усього – 1): «Не смотря на инвалидность, запорожанка сохраняет силу духа и пишет стихи ногами» (17.08.2015);

9) свята, пов'язані з книгою (усього – 2): «В Запорожье дети продолжают интересоваться литературой» (до Всесвітнього дня бібліотек)

(29.09.2015); «6 червня. Цей день в історії» (про свято «Блумсдей») (16.06.2015);

10) події в книжковій справі за кордоном (усього – 2): «Червак: Для Москви навіть українська релігійна книга – загроза «рускому міру» (Росія включила у список заборонених українських книжок, які нібито становлять загрозу “рускому міру», навіть духовну літературу)» (30.10.2015); «У лондонських книгарнях – ажіотаж через нового Гаррі Поттера» (31.07.2016);

11) доля творів і літературних героїв (усього – 1): «Перше видання Хоббіта пішло з молотка за 185 тис. євро» (На аукціоні Sotheby’s в Лондоні за рекордну суму 185 тисяч євро була продана Книга Джона Толкіна Хоббіт, видана в 1937 році) (05.06.2015).

Як бачимо, серед відібраних більшість присвячені виходу у світ нового видання, зазвичай це книга запорізького автора (наприклад, М. Брацило, В. Супруненка, Ф. Турченка) або про мешканців міста (наприклад, «Книга о талантливых детях», «Почетные граждане города Запорожья. Биографические очерки»). Окремо варто відзначити висвітлення діяльності бібліотек. На телеканалі «Алекс», як і на загальноукраїнських особливу увагу приділено книгам про нинішні відносини України з Росією (Н. Савченко «Сильне ім’я Надія», Т. Березовець «Анексія: острів Крим»).

У своєму дослідженні, присвяченому дитячому телебаченню, І. Пенчук робить висновок: «На найвищому рівні слід звернути увагу на відновлення освітніх традицій телебачення і на новій інформаційно-технологічній основі розширити та підняти рівень таких програм; створити єдине додаткове безперервне навчання за місцем проживання на основі телекомунікативної системи; включити до програм підготовки журналістів та фахівців інших спеціальностей, пов’язаних з інформаційно-комунікативними технологіями, вивчення медіакультури і медіаосвіти; здійснювати підготовку науково-педагогічних кадрів за спеціальністю “Медіаосвіта”» [223, с. 278]. Дослідниця робила такий висновок стосовно дитячого телебачення, проте він, на нашу думку, є слушним і щодо телебачення загалом. Такі позитивні

тенденції щодо формування культури читання, як: виробництво спеціальної програми, присвяченої книзі, «Книга.UA» на Першому національному, «Казки з татом» на «ПолюсПлюс», «Нова літера» на запорізькому телеканалі «Алекс», рубрика «Буккроссінг» у ранковій програмі «Ранок з Культурою», у якій експерти презентують книжкові новинки українських авторів і таким чином заохочують аудиторію до читання вітчизняної друкованої літератури; низка проектів, присвячених Т. Шевченкові, з нагоди його ювілею, – дають підстави сподіватися на покращення ситуації, але потрібна співпраця усіх, хто працює в інформаційній сфері, та державна підтримка їх ініціатив, спрямованих на підвищення рівня культури суспільства.

Телевізійні проекти, спрямовані на формуванню культури читання

«Книга.UA» на Першому Національному

«Книга.UA» – художньо-публіцистична програма, що популяризує українську книгу. Вона виходить на Першому національному з 01.09.2007. Першою ведучою та керівником проекту була Марина Бондаренко. Програма виходила щосуботи. Її автори розповідали про книжки, письменників, видавців, минуле й сучасне. Вона мала два новинні блоки – «Події. Україна» і «Події. Світ», цікаві факти, інтерв'ю, поради. У кінці 2009 р. «Книга.UA» призупинила роботу у зв'язку з виборчою кампанією на 4 місяці. З 27.03.2010 «Книга.UA» повернулася в ефір.

З вересня 2011 р. творча група програми вирішила змінити формат і зробити її більш динамічною завдяки відсутності постійних ведучих. Вона з класичного тележанру інфотейнмент перетворилася на мікс різних жанрів. Журналісти програми інколи з'являються в кадрі, а відомі персони представляють ті чи інші рубрики. Одна з новацій – рубрика «Враження тижня» – письменник коментує те, що найбільше його зачепило упродовж тижня, котрий минув. Інша рубрика «Читають всі!» – в ній може з'явитися будь-яка людина, яка цікаво розповість у кадрі про те, що вона читає. Ще одна рубрика «Екранізації». В основі оновленої програми, за словами прес-служби Першого національного, принцип електронного блогу: різні люди

(письменники, журналісти, продавці книгарень) рекомендують різні книги. Програма виходить в оновленому форматі з новим ведучим Бориславом Березою та керівником Сергієм Неретіним.

З 15.11.2015 «Книга.UA» виходитила в ефір щонеділі о 22:15. Повтор кожного недільного випуску можна подивитися щопонеділка о 17:35.

Рубрики: «Враження тижня», «Кіно читання». Традиційно випуски завершують музика або вірші.

Наприклад, ефір 01.06.2016 анонсовано так: «Чим живе українська фантастика? Як пройшла міжнародна книжкова виставка в столиці? Що спільного і що відмінного між скандальним еротичним романом “50 відтінків сірого” та його екранізацією? Про все це – у випуску програми “Книга.UA”.

Також видавчиня Дана Павличко розкаже про “Абетку”, а видавець Владислав Кириченко відрекомендує драматичний твір Леся Подерв’янського. Наостанок гурт “Brutto” презентує пісню на слова Ліни Костенко» [352].

«Ранок з Культурою» (канал «Культура»)

Свій внесок у справу формування культури читання робить програма «Ранок з Культурою», у якій відбуваються зустрічі з письменниками, під час яких глядачі знайомляться з творчістю та певними міркуваннями українських авторів, ведучі інформують про свята, у тому числі пов’язані з книгою, розповідають інші відомості, що сприяють популяризації літератури та формуванню культури читання. Наведемо конкретні приклади.

Так, програму від 24.05.2016 ведучі розпочали інформацією про важливу дату: 24 травня – День слов’янської писемності та мови. Ведучі також рекомендують місця, які варто відвідати, серед них – парк шведських літературних героїв «Юнібакен» (Junibacken), де можна зустріти й відвідати героїв швецьких книжок, зокрема Астрід Ліндгрен. Програму від 30.05.2016 ведуча Ксенія Стужук розпочала переліком відомих подій інформацією про В. Шекспіра. Серед важливих подій 27.06.2016 – відкриття у 1964 р. у Вашингтоні памятника Тарасу Шевченку. У свято – День Конституції

України – ефір ранкової програми (28.06.2016) запропонував глядачам цікаві факти про видання головного документа держави.

В ефірі від 31.05.2016 у рубриці «Людина в професії» журналіст Катерина Савенко з'ясовує, яку професію потрібно здобути, щоб стати письменником. Дмитро Стретович – співорганізатор Центру літературної освіти – розповідає про свій проект. А 24.05.2016 у цій рубриці – Юрій Винничук говорить про тонкощі письменницької діяльності. Він здобув премію у 2007 р. став першим лауреатом премії «Книга року» від Бі-бі-сі за роман «Весняні ігри в осінніх садах», а у 2012 р. цю премію здобув за роман «Танго смерті». Автор вважає, що ця премія в Україні має найбільший розголос і на читацькому й книгарському рівні визначає відомість автора.

В ефірі від 05.05.2016 гостя студії – член Спілки письменників України та громадська діячка Ольга Масалітіна з презентацією своїх видань. «Корабель уяви» – книга, створена дітками для дітей. Вона має навчальний характер. Письменниця розповіла, що тривають переговори з Міністерством освіти щодо впровадження тестового проекту в 53 школах. Натхненниця створення цього видання – донька Аліса. Книжка перекладається німецькою та англійською. Письменниця наголосила, що останнім часом дітки мало читають, а це видання має наметі зробити процес навчання читання цікавим. Інше видання – енциклопедія для молодих мам, яка вийшла вже мільйонним тиражем. Завдяки тому, що 2004, 2005 рр. стали партнерами державного проекту, спочатку видали 100 тис. книг. Усі видання роздаються безкоштовно завдяки спонсорам.

В ефірі від від 23.06.2016 – Іванна Валик – засновниця арт-простору «Скло» (НПУ ім. М. Драгоманова). Один з заходів, про який вона говорить, – літературно-музичний вечір «За склом», що відбувається щомісяця.

У сезоні 2015 р. на телеканалі «Культура» ранкова програма «Ранок з Культурою» збагатилася новою рубрикою – «Буккросинг», у якій експерти презентують книжкові новинки українських авторів, таким чином заохочуючи аудиторію до читання вітчизняної друкованої літератури [319].

Такими експертами виступили письменниця Тетяна Стус (Щербакова), видавець Іван Малкович («А-ба-ба-га-ла-ма-га»), видавець Іван Степурін («Самміт-книга»), директор книгарні Ольга Погинайко, директор мережі книгарень Катерина Федоренко.

У рубриці «Буккросинг» в ефірі від 21.09.2015 директор книгарні Ольга Погинайко рекомендує, що гарного варто почитати в українському сегменті. Вона наголошує, що навіть люди, які самі мало читають, прагнуть придбавати гарні книжки для своїх дітей. Тому розпочинає з таких новинок: Володимир Рутківський «Джури і Кудлатик» (автор є лауреатом Шевченківської премії за серію «Джури»); Мартін Содомка «Як змайструвати автомобіль» («Видавництва Старого Лева»).

В ефірі від 28.09.2015 директор мережі книгарень Катерина Федоренко також розповідає, що новенького можна почитати. Але розпочинає свій перелік виданнями, які присвячені Майдану, Революції гідності: Сергій Лойко «Аеропорт», «Війна очима “ТСН”» тощо. Згадуючи інші видання, шкодує, що багато авторів стають популярними тільки після смерті.

У рубриці «Буккросинг» в ефірі від 22.02.2016 видавець Іван Степурін («Самміт-книга») презентує «Новорічні пригоди Морозенка», а 29.02.2016 – ілюстровану історію українського боксу «Золото нації» Антона Горюнова.

Серед пропонованих книжок також такі: Валерій Чередниченко «Про філателію всім» (31.08.2015), Галина Малик «Їде грудень на коні» (10.11.2015), Микола Гоголь «Українські повісті» (17.11.2015), Олександра Дорожовець «Старий будинок» (24.11.2015), Іван Малкович «Золотий павучок» (04.01.2016), Юрко Іздрик «Номінація» (19.04.2016), Тарас Шило«Літак у небі» (23.05.2016), Оксана Луцишина «Любовне життя» (06.06.2016), Льюїс Керрол «Аліса в Країні Див» (06.07.2016) тощо.

Проект «Казки з татом» на телеканалі «ПлюсПлюс»

На формування читацької культури спрямовані спеціальні програми, присвячені питанням культури в цілому й книгам і читанню зокрема. Наприклад, на телеканалі «ПлюсПлюс» з 2 вересня 2013 р. стартував проект

«Казки з татом» (50 епізодів хронометражем 10 хвилин), створений у партнерстві із шістьма видавництвами дитячої літератури: «А-Ба-Ба-Га-Ла-Ма-Га», «Грані-Т», «Видавництво Старого Лева», Glowberry Books, «Країна мрій» і «Пелікан». У «Казці з татом» знялись ведучі «1+1» Олександр Ткаченко, Анатолій Анатоліч, Юрій Горбунов, Андрій Доманський, Руслан Сєнічкін, учасники гурту «ТНМК» Фагот і Фоззі, лідер гурту «ТІК» Віктор Бронюк, співаки Олег Скрипка, Віктор Павлік, Валерій Харчишин, Павло Зібров, Віталій Козловський, директор видавництва «А-Ба-Ба-Га-Ла-Ма-Га» Іван Малкович, актори Остап Ступка, Володимир Горянський. Зіркові тата читають казку в студії, а казкові герої оживають завдяки сучасній анімації. На початку програми зірковий тато представляється й називає автора казки та художника, який ілюстрував видання. Проект спрямований на відродження традицій сімейного читання. На жаль, частка таких програм у загальній масі телевізійної продукції мізерно мала.

4.3. Формування культури читання на сторінках газет

«Дзеркало тижня» (Київ)

«Дзеркало тижня. Україна» (до 2011 р. – «Дзеркало тижня», «ДТ») – український інформаційно-аналітичний тижневик, одне з найвпливовіших аналітичних видань в Україні. Тираж – 57 тис.

Газета була заснована у Києві 1994 р. як російськомовне видання під назвою «Зеркало недели», але з 2002 р .виходить російською та українською мовами, з 2001 р. провідні статті також публікуються англійською на веб-сайті видання, де всі три версії та повні архіви є доступними безкоштовно. Як газета загалом, так і її журналісти індивідуально мають премії та нагороди.

Контент газети «Дзеркало тижня. Україна» за 2012 р. – 20.08.2016 р. для аналізу відібрано шляхом пошуку за ключовими словами «книга»,

«читання книги», «поет», «письменник», відсіяно повтори (однакові результати пошуку за різними ключовими словами) та інші «шуми» (фразеологізм зі словом книга тощо). Одержані результати надали змогу зробити певні висновки щодо особливостей формування культури читання книги загалом та української зокрема. Усього проаналізовано 203 матеріали. Більшість з них подано в рубриці «Культура». Розподіл журналістських текстів за рубриками виглядає так: «Культура» – 133, «Персоналії» – 33, «Соціум» – 19, «Історія» – 13, «Освіта» –3, «Внутрішня політика» – 1, «Здоров'я» – 1.

Про книжки та події, які пов'язані з ними, пише низка авторів, з-поміж яких можна визначити найбільш активних: Катерина Константинова – 32 публікації, Олег Вергеліс – 10, Дмитро Дроздовський – 13, Василь Худицький – 13. Менш активні Вікторія Поліненко – 8; Леся Ільєнко – 7; Ганна Пароваткіна – 5; Оксана Загакайло, Петро Марусенко, Іван Рябчий, Дмитро Санін мають по 4 публікації; Константин Родик – 3; Гай Серьогін, Любов Журавльова, Олена Мащенко, Світлана Орел, Людмила Таран, Леся Тугай, Анатолій Чернов, Дарина Фіалко, Сергій Шевченко – по 2; New New, Леонід Андріївський, Олександр Артеменко, Валентин Бадрак, Дар'Я Біда, Надія Білик, Іван Верстюк, Марія Вишневська, Юрій Віленський, Ярослав Голобородько, Маріанна Гончарова, Олена Гончарова, Валерій Дружбинський, Микола Жулинський, Дмитро Заєць, Ігор Заславський, Анатолій Золозов, Ірина Зубавіна, Світлана Кабачинська, Андрій Капустін, Олександр Карпенко, Катерина Толокольнікова, Артур Корнієнко, Неллі Корнієнко, Тетяна Костенко, Алла Котляр, Петро Кралюк, Олег Купрін, Сергій Курбатов, Ярослава Куцай, Наталя Лагодинська, Ольга Левашвілі, Андрій Любка, Тарас Марусин, Сергій Махун, Петро Мацкевич, Світлана Муштенко, Ірина Ніколайчук, Віктор Огнев'юк, Володимир Олійник, Ігор Ольшевський, Оксана Онищенко, Руслан Онопрієнко, Дмитро Остапа, Володимир Палажченко, Катерина Паньо, Людмила Пашук, Ірина Плехова, Олег Покальчук, Левко Різник, Ольга Савицька, Ольга Скрипник, Ігор

Смирнов, Андрій Содомора, Дмитро Степовик, Олександра Ступаковська, Олег Супруненко, Маргарита Тарасова, Всеволод Ткаченко, Андрій Топачевський, Віктор Трегубов, Віктор Ціон, Анна Черевко, Володимир Чорний, Юрій Шаповал, Ігор Шуйський, Юлія Юрчик – по 1 публікації. Два відібраних матеріали опубліковані від імені редакції, три в співавторстві: Катерина Константинова, Леся Іллєнко – 1, Петро Мацкевич, Ксенія Мацкевич – 1, Паньо Тарас і Катерина – 1.

Журналісти досить часто цитують письменників та поетів як у заголовках, так і в основному тексті своїх статей у різних рубриках газети. Ми виявили низку журналістських текстів, які прямо або побічно спрямовані на формування культури читання книги. Їх можна поділити за змістом таким чином:

1) ситуація з виданням книг і читанням в Україні (усього – 25): Н. Корнієнко «Варвари» (16.03.2012), П. та К. Мацкевич «Картина в шикарній рамі – дешево» (11.05.2012), Г. Пароваткіна «“Хрещений батько” московського концептуалізму Борис ГРОЙС: “Майбутнє – за перформансом”» (18.05.2012), Д. Дроздовський «Володимир Діброва: “…тут – усі божевільні, і під тонким шаром правил залягають поклади нонсенсу…”» (розмова про Україну ту й сьогоднішню, про літературу й науку) (09.11.2012), Л. Таран «“Неблудний син” Ярослав Мельник» (21.12.2012), К. Константинова, Л. Іллєнко «Що рік прийдешній нам покаже?» (11.01.2013), Т. та К. Паньо «Баришники під чорним стягом» (25.01.2013), Д. Фіалко «Невже її врятує Інтернет?» (26.04.2013), К. Константинова «Український Інтернет краде книжки, вбиваючи їх авторів» (інтерв’ю з президентом Української асоціації видавців та книгорозповсюджувачів Олександром Афоніним) (31.05.2013), К. Константинова «Андрій Кокотюха: “Українці мислять не головами, а серцями. Саме тому все у нас так, як є, через одне місце…”» (14.06.2013), К. Константинова «Поет Тарас Малкович: “Наше покоління вже виокремлюється, ми – “двітисячідесятники”» (22.08.2013), О. Онищенко «Без оголошення війни...» (про ситуацію на ринку

підручників) (27.09.2013), А. Котляр «Велике бачиться на відстані?» (8.11.2013), О. Вергеліс «Що хочуть, те й роблять 2013-й у культурі: події та особи (бліц-підсумки)» (20.12.2013), І. Рябчий «Спілка письменників: війна в палацах» (21.03.2014), П. Мацкевич «Україна: проект не на часі?» (11.04.2014), О. Гончарова «Що сниться художникові?» (Інтерв'ю художником-ілюстратором Владиславом Єрком) (12.09.2014), К. Константинова «Тарас Прохасько: "У теперішніх дітей інший рівень вільності"» (10.10.2014), Д. Дроздовський «Нобелівський лауреат Маріо Варґас Льйоса: "Література – це завжди захист свободи і критика влади"» (21.11.2014), О. Вергеліс «Важливі люди-2014. Обличчя культурного року» (19.12.2014), В. Ткаченко «Хуторянський кордебалет під верховинами світового письменства» (23.01.2015), Д. Санін «Дух і "БУКВА"» (інтерв'ю з професіоналом книжкового (видавничого) бізнесу – директором мережі книгарень «Буква» і «КС» Костянтином Клімашенком) (27.03.2015), О. Вергеліс «Мінкульт: кроки по канату» (інтерв'ю з міністром культури України Євгеном Нищуком) (22.04.2016), І. Ніколайчук «Оксана Пахльовська: "Україна може існувати лише в одному цивілізаційному вимірі – європейському. Інакше на неї чекає небуття"» (24.04.2015), К. Родик «Оксана Забужко: канікули бенефіціантки» (27.11.2015);

2) заходи з популяризації читання, зокрема в бібліотеках (усього – 3): О. Савицька «Книжковий острів» (9.03.2012), О. Купрін «Про морфологію і політику. Поважайте Гоголя – кажіть "в Украине"» (23.10.2014), К. Константинова «"Наші сервери не такі потужні, як у Пентагоні!", – кажуть у Національній парламентській бібліотеці» (19.02.2016);

3) книжкові виставки та ярмарки (усього – 17): О. Вергіліс «Галопом по Конотопа» (13.01.2012), І. Плехова «Що читають діти?» (про заходи для дітей в межах Форуму видавців у Львові) (27.04.2012), К. Константинова «Львів, позакласне читання» (про 19-й Міжнародний «Форум видавців у Львові») (03.08.2012), Л. Ільєнко «Арсенал» прорубав стіну у віртуальний вирій» (03.08.2012), В. Поліненко «Букерівський лауреат ДіБіСі П'єр:

сюрреалістична подорож через розкіш, злидні, наркозалежність» (22.08.2012), New New «Алессандро Барікко. З корабля на “Арсенал”» (28.09.2012), В. Поліненко «Львівські читання, з вечора – й до ранння» (21.09.2012), К. Константинова «Таємні щоденники Загребельного буде опубліковано лише через 20 років» (19.10.2012), Біда Дар’Я «Хата-читальня. XXI століття “Книжковий Арсенал” демонструє рекорди» (31.05.2013), Л. Ільєнко «Форум видавців у Львові: шерше ля фам» (16.08.2013), І. Рябчий «Тірольський акорд української літератури» (25.10.2013), В. Худицький «Ви це читали?» (про Форум видавців у Львові) (20.09.2013), Н. Вареник «У гостях в Симеона Полоцького» (8.08.2014), К. Константинова «Інженери людських душ: вахта в “Арсеналі”» (10.04.2015), І. Рябчий «Сім обкладинок “Книжкового Арсеналу”» (22.04.2016), К. Константинова «Форум видавців. Мости з паперу» (21.08.2015), І. Рябчий «Шок і трепет: 10 книг львівського Форуму» (18.09.2015);

4) літературні та видавничі нагороди (усього – 13): О. Загакайло «Поетичний вернісаж Рильського як барометр суспільного настрою» (6.07.2012), К. Константинова «Шевченківська премія: чого чекати від нових перегонів?» (28.09.2012), К. Константинова «Письменник Андрій Курков: “У свідомості Заходу Femen укоренилися як символ нової України”» (30.11.2012), В. Поліненко «“Орден” Нобеля на китайській стіні» (7.12.2012), О. Вергеліс «Є що згадати...» (21.12.2012), В. Поліненко «Юрій Винничук і вісім тактів забутої музики» (про «Танго смерті») (21.12.2012), К. Константинова «“Кобзар” на окупованій території та Брежнєв на “замовних” тарелях» (1.03.2013), Л. Журавльова «Лауреат “Російського Букера” Андрій Дмитрієв: “Деякі письменники під виглядом бунтарів мислять категоріями нижчих чинів КДБ”» (29.03.2013), Л. Таран «Рита Кіндлерова: Переклад як виклик і як… магія» (12.04.2013), Л. Ільєнко «Сергій Жадан: “Літературні премії – це вітаміни”» (15.11.2013), К. Константинова «Любко Дереш: “Україна потребує нових образів...”» (21.03.2014), О. Вергеліс «Звання без покарання Народні і заслужені чекають

вироку» (28.11.2014), Л. Тугай «Dakh Daughters: “Ми – міфотворці”» (11.06.2016);

5) спосіб читання, використання книги та поводження з нею, культура читання (усього – 2): В. Поліненко «“Магічна книга” – найкращий подарунок!» (27.12.2012), А. Содомора «Мовлене слово…» (18.12.2015);

6) підготовка та вихід у світ нової книги (усього – 39): Д. Дроздовський «Я повернулась в літературу. Але в яку? В УкрСучЛіт?» (про монорафію Івана Дзюби «Є поети для епох» видавництва «Либідь» про Ліну Костенко) (13.04.2012), Д. Дроздовський «“Стежина” Малишка. Перший концерт французькою» (16.11.2012), К. Константинова «Микола Лисенко у Новому Світі» (7.12.2012), Л. Андріївський «Українська міфологія у прочитанні Олексія Кононенка» (про книгу Олексія Кононенко «Українська міфологія та культурна спадщина» видавництва «Фоліо») (26.10.2012), Л. Журавльова «Путівник по Києву – з Ірванцем і Андруховичем» (9.03.2012), Л. Різник «Рясний дощ істини» (27.01.2012), О. Покальчук «Віктор Пелевін у степах УРКАїни» (про книгу культового Віктора Пелевіна – «S.N.U.F.F» видавництва «Ексмо») (20.01.2012), О. Скрипник «Підкований пацієнт – локомотив медицини?» (презентації книг «Зелена книга Національного плану дій з безпеки пацієнтів» та довідника «База знань з внутрішніх хвороб на основі принципів доказової медицини (ЕВМ)») (21.12.2012), П. Марусенко «Крізь пекельні тортури – до втраченої віри в Бога» (про книгу Дмитра Гойченка «Красный апокалипсис: сквозь раскулачивание и голодомор» видавництва «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА») (21.12.2012), В. Поліненко «“Інферно” Дена Брауна як путівник для “чайників”» (9.08.2013), В. Худицький «Чи був Франко буддистом?» (30.08.2013), Д. Фіалко «Януш Вишневський: “Нову книжку я написав від імені мами”» (про дві книги «На face з сином» і «Марселінка») (31.05.2013), І. Ольшевський «Чоловіча поезія. Жіночий переклад» (про книгу лірики відомого українського поета Ігоря Павлюка «Исповедь последнего волхва») (26.04.2013), О. Вергеліс «Портрет відомого. Книжка про Ступку» (про книгу «Богдан Ступка. Біографія»

виданицива «Домашняя библиотека») (31.05.2013), О. Вергеліс «Гранже і його демон» (9.08.2013), П. Марусенко «Сповідь маленької жінки з великою душею» (про книгу Раїси Мороз «Проти вітру») (26.04.2013), С. Махун «Крізь призму буття: вічно молоде Київ-Місто» (про книгу-альбом «Вечный Киев. Жизнь большого города» видавництва «Балтія-Друк» спільно з Музеєм історії Києва) (6.12.2013), С. Орел «Народна книга про Леоніда Куценка» (про книжку «Я обрав свій шлях…» Леоніда Куценка) (22.03.2013), Д. Дроздовський «Культура – це обожествлений хаос» (інтерв'ю з Ігорем Павлюком з нагоди виходу у світ збірки «A Flight Over the Black Sea» («Політ над Чорним морем»)) (4.04.2014), Д. Дроздовський «Письменник Ярослав Мельник: "Справжній народ – це не сліпа юрба, охоплена масовими емоціями, а сукупність зрячих індивідуальностей"» (22.05.2014), Д. Санін «Львів: словом і ділом» (28.02.2014), Д. Степовик «Райський сад на грішній землі» (20.06.2014), К. Константинова «Хто напише для дітей? Кузько Кузякін – нове ім'я в дитячій літературі» (26.09.2014), К. Константинова «Встань, Тарасе, подивися...» (28.11.2014), Л. Ільєнко «Сергій Жадан вибирає "Месопотамію"» (21.02.2014), Л. Пашук «"Вершина духовного безсмертя"» (19.12.2014), О. Ступаковськ «Там, де не ростуть абрикоси, починається Росія» (21.08.2014), А. Корнієнко «Телебачення як метафора російського соціуму» (10.04.2015), Д. Дроздовський «Юрій Андрухович: чому Україна любить шабаш?» (про книгу «Тут похований Фантомас») (3.04.2015), Д. Остапа «Ерік-Емманюель Шмітт: сезон в Україні» (28.08.2015), К. Константинова «Ігор Павлюк: "За свої поетичні книжки не можуть прожити навіть нобелівські лауреати…"» (20.11.2015), О. Супруненко «"Карбід", заряджений на потужний вибух» (4.12.2015), Р. Онопрієнко «Фотограф Михайло ПЕДАН: "Перехід до цивілізованого життя потягне за собою і процес нормалізації культури"» (15.05.2015), Ю. Юрчик «Настільна книжка лідера» (16.01.2015), Д. Дроздовський «Про мистецтво і сурогат» (про книгу «Опилки і лабіринт» Бориса Шалагінова) (5.02.2016), Д. Дроздовський «Світлана Алексієвич: "Хотіла написати таку книгу, щоб

від війни нудило навіть генералів”» (8.04.2016), К. Константинова «Іван Малкович: “Андрухович зберіг у новому перекладі “Ромео і Джульєтти” всі еротичні натяки, які так любив Шекспір”» (19.02.2016), К. Константинова «Фоззі: “Спочатку була пісня, а згодом народилась і книжка про українського супергероя”» (про його книгу «Гупало Василь. П’ять з половиною пригод») (9.07.2016), О. Левашвілі «АллатРа: нове вбрання короля» (1.04.2016);

7) життя письменників, зокрема їх ювілеї (усього – 73): А. Любка «Петро Мідянка, поет усіх Карпат» (17.02.2012), В. Поліненко «Букет “Содому” від Олеся Ульяненка: злочини в сюрреалістичних тонах» (7.09.2012), В. Худицький «Письменник Юрій Винничук: “Звинувачення у порнографії та поваленні влади – це тихий маразм!”» (27.01.2012), В. Чорний «Формула Івана Багряного: націоналізм як патріотизм» (22.08.2012), Д. Заєць «Мелетій Смотрицький: шлях від апологета “руського” православ’я до ідеї примирення “Русі з Руссю”» (28.09.2012), І. Заславський «“Продавати працю, а не совість” – радив колегам по перу професор Здоровега» (11.05.2012), М. Вишневська «Життя і рампа Ольги Кобилянської» (23.03.2012), М. Гончарова «Бути вільним – нелегка робота» (3.02.2012), М. Гончарова «Формула щастя Наріне Агарян» (30.03.2012), Н. Білик «Рукописи Богдана Лепкого у фондах київських архівів» (до 140-річчя від дня народження Богдана Лепкого) (9.11.2012), С. Курбатов «Ясміна МИХАЙЛОВИЧ: “Як душоприказник і спадкоємиця авторських прав Мілорада Павича я просто зобов’язана здійснити його бажання і приїхати в Україну!”» (2.03.2012), Т. Марусин «Стефан Куртуа: “Комуністична партія – це як секта”» (7.12.2012), А. Золозов «Київські роки Костянтина Паустовського» (21.06.2013), А. Чернов «На вічну пам’ять Котляревському» (27.09.2013), А. Чернов «Усе любов’ю зміряне до дна» (27.12.2013), В. Худицький «Письменник Роман Іваничук: “Тюрма мене оминула, але цькування тривало так довго, що я до того звик”» (9.08.2013), В. Худицький «Гомер української пісні» (1.02.2013), В. Худицький «Фатальна пісня Ігоря Білозіра» (6.09.2013), В. Худицький «“У хвилини розпачу, після допитів у КДБ, Грицько Чубай

нищив свої вірші, палив їх…”» (8.11.2013), Г. Пароваткіна «Павло Вольвач: “Редактори писали на полях мого нового роману, що це знавісніла брехня про Майдан”» (22.11.2013), Г. Пароваткіна «Прощання з Рафаелем» (16.08.2013), І. Верстюк «Непомічений Езра Паунд» (25.01.2013), К. Константиновська «Світло й тінь на фото Тичини: Голодомор, Петлюра, Сталін і...» (1.02.2013), К. Константинова «Василь Стус. Дорога болю» (22.02.2013), К. Константинова «Поет на ринзі Дмитро Лазуткін: “Володимир Кличко здолав “російського витязя” передусім інтелектуально”» (11.10.2013), К. Константинова «“Король поетів”: подорож із Києва до Бостона» (8.11.2013), К. Константинова «Письменник Мирослав Дочинець: “Євромайдан – це не казочка. Ще буде велика і страшна боротьба”» (20.12.2013), М. Жулинський «Візії політичного пілігрима» (про «Амальгаму» Юрія Буряка) (8.02.2013), М. Тарасова «Фізика та метафізика Агатангела Кримського» (12.07.2013), О. Вергеліс «Гайдай і Висоцький. Що спільного?» (1.02.2013), О. Вергеліс, К. Константинова «Любко Дереш. Мудрість вундеркінда» (6.09.2013), П. Марусенко «Про генія, який бачив невидиме» (про книгу Євгена Сверстюка «Гоголь і українська ніч» видавництва «Кліо») (14.06.2013), С. Муштенко «Михайло Щепкін: з Шевченком і Гоголем поруч» (150 років з дня смерті) (30.08.2013), Ю. Віленський «“Чи не черкнете кваліфікаційній дамі?..”» (7.06.2013), Я. Голобородько «Михайло Коцюбинський: потаємні психологічні файли» (9.08.2013), А. Капустін «Віктор Шендерович: “Путіну ніхто не заважав спокійно гнити”» (26.12.2014), В. Огнев’юк «Самоідентифікація Просвітителя (З нагоди 150-річчя від дня народження Бориса Грінченка)» (24.01.2014), В. Худицький «Поет Остап Сливинський: “У трагічних подіях на Сході є велика провина і російських письменників…”» (12.09.2014), В. Худицький «Людмила Улицька: “Не можу радіти з того, що росіяни захопили Крим, адже це огидне захоплення”» (12.09.2014), К. Константинова «Автор першого українського технотрилера Макс Кідрук: “Українців чекає кібер-панкове майбутнє”» (30.05.2014), К. Константинова «Кларісе

Ліспектор: культ – у Бразилії, коріння – в Україні» (17.10.2014), К. Толокольнікова «Останній український тореадор» (21.08.2014), Н. Лагодинська «“Мы не от старости умрем, – от старых ран умрем”» (31.01.2014), О. Вергеліс «Поет Мирослав Лаюк: “Спочатку барикади Майдану ми сприймали як карнавал. “Після вбивств прийшло відчуття тривоги”» (31.01.2014), П. Марусенко «Космічний світ Євгена Сверстюка» (5.12.2014), С. Орел «Дмитро Чижевський: шлях до України» (26.09.2014), Ю. Шаповал «Теоретичний націоналіст» (12.09.2014), К. Константинова «Костянтин Москалець: “Понад 20 років живу на відлюдді. Про наше літсередовище не знаю нічого”» (6.03.2015), А. Черевко «Книжкова сага Олександра Красовицького» (13.03.2015), В. Бадрак «Річард Бах. Добуваючи вогонь наснаги» (26.06.2015), В. Ціон «Максим Рильський: “Ви заливаєте кров’ю нашу землю!”» (до 120-річчя з дня народження поета) (20.03.2015), Д. Дроздовський «Ліна Костенко: душа з очима снайпера» (20.03.2015), Д. Дроздовський «“Вам телефонує забутий галицький поет…”» (30.10.2015), К. Паньо «Юрій Іздрик: від “Четверга” до “щодня”» (28.12.2015), Л. Ільєнко «Таємна колекція в Будинку Тичини» (24.07.2015), Н. Вареник «Найнезвичайніший творець роботів» (до 125-річчя від дня народження Карела Чапека) (6.02.2015), О. Артеменко «Записки щасливої людини» (2.10.2015), О. Вергеліс, К. Константинова «Юрій Рибчинський: “В Україні заробляють гроші, щоб купувати владу, а потім знову робити гроші…”» (15.05.2015), С. Шевченко «Ґро Вакар: ім’я з мороку Соловків» (12.06.2015), С. Шевченко «Олекса Влизько: таємниця страти поета» (17.07.2015), Т. Костенко «Андрій Содомора: “В античності, окрім засторог, знайдемо й розраду в наших клопотах”» (16.10.2015), Л. Тугай «Поет Василь Карп’юк: “У часи Януковича треба було кричати, а нині – треба працювати”» (30.10.2015), В. Дружбинський «Костянтин Паустовський. Повернення до Києва» (28.04.2016), Д. Дроздовський «Умберто Еко. “Не сподівайтеся позбутися книжок!”» (26.02.2016), І. Шуйський «Життєва школа Юрія Лавріненка» (15.01.2016), К. Константинова «Любов Якимчук: “Те, що з

нами відбувається, і є розкладання: території, мови, людських тіл…”» (18.03.2016), К. Родик «Василь Шкляр: бекґраунд республіканця» (22.04.2016), О. Загакайло «“Чесна поезія пробиває наскрізь…”» (12.02.2016), О. Загакайло «Галина Пагутяк: “Сучасна цивілізація поїдає своїх дітей”» (22.04.2016), О. Мащенко «Письменник Ян Валетов: “За нас ніхто не воюватиме і не будуватиме!”» (24.06.2016), О. Мащенко «Діляра Тасбулатова: “Від самовпевненості в мене є надійний засіб”» (9.07.2016), П. Кралюк «Сценарії революції: від Миколи Костомарова і Крейна Брінтона» (18.03.2016), Редакція «Подорож завдовжки у вічність» (11.03.2016);

окремо відзначимо публікації щодо Т. Шевченка та все, що з ним пов’язано (усього – 14): О. Загакайло «Євген Сверстюк: “У 45 років, коли я лише йшов у концтабори, Кобзар звідтіль уже повертався…”» (14.09.2012), В. Олійник «Там, де згасла свіча поета» (8.02.2013), К. Константинова «Віртуальний музей Шевченка. Бути!» (6.03.2013), Д. Дроздовський «Дмитро Наливайко: “До романтизму національної своєрідності мистецтва не існувало”» (13.09.2013), Д. Санін «На Шевченка закінчилися гроші» (20.09.2013), Г. Пароваткіна «По обидва боки Шевченка» (15.11.2013), Д. Санін «Тарас Шевченко: “На помості” і в щоденниках» (6.12.2013), К. Константинова «Шевченко. Послухайте…» (28.02.2014), В. Худицький «Рядки Шевченка від руки» (28.02.2014), А. Топачевський «Вічна таємниця Кобзаря» (6.03.2014), Редакція «Маловідома Канівщина Шевченка» (30.05.2014), В. Худицький «Портрет художника в вічності» (13.06.2014), Л. Ільєнко «Сцена Кобзаря. Новий вимір» (28.11.2014), О. Карпенко «Шевченків сад у пустелі» (11.06.2016);

8) згадування книги у зв’язку з її екранізацією або постановкою в театрі (усього – 5): Г. Пароваткіна «Іспанський драматург Хуан Майорга: “Всередині кожного з нас сидять… і переляканий Булгаков, і тиран Сталін”» (20.01.2012), І. Зубавіна «Пекін диктує правила Берліну» (21.02.2014), В. Худицький «“Тіні забутих предків”: півстоліття по тому» (11.04.2014),

К. Константинова «“Україна починається в Бердичеві”» (7.11.2014), Л. Ільєнко «Даруся сказала: "Мотор! Зйомка!" №10, 20.03.2015);

9) події в книжковій справі за кордоном (усього – 2): В. Поліненко «“Зважені” та щасливі: письменники, які навчилися рахувати» (28.09.2012), Я. Куцай «Андрей Хаданович: “Ми навчилися пристосовуватися, мімікрувати, іноді іронічно прикидатися дурнями…”» (6.06.2014);

11) доля видань, творів і літературних героїв (усього – 10): В. Худицький «Сонети Шекспіра діють як ліки!» (3.02.2012), К. Константинова «Редактор “Радуги”: “Письменник – найбільш низькооплачувана професія в нашій країні”» (до 85-річчя журналу) (12.10.2012), В. Трегубов «Непечатний Янукович» (12.04.2013), К. Константинова «Директор “АДЕФ-Україна” Алла Істоміна: “Про те, як видавали “Пересопницьке Євангеліє”, можна написати детектив”» (6.12.2013), В. Палажченко «Нестаріючий глосарій» (13.12.2013), І. Смирнов «Скорозшивач історії» (14.03.2014), К. Родик «Спалах наднової» (24.07.2015), Г. Серьогін «Слово не горобець: не впіймаєш – вилетиш!» (28.12.2015), С. Кабачинська «Ніколи не здавайся!» (5.02.2016), Ю. Віленський, І. Трахтенберг «Знайти ключ до серця хворого» (26.06.2015).

Жанрова палітра проаналізованих журналістських матеріалів, які сприяють формуванню культури читання, не дуже різноманітна: стаття (83), інтерв’ю (78), рецензія (24), репортаж (9), огляд (7). Є два оголошення про подію.

Найбільші тематичні групи – про життя й творчість письменників та поетів, вихід у світ і презентацію нових видань. Низка публікацій присвячена книжковим виставкам, ярмаркам, фестивалям, проте згадуються переважно такі події в Києві та Львові. Приводом для появи статті чи інтерв’ю досить часто є річниця відомого автора. Актуальні проблеми порушено в розмовах з відомими суб’єктами формування культури читання загалом та української книги зокрема. Співрозмовниками журналістів були міністр культури України Євген Нищук, президент Форуму видавців у Львові Олександра

Коваль, директор благодійного фонду «Мистецький Арсенал» Ольга Вієру, президент Української асоціації видавців та книгорозповсюджувачів Олександр Афоніним, професіонал книжкового (видавничого) бізнесу – директор мережі книгарень «Буква» і «КС» Костянтин Клімашенк; художник-ілюстратор Владислав Єрко; письменники Маріо Варґас Льйоса, Андрій Курков, Сергій Жадан, Любко Дереш, Ігор Павлюк та ін. Газета орієнтована на освічену аудиторію, вона робить значний внесок у формування культури читання української книги, висвітлюючи відповідну проблематику на своїх сторінках. Вона допомагає зорієнтуватися в тій величезній кількості видань, що доступні сьогодні як у паперовому, так і електронному вигляді, публікуючи рецензії на нові книжки. Не завжди схвальними й приємними для авторів. Приклад негативної оцінки нової книги в статті К. Родик «Оксана Забужко: канікули бенефіціантки» (27.11.2015). Приклад критичної оцінки описаного в творі – у статті «Віктор Пелевін у степах УРКАїни» (про книжку культового Віктора Пелевіна «S.N.U.F.F» видавництва «Ексмо») (20.01.2012).

«Високий замок»

«Високий замок» (скорочено «ВЗ») – щоденна суспільно-політична україномовна газета, яка виходить у Львові щопонеділка, щовівторка, щочетвер та щосуботу. Розповсюджується в таких містах: Львів, Ужгород, Чернівці, Івано-Франківськ, Тернопіль, Хмельницький, Рівне, Луцьк, Вінниця, Київ.

Газета почала своє існування як російськомовна «Львовская правда», що друкувалася у Львові з 1946 р., а з 7 вересня 1991 р. змінила назву на «Высокий замок». З березня 1992 р. друкується під своєю сучасною назвою «Високий замок» двомовно (російською та українською), а з січня 2015 р. – українською мовою. Головним редактором видання з 2006 р. є Наталія Балюк. Заступники – Галина Вдовиченко та Аскольд Єрьомін.

До квітня 2011 р. більшість випусків газети виходила у «серйозному» великому форматі А2, але під впливом сучасних тенденцій редакція

вирішила перейти повністю на формат А3, до того ж з цього часу газета стала повнокольоровою. Газета має свій сайт.

«Високий Замок» виходить п’ять разів на тиждень з тижневим тиражем приблизно 470 тис.

Тематика, представлена у «ВЗ», спланована таким чином, щоб охопити практично всі верстви населення й стати своєрідною сімейною газетою. Широкий діапазон тематичного зацікавлення зробив цю газету найпопулярнішим виданням на Львівщині.

Основні змістові рубрики видання «ВЗ»: «Новини», «Україна», «Світ», «Економіка», «Інтерв’ю», «Життя», «Спорт», «Шоу-бізнес», «Фото», «Відео», «Блоги».

Контент газети «Високий замок» за 2012 р. – 20.08.2016 р. для аналізу відібрано шляхом пошуку за ключовими словами «книга», «читання книги», «поет», «письменник», відсіяно повтори (однакові результати пошуку за різними ключовими словами) та інші «шуми» (фразеологізм зі словом книга тощо). Усього проаналізовано 96 матеріалів. Більшість з них подано в рубрикці «Інтерв’ю». Розподіл журналістських текстів за рубриками виглядає так: «Інтерв’ю» – 47, «Новини» – 19, «Життя» – 11, «Далеке і близьке» – 9, «Україна» – 4, «Фото» – 3, «Блоги» – 2, «Тема» – 1.

Про книжки та події, які пов’язані з ними, пише низка авторів, з-поміж яких можна визначити найбільш активну – Олену Гутик – 15 публіккацій. Менш активні Інна Корчук – 5; Валентина Шурин – 4; Галина Вдовиченко, Галина Гузьо, Тетяна Коняєва, Людмила Пуляєва-Чижович, Орися Хом’як – по 3; Дар’я Бавзалук, Орест Дрималовський, Оксана Зьобро, Михайло Маслій, Наталя Назаркевич, Тетяна Терен, Анатолій Фесуненко, Наталія Фещук, Галина Чоп – по 2; Галина Антонів, Сюзанна Бобкова, Ірина Дмитрів, Марія Доротич, Богдан Залізняк, Надія Калачова, Валерія Ладані, Юлія Ліщенко, Ігор Лубкович, Христина Лукащук, Максим Міщенко, Віто Надашкевич, Володимир Руденко, Юлія Тунік-Чорна, Омар Узарашвілі, Іван

Фаріон, Ольга Читайло, Костянтин Янченко – по 1. Без вказаного авторства подано 22 тексти.

Одержані результати дали змогу зробити певні висновки щодо особливостей формування культури читання книги загалом та української зокрема. У газеті опубліковано низку матеріалів, які прямо або побічно спрямовані на формування культури читання книги. Їх можна поділити за змістом таким чином:

1) ситуація з виданням книг і читанням в Україні (усього – 8): Віто Надашкевич «Книговидавництво: MADE IN UKRAINE» (художниця Вікторія Ковальчук – про сучасні книжки та вітчизняні видавництва) (10.09.2012), Галина Гузьо «Маріанна КІЯНОВСЬКА: “Не всі мої вірші повинні бути...wz.lviv.ua”» (05.10.2012), Наталя Назаркевич «Михайло ВАТУЛЯК: “У бібліотеку Януковича відправив книги про Голодомор, Бандеру…”» (розмова з головою Асоціації видавців та книгорозповсюджувачів Львівщини Михайлом вату ляком) (28.11.2013), «Історики визначили найкращі книги про “бандерівців”» (15.03.2014), Валентина Шурин «Бути слабкою для сучасної жінки – розкіш» (розмова з головним редактором «Видавництва Старого Лева» Мар’яною Савкою) (27.05.2014), «В Україні вперше перевидадуть книгу через неякісний переклад» (14.07.2015), Валентина Шурин «Володимир Рутківський: “Якби скрізь було таке ставлення до літератури, як у Львові, то Україна гриміла б у Європі!”» (розмова з дитячим письменником) (20.07.2016), Дар’я Бавзалук «Хорошу книгу псують детальні картинки» (розмова з дитячою ілюстраторкою Віолеттою Борігард) (24.07.2016);

2) заходи з популяризації читання (усього – 5): Олена Гутик «Письменників помістять в тепличні умови» (26.04.2013), Інна Корчук «Мар’яна САВКА: “До 20-го Форуму видавців “Видавництво Старого Лева” підготувало гарячу книжкову 20-ку» (29.08.2013), «Марина Порошенко презентувала національний проект “Книга Миру”» (проект покликаний об’єднати дітей з усієї України довкола таких понять, як дружба, любов і

мир) (21.09.2015), Юлія Ліщенко «Ти став героєм на землі і ангелом на небі…» (60-річний поет Іван Пазин у пам'ять про загиблого під Іловайськом сина Тараса взяв участь у більш ніж 12-годинному марафоні безперервного читання авторської поезії) (12.10.2015), Валерія Ладані «Письменники призначають зустрічі. По дві щодня» (у Львові розпочався Місяць авторських читань) (08.07.2016);

3) поради, що читати (усього – 5): Галина Вдовиченко «Підліток у пошуку книжок "про себе"» (15.02.2013); Олена Гутик «Тарас ПРОХАСЬКО: "Мою творчість треба вживати наче отруту – малими дозами"» (30.04.2014), Ігор Лубкович «Василь Кухта озирнувся на своє життя» (28.07.2015), «Видавництво. Українське видавництво назвало ТОП-10 україномовних книжок 2015 року» («Клуб Сімейного Дозвілля» склав свій ТОП-10 україномовних книг 2015 року згідно з кількістю проданих примірників) (28.12.2015), «Поет Орлуша: "Розмова про свободу"» (11.02.2016);

4) виховання в дитини любові до книги (усього – 5): Оксана Зьобро «Іан Вайброу: "Щоб читала дитина, повинні читати її батьки"» (30.05.2013), Людмила Пуляєва-Чижович Йоанна ЯГЕЛЛО: "Діти читають книги не так, як дорослі, – їм не потрібно рецензій, їм або цікаво, або ні"» (18.06.2013), Орися Хом'як«20 дівчаток побігли топитися у ставку…» (21.01.2015), «На маленького Северина чекають усі книжки "Старого Лева"» (у подружжя Мар'яни Савки та Миколи Шейка народився синочок) (19.02.2015), Дар'я Бавзалук «Олександра Коваль: "У Фінляндії кожен день починається в школі з 20-хвилинного читання"» (20.05.2016);

5) книжкові виставки та ярмарки (усього – 5): Олена Гутик «Дитячий фестиваль у Львові: казкові герої, пластилінові мультики та відомі автори» (20.05.2013), Галина Антонів «Що Форум видавців готує читачам» (03.09.2013), Омар Узарашвілі «Книгу екс-судді Зварича розкуповують як гарячі пиріжки!» (15.09.2013), «Хто приїде на 23 Форум видавців, які

спеціальні проекти відбудуться» (01.08.2016), «У Львові відкрився книжковий Дитячий Форум» (12.05.2016);

6) літературні та видавничі нагороди (усього – 6): Інна Корчук «Серед “золотих” письменників України – Кокотюха, Лузіна, Дашвар…» (21.11.2012), Ольга Читайло «Богдан Дурняк – двічі професор» (04.04.2013), Інна Корчук «Богдан КОЛОМІЙЧУК: “За порадою Юрія Винничука надіслав роман “Людвисар” на “Коронацію слова”» (21.06.2013), «Видавництво “Апріорі” висловило свою позицію щодо скандалу на конкурсі» (26.12.2014), «Літературна премія» (Жванецький заснував Міжнародну літературну премію Бабеля) (25.01.2016), «Канадський письменник отримав українську літературну премію» (03.06.2016);

7) спосіб читання, використання книги та поводження з нею, культура читання (усього – 1): Олена Гутик «Дана ПАВЛИЧКО: “Біда, коли Відродження Розстріляне, але ще гірше, – коли воно забуте”» (27.04.2015);

8) зірковий приклад: Тетяна Коняєва «Артем ПОЛЕЖАКА: “Не у кожної людини є шанс бути героєм. Але кожна має можливість не стати лайном”» (05.05.2014);

9) спонукання до читання загалом і конкретних видань зокрема (усього – 1): Тетяна Коняєва «Артем ПОЛЕЖАКА: “Не у кожної людини є шанс бути героєм. Але кожна має можливість не стати лайном”» (05.05.2014);

10) підготовка та вихід у світ нової книги (усього – 5): «Народилася нова книга Дари Корній» (10.09.2012), Галина Вдовиченко «Увесь український Пінзель – під однією обкладинкою» (презентували унікальне видання – «Таїна Пінзеля», видане у столичному видавництві «Майстер книг») (19.11.2012), Костянтин Янченко «Володимир ЛИС: “Українською мовою, холєра, можна творити класну літературу!”» (презентація нового роману «Соло для Соломії») (08.01.2014), «Презентація книг Володимира Лиса» (20.03.2015), «Українське видавництво ледь не надрукувало книгу з фантастикою “чиновника ДНР”» (у видавництві «Клуб сімейного дозвілля»

мало не надрукували твір «заступника міністра оборони ДНР» Федіра Березіна) (06.04.2015);

11) життя письменників, зокрема їх ювілеї (усього – 47): Людмила Пуляєва-Чижович «Галина МАЛИК: “Останню книжку написала у співавторстві з онучкою”» (13.11.2012), Наталія Фещук «Михайло Ткач отримав фах лікаря, а став… поетом» (27.11.2012), Галина Гузьо «Ніна БІЧУЯ: “Українці – живучі! І мова наша – живуча!”» (11.10.2012), Анатолій Фесуненко «Вірш Сосюри “Любіть Україну” колись називали ворожим (115 років від дня народження відомого українського поета Володимира Сосюри) (14.01.2013), Інна Корчук «Анна ВОВЧЕНКО: “Планую випустити другу і третю книгу про “Енн”» (05.03.2013), Тетяна Терен «Антон САНЧЕНКО: “Не стріляйте в піаніста, на цьому піаніно поки що грає лише він”» (25.03.2013), Галина Гузьо «Маріанна КІЯНОВСЬКА: “Протистояння на мовному ґрунті відкине нас у Середньовіччя”» (18.04.2013), Олена Гутик «ІЗДРИК: “Коли отримаю Нобелівську премію, стану мізантропом, що мешкає за містом”» (14.05.2013), Оксана Зьобро «Іан Вайброу: “Щоб читала дитина, повинні читати її батьки”» (30.05.2013), Інна Корчук «Павло ВОЛЬВАЧ: “Роман “Хрещатик-Плаза” – про “журналістів” і “кагебістів”» (31.05.2013), Олена Гутик «Роман ІВАНИЧУК: “Створював свою ідеальну жінку, як Пігмаліон – Галатею”» (01.08.2013), Наталя Назаркевич «Віктор Неборак: “Сучасні політики далекі від літератури, тож небезпеки у політичних писаннях немає”» (17.09.2013), Тетяна Терен «Марія Матіос: “Новий роман – ще одна моя мандрівка в українські історичні пекла”» (12.09.2013), Тетяна Коняєва «Януш Леон Вишневський: “Розумію межу між пристрастю та порнографією”» (04.10.2013), Олена Гутик «Любко ДЕРЕШ: “Швидка слава дає можливість зловживати прихильністю протилежної статі”» (12.11.2013), Олена Гутик «Олег ЛИШЕГА: “У поета має бути трохи божевілля”» (18.11.2014), Михайло Маслій «Анатолій МАТВІЙЧУК: “Ми змінимо Україну, якщо станемо меншими циніками і більшими ідеалістами”» (02.03.2014), Михайло Маслій «Три поразки Івана Франка на Тернопіллі»

(21.05.2014), Олена Гутик «Соломія ЧУБАЙ: “В Україні є публіка, яка хоче і вміє думати”» (03.07.2014), Галина Чоп «Максим Кідрук: “Розрив з Росією – остаточний і безповоротний”» (08.08.2014), Галина Чоп «Володимир Рутківський: “З минулої війни дорослі нічого так і не навчилися”» (29.08.2014), Юлія Тунік-Чорна «Анастасія Стефурак: “Дивує, коли кажуть, що художник малює всюди. Мені потрібна самотність для творчості”» (15.09.2014), Галина Вдовиченко «Людмила Улицька: “Порядність важливіша за талант”» (25.09.2014), Олена Гутик «“Тесля слова” чи “поет весняного похмілля”?» (105 років з дня народження Богдана-Ігоря Антонича (06.10.2014), «ЮРІЙ МУШКЕТИК: “Із гіркотою дивлюся на те, що нині відбувається”» (14.10.2014), Марія Доротич «Українцям відкрито нові сторінки біографії Андрея Шептицького» (01.12.2014), Володимир Руденко «У мене Україна одна…» (80 років з дня народження Василя Симоненка) (06.01.2015), Максим Міщенко «П’яниці віддав своє пальто, а Остапа Вишню врятував від голоду…» (120 років від дня народження Максима Рильського) (18.03.2015), Олена Гутик «Юрій АНДРУХОВИЧ: “Невже потрібно постійно сидіти на Майдані, аби вірити у себе?..”» (23.04.2015), Христина Лукащук «Пішов з життя український письменник-фантаст Ігор Росоховатський» (08.06.2015), Олена Гутик «Анджей СТАСЮК: “Любов і божевілля – основа всього”» (20.06.2015), Тетяна Коняєва «Наталія ГАЙДА: “Ескізи на комп’ютері неможливо відрізнити від малюнків на папері”» (08.07.2015), Олена Гутик «Володимир Єрмоленко: “Хотів би запитати Флобера, чому він був такою паскудою”» (український філософ та публіцист розповів невідомі факти з життя великих письменників) (15.07.2015), «Вірш “Над прірвою в брехні” став продовженням написаного рік тому “Реквієму за МН-17”» (18.07.2015), Анатолій Фесуненко «Малишко ганьбив Сосюру за “ворожість» вірша “Любіть Україну!”…» (24.07.2015), «Помер письменник-шістдесятник Анатолій Шевчук» (13.08.2015), Іван Фаріон «Був момент, коли Вацлав Гавел дав команду вивісити український прапор над Празьким Градом…» (письменник Роман Лубківський – про те, як синьо-жовтий стяг

завойовував серця українців) (23.08.2015), Сюзанна Бобкова «Максим Кідрук: “Моя дівчина не сприймає моєї писанини…”» (11.10.2015), «У Львові помер український письменник Роман Лубківський» (23.10.2015), Людмила Пуляєва-Чижович «Микола Петренко: “За законом сполучених посудин ми маємо жити гідно”» (25.11.2015), Олена Гутик «Оксана ЛУЦИШИНА: “Американську молодь цікавить наш регіон, бо вони раптом збагнули, що він існує”» (17.01.2016), Орест Дрималовський «Олена ЗАДОРОЖНА: “Війна навчила нічого не планувати – живу тут і зараз”» (14.02.2016), Орися Хом’як «Фантаст, який не любив фантастики» (10 років тому пішов із життя Станіслав Лем – батько «Соляриса» та «Кіберіади») (27.03.2016), Ірина Дмитрів «Жив, любив і не набрався скверни» (05.09.2016), Орися Хом’як «Воїни у мене читають “Джейн Ейр”» (20.01.2016), Валентина Шурин «Оксана Думанська: “Не майте читача за дурня. Він вміє читати між рядками”» (07.02.2016), Валентина Шурин «Хтось все життя кається за один злочин, а хтось – за сотні злочинств і краплини сумління не відчуває» (10.08.2016);

12) згадування книги у зв’язку з її екранізацією (усього – 2): Богдан Залізняк «Іван Драч: “Я був закоханий у Параджанова, ходив за ним, як вірний слуга за лицарем”» (18.07.2016), Наталія Фещук «“Золотий Дюк” – за “Гніздо горлиці”» (25.07.2016);

13) події в книжковій справі за кордоном (усього – 4): «Німецький і британський медіаконцерни створили найбільше видавництво у світі» (німецький медіаконцерн Bertelsmann і британський Pearson завершили операцію зі злиття своїх видавничих підрозділів Random House і Penguin Group) (03.07.2013), Надія Калачова «Валерія СОКОЛОВА: “Для дітей малюють тільки абсолютно щасливі люди”» (розмова з Валерією Соколовою – американською художницей, яка співпрацювала з Walt Disney, а тепер ілюструватиме український дитячий журнал «Ангелятко») (16.07.2013), «Світовий детективний бестселер виходить українською» (про роман Поли Гоукінз «Дівчина у потягу» видавництва «Клуб Сімейного Дозвілля»)

(31.08.2015), «Британський письменник присвятив п'єсу Україні» (18.01.2016).

Аналіз публікацій «ВЗ», які сприяють формуванню культури читання, дає підстави відзначити постійну тематичну рубрику «Далеке і близьке». Зазвичай вона містить аналітичні статті про життя та творчість письменників, поетів, громадських діячів, наприклад: Олена Гутик «"Тесля слова" чи "поет весняного похмілля"?» (105 років з дня народження Богдана-Ігоря Антонича) (06.10.2014), Володимир Руденко «У мене Україна одна…» (80 років з дня народження Василя Симоненка) (06.01.2015) тощо.

Рубрика «Інтерв'ю» говорить сама за себе. Вона містить інтерв'ю з відомою людиною, без попереднього вступу та знайомства, запитання – відповідь: Оксана Зьобро «Іан Вайброу: "Щоб читала дитина, повинні читати її батьки"» (30.05.2013), Валентина Шурин «Володимир Рутківський: "Якби скрізь було таке ставлення до літератури, як у Львові, то Україна гриміла б у Європі!"» (20.07.2016), Людмила Пуляєва-Чижович «Йоанна Ягелло: "Діти читають книги не так, як дорослі, – їм не потрібно рецензій, їм або цікаво, або ні"» (18.06.2013) тощо. Зауважимо, що в інтерв'ю зазвичай порушено проблеми сучасного стану культури читання в Україні.

Рубрика «Життя» також у значному обсязі висвітлює тематику книги та її значущості. За жанром переважають інтерв'ю з громадськими діячами, які беруть участь у суспільно значущих заходах, а також аналітичні статті щодо подій у сфері книговидання, наприклад: Віто Надашкевич «Книговидавництво: MADE IN UKRAINE» (художниця Вікторія Ковальчук – про сучасні книжки та вітчизняні видавництва) (10.09.2012), Галина Антонів «Що Форум видавців готує читачам» («ВЗ» пропонує огляд книжкових новинок від видавництв «Піраміда» та «Кальварія») (03.09.2013) тощо.

Книжкова тематика в рубриках «Новини», «Україна», «Фото» представлена переважно інформаційними повідомленнями, наприклад: «Світовий детективний бестселер виходить українською» (31.08.2015), «Українське видавництво назвало ТОП-10 україномовних книжок 2015 року»

(28.12.2015), «Марина Порошенко привезла до Івано-Франківська національний проект «Книга Миру»» (21.09.2015), «У Львові відкрився книжковий Дитячий Форум» (12.05.2016) тощо.

«Запорозька Січ»

За інформацією, поданою на офіційному сайті газети, «Запорозьку Січ» засновано 16 серпня 1990 р. рішенням Запорізької міської ради (тоді це було перше в Запоріжжі непартійне видання), а виходити почала з 1 січня 1991 р. З роками з'явилося окреме видання вихідного дня «Перекур». Редакція видання пишається своїм колективом, у якому працювали відомі письменники: Микола Білокопитов, Костянтин Сушко; а зараз – Пилип Юрик, Олена Піддубна [261].

Газета протягом усієї історії була виданням, яке стояло на позиції демократизації суспільства, плюралізму і підтримувало державність України, тісно співпрацює з Запорізькою міською радою, рішення якої не є чинним доти, доки не надруковані в офіційному виданні – газеті «Запорозька Січ».

Газета перемагала у Всеукраїнському конкурсі на краще висвітлення економічніх реформ, у різних обласних конкурсах.

Видання виходить тричі на тиждень: вівторок, четвер (щотижневик «Перекур»), субота. Мови видання – українська й російська. Тираж – близько 24 тис. примірників. Газети «Запорозька Січ» та «Перекур» зареєстровано Міністерством України у справаї преси та інформації як видання із загальнодержавною сферою розповсюдження, передплатники є в багатьох областях України, але переважна аудиторія – це м. Запоріжжя і Запорізька область.

Газета «Запорозька Січ» – це універсальне видання. Основна його тематика – це висвітлення подій і проблем міста Запоріжжя, області, держави. Провідні рубрики: «Місто день за днем», «Вісті з районів», «Новини, події, хроніка», «Політика», «Депутатська трибуна», «Економіка», «Запоріжжя екологічне», «Запоріжжя і запоріжці», «Гарячий телефон»,

«Гарячі технології», «Право и «лево», «Оперінформ», «Дев'ять з половиною муз», «Спорт», «Слід в історії», «Сатирикон», «Зірки» тощо.

Контент газети «Запорозька Січ» за 2012 р. – 20.08.2016 р. для аналізу відібрано шляхом пошуку за ключовими словами «книга», «читання книги», «поет», «письменник», відсіяно повтори (однакові результати пошуку за різними ключовими словами) та інші «шуми» (фразеологізм зі словом книга тощо). Одержані результати надали змогу зробити певні висновки щодо особливостей формування культури читання книги загалом та української зокрема. Усього проаналізовано 43 матеріали. Більшість з них подано в рубриках «Особистість і суспільство», «Культура», «Запоріжжя культура», «Новини». Розподіл журналістських тексті за рубриками виглядає так:

– «Особистість і суспільство» – 9 («Його серце в степах… (100 років з дня народження лауреата Державної премії СРСР та лауреата Державної премії УРСР ім. Т. Г. Шевченка, видатного українського поета, почесного громадянина м. Запоріжжя Миколи Нагнибіди)» (07.02.2012), «Міжнародний день рідної мови відзначили з млинцями» (28.02.2012), «Наталя Торкут і її команда» (11.03.2012), «Бібліотека, де панує приязнь» (13.03.2012), «Літературний конкурс серед школярів» (09.04.2014), «На історичній козацькій землі українська мова повинна почувати себе вдома – господинею!» (02.03.2015), «Як жити в цьому світі» (10.04.2012), «Віра Холодна. Відома і невідома» ((29.12.2012), «А слава – заповідь моя» (06.03.2012);

– «Культура» – 8 («Запросимо Кобзаря на Хортицю!» (20.03.2012), «Запорожцы посетят презентацию книги-откровения о порнокино в мае» (30.04.2016), «Петру Ребру виповнилося 40+40=18» (22.05.2012), «Кіт Пушкіна заговорив українською» (20.01.2016), «Владимир Войнович работал на алюминиевом заводе и целовался в «Дубовой роще»» (07.06.2012), «Книга – встреча с любимым певцом» (30.03.2012), «Тайны библиотек Запорожья» (19.06.2014), «Современная библиотека – не только чтение» (23.04.2015));

– «Запоріжжя культура» – 7 («Визначені поети-переможці. На черзі – композитори» (19.08.2016), «У Запоріжжі розпочався «Поетичний травень»» (20.05.2016), «Відомий блогер привіз до Запоріжжя свою нову книжку» (13.06.2016), «Запоріжжя та Ізраїль відродять український романс» (04.07.2016), «Театр-лаборатория «Vie» объединила в своей пьесе муз и крыс» (12.05.2016), «Запорожский журналист выпустил книгу «Я жил в провинции…»» (15.07.2016), ««Путлеру капут настане», – каже книга полум'яна (про виданий нещодавно у «Журналісті України» збірник «Сатирична сотня діє, або Путлер капут!»)» (19.08.2016));

– «Новини» – 6 («На схилах Дніпра вшанували великого Кобзаря» (12.03.2014), «Владимир Войнович посмотрел фильм о Чонкине вместе с запорожцами» (05.06.2012), «Ими гордится Запорожье» (27.01.2012), «Запоріжці вважають Ігоря Шишку видатним земляком» (31.01.2012), «В Запорожье появится детская книга» (15.10.2013), «Летопись запорожского футбольного клуба «Металлург» признана лучшей спортивной книгой 2015 года в Украине» (27.01.2016);

– «Запоріжжя новини» – 3 («На святій Хортиці – біблійні пристрасті» (14.06.2016), «Біля обласної бібліотеки з'явилися лавки-книжки» (25.04.2016), «Луганський журналіст презентує в Запоріжжі книгу про війну» (09.06.2016));

– «Історія та географія» – 3 («Дві книги про музей» (12.06.2012), «Первый геноцид в нашей области начался 3 декабря 1920 года. Новая книга раскрывает малоизвестные страницы истории» (09.02.2013), «Українське відродження Запоріжжя. Рік 1918» (06.03.2016));

– «Гумор» – 3 («Зустрічаймо знаменитий журнал «Перець»!» (15.01.2012),«Чернівці стали байкарською столицею України. Завдяки запоріжцям!» (05.03.2012), ««Весела Січ» подарувала свято» (03.04.2012));

– «Екологія і здоров'я» – 2 («Запорожская писательница Дарья Дорда: «Будь для себя героем!»» (14.01.2015), «Екологічне послання до людей планети діти відправили на повітряних кульках» (10.04.2013));

– «Економіка» – 1 («В запорожских библиотеках – виртуальные путешествия, книги, тренажёры… и вкусные блинчики!» (02.02.2013));

– «Спорт» – 1 («Фотограф-аматор Александр Рябов: “Запорожье должно войти в историю авторалли”» (16.02.2013)).

У газеті немає постійної рубрики «Книга». Але як позитивний момент відзначимо, що працівники редакції досить часто цитують письменників та поетів як у заголовках, так і в основному тексті своїх статей у різних рубриках газети, наприклад, у статті, розміщеній у рубриці «Політика», «Почему нам не нужны американские самолеты» (28.11.2014): «Древнегреческий драматург Эврипид (480–406 г.е. до н. э.) утверждал: «Бог войны ненавидит колеблющихся». А ведь мудрец еще 2,5 тысячелетия назад знал, о чем говорил: господин Нирыбанимясо…».

Ми виявили низку журналістських текстів, які прямо або побічно спрямовані на формування культури читання книги. Їх можна поділити за змістом таким чином:

1) ситуація з виданням книг і читанням в Україні: «На історичній козацькій землі українська мова повинна почувати себе вдома – господинею!» (02.03.2015);

2) заходи з популяризації читання, зокрема в бібліотеках: «В запорожских библиотеках – виртуальные путешествия, книги, тренажёры… и вкусные блинчики!» (02.02.2013), «Тайны библиотек Запорожья» (19.06.2014), «Современная библиотека – не только чтение» (23.04.2015), «Екологічне послання до людей планети діти відправили на повітряних кульках» (10.04.2013), «Бібліотека, де панує приязнь» (13.03.2012), «Біля обласної бібліотеки з’явилися лавки-книжки» (25.04.2016);

3) книжкові виставки та ярмарки: «Чернівці стали байкарською столицею України. Завдяки запоріжцям!» (05.03.2012), «У Запоріжжі розпочався “Поетичний травень”» (20.05.2016), «Запоріжжя та Ізраїль відродять український романс» (04.07.2016);

4) літературні та видавничі нагороди: «Визначені поети-переможці. На черзі – композитори» (19.08.2016), «Запоріжці вважають Ігоря Шишку видатним земляком» (31.01.2012), «Летопись запорожского футбольного клуба «Металлург» признана лучшей спортивной книгой 2015 года в Украине» (27.01.2016), «Літературний конкурс серед школярів» (09.04.2014);

5) зустріч з автором: «Владимир Войнович работал на алюминиевом заводе и целовался в “Дубовой роще”» (07.06.2012), «Владимир Войнович посмотрел фильм о Чонкине вместе с запорожцами» (05.06.2012);

6) підготовка та вихід у світ нової книги: «Його серце в степах… (100 років з дня народження лауреата Державної премії СРСР та лауреата Державної премії УРСР ім. Т. Г. Шевченка, видатного українського поета, почесного громадянина м. Запоріжжя Миколи Нагнибіди)» (07.02.2012), «Наталя Торкут і її команда» (11.03.2012), «Як жити в цьому світі» (10.04.2012), «Петру Ребру виповнилося 40+40=18» (22.05.2012), «Віра Холодна. Відома і невідома» (29.12.2012), «Запорожская писательница Дарья Дорда: “Будь для себя героем!”» (14.01.2015),

7) життя письменників, зокрема їх ювілеї: «Ими гордится Запорожье» (27.01.2012), «Книга – встреча с любимым певцом» (30.03.2012), «Дві книги про музей» (12.06.2012), «Первый геноцид в нашей области начался 3 декабря 1920 года. Новая книга раскрывает малоизвестные страницы истории» (09.02.2013), «Фотограф-аматор Александр Рябов: “Запорожье должно войти в историю авторалли”» (16.02.2013), «В Запорожье появится детская книга» (15.10.2013), «Луганський журналіст презентує в Запоріжжі книгу про війну» (09.06.2016), «Відомий блогер привіз до Запоріжжя свою нову книжку» (13.06.2016), «Запорожский журналист выпустил книгу “Я жил в провинции…”» (15.07.2016), «“Путлеру капут настане”, – каже книга полум’яна (про виданий нещодавно у “Журналісті України” збірник “Сатирична сотня діє, або Путлер капут!”)» (19.08.2016), «Українське відродження Запоріжжя. Рік 1918» (06.03.2016), «Запорожцы посетят

презентацию книги-откровения о порнокино в мае» (30.04.2016), «Кіт Пушкіна заговорив українською» (20.01.2016);

Окрема в цій тематичні підбірці вкажемо публікації, що висвітлюють події, пов'язані з життям і творчістю Т. Шевченка, вшануванням його пам'яті: «Запросимо Кобзаря на Хортицю!» (20.03.2012), «На схилах Дніпра вшанували великого Кобзаря» (про тематичний захід у Національному заповіднику «Хортиця») (12.03.2014), «А слава – заповідь моя» (06.03.2012);

8) свята, пов'язані з книгою: «Міжнародний день рідної мови відзначили з млинцями» (28.02.2012), «"Весела Січ" подарувала свято» (03.04.2012);

9) згадування книги у зв'язку з її екранізацією, театральною постановкою: «Театр-лаборатория "Vie" объединила в своей пьесе муз и крыс» (12.05.2016), «На святій Хортиці – біблійні пристрасті» (14.06.2016);

10) доля видань, творів і літературних героїв: «Зустрічаймо знаменитий журнал "Перець"!» (15.01.2012).

В опублікованих текстах представлена переважно інформація про українських авторів, насамперед, запорізьких, наприклад, в інформаційних повідомленнях «Його серце в степах… (100 років з дня народження лауреата Державної премії СРСР та лауреата Державної премії УРСР ім. Т. Г. Шевченка, видатного українського поета, почесного громадянина м. Запоріжжя Миколи Нагнибіди)» (07.02.2012), «Як жити в цьому світі» (пам'яті Анатолія Рекубрацького) (10.04.2012), «Петру Ребру виповнилося 40+40=18» (з нагоди 80-річного ювілею запорізького поета, драматурга, перекладача, гумориста-сатирика, громадського діяча) (22.05.2012).

Редакція газети не залишилась осторонь події, яку святкувала вся Україна, – 200-річчю Тараса Шевченка. Зокрема, у випуску від 12.03.2014 подано репортаж «На схилах Дніпра вшанували Великого Кобзаря» повідомляє про тематичний захід у Національному заповіднику «Хортиця».

Як і в загальноукраїнських, є матеріали-презентації книг, які пов'язані із сучасною ситуацією на сході країни, відносинами України та Росії:

«Луганський журналіст презентує в Запоріжжі книгу про війну» (луганський журналіст Максим Бутченко презентує в Запоріжжі книгу «Три години без війни») (09.06.2016), «“Путлеру капут настане”, – каже книга полум’яна (про виданий нещодавно у “Журналісті України” збірник “Сатирична сотня діє, або Путлер капут!”)» (19.08.2016).

Щодо жанрової палітри, то тут переважають репортажі про зустрічі з письменниками та поетами, насамперед у зв’язку з виходом у світ їх нових книжок, а також заходи з популяризації читання, організовані бібліотеками; трапляються рецензії – наприклад, «“Путлеру капут настане”, – каже книга полум’яна» (19.08.2016), є навіть рецензія з опублікованим уривком з книги – «Первый геноцид в нашей области начался 3 декабря 1920 года. Новая книга раскрывает малоизвестные страницы истории» (09.02.2013).

На жаль, у виданні мало публікацій, що спонукали б цільову аудиторію до читання книг, немає матеріалів, які б висвітлювали події в книжковій справі за кордоном, стосувалися проблематики електронних книг, що трендом наших днів тощо.

4.4. Формування культури читання на сторінках глянцевих журналів

Спад інтересу до читання останніми роками спонукає до вжиття заходів для виправлення ситуації на різних рівнях (державні та приватні організації, вищі навчальні заклади, бібліотеки, видавництва, книгарні, редакції ЗМІ, громадські діячі, окремі автори тощо). На сьогодні видавництва використовують як нові, так і перевірені часом засоби просування книги до читача, але з поправкою на сучасні реалії. Наприклад, «Prada» та італійське видавництво «Giangiacomo Feltrinelli Editore» проводять конкурс «Prada Journal» – літературну премію для авторів-початківців. До участі в конкурсі

«Prada Journal» запрошуються письменники з усіх країн світу, які прагнуть дослідити візуальний Всесвіт і перевести його в простір друкованого слова. Премія «Prada-Feltrinelli» покликана встановити всебічний зв'язок між світом моди й світом літератури. Темою першого конкурсу став світ навколо нас і повсякденне життя. Учасники другого конкурсу намагаються зрозуміти, які перетворення відбуваються з нами сьогодні та як ми змінимося завтра [397].

І. Копистинська й Т. Гринівський, розглядаючи досвід незалежної України в промоції книжкових видань, зазначають, що серед традиційних найбільш популярними є використання ЗМІ, презентації, участь у книжкових виставках і фестивалях [136, с. 45]. Тож цікаво простежити особливості просування книжкової продукції на сторінках жіночих журналів, які упродовж останніх декількох років лідирують за накладами та охопленням читачів одним номером. Як ми вже зазначали, згідно з останніми дослідженнями ММІ, представленими компанією TNS в Україні, такими є місячники «Натали» та «Единственная» [69].

Згідно з визначенням В. Теремка, «комплекс просування продукції – система маркетингових комунікаційних засобів, покликана забезпечити зв'язки видавництва із суб'єктами ринку, формування і підтримання його іміджу, активізацію продажів видань» [322, с. 206]. Н. Еріашвілі дає більш поширене тлумачення: «Просування продукції на ринок – це дуже важливий вид діяльності будь-якого підприємства, у тому числі і видавничих фірм, що включає організацію каналів збуту та стимулювання збуту. Мета кампанії з просування книг на ринок не лише збільшення обсягу продажів, але й залучення широкої мережі магазинів і інших торгових структур» [379, с. 188]. Стимулювання збуту передбачає інформування споживача та вплив на нього шляхом переконання в необхідності придбати певний товар. Для позначення окресленого явища використовують також термін «промоція» – «творення популярності книги та автора нерекламними засобами, інтегрований у ринковий механізм маркетингу і в кінцевому результаті спрямований на формування попиту» [116, с. 4]. Варто погодитись з

Н. Зелінською, яка зазначає: «Необхідність просувати свою продукцію (дарма, що інтелектуальну) на ринку мобілізує видавців до запозичення новітніх технологій з інших сфер комунікації (засоби реклами і промоції, PR-технології, іміджеві акції тощо» [94, с. 76]. І. Копистинська й Т. Гринівський вважають найефективнішими засобами промоції публікацію рецензії, огляду, тематичної статті, інтерв'ю з автором чи видавцем у друкованих ЗМІ; тематичний книжковий огляд у ЗМІ; паблісіті; презентації книг; авторські зустрічі з читачами; авторські турне містами; участь видавництва у книжкових виставках; участь у ток-шоу; літературні вечори; дискусії; круглі столи; проблемні статті чи тематичні передачі за участю авторів або видавців; препринт; літературні конкурси та книжкові рейтинги; книжкову лотерею; надання книги як призу у різноманітних конкурсах, розіграшах; інтернет-комунікації, буктрейлер, буккросинг тощо [136, с. 38]. Разом із терміном «промоція» вживають термін «паблісіті» – напрям книжкового маркетингу, що має на меті донесення відомостей про книгу чи її автора до відома мас-медіа з метою поширення її в суспільстві. Оскільки новини в книжковому світі створюються у видавництві, а ще раніше – у творчій лабораторії автора, саме вони повинні бути першоджерелом інформації про видання. Проте, як зазначає О. Скочинець, «що стосується контексту українських реалій, то … між видавцями та представниками регіональних і загальноукраїнських медіа відсутній належний діалог: видавці не інформують такі ЗМІ про свої книги та й загалом не шукають виходів на регіональні та загальноукраїнські ТРК, а ті, відповідно, недостатньо обізнані в сучасному книжковому репертуарі» [395, с. 255].

У сучасному світі поведінка людини сильно залежить від реклами. Зміст її спрямований не лише на майбутніх покупців і читачів видань, а й на осіб, які визначають необхідність їх прочитання, ініціюють її пошук, приймають рішення про купівлю [322, с. 207]. Т. Булах, досліджуючи рекламу у видавничій справі, окрему увагу приділяє прес-рекламі, називаючи такі її жанри: каук, манжет, оголошення, острів, повідомлення, постер,

прапорець (куточок), стрічка, шот, замальовка, замітка, звіт, інтерв'ю, коментар, кореспонденція, нарис, репортаж, рецензія, рубрикована реклама, стаття [36, с. 81–85].

У просуванні книги як товару важливу роль відіграє вибір джерела повідомлення. Щодо журналів Є. Ромат зазначає, що вони «завдяки високому рівню вибірковості … являють собою один з найбільш ефективних засобів передачі рекламного звернення… Ефективність впливу на адресата, що досягається цими носіями, іноді порівнянна з впливом прийомами прямого маркетингу, зокрема директ-мейла» [27, с. 355].

Глянцевий журнал – це типовий продукт масової культури, що впливає на читача певним чином, формує його погляди й поведінку. Журнали повільно читаються, а значить, і ефект реклами також уповільнений. У щомісячних журналів – від одного до кількох місяців [15, с. 82]. Журнали читають місяцями, часто зберігають роками. Більше ніж 70% чоловіків і жінок повторно звертаються до прочитаного раніше в номері журналу, щось перечитують у ньому [15, с. 83]. У журнальній рекламі можна публікувати досить довгі й докладні рекламні матеріали. Люди читають журнали, щоб провести час, а не довідатися новини, як у газетах. Тому в споживачів і вища якість сприйняття реклами.

У журналів дуже велика частина вторинної аудиторії, тому що їх читають не тільки ті, хто виписують або купують уроздріб; їх дають друзям і знайомим. Журнали також зазвичай проходять через багато рук у прийомних ділових людей, лікарів, соціальних закладів тощо. До того ж їх постійно читають у поїздах, автобусах та літаках. Тому цей засіб користується безроздільною увагою читачів [26, с. 72].

О. Сушкова наголошує, що «періодика для жінок – один із сегментів вітчизняного ринку засобів масової інформації, що відрізняється численністю і розмаїтістю видань» [315, с. 54]. За класифікацією Н. Олійник серед жіночих журналів можна виділити, зокрема, видання гуманітарно-пізнавального спрямування, розраховані на інтелектуальну жінку. До таких

вона зараховує «Натали», «Женский журнал» [204, с. 23]. На нашу думку, до цієї групи належить і «Единственная». Існують також інші класифікації: за характером інформації – згадані журнали належать до елітарних, що відзначаються високою якістю поліграфії, великою кількістю ілюстративного матеріалу, реклами тощо [315, с. 59; 204]; за аудиторним призначенням – для «сучасних» жінок [315, с. 62].

«Натали»

Розглянемо соціальнокомунікаційні засоби формування інтересу до читання на прикладі журналу «Натали» [190]. У 2007 та 2008 рр. у межах всеукраїнського sms-голосування «Life:) обирає кращих» він був визнаний «Кращим журналом України».

Видання складається із семи рубрик: «Частная жизнь», «Работа и карьера», «Культура», «Красота и здоровье», «Мода», «Дом», «Другая страна». Аналіз редакційних матеріалів журналу «Натали» за 2005 р. – квітень 2015 р. дає змогу говорити про формування інтересу до читання, насамперед, у межах рубрик «Культура», «Работа и карьера», «Домашняя библиотека».

Розділ «Культура» розповідає про життя й творчість відомих людей; містить калейдоскоп новинок, зокрема літератури. У підрубриках «История любви» та «Легендарная личность» упродовж аналізованого періоду було опубліковано низку цікавих матеріалів про письменників та поетів, зокрема про українських: «Чаровница М. В. (Марко Вовчок)» (березень 2008 р.), «Альфа и омега. Любимые женщины Кобзаря. К 200-летию Т. Г. Шевченко» (березень 2014 р.), «Десятая муза Александра Довженко» (вересень 2014 р.) тощо. Це великі статті про життя та творчість видатних особистостей із цитатами з їх листів і творів, фотографіями. Крім згаданих, були статті про Данте Аліґ'єрі (квітень 2015 р.), Анну Ахматову (серпень 2009 р.), Роберта Бернса (лютий 2010 р.), Джованні Боккаччо (грудень 2013 р.), Вольтера (липень 2010 р.), О. Генрі (вересень 2012 р.), Олександра Гріна (вересень 2010 р.), Антуана де Сент-Екзюпері (вересень 2013 р.), Іллю Ільфа та Євгена

Петрова (грудень 2012 р.), Франца Кафку (квітень 2015 р.), Миколу Лєскова (березень 2011 р.), Гі де Мопассана (березень 2012 р.), Бенвенуто Челліні (листопад 2010 р.), Олександра Чорного (жовтень 2010 р.), Вільяма Шекспіра (вересень 2008 р., квітень 2014 р.) та ін.

Інформація про книги, які варто почитати, також може бути вміщена в інших рубриках. Наприклад, на «книжковій полиці» грудневого номера за 2008 р. у рубриці «Работа и карьера» подано тематичну підбірку видань, які стануть у пригоді тим, хто прагне досягти успіху в бізнесі. Тут же цитати Александра Пушкіна, Максима Горького, Фоми Аквінського про книгу та її роль у житті людини. Цей номер відзначився також рекомендацією книги як подарунка й містить 11 назв видань, що підійдуть як дитині, так і дорослому, причому перелік, запропонований під заголовком «Роскошный переплет», включає і художню літературу, і кулінарні рецепти. У ньому представлені пропозиції від київських («Країна мрій», «Махаон-Україна») та московського видавництв («ЭКСМО»).

Автори журналу Ала Сніцар, Наталія Нікішина, Ірен Роздобудько, Олександр Неміровський, Максим Кідрук пишуть не лише статті, а й книги, інформація про які подається на сторінках видання. Перш ніж побачать світ книги, твори друкують, зокрема, у рубриці «Домашняя библиотека», частинами з продовженням у наступному номері.

У текстах статей трапляються:

– поради щодо читання, наприклад: «Замещайте негативные мысли позитивними. Этому способствуют встречи с добрими, отзывчивыми, счастливыми людьми. А еще – общение с природой, шопинг, *хорошая книга* (виділено нами. – *А. Б.*), кинофильм или путешествие» (квітень 2015 р., с. 22); «И еще, совмещайте полезное с приятным: наводя порядок, включите музыку или *аудиокнигу* (виділено нами. – *А. Б.*)» (квітень 2015 р., с. 126);

– цитати відомих письменників, наприклад: «У Антуана де Сэнт-Экзюпери есть замечательное высказывание: «У людей уже не хватает времени что-либо узнавать. Они покупают вещи готовыми в магазинах. Но

ведь нет таких магазинов, где торговали бы друзьями, и потому люди больше не имеют друзей»« (вересень 2014 р., с. 22).

«Единственная»

Журнал «Единственная» сьогодні належить «Едіпрес Груп». Згідно з політикою редакції, він «допомагає сучасній українській жінці отримати натхнення та практичні поради, досягнути розуміння, гармонії й повної реалізованості в усіх сферах життя» [81].

Видання має такі рубрики: «Мода и красота», «Темы месяца», «Будь здорова», «Любовь и сім'я», «События и люди», «Полезные знания», «Культура/досуг», «Из номера в номер» тощо.

У традиційному зверненні головного редактора Олени Скачко до читачів у лютневому номері за 2015 р. наголошено, що головна тема місяця – любов. У переліку, пов'язаному з любов'ю, вибрані разом з дитиною книжки. І це не просто так. У рубриці «Любовь и сім'я» розміщена велика стаття «Растим хорошего читателя». Перелік рекомендованих у ній дитячих книжок не викличе ніяких заперечень ні в педагогів, ні в психологів, адже він містить «Все про Мумі-тролів» Туве Янсон, «Маленький принц» Антуана де Сент Екзюпері, «Над прірвою у житі» Джерома Дейвида Селінджера. Дуже важливо з дитячого віку виховувати повагу й потребу читати, особливо в наш час поширення гаджетів.

У журналі «Единственная» в рубриці «Культура/досуг» подають огляд новинок, зокрема книжкових. Зазвичай представлено три-п'ять найменувань із зображенням обкладинки та рекламною анотацією. Тут же може бути інформація про зустріч із письменником (наприклад, у березневому номері за 2015 р. – з Діаною Рубіною), цитата від автора, біографічна довідка про нього та місце, де можна придбати видання (у мережі книжкових магазинів «Читай-город» і «КС», через Інтернет-магазин Knigka.ua). Лютневий номер за 2014 р. містив замітку про перемогу української письменниці Тетяни Малярчук, яка стала лауреатом літературної премії імені Джозефа Конрада-Коженевського у 2013 р. Крім того, у цій рубриці публікують оповідання.

У лютневому номері 2015 р. у рубриці «События и люди» подано історію з обкладинки – статтю «Любить нельзя помиловать», присвячену долі відомої української поетеси Лесі Українки. Основну увагу зосереджено на фактах з її життя, а не на аналізі творів, проте сам факт появи матеріалу, присвяченого видатній представниці української літератури, у такому виданні позитивно впливає на формування читацької культури. Такі статті періодично з'являються на сторінках журналу. Так, у статті «Маргарет Митчелл: между Мелани и Скарлетт», розміщеній у червневому номері за 2014 р., розкриваються перипетії життя авторки роману «Віднесені вітром». Це також історія з обкладинки.

На сторінках жіночих журналів часто трапляються рекомендації звернутися до видань «допоможи собі сам». Так, січневий номер за 2014 р. містить статтю «Ведьма, Королева, Самка, Девочка… Какую роль в семье играешь ты?» Вона підготовлена за результатами участі в тренінгу кандидата психологічних наук Олени Рихальської, автора книги «Любовь в жизни женщины: путь от расставания и одиночества к зрелым отношениям». Стаття містить перелік запитань, які зазвичай хвилюють жінок, але відповіді варто шукати на сторінках не журналу, а рекомендованої книги.

Ряд редакційних статей супроводжується топ-порадою – про книжку, яка допоможе вирішити проблему, висвітлену в основному тексті статті, та тематичною підбіркою видань. Наприклад, стаття «Рак молочной железы: что нужно знать?» у жовтневому номері за 2014 р. супроводжується топ-порадою: «В книге «Возвращение к здоров'ю» описаны уникальные и в то же время доступные каждому методы, как помочь себе и победить тяжелое заболевание», а стаття «В книге «С кем дружит твой ребенок»« супроводжується тематичною підбіркою видань «Лучшие книги о дружбе», до якої увійшли «Вінні Пух» Алана Мілна, «Пригоди Тома Сойєра і Гекльберрі Фінна» Марка Твена, «Білий Бім Чорне вухо» Г. М. Троєпольського (листопад 2010 р.).

У наших попередніх статтях ми вже відзначали звернення до зірок у формуванні читацької культури на сторінках жіночих журналів. «Единственная» також містить такі матеріали. У вересневому номері за 2014 р. в інтерв'ю «Нет ни одной роли, в которой я сыграла бы себя» Ольга Кабо, відповідаючи на запитання журналіста, що полюбляє вона читати на дозвіллі, розповіла, що читає щоденники Анни Ахматової. Акторка зауважила, що брала участь у проекті, у якому читала вірші цієї поетеси. Крім того, Ольга Кабо поділилась тим, як вона проводить час разом з донькою: «...недавно мы с Танечкой совершили увлекательное путешествие в Лондон по местам Шерлока Холмса. Мы вспоминали рассказы Конан Дойля и следовали по стопам его героев». Чимало людей довіряють авторитетним, значущим для них особистостям. Існує велика кількість свідчень на користь того, що публіка практично одразу реагує на рекомендації, що йдуть від відомих людей, яких вона поважає. Тож Ольга Кабо може стати зразком для наслідування. Такий спосіб дозвілля вартий того.

Зверненням до зірки є також інтерв'ю з автором книг з позитивної психології Наталею Правдіною, подане в рубриці «События и люди» (листопад 2010 р.), яка відповідала на запитання читачів журналу. Тут же і слова подяки від них за цінні поради, викладені на сторінках її видань.

Усі зазначені засоби сприяють формуванню інтересу до читання.

«COSMOPOLITAN» (УКРАЇНА)

А. Платонова, аналізуючи рекламу в кримських друкованих мас-медіа, доходить висновку, що основний обсяг реклами в них становлять матеріали таких жанрів: рекламна стаття, рекламне інтерв'ю та рекламна рецензія [233]. Г. Щепілова розділила всі жанри текстової реклами на дві групи: 1) жанри, які створені виключно для реклами та просування продукту (історія із життя, досвід користування тощо); 2) жанри журналістики, які використовують для реклами (замітка, звіт, репортаж, лист, інтерв'ю, кореспонденція, огляд, рецензія, замальовка тощо) [378]. В аналізованому нами журналі переважають жанри другої групи.

У номерах «COSMOPOLITAN» (Україна) за 2005 р. – вересень 2014 р. інформацію про нові видання подано в рубриці «Книги» – зазвичай три новинки та «книга місяця» з рекламною анотацією, після яких у дужках зазначено видавництво та рік видання («Эксмо», «Азбука-классика», «Амфора», «Махаон», «Фантом Пресс», «АСТ», «Иностранка», «Гаятри» тощо), на кінець 2007 р. – ще й місто, у 2008 р. стали виділяти назву видавництва та рік товстим накресленням.

У 2010–2011 рр. у цій самій рубриці подавали статті із цікавою інформацією, пов'язаною зі світом літератури:

«Название» – про смішні літературні премії, зокрема британську Diagram, яку журнал «The Bookseller» надає за найдивнішу назву (липень, 2010, с. 22);

«Солдаты в юбках» – про німецьку письменницю та поетесу Герту Мюллер, яка здобула Нобелівську премію з літератури (січень, 2010, с. 22);

«В жанре электро» – про поширення електронних книг та їх переваги (червень, 2010, с. 20);

«Наука и жизнь» – про моду на книжки, зокрема нонфікшн (нехудожню літературу) (березень, 2011, с. 28);

«Поймать волну» – про літературні тренди (серпень, 2011, с. 24).

Випуски за 2010–2012 рр. відзначилися серією інтерв'ю «Суперблиц для…»:

Ірини Хакамади, яка написала чотири книги (грудень, 2010, с. 30);

Григорія Остера – автора книжок «Котенок по имени Гав», «Вредные советы» та дитячого сайта (жовтень, 2011, с. 26);

Гретхен Рубін – авторки книги-бестселера про те, як стати щасливою (червень, 2011, с. 30);

Жана-Кристофера Гранже, якого називають французьким Стівеном Кінгом (квітень, 2011, с. 28);

Діни Рубіної – авторки книжок про кохання (лютий, 2011, с. 24);

Ю. Несе – автора детективів (січень, 2012, с. 26);

Майкла Каннінгема – лауреата Пулітцерівської премії (березень, 2012, с. 34);

Ніколя Фарга, який пише про людей, якими вони є (квітень, 2012, с. 30);

Давида Фонкіноса – автора романів «Єротичний потенціал моєї дружини», «Ніжність» (березень, 2012, с. 30);

Мішеля Уельбека – автора роману «Карта і територія» (червень, 2012, с. 30);

Майкла Ондатже – канадського літератора, який здобув «Букер» за депресивний роман про війну «Англійський пацієнт» (липень, 2012, с. 19).

З 2013 р. в журналі подавали лише анотацію «книги місяця», а з вересневого номера за 2014 р. рубрика «Книги» взагалі зникла. Це пов'язано зі зміною головного редактора, що супроводжується певними трансформаціями рубрик та художнього оформлення журналу.

Рубрика «Книги» містила рекламні анотації. Проте щодо читацької культури, то її формування здійснюється також за допомогою згадувань авторів та назв книг з рекомендацією їх почитати, літературних героїв у статтях; наведення цитат з художніх та інших творів. Ці засоби використано і в статтях, і в інтерв'ю із зірками, і в листах читачів, і в коментарях психолога тощо. Наведемо приклади з номерів, підготовлених під керівництвом нового головного редактора – Анни Баздревої зі старою рубрикацією (липень – серпень 2014 р.) та оновленою (вересень 2014 р.) (табл. 4.1).

Аналіз таблиці дає змогу зробити висновок, що в журналі «COSMOPOLITAN» (Україна) формування читацької культури здійснюється за допомогою рекомендацій, як і що читати, викладених у редакційних матеріалах (статтях, інтерв'ю, коментарях психолога тощо) із зазначенням авторів книг, жанрів їх творів та імен головних героїв, поданням основних ідей або змісту; звернення до зірок, які називають улюблених авторів або пропонують до уваги власні видання.

Таблиця 4.1

Засоби формування читацької культури, використані в журналі «COSMOPOLITAN» (Україна)

Засоби	Джерело	Цитата з тексту	Назва матеріалу	Наш коментар
1	2	3	4	5
Рекламна анотація	липень – серпень, 2014, с. 15	«Голодный город» – научно-популярная книга, которая читается увлекательнее, чем остросюжетный детектив	Книга месяца «Голодный город» Кэролин Стил	Відзначимо, що до уваги запропоновано науково-популярне видання. Є вказівка на назву видавництва та рік видання (Strelka Press, 2014)
Цитата з художнього твору	липень – серпень, 2014, с. 71	Понятие женской изюминки ввел в обиход Лев Толстой. Персонаж его пьесы «Живой труп» говорил: «Моя жена идеальная женщина была… Но что тебе сказать? Не было изюминки, – знаешь, в квасе изюминка? – не было игры в нашей жизни»	Изюмительная женщина	Позитивним є такий хід для ознайомлення читачів журналу з класичною літературою
Рекомендації, як і що читати	липень – серпень, 2014, с. 8	Лично я начала читать журнал в шестнадцать, ежемесячно жертвуя обедом	Письмо редактора	Читати, звісно гарна справа, але щомісяця залишатися без обіду – небезпечно. Хіба що редактор мала на увазі «раз на місяць». Проте головна думка полягає в тому, що читання цікавіше за їжу

Продовження таблиці 4.1

1	2	3	4	5
	липень – серпень, 2014, с. 75	Поставить себе за правило раз в месяц читать одну (хотя бы) книжку, повышающую осознанность. Наш совет – начать с «В поисках счастья» Мартина Селигмана и продолжить бестселлером Михая Чиксентмихайи «Поток: психология оптимального переживания»	Веселый пессимист	Ми бачимо тут пряме спонукання до дії – читати хоча б одну книжку
	липень – серпень, 2014, с. 78	Литературно Чтобы не мучиться, сочиняй новый, не избитый маршрут, возьми любимую книгу, внимательно просмотри ее и составь карту будущего вояжа. Только представь, сколько нового ты откроешь в мире литературных персонажей и в описанной в книге реальности. Это будет очень личное, исполненное неожиданных открытий путешествие	Летние вакации: быть в теме	У цьому матеріалі запропоновано нетривіальний спосіб читання книги, який дає змогу зробити власне життя цікавішим, не просто подорожуючи світом, а й відкриваючи для себе біографію письменників та створені ними образи

Продовження таблиці 4.1

1	2	3	4	5
	липень – серпень, 2014, с. 166	Или же попробовать самостоятельно библиотерапию – чтение и осмысление книг, например Энтони де Мелло, Ролло Мэя, Ирвина Ялома, Виктора Франка, да и просто ощущающих гармонию и спокойствие в обретенной самодостаточности, позволяющей чувствовать себя счастливыми как в совместной жизни с другими, так и без нее	Комментарии психолога	У цьому матеріалі запропоновано читати книги для досягнення душевної рівноваги, осмислюючи їх зміст
	вересень, 2014, с. 131	Помни одно: опыт, как и успех, не дается в процессе чтения книг, он достигается исключительно методом проб и ошибок	Начинают и выигрывают	Зроблено акцент на те, що читання не забезпечить досягнення успіху в житті
	вересень, 2014, с. 129	В любом книжном магазине – реальном или виртуальном – есть огромный раздел бизнес-литературы	Все на страт	Непряма порада відвідати книжковий магазин, де є відповідна література

Продовження таблиці 4.1

1	2	3	4	5
	вересень, 2014, с. 22	Книга, которую я внесла в свой wish-list на первую строчку. Хочу!	О высоком	Поряд зображення обкладинки DIOR «THE LEGENDARY IMAGES/ GREAT PHOTOGRAPHERS AND DIOR». У цьому матеріалі книга є об'єктом бажання, хоча в тексті її назви немає. Зауважимо, що це фотовидання, де основну цінність становлять зображення
Звернення до зірок	липень – серпень, 2014, с. 58	Челси: Между прочим, я собираюсь написать книгу «Пей правильно, или Выбор алкоголя по типу крови»	Кэти в ответе (інтерв'ю актриси, телеведучої, письменниці Челсі Лендлер з Кеті Перрі)	Останнім часом стало модним бути автором книги. Багато зірок пробують себе в цій якості

Продовження таблиці 4.1

1	2	3	4	5
	липень – серпень, 2014, с. 61	Кэти: … Я – Экхарт Толе (*немецкий писатель, автор бестселлеров о важности умения жить настоящим моментом. – Прим. ред.*) Кэти: … Я не профессор Хиггинс (*ученый, лингвист, персонаж пьесы Б. Шоу «Пигмалион».– Прим. ред.*)	Кэти в ответе (інтерв'ю актриси, телеведучої, письменниці Челсі Лендлер з Кеті Перрі)	Слід подякувати редакторові, який знайомить жінок з літературою таким способом. Наведені приклади свідчать про те, що зірки шоу-бізнесу читають. Це має стати гарним прикладом для наслідування
	вересень, 2014, с. 46	Любимая книга? «Изнутри» Хабиба Садеги	Прекрасная Пе (про Пнелопу Крус)	Оскільки зірки є прикладом до наслідування, то відповідь про улюблену книгу може викликати інтерес до відповідних письменників і бажання прочитати їх твори
Згадування назви книги в статті та літературних героїв	липень – серпень, 2014, с. 75	В культовом романе Эллинор Портер «Полианна" главная героиня во всем видит светлую сторону. И этому сильно поспособствовали квантовые сказки вроде „Секрета" Рондо Берн или „Кроличей норы"	Веселый пессимист	Вказано не лише назви творів, а й жанри

Продовження таблиці 4.1

1	2	3	4	5
	липень – серпень, 2014, с. 67–68	Для начала предлагаю обратиться к базовому источнику – словарю. Итак, феминизм – это… В 1963 году выходит книга Бетти Фридан «Загадка женственности», в которой она имеет смелость отрицать ту незыблемую истину, что женщина должна реализовывать себя исключительно в сфере домашнего хозяйства. Помнишь, как в романе Майкла Каннингема «Часы» миссис Браун переживает по поводу испеченного торта, который совсем не похож на картинку из журнала по домоводству? В книге «Миф о красоте» американка Наоми Вульф доказывает, что современные высокие стандарты женской внешности играют ту же роль, что и «загадка женственности» в 50-е годы.	Я – сама!	Указуються імена й назви книг. Розуміючи, що не всі читали ці видання, автор статті переказує основні ідеї, важливі для розкриття теми

Продовження таблиці 4.1

1	2	3	4	5
	липень – серпень, 2014, с. 82, 83	Классический пример – герой книги и одноименного романа «Американский психопат». Чего стоит пренебрежительно поднятая бровь, корда он узнает, что ты не читала «Закат Европы» Шопенгауэра	Интригующий тип	Автор матеріалу непрямо дає пораду: якщо хочеш зацікавити певний тип чоловіків, то мусиш бути начитаною
	липень – серпень, 2014, с. 85	С ней солидарны авторы книги «Правила. Как выйти замуж за Мужчину своей мечты» Эллен Фейн и Шерри Шнейдер	Шаг навстречу	Є вказівка на джерело інформації, поданої в статті. Тож, якщо тема цікавить, можна з нею детальніше ознайомитись
	липень – серпень, 2014, с. 85	Современные французские парни удивительным образом сочетают в себе двух знаменитых литературных персонажей – д’Артаньяна и Гобсека	Поедем, красота, кататься	Автор передбачає, що читачі журнали знайомі з творчістю О. Дюма та

Продовження таблиці 4.1

1	2	3	4	5
	липень – серпень, 2014, с. 113	Моя мама в юности зачитывалась пушкинской поэмой-сказкой «Руслан и Людмила» и назвала нас с братом в честь ее героев	«Я не сомневалась, что стану чемпионкой!»	Спостерігаємо прямий вплив захоплення конкретним художнім твором, а саме на вибір імен для своїх дітей
	липень – серпень, 2014, с. 164	То есть мне интересен, например, Нотр-Дам де Пари, но не из-за его архитектурной ценности, а из-за романа Гюго. А благодаря Ремарку я обожаю отель «Ритц» в Париже	Письмо месяца Море	Відзначено, що захоплення літературою викликає інтерес і до конкретних місць: Нотер-Даму де Парі, готелю «Рітц”
	вересень, 2014, с. 59	Самый важный навык в бизнесе (и не только) – умение строить отношения. Так считает автор книги «Никогда не ешьте в одиночку» Кейт Феррацци. По его словам, сегодня связи решают если не все, то почти все	В ритме города	Є вказівка на джерело інформації, поданої в статті. Тож, якщо тема цікавить, можна з нею детальніше ознайомитись
	вересень, 2014, с. 102	Первым зависимость между гиперсексуальностью и пассионарностью обнаружил Наполеон Хилл, автор бессмертного бестселлера «Думай и богатей»	С шилом по жизни	Є вказівка на джерело інформації, поданої в статті. Тож, якщо тема цікавить, можна з нею детальніше ознайомитись

Продовження таблиці 4.1

1	2	3	4	5
	вересень, 2014, с. 117	Так считает американка Патти Бриттон, автор книги The art of sex	Это что-то новенькое	Є вказівка на джерело інформації, поданої в статті. Тож, якщо тема цікавить, можна з нею детальніше ознайомитись. Проте, на наш погляд, назву книги варто було подати мовою журналу – російською

У разі потреби редактор дає відповідну інформаційну довідку у внутрішньотекстових примітках. Тексти можуть супроводжувати зображення з обкладинками згаданих видань. Відмінність між аналізованими номерами з погляду формування читацької культури полягає лише в тому, що у вересні зникла рубрика «Книги», яка презентувала видавничі новинки, проте інформація про нову книгу є в рубриці «Планета Cosmo».

«VIPClub» – перший журнал Запоріжжя. Видання повністю змінило формат (і редакційний колектив) з початку 2011 р. Перший номер журналу вийшов 9 вересня 2004 р. «VIPClub» позиціонує себе як журнал про відомих статусних людей Запоріжжя, які діляться своєю долею, історією та переживаннями. Інформація в журналі є ексклюзивною, Запоріжцям цікаво почитати оціночні судження, позиції та думки відомих людей міста. Цільова аудиторія – це успішні люди Запоріжжя [65].

Головний редактор: Анна Нечипуренко.

Наклад: 5000 примірників.

Періодичність: раз в 2 місяці.

Формат: А4.

Обсяг: 80 сторінок.

Основні рубрики: «VIP-персона», «Найсміливіший VIP», «7 речей», «Колись при владі», «Біографія успіху», «Здоровий VIP», «Вільні серця» та інші.

Розповсюджується по Запоріжжю: ТЦ «Україна», КП «Пресса», «Сільпо», «Укрпошта» тощо.

Для аналізу було взято номери журналу за 2014 – травень 2015 р.

Окремо слід відзначити рубрику «VIP Бібліотека», у якій бізнес-, політична та творча еліта ділиться читацьким досвідом. Порівнявши журнали за зазначений період, ми з’ясували, що ця рубрика є постійною, а також вона чергується з рубрикою «VIP Кінозал», тому рубрика розміщувалась у 46, 48, 50 випусках журналу «VIPClub». Рубрика розміщена на цілому розвороті й має єдиний формат у кожному номері, спочатку йде короткий опис

актуальної книги, яку пропонує сама редакція, а на наступній сторінці книги від чотирьох відомих людей.

Було встановлено, що це непряма реклама, що належить до інформаційного жанру прес-реклами – інтерв'ю та рецензії, є також рекламні анотації. Журнал є соціально активним та з недавнього часу має власний сайт, де висвітлено останні новини журналу, а також можна почитати його online.

«Мужской клуб»

«Мужской клуб» – єдине в регіоні інформаційно-розважальне видання для чоловіків. Спеціалізоване, інформує читача про події у сфері культури та спорту, а також про виробництво й вживання алкогольних напоїв. Видання розраховано на аудиторію читачів від 21 років. Виходить з грудня 2007 р. В основі концепції видання – життя чоловіка. Цільова аудиторія – чоловіки.

Директор проекту: Андрій Хоменко.

Головний редактор: Єгор Сапронов.

Наклад: 5000 примірників.

Періодичність: раз на місяць.

Формат: А4.

Обсяг: 80 сторінок.

Основні рубрики: «Новини», «Переможець», «Успіх», «Авто», «Зброя», «Речі», «Стиль», «Здоров'я», «Кухня й напої», «Путівник» та інші.

На сторінках журналу рідко трапляється згадування про книгу. Спеціальної рубрики немає.

Проте відзначимо статтю в № 5 (90) за травень 2015 р. У рубриці «Под пиво» подано матеріал, присвячений Книзі рекордів Гіннесса. У статті подано деякі факти й частково історію створення книги. Також вказано три вражаючі досягнення із самої книги Гіннеса. Рубрика не присвячена саме книжковим виданням, тому в інших випусках можна знайти в ній тексти на іншу тему. Стаття максимально трансформована під свою читацьку аудиторію, тобто чоловіків, там можна знайти посилання на алкогольні напої

й усе, що з ними пов’язано, журнал максимально дотримується своєї концепції (нагадуємо, що його аудиторія 21+). Це непряма, прихована реклама, представлена аналітичним жанром прес-реклами – рецензією.

«Афиша»

«Афиша» – спеціалізоване видання, що інформує читача про культурні події, пише про тусовки й культурні заходи, описує розважальні заклади, а також про вживання та виробництві алкогольних напоїв. Видання розраховано на аудиторію від 21 року. Журнал раніше мав назву «Культурний навігатор». Виходив раз на місяць. Потім змінив назву на «Афіша». Згодом відбулося «злиття брендів» київської «Афіші» та запорізького видання. Журнал став позиціонувати себе як елітне видання при всеукраїнській промоції. З 2007 р. виходить двічі на місяць [88].

Головний редактор: Анна Нечипуренко.

Наклад: 7000 примірників.

Періодичність: раз на місяці.

Формат: 215х290.

Обсяг: 80–100 сторінок.

Основні рубрики: «План действий», «Интервью», «Лидеры», «Identy», «Папарацци», «Город», «Рестораны», «Концерты/Клубы», «Кино/Art», «Спорт», «Событие», «Новое», «Чтиво», «Вещи/Техно», «Красота», «Мастер-класс», «Туризм», «Zoo», «Дети/Teen», «Интерьер/Ландшафт», «Сдай точку», «Деньги тощо.

Аналіз видань дає підстави зупинився на постійний рубриці «Завтра с». Стандартний формат рубрики – це інтерв’ю з відомою людиною, без попереднього вступу та знайомства, питання – відповідь. Так, у травневому номері за 2015 р. показовою є згадка про книги під час бесіди. В інтерв’ю з Єгором Пеклушенком друге запитання журналіста виглядало так: «Ты всегда в курсе книжных новинок, что ты сейчас читаешь?». На це Єгор відповів: «Обычно я читаю три-четыре книги одновременно. Сейчас это Борхес «Собрание сочинений», Айрис Мердок «Ученик философа», Джефри

Армстронг «Восточная мудрость для нового человека», Бернард Вебер «Мы, Боги», перечитую «Заповедник» Сергея Довлатова». Тут ми спостерігаємо звернення до зірки у формуванні стилю життя – з книгою. Це є засобом просунення книжкової продукції. За допомогою інформаційного жанру прес-реклами – інтерв'ю.

У № 7 журналу подано інтерв'ю з Ганною Талановою, вона згадує, як зустрілась зі своїм чоловіком Леонідом. Леонід Осипович написав у своїй книзі: «Она вошла в мою комнату и більше из нее не вышла. Как-будто дождь шел на протяжении 49 лет. Она стала моей женой», це дуже зворушило Ганну, та вона порівняла це з Майстром і Маргаритою. Тут має місце згадування літературних героїв класичної літератури. Передбачається, що вони знайомі читачу.

Інформацію про книги можна знайти в рубриці «Чтиво», де подано рекламні анотації. У № 19–20 за 2014 р. Карина Циганок радить читати книги про маркетинг, продаж. У № 17–18 за 2014 р. власниця та директор кавоварні «Zapra» радить та розповідає про книги рецептів автора Нікі, про її останнє придбання – книгу Савелія Лібкіна «Моя одесская кухня». У № 15–16 за 2014 р. Жанна Бадаєва про збірник розповідей Чехова чи Рея Бредбері, котрі вона читає при довгочасних переїздах чи мандрівках. У № 13–14 за 2014 р. Яна Санжара радить книги для бізнесу та психології «Экономика для обычных людей австрийской экономической школы» та книга Ірвіни Ялома «Лечение от любви или другие психотерапевтические истории».

Друга постійна рубрика, яка проходить у такому самому форматі, – «Интервью». У № 7 за 2015 р. Олена Чекалова – автор книг «Мировая кухня», «Ешьте!» розповідає про книги, з котрих вона отримує натхнення. Також у № 03–04 за 2015 р. є інтерв'ю з письменником Юрієм Ігоревичем, де він розповів про свою нову книгу. У № 13–14 за 2014 р. інтерв'ю проходить з Андрієм Кузьменко, він розповів про свої книги та історію їх створення.

Тож ми можемо говорити про просування книжкової продукції в рубриках «Завтрак с» і «Интервью».

Також є рубрика «Чтиво», раніше вона була постійною. Так, вона представлена в № 17–18 за 2014 р.: ішлось про нещодавно видану книгу рецептів «Галицька кухня» у Львові. Перелічено авторів видання, зроблено акцент на тому, що це дуже велика книга на півтисячі сторінок від дуже відомих людей, вказано, де можна придбати це видання. Це є прямою рекламою, належить до аналітичного жанру реклами – рецензія.

Із цього можна зробити висновок, що в журналі за один рік є лише одна стаття, спрямована саме на просування видання, журнал не має постійної рубрики, як у журналі «VIPClub». Але в ньому часто згадують різні видання певні герої. Найчастіше це рубрики «Завтрак с» та «Интервью», менш часто «Ресторан» та рубрика, присвячена дитині. Зокрема, у № 15–16 за 2014 р. в останній рубриці подано поради, які купувати книги для розвитку дитини, подібні статті впливають позитивно на розвиток дитини та становлення культури наступного покоління.

Висновки. На сторінках українських друкованих медіа інформування про книжкові видання найчастіше здійснюється у вигляді інтерв'ю з письменниками, починає відроджуватись жанр рецензії на літературний твір. У запорізьких журналах, на жаль, небагато книжкової реклами. Зазвичай це окремі рубрики або інтерв'ю які здебільшого опосередковано або побіжно присвячені книгам, книговидавництву й літературі.

На наш погляд, з трьох проаналізованих запорізьких журналів свідомо формує культуру читання та сприяє просуванню книжкової продукції «VIPClub», а саме в рубриці «VIP Бібліотека». Щодо журналу «Афіша», то він також має спеціальну рубрику «Чтиво», яка ознайомлює читачів з книжковими новинками. У журналі за один рік є лише одна стаття, спрямована саме на просування видання. У журналі згадуються імена літературних героїв, що свідчить про те, що видання вважає свою цільову аудиторію такою, що читає книги. Найчастіше це рубрики «Завтрак с» та «Интервью», менш часто «Ресторан» та рубрика, присвячена дитині. А от

журнал «Мужской» чимало уваги приділяє алкогольним напоям, і лише таким інтересом зумовлена поява статті, присвяченої Книзі Гіннесса.

4.5. Формування культури читання на радіо

Для виявлення стану справ з формуванням культури читання української книги на радіо здійснено моніторинг 246 радіостанцій, з них сателітарні – 29. Виявлено 54 програми, які спрямовані на формування культури читання, зокрема: “Книжковий сюжет”, “Літературні читання”, “Поетична сторінка”, “Поетичні акварелі”, “Родинна бібліотека”, “Сторінки світової класики”, “Твій друг – книга” (Перший канал НРКУ); “Бібліотека української класики”, “Журнальний кіоск”, “Книжковий ярмарок”, “Літературний серіал”, “Моя література”, “Прем’єра книги”, “Художній всесвіт літератури” (Культура (НРКУ)); “Аудіокниги”, “Конкульт”, “Книжковий базар”, “Культурний простір”, “Поетичний місяць”, “Тексти/Музика/Інтерв’ю” (Радіо Ера ФМ); “Еркюль Агати Холмс”, “Діалоги відкритої бібліотеки” (Радіо “Вести”); “Литературный генделык” (Перець ФМ) тощо. Філії НРКУ присвячують програми життю та творчості письменників і поетів, які народилися у відповідних регіонах, наприклад: “Животворна криниця” (Обласне дротове радіо, Філія Національної телекомпанії України “Черкаська регіональна дирекція”); “З поетичного щоденника”, “Радіосвітлиця” (Радіомовлення (обласне ефірно-проводове) Вінтера, Філія національної телекомпанії України Вінницька регіональна дирекція).

Більшість програм, які роблять значний внесок у формування культури читання української книги, виходять в ефір державних радіостанцій. На сьогодні «Українське радіо» – це чотири ефірних канали та традиційне дротове мовлення, а також мовлення за кордон іноземними мовами.

Перший канал містить інформаційно-музичні блоки, інформаційні програми й випуски, що висвітлюють найважливіші події в Україні та світі, передачі на громадсько-політичні, соціально-економічні теми, літературно-художні, музичні програми, передачі для дітей та юнацтва.

Другий канал – «Промінь» – це інформаційно-музичний канал, перша в Україні FM-радіостанція, яка пропонує слухачам долучатись до розмови у прямому ефірі на актуальні теми політики, економіки, культурно-мистецького життя, ознайомить із сучасною українською естрадою, а також з класикою, джазом та альтернативною музикою.

Канал «Культура» складається з інформаційно-аналітичних, публіцистичних, культурно-мистецьких, науково-просвітницьких, розважальних і музичних програм, які висвітлюють події культури й розраховані на широке коло слухачів.

Четвертий канал – «Всесвітня служба “Радіо Україна”» – знайомить зарубіжного слухача з усім розмаїттям політичного, соціально-економічного та культурного життя України.

«Перший канал» НРКУ

«Твій друг – книга»

http://nrcu.gov.ua/prog.html?id=384

Мета програми – переконати сучасних комп’ютеризованих дітей та підлітків, що читати книги – цікаво. У програмі розповідають про життя та незвичайні пригоди, які трапилися з авторами книг, беруть інтерв’ю в письменників. Обов’язково звучить уривок з художнього тексту, який має на меті зацікавити слухачів і спонукати знайти книгу й прочитати.

Ця програма існує вже понад 10 років. Її попередницями були «Літературний компас» та «Пригоди славнозвісних книг», яку вів відомий письменник Анатолій Костецький.

Над випуском працюють: ведучий – Заслужений артист України Борис Лобода, журналіст – Ніна Даценко, режисер – Лариса Уласовська.

«Авторські читання»

http://nrcu.gov.ua/chytannia

Завдання проекту – не просто популяризація читання, а позиціонування української книжки як стильного медійного продукту, який обговорюють і ті, хто читав, і ті, хто лише чув, і навіть ті, хто не читав і не чув, але говорить про те, тому що це в «тренді» і про це говорять усі. Проект передбачає, що сам автор, озвучуючи той чи інший твір, проживаючи його рядок за рядком перед мікрофонами у студії звукозапису, розставляє смислові акценти, виокремлює завуальовані змісти й підтексти, голосом увиразнює той чи свій інший задум.

До старту проекту «Авторські читання» Українське радіо запустило флешмоб у соціальних медіа: користувачам Facebook пропонувалося поширити в себе на сторінці короткий звуковий анонс із фрагментами запису «Чорного сонця» у виконанні Василя Шкляра. Мета акції – створити моду на українську книжку та залучати до читання як до стильного дозвілля.

«Літературні читання»

http://nrcu.gov.ua/prog.html?id=290

У програмі зріз найактуальніших проблем, захоплива галерея авторських імен: Роман Андріяшик, Фредерік Бегбедер, Михайло Бриних, Микола Вінграновський, Богуміл Грабал, Сергій Жадан, Ольга Кобилянська, Валерій Шевчук та ін. Ведучі програми: Павло Вольвач, Марина Кубайчук і Ніна Герасименко.

«Книжковий сюжет»

http://nrcu.gov.ua/prog.html?id=316

Програма про новинки сучасної української та зарубіжної літератури, бестселери і книжки, які донині не втрачають популярності. У кожному випуску – коротка розмова з письменником, ілюстратором або видавцем. Уперше вийшла в ефір 3 грудня 2013 р. Ведуча – Оксана Блажевська.

«Родинна бібліотека»

http://nrcu.gov.ua/prog.html?id=308

Програма розрахована на читання всією сім'єю й пропонує до уваги уривки з книжок для дітей українських та зарубіжних письменників, в яких описані цікаві, незвичайні та неймовірні історії, які смішать, повчають, примушують задуматися над деякими ситуаціями в житті. Уперше вийшла в ефір 24 лютого 2013 р. Ведуча – Оксана Блажевська.

«Поетична сторінка»

http://nrcu.gov.ua/prog.html?id=329

У програмі можна послухати поезію: Тарас Шевченко, Микола Вінграновський, Ів Бонфуа, Йосип Бродський, Василь Голобородько, Ліна Костенко, Євген Маланюк, Віктор Неборак, Едуард Лимонов, Артюр Рембо, Василь Стус, Василь Слапчук, Микола Холодний та ін. Розпочинається програма біографією автора, твори якого будуть лунати в ефірі.

Ведучий – Павло Вольвач.

«Поетичні акварелі»

http://nrcu.gov.ua/prog.html?id=69

У програмі також можна послухати п'ять хвилин українську поезію.

«Сторінки світової класики»

http://nrcu.gov.ua/prog.html?id=378

Улюблені головні літературні герої (чи ті, що невдовзі стануть улюбленими) говорять голосами заслужених артистів України. У програмі сторінки біографій. Дає підказки у виборі якісної літератури.

Ведуча – Ніна Герасименко.

«Культура» (НРКУ)

«Художній всесвіт літератури»

Авторська передача літературознавця, лауреата Шевченківської премії Михайла Наєнка, який у прямому ефірі досліджує невідомі сторінки класики української літератури. Окремими відступами в передачі озвучуються міні-постановки та уривки визначеного темою твору у виконанні провідних митців України. Протягом передачі автор і ведучий також відповідає на запитання слухачів.

«Прем’єра книги»

http://nrcu.gov.ua/prog.html?id=143

Програма містить розповідь про нові українські видання, нових авторів, нові твори сучасних українських письменників. Гості студії – автори, видавці, знакові постаті сучасного літературного процесу в Україні.

Ведучі: Світлана Короненко, Михайло Слабошпицький.

«Моя література»

http://nrcu.gov.ua/prog.html?id=154

Програма, у якій на запитання про своє життя та творчість відповідають провідні українські письменники, перекладачі, літературознавці. Вони розмірковують про літературний процес та мистецькі події в країні, діляться думками щодо питань збереження національної ідеї та рідної мови. В авторському виконанні звучать твори.

Виходить в ефір з 2004 р.

Ведуча: Людмила Лук’янченко.

«Літературний серіал»

http://nrcu.gov.ua/prog.html?id=133

Програма має на меті ознайомлення слухачів із новими гостросюжетними творами сучасних українських та зарубіжних письменників. Передачі виходять в ефір у будні, щодня, таким чином дозволяючи слухачеві день у день стежити за розвитком подій і долями персонажів.

Ведучий: Микола Байдюк.

«Книжковий ярмарок»

http://nrcu.gov.ua/prog.html?id=137

В основі програми – розповідь-коментар про новинки книжкового ринку України, зокрема художні, наукові, науково-популярні, довідкові видання, монографії, підручники, посібники, словники провідних видавництв України, як-от: «Український письменник», «Либідь», «Фоліо», «Юніверс», «Ярославів Вал». Як правило, у передачі «Книжковий ярмарок. Огляд нових

видань» указуються наклади видань та категорії читачів, на які видання розраховане.

Уперше передача вийшла 2004 р.

Передачу нагороджено Дипломом Держкомтелерадіо України за найкраще висвітлення книжкових новинок, популяризацію української літератури.

Ведучий – Володимир Карпінський.

«Бібліотека української класики»

http://nrcu.gov.ua/prog.html?id=141

Передача розкриває найяскравіші сторінки української літератури.

Ведучі: Лілія Оглєзнєва, Оксана Чайка, Микола Байдюк, Ольга Головецька, Марія Литвин.

«Перець ФМ»

«Літературний генделик»

http://stilnoe.fm/site/programs.php

Програма презентує літературні цікавинки у виконанні Юрая Курая.

«Радіо Ера ФМ»

«Культурний простір»

http://www.eramedia.com.ua/programs/28/

Програма передбачає обговорення з представниками творчої інтелігенції новин зі світу культури, а також бесіду про вплив подій культури на різні аспекти життя.

«Поетичний місяць»

http://www.eramedia.com.ua/programs/75/

Програма пропонує послухати твори з поетичних збірок Володимира Свідзінського, Юрія Андруховича, Миколи Бажана, Василя Стуса, Василя Симоненка, Павла Тичини, Лесі Українки, Наталі Забіли, Олени Теліги, Леоніда Талалая, Григорія Чубая, Івана Франка та ін.

З нагоди дня народження Ліни Костенко в березні в спецпроекті «Радіо-Ера ФМ» «Поетичний місяць» звучатимуть її твори поет і видавець Іван Малкович, співачки Галя і Леся Тельнюк, звісно, сама Ліна Костенко.

«Книжковий базар»

http://www.eramedia.com.ua/programs/31/

Програма пропонує до уваги слухачів розмови про книжки, які заслуговують читацької уваги, з їх авторами та видавництвами.

«Аудіокниги».

«Конкульт»

http://www.eramedia.com.ua/programs/27/

Короткі актуальні новини зі світу культури.

«Тексти/Музика/Інтерв'ю»

http://www.eramedia.com.ua/programs/62/

«ВВС Україна»

«Книга року ВВС»

http://www.bbc.com/ukrainian/society/2016/09/160914_bbc_book_rules_2016

Премія «Книга року ВВС», що становить еквівалент 1000 британських фунтів в українських гривнях, буде вручена автору найкращої книжки художньої прози та автору найкращої дитячої книги. Переможців визначає журі.

Радіо «Вісті»

«Еркюль Агати Холмс»

http://radio.vesti-ukr.com/programs/26252--erkyul-agaty-holms-.html

Цикл науков-пізнавальних програм за мотивами книги німецького публіциста Юргена Торвальда «100 років криміналістики». Основа кожної програми – конкретна кримінальна справа, під час розслідування якої зроблено наукове відкриття в галузі криміналістики в період XIX–XX ст. Кожен випуск являє собою компіляцію літературно інтерпретованих фрагментів детективних історій, що базуються на колись популярному «Театрі біля мікрофона», а також обговорення.

«Діалоги відкритої бібліотеки»

http://radio.vesti-ukr.com/programs/31999-dialogues-open-library.html

Вінтера (Філія національної телекомпанії України Вінницька регіональна дирекція)

«Радіосвітлиця»

http://vodtrk.com.ua/radio/oblasne-radio/programi

Програма передбачає розповіді про творчість поетів і письменників Вінниччини, обговорення важливих процесів, які відбуваються в літературному житті України, знайомство з молодими талантами, діяльністю літоб'єднань, висвітлення літературно-мистецьких акцій, пропаганду художнього слова.

«З поетичного щоденника»

Програма пропагує кращі поетичні твори, які співзвучні із життям України та Вінниччини, знайомить з поезією найвідоміших майстрів поетичного слова близького і далекого зарубіжжя.

«Творча майстерня»

http://vodtrk.com.ua/radio/radio-khvilya/programi

Програма присвячена сучасному мистецтву: театр, поезія, проза, живопис, музика, народні промисли тощо. Вона передбачає розмови з митцями, їх критиками та шанувальниками; спілкування як з професійними акторами, музикантами, художниками, літераторами, так і початківцями; вивчення творчості українських класиків.

Радіостанція «Луцьк» Волинська регіональна дирекція Національної телекомпанії України

«"Життєві історії": письменник Максим Кідрук»

http://voltv.com.ua/zhyttjevi-istoriji-pysmennyk-maksym-kidruk/#more-58312

Програма присвячена творчості окремої непересічної особистості з звіту літератури – українському письменнику Максим Кідрук.

«“Зроблено в Україні”: сучасна поліграфія»

http://voltv.com.ua/zrobleno-v-ukrajini-suchasna-polihrafiya/

Програма висвітлює окреме питання, яке пов’язано з матеріальним втіленням книги. У добу швидкісного електронного прогресу багато людей послуговується електронною версією книг. Проте давнє мистецтво поліграфії теж активно розвивається і дає видавцям унікальні можливості для створення паперових книг. Друкарський верстат у 1456 р. винайшов німець Йоган Гутенберг. Він з дерев’яних брусків вирізав опуклі літери, потім формував слово, змащував літери чорнилом і на білому папері робив відбиток… Але за сотні років поліграфія зазнала значних змін.

«“Видноколо”: презентація книги “Наполеон Орда і Україна”»

http://voltv.com.ua/vydnokolo-prezentatsiya-knyhy/

У художньому музеї Луцька презентували книгу «Наполеон Орда і Україна». Організатори дійства й мистецтвознавці розказали відвідувачам про творчу спадщину Наполеона Орди, а також цікаві історії сивої давнини.

ТОВ «Житомирська міська радіокомпанія «КРОК Радіо»

«Книжкова полиця»

http://krokradio.zt.ua/ua/zagalna-informatsiya

Радіо «Запоріжжя FM» (Філія Національної телекомпанії України. Запорізька регіональна дирекція

«Автограф»

http://zodtrk.zp.ua/peredaci_radio.html

Програма пропонує до уваги інтерв’ю та розповіді про людей, котрі зробили свій вагомий внесок у розвиток культури, науки, освіти, спорту та інших галузей. Хронометраж – 15 хвилин.

«Поетичне слово»

У програмі лунають віршовані рядки, суголосні настроєві дня – українська й світова класика, твори запорізьких письменників. Хронометраж – 5 хвилин.

Радіо «Калуш FM»

«Джерело душі»

http://kalushfm.com.ua/index.php/radio/2014-12-01-23-08-46

Ведуча – Зіна Сваровських.

Радіо «Сковорода»

«Незрима рима»

http://radioskovoroda.com/program/Nezryma-Ryma

Протягом години в ефірі лунає українська, іноземна, давня, сучасна, визнана й дилетантська поезія.

Ведучі – Володимир Бєглов та Маріанна Фіртка.

Львівське радіо

«Світлиця»

http://www.lodtrk.org.ua/?pg=2324

Головна мета літературно-мистецької, просвітницької програми – естетичне, моральне й патріотичне виховання громадян на засадах традицій і звичаїв нашого народу, шанобливе ставлення до рідної мови, а ще – повернення історичної пам'яті. Програма має такі рубрики: «До джерел» (традиції та звичаї нашого народу), «Письменник і час» (про сучасний літературний процес в Галичині і в Україні), «Молода Муза» (повернення призабутих імен, створених на початку XX століття у Львові творчих угрупувань «Молода Муза», «Митуса»), «Шістдесятництво у постатях», «За лаштунками сцени « (розповіді про вистави львівських театрів, яскраві особистості української сцени), «Книга – морська глибина» (про найпомітніші книжкові видання Львова) тощо. У програмі беруть участь літературознавці, письменники, театрознавці, актори, кінознавці.

Громадське радіо

«Антена»

https://hromadskeradio.org/programs/antena

Програма має відкритий формат: тут можливі і інтерв'ю, і читання прози чи поезії, й експериментальні формати на кшталт розмови на власній

кухні за нарізанням олів’є для новорічного майданівського столу. Програму «Антена» профінансовано в межах проекту Гете Інституту «Культурно-освітня академія». Раніше її підтримували доброчинці з платформи «Спільнокошт».

Радіо «Край» філії НТКУ «Рівненська регіональна дирекція»

«Перевесло»

http://rtb.rv.ua/company/radio/66/

Це літературно-мистецька передача, перший випуск якої вийшов в ефір 01.12.1990. Це розповідь про творчі будні і свята письменників, композиторів, народних митців Рівненщини, про духовні здобутки українського народу.

Філія Національної телекомпанії України «Харківська регіональна дирекція»

«Курсив»

http://otb.com.ua/peredachi-radio/

Це культурно-мистецька програма, що розповідає про новинки літературного життя Харкова й України, літературні фестивалі та читання, роботу провідних бібліотечних закладів міста та області; спілкування з письменниками, поетами, перекладачами, критиками; творчі портрети сучасних майстрів слова; сприяння збереженню літературної культурної спадщини і популяризація сучасної української літератури; висвітлення тенденцій вітчизняних поетичних альманахів і колективних збірників; розгляд проблем українського книговидання й книгорозповсюдження.

Ведучі: Світлана Авер’янова, Юлія Ільницька, Вікторія Березка.

«Шляхи під чорним сонцем»

Це культурно-мистецька програма, що висвітлює поезію та прозу авторів, знищених тоталітарним режимом, розповідає про життєвий шлях репресованих митців, увічнення їхньої пам’яті. У передачі звучать кращі вибрані твори в акторському виконанні. В ефірі обласного радіо з 2009 р.

Ведучі: Світлана Авер’янова, Юлія Ільницька, Вікторія Березка.

«Миті творчості»

Це культурно-мистецька програма, що пропонує інформаційно-художній огляд мистецьких подій тижня; дайджест найцікавіших заходів культурного життя міста й області, зокрема, про театральні прем'єри, нові концертні програми, репортажі з вернісажів, фольклорних та кінофестивалів.

В ефірі обласного радіо із січня 2013 р.

Ведучі: Світлана Авер'янова, Юлія Ільницька, Вікторія Березка

«Автограф»

Це культурно-мистецька програма, що знайомить із творчістю сучасних митців вітчизняного мистецтва: акторів, співаків, композиторів, музикантів, художників. Шлях до успіху, невигадані історії з життя, душевні одкровення, роздуми про наболіле – із перших уст від гостей програми, досвідчених майстрів і талановитої молоді Харкова та області.

В ефірі обласного радіо з 2000 р.

Ведучі: Світлана Авер'янова, Юлія Ільницька, Вікторія Березка.

«Із улюбленого»

Це культурно-мистецька програма, що представляє сторінки вітчизняної прози різних часів, а також зарубіжної літератури в українських перекладах; знайомить із кращими творами сучасних авторів у акторському виконанні; пропагує різножанрові твори української та світової літератури.

В ефірі обласного радіо 2006 р.

«Аз»

Це науково-просвітницька програма, що має на меті роз'яснення особливостей вживання усталеної лексики і нових термінів, розповіді про пошукову роботу фольклористів, філологів, культурологічні зв`язки краю з різними країнами світу; популяризацію українських і авторів, цікавих народних колективів, фольклорно-етнографічних фестивалів; проведення міні-радіоуроків за участю мовознавців заради тлумачення складних випадків написання і мовлення різних стилів.

В ефірі обласного радіо з 1998 р.

Ведуча: Валентина Кульчицька.

Радіо «Дніпро» (Херсонська обласна державна телерадіокомпанія «Скіфія»)

«Книжкова шафа»

http://skifija.ua/program/type/1

Радіо «Таврія»(Херсонська обласна державна телерадіокомпанія «Скіфія»)

«Читальна зала»

http://skifija.ua/program/type/2

Обласне дротове радіо (Філія Національної телекомпанії України «Черкаська регіональна дирекція»

«Животворна криниця»

http://rosmedia.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=27:2011-06-13-19-02-35&catid=8:2011-06-12-23-47-01&Itemid=16

Це програма культурно-мистецького спрямування, що має на меті популяризацію вітчизняних здобутків у галузі культури (література, музика, живопис, театр тощо). Герої програми – визнані на Черкащині митці, майстри своєї справи, а також ті люди, про талант яких знають лише члени їхніх родин. Автор намагається розповісти про досі невідомі сторінки життя письменників, музикантів, художників, акторів та ін., «зазирнути» в майстерню митців, деталізувати творчий процес, наочно демонструвати його результати. Невідомі черкащани ділитимуться секретами вдалого поєднання хобі з роботою, можливо вперше широкій аудиторії розповідатимуть про свої захоплення та презентуватимуть власні творчі здобутки. Крім того, журналісти коментуватимуть за допомогою експертів різні культурні події, нагадуватимуть слухачам про досягнення митців минулих епох. Популяризація найкращих зразків мистецтва, висвітлення діяльності українських громад за кордоном, земляцтв; концепція державної політики у галузі культури; лауреати різних премій і конкурсів; ознайомлення із творами місцевих авторів; висвітлення процесів державотворення. Програми,

спрямовані на виховання у громадян почуття національної свідомості та патріотизму, єдності і консолідації суспільства.

Філія Національної телекомпанії України «Чернівецька регіональна дирекція»

Радіо «Буковина»

«Мистецькі новини»

http://www.bukodtrk.gov.ua/index.php?tab=svb_menu&url=200

Програма висвітлює події в культурно-мистецькому житті краю, розповідає про творчі здобутки митців та закладів культури, презентації, виставки, концерти, прем'єри, театральні вистави, гастролі; новинки книговидавництва.

«Мистецька вітальня»

Передача спрямована на збереження культурної спадщини, мови, пропаганду сучасної української культури; висвітлення подій у культурно-мистецькому житті, розповіді про творчі здобутки митців та закладів культури, презентації, виставки, концерти, прем'єри, театральні вистави, гастролі; новинки книговидавництва.

«Світлиця»

Передача побудована за сторінками творів української та світової літератури.

«Перлини поезії»

Передача пропагує українську та світову літературну класику. Знайомить слухачів з сучасною поезією, творчим доробком українських та буковинських авторів.

Спеціальні випуски: «Пам'ятні та ювілейні дати».

«Скарби»

Передача спрямована на популяризацію українського мистецтва, творчості сучасних діячів культури, народних ремесел, традицій і звичаїв.

«Недільна крамниця» (румунською мовою)

Передача висвітлює теми літератури, мистецтва, естетичного та морального виховання; пропагує новинки книговидавництва, переклади. У ній беруть участь письменники, молоді літератори, науковці, вчителі-словесники, студенти. Спрямована на захист суспільної моралі та популяризацію національної культури.

Радіо «Аристократи»

«Ройтбурд: Тепер я можу помирати спокійно»

http://aristocrats.fm/rojtburd-teper-ya-mogu-umirat-spokojno/

В основі програми розмова Катерини Тейлор з Олександром Ройтбурдом про вихід книги «Ройтбурд» та виставку «Обережно, пофарбовано!».

Крім того, ми провели контент-аналіз новин «Першого каналу» НРКУ, що пролунали в ефірі впродовж 06.05.2014 – 20.08.2016, за ключовим словом «книга». Одержані результати (усього – 50) за тематикою можна згрупувати таким чином:

1) ситуація з виданням книг і читанням в Україні (усього – 8): «За державною програмою “Українська книга” надрукують 94 видання» (13.05.2014); «“Українська книга” у Краматорську» (07.08.2015); «Вітчизняні бібліотеки поповняться україномовною літературою» (26.05.2016); «Українську книгу отримав Краматорськ» (10.08.2015); «Книжки зарубіжних авторів знайдуть своїх читачів в Україні» (10.10.2015); «Бюджетну програму “Українська книга” виконано» (27.01.2016); «Програму “Українська книга” виконано» (31.01.2016); «Пріорити програми “Українська книга” визначено» (13.02.2016);

2) заходи з популяризації читання (усього – 1): «Українців заохотять до читання» (про велокнигарню) (09.04.2016);

3) виховання в дитини любові до книги (усього – 1): «Українські діти знатимуть своїх героїв» (14.06.2015);

4) книжкові виставки та ярмарки (усього – 7): «Х Київська міжнародна книжкова виставка відбудеться просто неба» (06.05.2014); «У Львові 11–14 вересня відбудеться Міжнародний книжковий форум» (18.08.2014); «У Львові – останні приготування до книжкового форуму» (12.08.2015); «На книжковому форумі у Львові названо найкращу книгу про війну» (20.09.2015); «На Франкфуртському книжковому ярмарку побачать українську книгу» (13.10.2015); «У Вінниці відбудеться фестиваль оповідання “Intermezzo”» (12.05.2016); «Українська книга буде представлена на престижних світових форумах» (23.07.2016);

5) літературні та видавничі нагороди (усього – 3): «“Відвага і страх” Ольги Гнатюк отримали відзнаку» (12.09.2015); «ВВС обрала найкращих» (12.12.2015); «Корейська письменниця отримала Букерівську премію» (17.05.2016);

6) зустріч з автором (усього – 1): «У Луцьку пролунали фінальні акорди “Бандерштату”» (під час Всеукраїнського фестивалю української альтернативної музики, зокрема, відбулися літературні презентації книгарні «Є» за участю відомих сучасних українських авторів Сергія Жадана, Богдана Логвиненка) (08.08.2016);

7) підготовка та вихід у світ нової книги (усього – 13): «Коран переклали і видали українською» (11.04.2015); «Ліна Костенко взялася за перо» (01.08.2015); «Ліна Костенко готує до виходу нову книгу» (3.08.2015); «Харківське видавництво порадує малят» (22.08.2015); «Василь Шкляр представить нову книгу» (27.08.2015); «Євген Положій написав книгу про іловайський котел» (31.08.2015); «Автобіографічну книгу Надії Савченко представили у Києві» (16.09.2015); «В Україні вийшла друком унікальна книжка-картинка» (03.10.2015); «Увага, прем’єра! Книга Тімоті Снайдера – в ефірі Всесвітньої служби радіомовлення України» (30.10.2015); «Кшиштофа Зануссі читатимемо українською» (твір польського письменника, сценариста та режисера Кшиштофа Зануссі «Стратегії життя або як з’їсти тістечко і далі його мати» перекладено українською) (12.12.2015); «В Україні створили

першу у світі вишиту книгу» (18.12.2015); «Гете-Інститут презентував концепцію видання “Дорожня карта”» (23.12.2015); «У Києві презентовано Шевченківську енциклопедію» (11.03.2016);

8) життя письменників, зокрема їх ювілеї (усього – 1): «Пішов у засвіт історик Орест Субтельний» (26.07.2016);

9) згадування книги у зв’язку з її екранізацією (усього – 1): «У Каннах дивитимуться українські фільми» (11.05.2014);

10) події в книжковій справі за кордоном (усього – 9): «Анна Політковська: 9 років потому...» (07.10.2015); «У Варшаві вийшла написана спеціально для українців книга» (24.10.2015); «У Німеччині перевидали “Майн Кампф”» (02.01.2016); «Восьма книга про Гаррі Поттера вийде 31 липня» (11.02.2016); «“Гаррі Поттер і прокляте дитя” очолив список бестселерів видавництва “Amazon”» (14.02.2016); «Нова книга Джоан Роуллінг очолила список бестселерів» (15.02.2016); «“Майн кампф” – хіт продажів у Німеччині» (24.02.2016); «У Німеччині перевидали “Майн Кампф” Адольфа Гітлера» (25.02.2016); «Джоан Роулінг порадує шанувальників новою книгою» (30.07.2016);

11) доля видань, творів і літературних героїв (усього – 5): «Острозькому заповіднику подарували унікальну книгу» (08.08.2015); «Книзі рекордів Гіннеса – 60» (29.08.2015); «20 грудня вийшла перша датована книга» (20.12.2015); «Вчені розшифрували найдревнішу книгу скарг» (09.04.2016); «У Києві зник “Апостол” Івана Федорова» (16.05.2016).

Отже, більшість новин стосується підготовки та виходу у світ нової книги (13) та подій за кордоном (9). Як і в інших проаналізованих нами ЗМІ, тут є інформація про видання, присвячені ситуації в сучасній Україні: «Євген Положій написав книгу про іловайський котел» (31.08.2015); «Автобіографічну книгу Надії Савченко представили у Києві» (16.09.2015). Є інформація про книжкові виставки, ярмарки, фестивалі як в Україні (про X Київську міжнародну книжкову виставку (06.05.2014); Форум видавців у Львові (18.08.2014, 12.08.2015, 20.09.2015); Франкфуртський книжковий

ярмарок (13.10.2015); фестиваль оповідання “Intermezzo”» у Вінниці (12.05.2016)), так і за кордоном (Франкфуртський книжковий ярмарок (13.10.2015).

4.6. Формування культури читання в Інтернеті

За результатами дослідження компанії Factum Group Ukraine, загальна інтернет-аудиторія на всій території України, без урахування Криму, зросла до 59% і становить 21,8 млн користувачів [115]. За підрахунками компанії InMind на замовлення Інтернет-асоціації України, станом на перший квартал 2015 р. в Україні налічувалося приблизно 25 млн реальних користувачів Інтернету (тобто тих, хто використовує мережу раз на місяць і частіше). Як повідомив голова Державної служби спеціального зв’язку та захисту інформації Л. Євдоченко на парламентських слуханнях щодо реформування галузі інформаційно-комунікаційних технологій та розвитку інформаційного простору України, у 2015 р. регулярно Інтернетом користувалися понад 58% жителів України [333]. Тож заходи з формування інтересу до читання української книги за допомогою Мережі мають великий потенціал.

Мета підрозділу – розкрити соціально-комунікаційні технології формування інтересу до книги за допомогою Інтернету.

Як зазначає М. Лукіна, «властивість комунікативної інтерактивності вважають однією з ознак інтернет ЗМІ (перші дві – гіпртекстуальність та мультимедійність. – *А. Б.*), а сам Інтернет – унікальним каналом для налагодження звязків зі своїми кінцевими користувачами, надаючи можливість для швидкого реагування не тільки певним особам, а й досить великим массам людей. На практиці редакції ЗМІ, присутні в Інтернеті, користуються різними усталеними форматами мережевого спілкування – електронними листами, форумами, рейтингами, голосуваннями тощо. Це,

безперечно, розширює діапазон комунікативних можливостей ЗМІ – від монолога й діалогу редакції з окремими представниками аудиторії до форуму, коли обговорення подій, винесених на порядок денний, проходить у багатобічному режимі між усіма учасниками комунікаційного процессу» [165, с. 345].

Щодо українських ЗМІ цілком можна навести характеристики російських ЗМІ в Інтернеті, виділені М. Лукіною: «мають свою соціальну нішу, яка істотно відрізняється від аудиторії “старих” ЗМІ (не така численна, при цьому молодша, багатша та освіченіша); мають нові можливості в швидкості та оперативності оновлення своєї інформації; більш гнучкі в підходах до фіксованої періодичності; мають транскордонний ареал розповсюдження, при цьому локальні за можливостями доступу до малих соціальних груп, розосереджених за інтересами та територіями; відрізняються зонами інформаційної уваги, які володіють як універсалізмом, так і граничною спеціалізацією, що обслуговує інтереси певних сегментів аудиторії; володіють гіпертекстуальністю, яка надає унікальні можливості як виробникам, так і споживачам медіапрдукту; мультимедійні за свєю суттю, тобто мають можливість передавати повідомлення в різних знакових системах – вербальній, графічній, звуковій, фото, відео, анімаційній; унікальні в плані інтерактивності, тобто багатосторонньому інформаційному обміні зі споживачами як з окремими представниками, так і з аудиторією загалом» [165, с. 355].

Книга відходить з масового сегмента залучення – реклама на ТБ, радіо та контекстна реклама в сегмент залучення за рекомендаціями. Все більше людей придбають книги за рекомендацією друзів та знайомих, авторитетних осіб.

У нинішній ситуації практично кожне активне видавництво повинно мати власний веб-сайт та сторінки в соціальних мережах, активно використовувати засоби блогінгу. Дієвим способом є використання можливості онлайн гортання книги на сайті видавництва. Американський фахівець з промоції книжки С. Міллер серед способів просування видань

виділяє веб-сайти письменників, комунікацію авторів із блогерами, проте далеко не всі вітчизняні письменники мають офіційні сайти, а деякі з наявних, зживають себе через брак свіжої інформації. Однак інколи пропонують доступ до деяких творів авторів (наприклад, на сайтах Оксани Забужко, Василя Шкляра, Івана Андрусяка, Міли Іванцової). У цьому контексті відзначимо «Майстер-клас Андрія Куркова» («Буквоїд»), де відомий письменник аналізує новели та оповідання неіменитих авторів. Блоги письменників трапляються частіше. Цікавим і вартим наслідування є досвід Бориса Акуніна, який видав свій блог у вигляді книжки «Любов до історії». Російський письменник активно працює з прихильниками в Мережі. Так, 2000 р. він запропонував читачам продовжити оповідання «Table-talk 1882 року», а ще – популяризує героя власної серії історичних детективів Ераста Фандоріна, створивши сайт персонажа (http://fandorin.ru).

У газеті «Дзеркало тиждень» [359] видавці мали змогу висловити свої міркування щодо ролі Інтернету у формуванні культури читання книги: Зокрема, Олена Мовчан, головний редактор видавництва «Грані-Т» зазначила: «Нині Інтернет – єдиний майданчик для промоції книжки й читання, на якому можна грати за власними правилами, зі своїм стилем і добором інформації, запросивши читачів на власну територію – сайт і видавничі сторінки в соціальних мережах. Завдяки Інтернету неозброєним оком видно рівень активності читачів. Кількість користувачів наших видавничих сторінок і сайту зростає – без різких стрибків, однак поступово і стабільно. Поступово зростають і продажі через Інтернет. Також ми працюємо над підвищенням культури користування Інтернетом у дітей, проводячи конкурси в мережі. Пропонуємо перестати боротися “з вітряками” – з Інтернетом, що став невід’ємною реалією нашого часу. Кожна дитина має право і повинна жити в сучасному світі, уміти його використати для свого комфортного розвитку» [359].

Вікторія Руденок, директор з розвитку книжкового проекту «Читайка» зауважила, що найактивніша аудиторія серед їх акаунтів – на платформі Facebook [359].

Соціальні мережі відкривають унікальні можливості контакту авторів та читачів. Facebook дає змогу переглянути рекомендації у вкладці «Книги» та поділитися з друзями власними прочитаними виданнями; у вкладці «Спільноти» – віднайти групи, які продають, рекламують чи популяризують книжкову продукцію, видавництва, авторів тощо; у Twitter становлять інтерес твіти авторів, літературних критиків, відомих людей, які рекомендують до прочитання певні твори; ВКонтакті завдяки вкладці «Мої спільноти» дає змогу віднайти сторінки книжкових магазинів, групи, присвячені певним авторам чи книгам, групи видавництв, книгарень чи соціальних книжкових проектів.

В українському ФБ Юрій Іздрик підтримує власне «стрічку віршів» майже в щоденному форматі, він зізнається: «Для мене ФБ – це інструмент. Це майданчик, через який я виходжу до читача. Безпосередньо. Щоденно. Без спілкування з видавцем, пошуком якихось компромісів щодо того, якою має бути книжка, роялті, презентація і ціла решта. Мене особисто взагалі не особливо збуджує нагода видати ще одну книжку, якщо є можливість публікуватися на ФБ. ... Принаймні якщо йдеться про ФБ – ВКонтакті я не буваю, там зовсім інша публіка. Тобто це я не буваю, а моя поезія там теж є – є фан-клуб, який перепощує туди мої вірші, але сам я до цього стосунку не маю. Тексти свої публікую у ФБ і, паралельно, за звичкою – в ЖЖ» [220].

Зацікавити читанням можна через книжкові соціальні мережі (Bookmate**,** Bookmix, Goodreads, Imho.net, Librarything.org, LibraryThing, LiveLib.ru, Reader2, Readrate, Riffle Books, Shelfari, The Reading Room, Two-books, Wattpad, weRead, X-Libris, БукРівер, Книги в руки, Моя бібліотека (My-Lib.ru) тощо). Одна з найпопулярніших – Goodreads, де створюють власні книжкові полиці, отримують розсилку новинок, коментують вибір друзів. Станом на 2014 р. С. Водолазька фіксує тільки дві українські

книжкові соціальні мережі – Book.ua та Findbook.com.ua. На наш погляд, цей перелік можна розширити, враховуючи наведене вище її визначення, мереженими ресурсами на зразок “Поетичних майстерень” (maysterni.com/contest.php) і «Поезія та аврська пісня України» (poezia.org/ua/about_server/). Щодо другого, то, згідно з інформацією, поданою на сайті, на доменному імені poezia.org ресурс розпочав роботу у 2003 р. під назвою «Поезія та авторська пісня Вінниччини», а оновлена версія, яку можна зарахувати до книжкової соціальної мережі, розпочала роботу на початку жовтня 2006 р. [236]. Потрібно ще згадати проект письменників Катерини Бабкіної та Марка Лівіна Bookchalleng_ua.

На сьогодні можливий доступ до ресурсів бібліотек різних рівнів за допомогою Інтернету. Український проект «Поетичні майстерні» надає можливість авторам викладати свої твори у відкритому доступі й спілкуватися із читачами в коментарях. Портал «Буквоїд» у рубриці «Електронна бібліотека» також надає для вільного онлайн-користування низку творів художньої літератури.

Більше дізнатися про книжку дає змогу онлайн-телебачення, наприклад програма «Книга.UA» («Перший Національний»). Останні кілька років активно розвивається таке явище, як буктрейлер. Престижно сьогодні мати власний канал видавництва на YouTube, де можна розміщувати інтерв’ю з авторами, відео з презентацій, буктрейлери. Такі канали має небагато українських видавництв: «Видавництво Аннети Антоненко», Видавництво Старого Лева», «Грані-Т», «Кліо», «Лілія», «Навчальна книга – Богдан», «Основи», «Ранок», «Світич», «Свічадо», «Арткомплекс», «Фоліо», «Meridian Czernowitz». Доцільно переймати досвід іноземних книголюбів, які діляться на YouTube враженнями від прочитаних книжок.

На шляху до промо книжки у пригоді можуть стати комп’ютерні ігри, побудовані на літературних творах.

Загалом усі інтернет-ЗМІ в галузі книжки в інформації про книжку А. Судин пропонує поділити таким чином (усі вони так чи інакше спрямовані

на формування культури читання, томі становлять інтерес у межах нашого дослідження):

– сайти ринкових структур (видавництв, книжкових мереж і книгарень), створені з метою реклами;

– сайти книжкових інтернет-магазинів (теж рекламного змісту);

– сайти традиційних книгарень, які намагаються продавати і через Інтернет;

– сайти літературно-критичного змісту;

– дитячі книжкові сайти, найбільше пов’язані з бібліотечним дитячим читанням;

– сайти бібліотек;

– сайти так званих електронних бібліотек;

– сайти, які відтворюють періодичні видання, у яких ідеться про літературу і книгу (літературно-критичні видання);

– сайти, які ведуть мову про культуру і мистецтво, і де можуть бути, або і є сторінки про книгу, чи обговорення читання;

– сайти, що мають сенс спеціалізованих книжкових інтернет-ЗМІ [313].

З урахуванням викладеного нами вище цю класифікацію потрібно доповнити онлайн-телебаченням, власними каналами видавців та авторів на YouTube.

4.7. Формування інтересу суб’єктом видавничого ринку на прикладі PocketBook

Сьогодні ми є свідками третьої революції в читанні, пов’язаної з поширенням електронних видань і, відповідно, зміною культури читання та споживання книги. Представники видавничого ринку змушені шукати нові

форми спілкування зі споживачем. С. Водолазька наголошує, що результатом таких пошуків стали інноваційні видавничі промоції (продакт-плейсмент, брендування, буктрейлер, краудфандинг), інноваційні канали мережевої комунікації (універсальні та спеціалізовані соціальні мережі, інтернет-проекти, відеохостинги, блоги та мікроблоги, форуми, чати, соціальні сервіси) [48, с. 79]. Особливий інтерес становить діяльність компанії PocketBook у зазначеному напрямі.

В Україні пристрої торгової марки PocketBook представлені в більшості IT-агрегаторів, онлайн і оффлайн магазинів і супермаркетів електроніки. На цей момент серед офіційних партнерів PocketBook такі, як: ALLO, COMFY, ELDORADO, Foxtrot, Moyo, Portativ, Technopolis, Мобілочка, Rozetka, Sokol. На компанію PocketBook припадає 49% ринку E Ink-пристроїв України в грошовому еквіваленті та 38% у реалізованих одиницях [398].

Рідер (читалка) – це пристрій, призначений, насамперед, для комфортного читання й здатний вмістити кілька тисяч книг, які можна скрізь носити з собою. На відміну від більшості пристроїв з екраном, цей не викликає дискомфорту та не псує зір, оскільки E Ink-дисплей висвітлюється відбитим світлом, як папір. Рідер потребує зарядки раз на місяць, що дуже зручно під час відпусток і відряджень. Найважливіше в читалці – розділ «Бібліотека». Розробники передбачили зручні способи групувати та сортувати книги. Експериментуючи, можна підібрати зручний режим відображення. Корисна функція «Бібліотеки» – це пошук за словом або фразою потрібної книги, точне місце розташування якої на флешці або у вбудованій пам’яті користувач забув. Переваги читалки PocketBook: підтримка великої кількість форматів електронних книг (табл. 4.2); продумана система навігації (гортати сторінки книги дуже зручно); система E-Ink; висока швидкість роботи; набір шрифтів для відображення книг текстових форматів; легкість налаштування бібліотеки; інтегровані словники від Lingvo [351].

Таблиця 4.2

Загальні вимоги до електронних книг у рідерах PocketBook [396]

Критерій	Характеристика	
Формати	Засновані на XML	ePub, FictionBook, XHTML, XMDF
	Інші	BBeB, CBR/CBZ, LIT, Mobipocket/Kindle, PDF, Plain text
Читання	Програмне забезпечення	Adobe Acrobat, Adobe Digital Editions, Aldiko, Blio, Bluefire Reader, Bookglutton, Calibre, FBReader, Foxit, Reader, iBooks, Lexcycle Stanza, OverDrive Media Console, Sony Reader Library, STDU Viewer, Sumatra PDF
Редагування	Програмне забезпечення	Adobe InDesign, Aquafadas, Atlantis Word Processor, Calligra Author, Feedbooks, iBooks Author, LaTeX, Sigil
Джерела	Безкоштовні	Aozora Bunko, Baen Free Library, Bookglutton, Feedbooks, Google Books, HathiTrust, Internet Archive, Issuu, Project Gutenberg, Smashwords, Wikibooks, Wikisource
	Платні	Amazon.com, Barnes & Noble, BooksOnBoard, Booktrack, Borders, Feedbooks, Fictionwise, Google Books, iBookstore, Kobo Bookstore, Smashwords, Sony Reader Store

Проте згадані переваги не матимуть жодного значення, якщо в суспільстві не буде прихильників читання як нагальної потреби, тому компанія приділяє багато уваги не лише вдосконаленню технічних характеристик своїх пристроїв, результатом чого є ряд премій і нагород (табл. 4.3), а й формуванню інтересу до книги та читання загалом, про що йтиметься далі.

Як слушно зазначає В. Теремко, «проблема не в тому, який носій інформації людина використовує для читання, а з якою метою і як читає. Головне – культура читання у структурі особистості» [321, с. 227]. Діяльність команії PocketBook свідчить про те, що її власники це розуміють, тож розглянемо докладніше її соціальнокомунікаційні заходи.

Таблиця 4.3

Премії та нагороди PocketBook [396]

Рік	Країна	Номінація	Премія/нагорода	Пристрій
2012	Франція	Топ-10 продаж Pixmania	Pixmania	PocketBook Pro 912, Basic 611, Touch
2012	Німеччина	Найкращий рідер у Європі	Computer Bild	PocketBook Touch
2012	Німеччина	Найкращий дизайн	Red Dot Design Award	PocketBook A10
2012	Німеччина	Переможець серед електронних рідерів з мультисенсорними дисплеями	Tablet PC	PocketBook Touch
2012	Польща	Переможець рейтингу електронних рідерів	PC Format	PocketBook Touch, PocketBook Basic, PocketBook Basic New
2012	Росія	Продукт року 2012 («Мобільні та цифрові пристрої»)	Consumer Electronics & Photo Expo	PocketBook A 10’’ 3G
2012	Росія	Росія. Кращі серед найкращих 2011 («Електронні книги»)	PC Magazine/RE	PocketBook Pro 612
2013	Німеччина	Найкращий E Ink рідер	allesebook.de	PocketBook Touch Lux
2013	Німеччина	Найкращий E Ink рідер	Tablet PC	PocketBook Touch Lux

Наприкінці 2013 р. компанія презентувала три проекти, спрямовані на популяризацію читання:

1. KidRead – проект, який допомагає керувати часом, який дитина проводить з мобільним пристроєм. Унікальне програмне забезпечення створене для залучення дітей до читання, а також для контролю й тестування

літературних знань дитини. Проект KidRead складається із сайта kidread.com та Android додатка для мультимедійних рідерів і планшетів.

2. ReadRate – пошуково-рекомендаційний сервіс, основна мета якого – допомогти у виборі літератури. На базі онлайн-платформи ReadRate можна отримати інформацію про найпопулярніші книги, познайомитися з книжковими рейтингами, літературними уподобаннями, відгуками та рецензіями інших користувачів.

На сайті ReadRate можна створити особисту сторінку читача, обговорити книгу, що сподобалась або, навпаки, зберегти цікаву цитату чи скласти список літератури, прочитання якої заплановано на найближче майбутнє. Якщо користувач не забуває відзначати на своїй сторінці улюблені твори і вподобаних авторів, то з часом система зможе запропонувати книги, які збігаються з його інтересами. Фактично кожен власник рідера PocketBook, у якого є можливість виходу в Інтернет, здатний стати членом «журі», яке дасть путівку в життя тій чи іншії книзі. Проект ReadRate пов’язаний із соціальними мережами Facebook, LinkedIn, Twitter, Вконтакте і Одноклассники – увійти на сайт можна через акаунт в одній із цих популярних соціальних мереж [400].

3. BookLand – електронний майданчик PocketBook, мета якого – продаж художньої, навчальної, довідкової літератури, а також періодичних видань в електронному форматі. BookLand пропонує більше ніж 1,5 млн найменувань електронного контенту 17 мовами.

Компанія PocketBook є активним суспільним діячем та головним спонсором конкурсів, і це є однією зі складових їх внеску в розвиток культури суспільства. Назвемо деякі з них, проведені в Україні:

1. Конкурс дитячого читання «Найкращий читач України», організований спільно з Громадською організацією «Форум видавців», Національною бібліотекою України для дітей, Українською асоціацією працівників бібліотек для дітей, Українською бібліотечною асоціацією та Українською асоціацією видавців та книгорозповсюджувачів [133].

2. Конкурс «Чарівна книга» від PocketBook, на який потрібно було запропонувати власний проект книги майбутнього, описавший вигляд і принцип користування нею [131].

3. Міжнародний літературний конкурс романів, п’єс, кіносценаріїв, пісенної лірики та творів для дітей «Коронація слова», у 2013 р. Компанія PocketBook традиційно стала партнером премії. У межах конкурсної програми почесне журі конкурсу вивчало літературні твори номінантів, використовуючи рідери PocketBook [163].

4. Конкурс «Читання в задоволення» з PocketBook [132].

5. Конкурс літературних критиків, організатором якого був книжковий портал «Буквоїд», а головним спонсором – PocketBook [134].

6. Літературний конкурс для всіх талановитих мам, які відчувають у собі сили і мають бажання написати книгу або оповідання для дітей, організований видавництвом Glowberry Books і компанією PocketBook International [392].

7. Конкурс «Діти в подорожі: Найкумедніші історії», організований National Geographic спільно з PocketBook [130].

Компанія організовує конкурси для людей, які мають різні таланти: письменника, критика, художника, винахідника і, звичайно, читатча. PocketBook бере участь і в міжнародних конкурсах, і у всеукраїнських, і менш масштабних, наприклад, у межах одного міста. Так, компанія стала ініціатором флешмобу з популяризації читання 6 березня 2015 р. в Києві, закликавши на своїх сторінках у соціальних мережах прийти зі своїм рідером до входу на станцію метро «Політехнічний інститут» і приєднатися до книжкового руху ескалатором. На тих, хто приніс із собою рідери PocketBook, очікували заохочувальні подарунки.

Компанія PocketBook представлена в різних соціальних мережах: Facebook, Twitter, YouTube, RSS, Вконтакте тощо. За допомогою них вона проводить власні конкурси за різноманітними напрямами, але найбільше з них присвячено саме читанню електронних книжок. Характерною

особливістю соціальних мереж є об’єднання в них людей за інтересами, що дає можливість для підтримання діалогу та отримання зворотного зв’язку, реагування на потреби й запити. В. Теремко наголошує, що «інтернет-просування суттєво збагачує, підсилює рекламну діяльність... позитивно позначається на продажах книг» [322, с. 229].

Звернення до зірок. Чимало людей довіряє авторитетним, значущим для них особистостям. Існує велика кількість свідчень на користь того, що публіка практично одразу реагує на рекомендації, що йдуть від того, кого вона поважає [254, с. 382–383]. Відомі актори є зразком для наслідування, тож підбірка фото «Актори за читанням», запропонована в соціальних мережах на сторінках PocketBook 18 листопада 2014 р., також слугує меті популяризації читання книг.

Ряд повідомлень супроводжує *зображення екрана рідера PocketBook із цитатою відомої особи* (зазвичай письменника), наприклад:

«Влучні слова письменника Томаса Вортона. А коли ви туди вирушаєте? „Навіть година читання – час, проведений у раю»» (26 лютого 2015 р.)[1];

«Фантаст Ніл Гейман точно знає, як втілити свої задуми в життя. “Книги – мрії, яких можна торкнутися”» (27 лютого 2015 р);

«Едмунд Уілсон, відомий критик і близький друг Фіцджеральда, влучив у самісіньку точку! “Не буває двох однакових прочитань однієї книги”» (2 лютого 2015 р.);

«Мабуть, влучніше за Еліс Хоффман і не скажеш. Все ж таки, щось знають про життя дитячі письменники: “Книжки – єдина існуюча магія”» (13 лютого 2015 р.);

«Джексон Холбрук знайшов спосіб дізнаватися всю правду про будь-яку людину в цілому світі. “Твоя бібліотека – твій портрет”» (16 лютого 2015 р.).

[1] Тут і далі в дужках подано дату появи інформації на сторінках PocketBook у соціальних мережах.

Як зазначає О. Овруцький, «візуальні елементи образу виконують специфічні функції емоційного впливу. Вербальні елементи – інформаційну функцію, мотиваційну функцію, а також системоутворювальну (позиціонування). Ідентифікаційна функція є універсальною для вербальних і візуальних елементів рекламного образу» [203, с. 180]. У наведених прикладах використано і візуальний (екран рідера PocketBook), і вербальний (цитата) елементи.

Організатори викладають на своїх сторінках *цікаві фрази, мотивуючи учасників групи до читання й шанобливого ставлення до книги*, наприклад:

«Є книжки, які можна розпізнати лише за декількома словами» (14 жовтня 2014 р.);

«Нічого немає прекраснішого за книжки в книжковому магазині. Магія написаних слів» (14 листопада 2014 р.);

«Коли чуєш, як твій малюк сам читає, дивуєшся, що він так швидко став дорослим. Правда ж?» (23 січня 2015 р.);

«Навіть на самісінькому краю світу книга ніколи не залишить вас на самоті» (30 січня 2015 р.);

«Найдорожче в читанні не розв’язка, а насолода від плину розповіді» (9 лютого 2015 р.);

«Цікава книга – своєрідна чарівна паличка, що може зробити будь-які меблі найзручнішими в світі» (23 лютого 2015 р.);

«Не дивуйтеся, коли читання буде викликати незвичні фізичні відчуття – це ростуть ваші крила» (2 березня 2015 р.);

«Той, хто читає, може прожити тисячі життів разом з героями книг. І в цьому – велике щастя читання» (6 березня 2015 р.);

«Людина з таким самим рідером, як і у вас, викликає симпатію. А коли бачиш на екрані улюбену книгу, розумієш – зустрів друга на все життя!» (9 березня 2015 р.);

«Подорожі в просторі й часі можливі! Це доведе кожен, хто любить читати!» (16 березня 2015 р.);

«Книжкова йога – особливі пози для читання, які допомогають сховатися від зайвого клопоту» (20 березня 2015 р.).

Усі тексти супроводжуються відповідними зображеннями. Хоча компанія зацікавлена, насамперед, у просуванні електронних книжок, ми бачимо теплі слова на адресу книжкового магазину. Навряд чи лікарі схвалять «книжкову йогу», але акцент зроблено на тому, що читати можна в будь-якій зручній позі. Усі наведені вислови спрямовані на формування сприйняття книги як постійного супутника в житті, що робить його насиченішим і яскравішим.

Ряд постів рекомендує дозвілля, пов'язане із сюжетом книг:

«Бажання бути оригінальними виділяє книголюбів серед інших. Наприклад, на Хелловін кожен другий одягнеться Дракулою, привидом чи відьмою. А ви ж зможете виділитися, ставши на вечір персонажем однієї з сучасних страшилок. ReadRate підготував вам список» (24 жовтня 2014 р.);

«Дизайнер та письменник Діана Фрід готує страви, які фігурують в класичній літературі, наприклад, в "Убити пересмішника" Харпера Лі або "Великий Гетсбі" Фіцджеральда. А ви відразу здогадалися, які твори на фото?» (3 листопада 2014 р.);

«У підвалі музею Михаїла Булгакова, що на Андріївському узвозі, відкрився Книжковий клуб "Булгаковський"» (https://www.facebook.-com/bulgakov.book.club). Це ідеальне місце для книголюба: тут можна усамітнитися і почитати або обговорити останні книжкові новинки за чашкою чаю. Також щотижня відбуваються кінопокази, лекції, літературні читання та камерні музичні заходи» (8 листопада 2014 р.);

«Музей казок Junibacken у Стокгольмі. Це наскільки круте місце, що відвідати його буде цікаво не тільки дітям, а й дорослим. У музеї змодельовані місця з різноманітних дитячих творів шведських письменників, які можна не тільки оглянути, але й пограти ся. А головним бонусом є казковий поїзд, на якому відвідувачі подорожують сценами із книжок Астрід Ліндгрен» (25 листопада 2014 р.).

Чимало матеріалів, викладених на сторінках у соціальних мережах, містить *поради щодо ознайомлення з творчістю володарів престижних літературних премій та інших нагород* або спонукають *записами, присвяченими певним подіям*, до прочитання конкретної книги чи автора:

«Новий роман Дейва Еггерса “Сфера” – обов’язкова для прочитання книга цього тижня. Автор майстерно змальовує підводні камені новітніх медіа та наслідки відвертості у мережі. Хочете підготуватися до завтра – читайте і запам’ятовуйте!» (28 січня 2015 р.);

«Цього тижня PocketBook радить прочитати біографію великого Чарлі Чапліна від блискучого Пітера Акройда, в якій він докладно розповів про зйомки “Золотої лихоманки” та стосунки маестро зі своєю другою дружиною Літою. Книга, яка обов’язково сподобається і закоханим у літературу, і поціновувачам кіно» (4 лютого 2015 р.);

«Зустрічайте найкращу українську книгу 2014 року за версією Книга Року ВВС – роман “Фелікс Австрія” талановитої Софії Андрухович. Всередині неймовірна історія двох жінок в декораціях Станіславова-Франківська початку ХХ століття» (11 лютого 2015 р.);

«“Чорніше чорного” – роман одного з найцікавіших авторів Англії, лауреата Букерівської премії, Хіларі Мантелл. Драматична, захоплююча розповідь про інший бік сучасного спіритичного світу Англії, де головні герої – провидиця, яка весь час бачить духів, та її асистентка... Must- read усіх прихильників містичного реалізму!» (18 лютого 2015 р.);

«До сонячної погоди обираємо такі самі книжки – “Смак свіжої малини” польської письменниці Ізабели Сови. Сповнене гумору романтичне оповідання про пошуки жіночого щастя – саме те, що треби на початку весни!» (11 березня 2015 р.);

«В пам’ять про Террі Пратчетта перечитуємо його блискучий “Плаский світ”. Який би з романів чи оповідань серії ви не обрали, на вас чекає фантастика найвищого ґатунку, приправлена англійським гумором» (18 березня 2015 р.);

«Сьогодні поетеса Ліна Костенко святкує ювілей – 85 років! Дякуємо вам, Ліно Василівно, що надихаєте кожним словом!» (19 березня 2015 р.);

«Цього тижня згадуємо письменницький дебют Андрія Кузьменка “Я, “Побєда” і Берлін”. В ній Кузьма опублікував не тільки тексти найкращих пісень Скрябіна, але й дві повісті, написані у пізнаваному стилі Андрія – гумористичному та надзвичайно життєрадістному» (25 березня 2015 р.).

Отже, враховано інтереси українських читачів, адже постать Ліни Костенко є знаковою для нашої літератури. Смерть відомого співака Андрія Кузьменка вразила всіх, тож згадка про нього на сторінках PocketBook (і рідера, і в соціальних мережах) є доречною.

Є також *посилання на статті, у яких показано, як рідер полегшує життя:*

«Колеги з gagadget.com провели тест-драйв флагманського рідера Sense зі стильною обкладинкою Kenzo. Про особливості адаптивної підсвітки та зручність роботи з Dropbox читайте за посиланням: http://bit.ly/1z23l4l» (31 січня 2015 р.);

«Дивовижна Анна Сарапіон, авторка блогу Capsule, замість важелезних книжок взяла у відпустку PocketBook Ultra. Що з того вийшло – дізнайтеся в блозі: http://bit.ly/1wAuNQV. Спойлер: виявилося, що Ultra – незамінна річ у подорожах Дякуємо за відгук!» (15 лютого 2015 р.);

«Відправили InkPad на пари: RootNation затестив, як рідер полегшує життя студента. Що вийшло – читайте за посиланням: http://bit.ly/1z2id2H» (21 лютого 2015 р.).

Як бачимо, на сторінках у соціальних мережах PocketBook ненав’язливо пропонує свої рідери, рекомендуючи матеріали про продукцію, одночасно формуючи читацьку культуру цільової аудиторії.

Отже, на сьогодні компанія PocketBook представила світовому ринку понад 30 моделей електронних E Ink-рідерів та мультимедійних планшетів, більшість з яких стали новаціями у сфері електронного читання й здобули престижні міжнародні нагороди. Її рідери мають простий інтерфейс і

підтримують практично всі популярні текстові формати. Компанія PocketBook є не лише виробником e-book, а й активним суспільним діячем. Займаючи провідні позиції на ринку, вона є одним із найвпливовіших суб'єктів формування читацької культури. Цей факт засвідчують її проекти KidRead, ReadRate, BookLand і численні конкурси та фестивалі, в яких вона виступає ініціатором або спонсором; престижні нагороди й премії, здобуті компанією; її активна діяльність у соціальних мережах; створення власних проектів, що популяризують книгу серед сучасного покоління інтернет-споживачів.

На сторінках у соціальних мережах постійно поширюються особливо актуальні, унікальні відомості (зокрема, про ініційовані компанією заходи), спонукання до зворотного зв'язку. PocketBook ненав'язливо пропонує свої рідери, рекомендуючи матеріали про свою продукцію, одночасно формуючи читацьку культуру цільової аудиторії за допомогою звернення до зірок, зображення екрана рідера PocketBook із цитатю відомої особи (зазвичай письменника), цікавих фраз, мотивуючи учасників групи до читання й шанобливого ставлення до книги, рекомендацій способу дозвілля, пов'язаного із сюжетом книг, порад щодо ознайомлення з творчістю володарів престижних літературних премій та інших нагород, записів, присвячених певним подіям, посилань на статті, у яких показано, як рідер полегшує життя.

Незважаючи на наявні здобутки, подальших досліджень потребують соціальнокомунікаційні заходи щодо поуляризації читання книг і їх упровадження як на державному рівні, так і на рівні приватних осіб.

4.8. Формування культури читання у ВНЗ на прикладі Класичного приватного університету

У діяльності університету з формування культури читання книг можна виділити декілька напрямів, що зумовлено його структурою та основними завданнями.

По-перше, у межах навчального процесу під час вивчення таких дисциплін, «Українська література», «Зарубіжна література», які опановують студенти філологічних напрямів підготовки та спеціальностей, студенти економічного, юридичного тощо профілів позбавлені такої можливості.

По-друге, у межах кожної дисципліни студентам доводиться багато працювати самостійно, тому викладачі допомагають зорієнтуватися в існуючому масиві літератури. У межах «Вступу до фаху» (можливі варіанти назви дисципліни, але суть залишається) навчальні програми дисциплін передбачають навчання працювати в бібліотеці, для чого можуть бути організовані екскурсії не лише до університетської, а й обласної бібліотеки, де досвідчені бібліотекарі ознайомлюють із традиційними та новітніми способами пошуку необхідної інформації, основними прийомами її опрацювання, можливостями, які відкриває сучасна бібліотека своїм відвідувачам, організовуваними нею заходами та проектами з пропуляризації читання тощо.

По-третє, у Класичному приватному університеті функціонує своя бібліотека, яка регулярно поповнюється передплатними виданнями та літературою для забезпечення навчального процесу, зокрема підготовленою викладачами університету й виданою на його власній поліграфічній базі. Бібліотека має власну базу електронних видань. У комп’ютеризованих читальних залах студенти мають доступ до електронного каталогу бібліотеки. Її працівники реулярно готують книжкові виставки новинок та до професійних свят. Усі студенти-першокурсники, перш ніж отримати

читацький квиток, мусять відвідати заняття, на яких їх навчать користуватися університетською бібліотекою.

По-четверте, в університеті постійно організовують зустрічі з відомими авторами книг, де студенти мають змогу зазирнути у творчу лаборторію митців і краще зрозуміти їх твори. Такі зустрічі відбулися з відомими видавцями та письменниками братами Капрановими, Андрієм Курковим, Юрієм Винничуком, Оксаною Забужко та ін.

На жаль, не прижилася традиція літературних вечорів при свічках для викладачів університету.

Окремо хочемо відзначити, що в університеті працюють науковці, які мають літературні таланти. Зокрема, юрист В. Віхляєв є автором поетичної збірки «Код Шевченка» (2008 р.), збірки наукових і публіцистичних праць «Перші кроки» (2006 р.) тощо. Лауреат премії Запорізької обласної державної адміністрації для обдарованої молоді у галузі літератури (2007 р.) та багатьох літературних конкурсів всеукраїнського і регіонального значення. Він автор гімну Інституту права Класичного приватного університету. До того ж на сьогодні є головою Запорізької обласної організації Національної спілки письменників України. Професор кафедри гуманітраних дисциплін, доктор політичних наук В. Северинюк – автор не лише великої кількості наукових праць, а й поеми у віршах «Україна козацька», що наразі видана за підтримки Держкомтелерадіо у межах програми «Українська книга».

У Класичному приватному університеті функціонує видавництво, яке видає навчальну та наукову літературу, зокрема фахові видання: «Держава та регіони», що виходить у п’яти серіях: «Економіка та підприємництво», «Державне управління», «Право», «Соціальні комунікації», «Гуманітарні науки», збірники наукових праць «Педагогіка формування творчої особистості в загальноосвітній і вищій школі», «Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики», «Право та державне управління.

Вже стало традиційним проведення міжнародних науково-практичних конференцій за основними напрямами наукової діяльності університету, в яких значна увага приділяється дослідженню діяльності навчальних та наукових закладів в умовах інтеграції до Європейського освітнього простору, серед них: Міжнародні наукові конференції з шекспірознавства, Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні проблеми та перспективи розвитку публічного управління в Україні»; Міжнародна науково-практична конференція «Формування ефективних механізмів господарювання в умовах сучасної економіки: теорія і практика»; Міжнародна наукова конференція студентів і молодих учених «Наука і вища освіта»; Всеукраїнська науково-практична конференція «Модернізація загальної та професійної освіти в умовах глобального світу»; Міжнародна науково-практична конференція «Формування ефективних механізмів державного управління та менеджменту в умовах сучасної економіки»; Міжнародна науково-практична конференція «Соціально-економічний розвиток України і регіонів». До участі в конференціях залучаються провідні науковці, докторанти та аспіранти як з України, так і з Польщі, Німеччини, Японії, Великобританії, США, Білорусії, Литви, Казахстану, Грузії, Росії, Данії, Іспанії. За результатами конференцій публікуються збірники доповідей.

Формування культури читання здійснюється не тільки під час навчальних занять, а й у межах профорієнтаційної роботи в Інституті журналістики і масової комунікації Класичного приватного університету – з дотриманням встановленої концепції, плану, затвердженого на початку навчального року, що передбачають усебічне інформування абітурієнтів та їх батьків стосовно спеціальностей, на які здійснюється набір. Однак, як свідчить досвід її проведення, переважна більшість заходів відбуваються позапланово, оскільки кафедри Інституту намагаються максимально використовувати надані можливості для здійснення профорієнтування.

Тож, на традиційних формах її проведення (участь у Дні відкритих дверей, кураторство закріплених шкіл) зупинятися не будемо, а звернемо увагу на нові та більш продуктивні форми роботи зі школярами, які, зокрема, ролять внесок у справу фромування медіакультури та культури читання.

Інститут журналістики і масової комунікації зацікавлений у залученні талановитих учнів до навчання, які мають схильність до творчої діяльності у сфері соціальних комунікацій, яка на сьогодні охоплює журналістику, видавничу справу та редагування, рекламу і зв'язки з громадськістю тощо. Для цього щороку організовують та проводять ряд заходів профорієнтаційного спрямування.

У квітні весь світ відзначає День книги і авторського права. У Каталонії тим, хто купив 23 квітня (у День Святого Георгія) книгу, дарують троянду. Класичний приватний університет створює свої традиції. Так, з 2012 р. відбувається святкування та урочисте нагородження переможців конкурсів «Кращий редактор», «Книжковий вернісаж», Конкурсу на кращий відгук на прочитану книгу тощо, проведення брейн-рингу відповідної тематики. Цей захід є підсумковим у поточному навчальному році та заохочує до здобуття перемоги в наступному.

Кожен з конкурсів спрямований на виявлення та підтримку талантів у різних галузях, які так чи інакше пов'язані з книгою.

Конкурс «Кращий редактор» має на меті виявлення учнів 9–11-х класів шкіл, колегіумів, коледжів, ліцеїв, гімназій Запорізької області, які мають схильність до редакторської та видавничої праці. Завданнями Конкурсу є визначення кращих редакторів-початківців; виявлення загального професійного рівня редакторів-початківців; окреслення кола нагальних проблем у популяризації підготовки в Інституті журналістики і масової комунікації Класичного приватного університету спеціалістів для видавничої галузі. Оцінювання робіт здійснює конкурсна комісія, до складу якої входять викладачі кафедри видавничої справи, редагування та української філології КПУ. Критеріями оцінювання є кількість виявлених у тексті помилок;

кількість правильно виправлених орфографічних, пунктуаційних, граматичних та інших помилок; кількість хибно діагностованих помилок.

Конкурс ілюстрацій «Книжковий вернісаж» має на меті виявити учнів 9–11-х класів загальноосвітніх навчальних закладів I–III ступеня, які вміють фотографувати, малювати й знайомі з творчістю українських і зарубіжних письменників та поетів, відчувають у собі талант втілення друкованого слова у візуальному зображенні. До участі в Конкурсі приймають як фотографії, так і малюнки, на яких зображені сюжети творів української та зарубіжної літератури. На фотографіях і малюнках має бути подано авторське бачення сюжетів творів української та зарубіжної літератури в тій чи іншій формі. Обов'язковою є така умова: це сучасне тлумачення літератури. Творчі роботи оцінюють у двох номінаціях: «Кращий фотограф» та «Кращий художник».

Конкурс веб-сторінок літературних гуртків має на меті виявлення учнів 9–11-х класів шкіл, колегіумів, коледжів, ліцеїв, гімназій Запорізької області, які мають схильність до літературної, редакторської та видавничої праці. Завдання Конкурсу – популяризація читання, літературної творчості та видавничої справи в Україні; залучення до літературної творчості й редагування абітурієнтів з метою популяризації Інституту журналістики і масової комунікації Класичного приватного університету. До участі в Конкурсі запрошуються учні, які беруть участь у роботі літературних гуртків. На їх веб-сторінках має бути подана інформація про організаторів та членів, а також їх твори.

Конкурс на кращий відгук на прочитану книгу має на меті розвиток в учнів мовних, інтелектуальних і пізнавальних здібностей; виховання в учнів шанобливого ставлення до надбань світової літератури. Творчі роботи оцінюють у номінаціях: «Кращий відгук на твір сучасного українського автора» та «Кращий відгук на твір сучасного зарубіжного автора». Критеріями оцінювання є глибина розкриття теми художнього твору; стиль викладу.

Окремо відзначимо міський захід, у якому активну участь брали викладачі та співробітники Класичного приватного університету, зокрема Інституту журналістики і масової комунікації. У 2014/15 навчальному році стартував новий проект – І Міський конкурс шкільних газет та сайтів «Mediaschool – 2015», ініціатором якого виступили інформаційно-аналітичний методичний центр департаменту освіти і науки, молоді та спорту Запорізької міської ради. Втілено його в життя за всебічної підтримки Класичного приватного університету (участь викладачів університету в експертному оцінюванні конкурсних робіт, проведення майстер-класів для підготовки учнів шкіл за оголошеними номінаціями, організація урочистої церемонії нагородження призами від організаторів і спонсорів, у тому числі від Класичного приватного університету). До фіналу вийшло 57 шкіл міста.

Конкурс проходив у кілька етапів: спочатку обирали кращих у районах, а потім – у місті. У межах підготовки до конкурсу в 2014/15 навчальному році учні лише одного району взяли участь у майстер-класах від викладачів університету. У 2015/16 навчальному році такі майстер-класи відвідали вже близько 300 учнів та вчителів з усіх районів міста. Черговий конкурс підбиватиме підсумки у 2017 р.

У 2014/15 навчальному році учасники виборювали звання кращих у таких номінаціях: «Кращий матеріал з сімейного виховання», «Кращий матеріал з патріотичного виховання», «Краща шкільна газета», «Кращий шкільний сайт/блог/стрінка в соціальних мережах», «Кращий журналістський матеріал», «Кращий газетний фотограф/ілюстратор».

Компетентне журі, аналізуючи конкурсні роботи, було вражене творчістю юних медійників, які вміють бачити прекрасне у звичайному й вправно володіють словом – основною зброєю журналіста, миттєво поширюючи за допомогою новітніх технологій медійний продукт на сторінках у соціальних мережах та сайтах рідних шкіл. Звісно, їм ще потрібно навчатися, відшліфовуючи свою майстерність.

У спеціальній номінації «Кращій матеріал з сімейного виховання» були представлені роботи в різних жанрах (сторінка в соцмережі, стаття, відеофільм) і здобули перемогу: І місце – Клуб «Альтанка» (№ 47), ІІ місце – Маргарита Дудіна (№ 46) та Андрій Гладкий («РЕАЛ»).

Зачепили за живе теми, порушені в матеріалах на патріотичну тематику: І місце – «Елінт», «Запорізька Січ», ІІ місце – № 69, № 41, «РЕАЛ», ІІІ місце – № 92, № 55.

Талант газетного фотографа був також відзначений журі: І місце – Ксенія Гавриленко (№ 19), ІІ місце – Марія Кондрашкіна (№ 71), ІІІ місце – Єлизавета Шульга (№ 49).

Найкращі журналістські матеріали влучили в саме серце: І місце – Богдан Штапєйкін, «Письмо солдату» (№ 71), ІІ місце – Ганна Баранова, «Обещал вернуться живым» (№ 92), ІІІ місце – блог школи № 101.

Одна з найбільших за кількістю номінацій – «Краща шкільна газета» – стала найважчою для журі у визначенні переможців, адже до фіналу вже потрапили кращі: тут і влучні назви газет з урахуванням профілю навчального закладу та гасла, і якісні яскраві фото, і професійно написані статті, як учнями з різних класів, так і їх керівниками – директорами, вчителями, психологами, педагогами-організаторами. Редакції-переможці: І місце – «Пульс життя» (№ 69), «Территория ZML» (ЗБЛ »Перспектива»), «Voila» (№ 50), «МЛГ» (№ 99), «Діалог» (№ 67), «Газета запорізької гімназії 45» (№ 45), «91-я планета» (№ 91), «School Times» (№ 11), «Школьная радуга» (№ 3).

Вінчає перелік переможців номінація «Кращий шкільний сайт/блог/сторінка в соціальних мережах»: І місце – № 12, ЗЛ »Логос», ІІ місце – № 62, № 84, ІІІ місце – № 99, № 15, «Основа», Запорізький класичний ліцей.

Це лише перший конкурс шкільних газет та сайтів у Запоріжжі, але він відкриває нові можливості для профорієнтаційної роботи шкіл та вищих навчальних закладів і їх співпраці у формуванні медіакультури сучасного

суспільства. Під час роботи журі особливо відзначено газети, які мають поетичні сторінки, де подано твори учнів та вчителів відповідних шкіл.

У 2015 р. в Інституті стартували два потужні медіаосвітні проекти:

– «МоЖу! (молодий журналіст)» – це навчально-просвітницький проект для всіх, хто бажає відвідувати майстер-класи, тренінги, відкриті лекції з медіаграмотності. У межах нього 20 учасників (учні шкіл 8 до 11 класів) мали можливість побачити, як працюють фахівці журналістики на Запорізькій телерадіокомпанії «ТВ-5» та поспілкуватися з його ведучими; відвідати публічну лекцію «Легенди українського телебачення» Костянтина Грубича, в організації якої кафедра журналістики і соціальних комунікацій виступила співкоординатором. У березні в межах цього проекту за співпраці із Всеукраїнським проектом «Справа. Вголос», ініційований Польською фундацією у Запоріжжі, проведено 6-годинний інтерактивний тренінг із медіаграмотності для п’ятнадцяти студентів коледжу та учнів шкіл міста.

Учасниками проету «МоЖу!» є молоді люди віком від 15 до 17 років, які мають бажання дізнатися більше про журналістську справу і спробувати себе в ній; школи, вищі навчальні заклади, молодіжні установи та організації з Запоріжжя і Запорізької області, що мають власне приміщення з комп’ютером і Інтернетом і зберуть групу від 10 до 15 зацікавлених молодих людей.

Медіаосвітній проект «МоЖу» – це навчально-просвітницький проект на базі Класичного приватного університету м. Запоріжжя. Він розрахований для всіх, хто бажає відвідувати майстер-класи, тренінги, відкриті лекції з медіаграмотності, взяти участь у медіатурі «Інформаційне Запоріжжя».

Аудиторія проекту – це школярі, які тільки починають знаходити себе в суспільстві, студентство, яке стверджується як громадська сила, яка є рушієм основних перетворень Великої України.

Учасники проекту матимуть змогу в рамках медіатуру Запоріжжям на власні очі побачити журналістську «кухню», специфіку роботи редакцій телеканалів, газет, Інтернет-видань, радіостанцій, відчути себе професійним

журналістом, поспілкуватися з тими, хто щодня наповнює їх життя інформацією, відвідувати цікаві міські заходи.

Другий проект – «МедіаВишкіл», де медіатренерами виступають відомі запорізькі журналісти-практики. У першому семестрі дипломи про його закінчення та сертифікати про знижки у навчанні в Інституті отримали 15 учнів 10–11-х класів. Через велику кількість охочих проект запущено і з березня 2016 р., в якому на сьогодні беруть участь 32 школярі. Крім того, проект підтримано Управлінням молоді, фізичної культури та спорту Запорізької обласної державної адміністрації.

МедіаВишкіл» – вільна безкоштовна школа журналістики. Це серія тренінгів, що складається з напрямів журналістики – «Друковані ЗМІ», «Інтернет ЗМІ», «Фото», «ТБ», «Радіо». Кожен тренінг – окрема тема, що розкривається незалежно від попередньої, це самостійний блок знань, умінь та навичок, що є корисними для підростаючого покоління, які допоможуть краще розбиратися у професіях журналістики та вміти самому створювати власний медіапродукт.

Проект розрахований на учнів 9–11-х класів міста Запоріжжя та області. Заняття проходять за принципом: «Мінімум теорії – максимум практики!».

Основна місія проекту – показати дітям, що таке журналістика. Ми хочемо дати їм можливість повчитися, попрактикуватися, пізнати світ цієї цікавої і непростої професії з середини. На жаль, не у всіх батьків є можливість платити за заняття своїх дітей у різних телешколах, студіях, гуртках, але це не значить, що їх діти чимось гірші за інших. Як відомо, талант за гроші не купиш, але в цей талант потрібно вкладати і розвивати його. Крім того, на сьогодні в інформаційному суспільстві, молодь як ніхто інша повинна мати певні навички та вміти орієнтуватися у медіапросторі, творячи його самостійно або бути його споживачем. Тому і зародилася ідея створення проекту «МедіаВишкіл».

Тренінги проводять досвідчені, грамотні та компетентні медіатренери, доценти та професори ВНЗ, практикуючі журналісти запорізьких та всеукраїнських ЗМІ. На кожен тренінг залучається по два медіатренери.

Медіатренери проекту «МедіаВишкіл»:

Олег Вікторович Богуславський – директор Інституту журналістики і масової комунікації Класичного приватного університету, професор, доктор наук із соціальних комунікацій, проректор з науково-педагогічної роботи, засновник та ідеолог проекту «Diasporiana».

Максим Онопрієнко – український продюсер кіно-, телевиробництва, генеральний директор Запорізької Незалежної Телерадіокомпанії «TV5». Продюсер повнометражних художніх, документальних фільмів, телесеріалу та реаліті-шоу. Реалізатор інтерактивних проектів на телеканалах «СТБ», ТРК «Україна», «ICTV», «5 канал». Автор науково-пізнавальних проектів: «Україна. Забута історія», «Містична Україна» для телеканалів.

Ганна Курнацька – спеціаліст з інформаційної діяльності Запорізького обласного методичного центру культури і мистецтв.

Яків Носков – власний кореспондент каналу «1+1» у Запорізькій області.

Сергій Мамаєв – головний редактор публіцистичних програм «НТН», випускаючий редактор програми «Вікна» на каналі «СТБ», шеф-редактор новин «Один день» на К1, автор тревел-шоу «Пройдисвіт», заступник головного редактора з інформаційної політики НІСу (новинний продакшн групи «Інтер»), шеф-редактор ділового телеканалу Ukrainian Business Resourse (UBR), головний редактор інформаційного мовлення канлу «ВПТВ», керівник редакції інформаційно-аналітичних програм телеканалу «TV5».

Максим Щербина – журналіст Громадське ТБ. Запоріжжя, автор проекту «Новости из пальца»

Тарас Білка – керівник Громадське ТБ Запоріжжя

Юрій Сидоров – головний редактор «Наші гроші. Запоріжжя»

Олександр Пашненко – генеральний директор «АХ радіо», ведучий радіо «Запоріжжя FM»

Катерина Клочко – фотокореспондент інтернет ЗМІ «Фотофакт» і «Сила слова»

Валерія Харланова – фоторепортер, фотограф компанії «Квартал-концерт»

Артур Гатунок – власник мережі «YABLOKi» & «Jobs_Cafe»

Костянтин Кулаков – редактор запорізького сайту «Время новостей»

Анна Абліцова – кореспондент «Z-City», журналіст сайту «061»

Валерій Зотов – головний редактор інформаційно-аналітичного щотижневика «Правда»

Юрій Жук – фотокор газети «Субота+»

Віталій Лівадний – фотограф, фотохудожник.

Цього року Інститутом журналістики і масової комунікації проведено велику кількість заходів, які були підтримані на рівні владних структур міста.

На нашу думку, позитивному формуванню іміджу як нашого Інституту, так й університету в цілому, сприяють не лише заходи відкритого профорієнтаційного спрямування, але й культурно-просвітницькі та розважально-виховні, на яких учасники, якими виступають у першу чергу вихованці навчальних закладів, у ненав’язливій формі отримують інформацію про спеціальності.

Зокрема, створення на базі ІЖМК молодіжної громадської організації «Небо без кордонів» дало можливість розширити межі роботи зі школярами та адміністраціями шкіл. Наприклад, координація всеукраїнської акції «Добро жменями» зі збору пластикових кришок призвела до того, що більше 60 шкіл міста та Запорізької області завітали до університету та отримали як подяки за участь у акції, так і рекламні матеріали про наші спеціальності. І можемо вже говорити про помічену тенденцію, що після приїзду вчителі та учні починають самостійно питати про університет цілому та про окремі спеціальності зокрема.

Кафедра журналістики і соціальних комунікацій у жовтні провела культурно-просвітницький проект «АРТ-галявина» на площі Маяковського (відвідали його **понад 100 осіб**). Крім того, кафедра долучилася до Всесвітнього руху «Марафон написання листів», який було проведено серед школярів **тридцяти трьох** навчальних закладів м. Запоріжжя (залучено близько 300 осіб). Учні писали петиції, особистісні листи підтримки та знімали відеоролик «Напиши листа – врятуй життя!».

Традиціними є зустрічі в Літкав'ярні «Фан-зона українського слова...», організовані викладачами кафедри журналістики і соціальних комунікацій, де студенти й учні запорізьких шкіл у теплій, затишній атмосфері діляться своїми творами.

У грудні кафедра журналістики і соціальних комунікацій виступила співорганізатором акції «Новорічні читання біля каміну» в Запорізькій обласній універсальній науковій бібліотеці.

Отже, університет робить значний внесок у формуваннння культури читання своєю щоденною працею за різними напрямами. Співробітники всіх інститутів і інших структурних підрозділів щоденною роботою сприяють формуванню позитивного іміджу університету. Рекламна та профорієнтаційна діяльність Інституту журналістики і масової комунікації невід'ємно пов'язана з формуванням інформаційної та медіакультури, зокрема культури читання. Для цього щороку відбуваються конкурси для школярів міста й області, святкування професійних свят, зокрема Всесвітнього дня книги і авторського права тощо.

За результатами авторського опитування учнів 9–11-х класів м. Запоріжжя, серед них більшість тих, хто одержує інформацію переважно в соціальних медіа, – 42%. Загалом одержані результати надають змогу поділити читачів на таких, які зазнають переважно впливу або телебачення, або радіо, або журналів, або газет, або соціальних медіа.

Висновки до четвертого розділу

Відзначено проекти з нагоди святкування 200-річчя з дня народження відомого українського поета Т. Шевченка у 2014 р. Відповідно до Указу Президента України “Про додаткові заходи щодо підготовки і святкування 200-річчя з дня народження Тараса Шевченко” від 11.04.2012 № 257/2012, 2014 р. був оголошений Роком Тараса Шевченко. Президент доручив Кабінетові Міністрів України забезпечити реалізацію заходів як в Україні, так і за рубежем – у Росії, Казахстані, Литві, Польщі тощо, зокрема: організувати і провести Шевченківський усеукраїнський форум “Свою Україну любіть!” і Шевченківський міжнародний літературний конгрес; розробити і затвердити державну цільову програму “Шевченківський будинок”; створити проект “Шевченківські читання”; завершити видання 12-томного зібрання творів Тараса Шевченка і 6-томної “Шевченківської енциклопедії”; забезпечити видання “Кобзаря” іноземними мовами, альбому репродукцій робіт Тараса Шевченка, каталогу повернутих в Україну документів і матеріалів, пов’язаних з життям і творчістю поета; провести ремонтно-реставраційні роботи в Національному музеї Тараса Шевченка і його київських філіях – Літературно-меморіальному будинку-музеї Т. Г. Шевченка і Меморіальному будинку-музеї Т. Г. Шевченка – оснастити їх приміщення сучасними засобами охорони і музейним устаткуванням, створити інтерактивні музейні експозиції.

За пропозицією України в Календар пам’ятних дат ЮНЕСКО, до святкування яких ця організація приєднається в 2014–2015 р., включено 200-річчя з дня народження Тараса Шевченка.

Ювілей відомого українського поета став інформаційним приводом для привернення уваги до України і її проектів на міжнародних фестивалях. Так, у рамках 64-го Міжнародного берлінського кінофестивалю 06–16.02.2014 працював Український стенд. На ньому були представлені кінопроекти, що

перебувають на різних етапах виробництва, а також готові фільми (у тому числі такі, котрі уже виходили в широкий прокат), зокрема, короткометражні фільми і стрічки, присвячені 200-річчю з дня народження Тараса Шевченко: ігровий повнометражний фільм “Таразі. Прощання з пустелею” і “Толока”, а також документальні стрічки “Тарас Шевченко. Ідентифікація”, “Експедиція” і “Кобзар”.

На замовлення Державного агентства України з питань кіно створена колекція “Шевченко 200”, що включила в себе відомі художні фільми про поета: “Тарас Шевченко” Петра Чардиніна (1926), “Тарас Шевченко” Ігоря Савченка (1951), “Сон” Володимира Денисенка (1964), “Наймичка” Ірини Молостової, Василя Лапокниша (1963), “Тарас Шевченко. Спадщина” і “Тарас Шевченко. Надії” Леоніда Анічкіна (1994–1995), “Дві долі” Бориса Квашнева (2007). Показ колекції пройшов у межах проекту Шеченка/MANIA/ під час Мистецького арсеналу в Києві 01–10.03.2014.

Деякі проекти, присвячені 200-річчю Шевченко, не були завершені в 2014 р., наприклад історичний фільм “Толока” режисера Михайла Ільєнка за мотивами вірша “У тієї Катерини хата на помості” завершений лише в 2015 р. У кінотеатрах шести міст України (Тернопіль, Херсон, Житомир, Черкаси, Київ, Львів) 5 березня 2015 р. показали дві документальні стрічки про Тараса Шевченка – біографічні драми “Експедиція” Костянтина Коновалова і “Кобзар” Тараса Ткаченка – зняті компанією “Інсайтмедіа” на замовлення Державного агентства України з питань кіно.

Українські ЗМІ до ювілею Т. Шевченка підготували свої проекти, наприклад:

– телеканал “Інтер” зняв документальний фільм “Шевченко. 200 років самотності”;

– телеканал “1+1” підготував документальний фільм “Таємниці генія Шевченко”, розробкою займався Департамент журналістських розслідувань “1+1”;

– холдинг Холдинг StarLightMedia разом з компанією Signal Red (FILM.UA Group) і фондом Николая Томенко “Рідна країна” підготували до ювілею соціально-просвітницький проект, у межах якого 25 телеведучих і 7 лауреатів Шевченківської премії декламують свої улюблені вірші Тараса Шевченко. В ефірі телеканалів групи (“СТБ”, “Новий”, “ICTV”) 09.03.2014 цей спецпроект вийшов у форматі міжпрограмних заставок і транслювався кілька тижнів. Кожен відеоролик закінчується словами поета: “Оживе добра слава, слава України!”;

– газета “Дзеркало тижня. Україна” в Рік Шевченко підготувала цикл публікацій, звернувшись до істориків, літературознавців, мистецтвознавців, журналістів із проханням розповісти про “свого” Шевченка;

– “Радіо Київ 98 FM” створило проект «Відомий і “невідомий” Шевченко». Щодня українці дізнавалися один цікавий факт із життя Кобзаря. Кожен тиждень був присвячений певній тематиці й відкривав таємниці творчості письменника. Крім того, реалізований проект “200 віршів до 200-річчя Шевченка”, що декламували кияни і гості столиці, а два рази на годину музичне оформлення радіохвилі прикрашали поетичні рядки Тараса Шевченко про осінь.

Формування культури читання української книги на телебаченні досліджено на прикладі таких телеканалів: “СТБ”, “Інтер”, “1+1”, “TV5”, “Алекс”.

Контент-аналіз 116 виявлених сюжетів, спрямованих на формування культури читання української книги, на “СТБ” надав змогу зробити певні висновки. На телеканалі немає програм, спеціально присвячених книзі. Проте можна виявити низку сюжетів, які прямо або побічно спрямовані на формування культури читання книги, більшість з них – у програмі “Вікна-Новини” – 60. Їх поділено за змістом. Зазвичай це повідомлення про вихід у світ нової книги – 32 матеріали. Багато уваги приділено роману та фільму “50 відтінків сірого” (як позитивного, так і негативного характеру), хоча це не найкращий зразок літератури. Канал активно просуває видання, які

планують підготувати або вже написали учасники його шоу (“Юлія Кувшинова презентує свою книгу в Києві” (“Зважені та щасливі 6”, 29.10.2013), “Ксенія Симонова презентувала дебютну книгу” (“Україна має талант Діти”, 29.05.2014)). У позитивному ключі потрібно відзначити проекти з нагоди 200-річчя Шевченка. На цьому каналі виявлено приклад продакт плейсмент: у серіалі “Коли ми вдома”, а саме в серії “Жена подарила мужу поучительную книгу”.

На телеканалі “Інтер” книжкова тематика зачіпається здебільшого в програмах “Новини” та “Ранок”. Виявлено 312 сюжетів. Переважають такі, що пов’язані із життям і творчістю відомих письменників та поетів (79), підготовкою та виходом у світ нової книги (58), екранізацією художніх творів (54). Незаперечним здобутком телеканалу є документальні проекти: “Микола Гоголь. Самоспалення” (2009 р.) до 200 років з дня народження Миколи Васильовича Гоголя; “Шевченко. 200 років самотності” до 200-річчя поета (2014 р.); “Жванецький. Одіссея одессита” до його 80-річчя (2014 р.). Загалом телеканал “Інтер” робить своїми проектами суттєвий внесок у формування культури читання української книги: є генеральним медіапартнером Міжнародного літературного конкурсу романів, п’єс, кіносценаріїв, пісенної лірики та творів для дітей “Коронація слова”; почав соціальну ініціативу “Добрі книги” – збір книжок для вихованців дитячих будинків; створив інтерактивну карту об’єктів, присвячених Тарасу Шевченку; записав аудіоверсію третього збірника благочинного проекту “Казки, що виховують”; організував концерт до 25-річчя України “Україна від А до Я”, під час якого пісні чергувалися з розповіддю про видатних співвітчизників, зокрема письменників і поетів; знімає документальні стрічки, присвячені життю та творчості письменників та поетів; здійснює екранізацію художніх творів (зокрема “Червоних вітрил” Олександра Гріна, 2009 р.); ведучі різних проектів телеканалу прочитали свої улюблені вірші про кохання, демонструючи позитивний приклад для наслідування; рубрика

“Культпростір” у програмі “Ранок” розповідає про відомі постаті, у тому числі у світі літератури.

“Інтер” активно просуває видання, ініціатором яких є телеканал загалом або окремі журналісти. Так, фотоальбом “Люди перемоги” фігурує в різних програмах та різних новинних сюжетах; розповідається про презентацію “Екватора” Андрія Цаплієнка; проект “Готуємо разом”, по суті, є процесом написання кулінарної книги разом з телеглядачами, у кожній програмі ми чуємо про цю книгу, у випусках новин – повідомлення про презентацію друкованого видання; “Школа доктора Комаровського” сприяє формуванню інтересу до книжок відомого лікаря, які містять безцінні поради батькам.

Проте, телеканалу варто приділяти більше уваги дитячому читанню та здобуткам українських письменників і поетів за кордоном, адже їм є чим пишатися, проте більшість українців про це майже нічого не знає.

Аналіз 25 відібраних телевізійних сюжетів на телеканалі “1+1” свідчить, що серед них переважають присвячені книжковим виставкам та ярмаркам і підготовці та виходу у світ нових видань – по 8, наприклад: “Сенічкін вирушає на львівський Форум видавців презентувати ідею та обкладинку своєї книги” (про майбутнє видання книжки рецептів вітамінних сніданків) (“Сніданок з 1+1”, 11.09.2014), «Книга “Війна очима ТСН” була представлена в Нью-Йорку» (про презентацію в Нью-Йорку англомовної версії книги “Війна очима ТСН” (“War. Journalism from the front line”) у межах фотопроекту “Ukraine 24. War and Peace”) (“Сніданок з 1+1”, 09.10.2015). Книжкова тематика зачіпається здебільшого в програмах “Сніданок з 1+1”. Постійних програм, спеціально присвячених книзі, на телеканалі немає. В ефірі телеканалу “1+1” трапляються лише поодинокі згадування імен найбагатших та найуспішніших письменників України, за версією сайту “Вести”, а саме: у межах проекту “Мінкульт” Василь Шкляр представив свій новий роман “Чорне сонце”, окреслив тенденції українського літературного процесу та розказав про зміни в своєму житті у зв’язку з

Революцією гідності та війною; Любко Дереш розповів про новий кінопроект, цензурування літератури та вільний культурний розвиток; у межах “Сніданку з 1+1” Лада Лузіна (письменниця, журналіст, драматург та театральний критик, що захоплюється містикою та знається на прикметах, звичаях, обрядах і ритуалах) розповіла про різні ритуали під час літнього сонцестояння (21 червня), весняного рівнодення, день Симона Зилота (23 травня), про ворожіння в ніч на Водохреще; у студії “Підпільної імперії” з Андрієм Алфьоровим письменниця та співачка Ірена Карпа обговорювала фільм сербського режисера Еміра Кустурици “Заповіт”, відзначивши, що читача, глядача та слухача треба виховувати.

На запорізькому телеканалі “TV5” також немає постійних програм, спеціально присвячених книзі. Проте можна виявити низку матеріалів, які прямо або побічно спрямовані на формування культури читання книги. В ефірі телеканалу є проекти, які мають потенціал, зокрема, формування культури читання, а саме: “Ранок з TV5”, “Лінія успіху”, “Розмова”, “Іду на ти”. Книжкова тематика висвітлена в ефірі від 13.10.2014, коли до студії завітав запорізький письменник і музикант Валентин Терлецький. Ведуча розпочала закликом знайомитися з хорошими книжками. “Розмова” – інформаційно-розважальна програма, глядачі ставлять запитання її безпосереднім учасникам та висловлюють свою думку в соціальних мережах. Знов-таки в гостях музикант Валентин Терлецький. Він розповідає про літературу і новий роман, але вже 03.03.2016. “Іду на ти” – це відверта розмова ведучої Неоніли Антонової з публічними особами України та світу. Серед цих осіб були й автори книг. Так у програмі від 23.09.2015 гостем студії була відомий політичний журналіст, шеф-редактор великого інтернет-видання LB.ua Соня Кошкіна. У програмі від 13.04.2016 гість студії – радянський і російський поет, композитор, драматург, сценарист, бард, учасник дисидентського руху в СРСР, лауреат літературних і музичних премій Юлій Кім. Він висловлює свої міркування щодо свободи думки в сучасній Росії, згадує творчість Оноре де Бальзака, який сприяв розвитку

демократії в своїй країні, коментує книгу Владимири Уборевич “14 листів Олені Сергіївні Булгаковій”. Книжкова тематика мало представлена в ефірі телеканалу. Усього виявлено 14 матеріалів для аналізу. Тож автори, видавництва та книгарні мають налагодити співпрацю з телеканалом, як це роблять представники інших галузей, а редакціям програм варто замислитися над тим, кого з письменників, поетів, працівників бібліотек, книгарень тощо вони можуть запросити до своєї студії, і робити це частіше.

Інший запорізький телеканал – “Алекс” – є найбільшим у регіоні виробником авторських програм. У межах дослідження найбільший інтерес становлять програми “Алекс-інформ”, “Новини Запоріжжя”, “Культпросвіт” та “Нова Літера”. “Культпросвіт” – це цикл документальних передач про культуру, ексклюзивні інтерв’ю з відомими людьми та просто дивовижні історії творчих досягнень. Програма “Нова Літера” представляє рецензії на найяскравіші книжкові новинки; інтерв’ю з відомими поетами й письменниками; думки про книги відомих у Запоріжжі читачів; новини літературного життя; вислови юних читачів про дитячі книги; репортажі з резонансних літературних подій усеукраїнського масштабу.

Серед матеріалів у випусках новин “Алекс-інформ” та “Новини Запоріжжя”, які прямо або побічно спрямовані на формування культури читання книги, більшість присвячені виходу у світ нового видання – 34 із 68, зазвичай це книга запорізького автора (наприклад, М. Брацило, В. Супруненка, Ф. Турченка) або про мешканців міста (наприклад, “Книга о талантливых детях”, “Почетные граждане города Запорожья. Биографические очерки”). Окремо варто відзначити висвітлення діяльності бібліотек. На телеканалі “Алекс”, як і на загальноукраїнських, особливу увагу приділено книгам про нинішні відносини України з Росією (Н. Савченко “Сильне ім’я Надія”, Т. Березовець “Анексія: острів Крим”).

З-поміж телевізійних проектів, які сприяють формуванню культури читання, на інших телеканалах відзначено такі: рубрику “Буккросинг” у

програмі “Ранок з Культурою” (канал “Культура”), програму “Казки з татом” (канал “ПлюсПлюс”), програму “Книга.UA” (“UA: Перший”).

Формування культури читання української книги на сторінках газет досліджено на прикладі таких видань: “Дзеркало тижня. Україна”, “Високий замок”, “Запорозька Січ”.

В українському інформаційно-аналітичному тижневику, що є одним з найвпливовіших аналітичних видань в Україні, “Дзеркало тижня. Україна” виявлено 203 матеріали. Більшість з них подано в рубриці “Культура”. Розподіл журналістських текстів за рубриками виглядає так: “Культура” – 133, “Персоналії” – 33, “Соціум” – 19, “Історія” – 13, “Освіта” – 3, “Внутрішня політика” – 1, “Здоров’я” – 1. Жанрова палітра розглянутих журналістських матеріалів газети “Дзеркало тижня. Україна”, які сприяють формуванню культури читання, включає статтю (83), інтерв’ю (78), рецензію (24), репортаж (9), огляд (7). Є два оголошення про подію.

Найбільші тематичні групи – про життя й творчість письменників та поетів (73), підготовка та вихід у світ нових видань (39). Низка публікацій присвячена книжковим виставкам, ярмаркам, фестивалям, проте згадуються переважно такі події в Києві та Львові. Приводом для появи статті чи інтерв’ю досить часто є річниця відомого автора. Актуальні проблеми порушено в розмовах з відомими суб’єктами формування культури читання загалом та української книги зокрема. Співрозмовниками журналістів були міністр культури України Євген Нищук, президент Форуму видавців у Львові Олександра Коваль, директор благодійного фонду “Мистецький Арсенал” Ольга Вієру, президент Української асоціації видавців та книгорозповсюджувачів Олександр Афонін, професіонал книжкового (видавничого) бізнесу – директор мережі книгарень “Буква” і “КС” Костянтин Клімашенко; художник-ілюстратор Владислав Єрко; письменники Маріо Варґас Льйоса, Андрій Курков, Сергій Жадан, Любко Дереш, Ігор Павлюк та ін. Газета орієнтована на освічену аудиторію, вона робить значний

внесок у формування культури читання української книги, висвітлюючи відповідну проблематику на своїх сторінках. Вона допомагає зорієнтуватися в тій величезній кількості видань, що доступні сьогодні як у паперовому, так і електронному вигляді, публікуючи рецензії на нові видання. Не завжди вони є схвальними й приємними для авторів. Приклад негативної оцінки нової книги – у статті К. Родик “Оксана Забужко: канікули бенефіціантки” (27.11.2015). Приклад критичної оцінки описаного в творі – у статті “Віктор Пелевін у степах УРКАїни” (про книжку культового Віктора Пелевіна “S.N.U.F.F.” видавництва “Ексмо”) (20.01.2012).

У газеті “Високий замок” (далі – “ВЗ”) виявлено 96 матеріалів досліджуваної тематики. Більшість з них подано в рубриці “Інтерв’ю”. Розподіл журналістських текстів за рубриками виглядає так: “Інтерв’ю” – 47, “Новини” – 19, “Життя” – 11, “Далеке і близьке” – 9, “Україна” – 4, “Фото” – 3, “Блоги” – 2, “Тема” – 1. Про книжки та події, які пов’язані з ними, пише низка авторів, з-поміж яких можна визначити найбільш активну – Олену Гутик – 15 публікацій. За тематикою переважають тексти про життя та творчість письменників, поетів – усього 47, за жанром це здебільшого інтерв’ю.

Аналіз публікацій “ВЗ”, які сприяють формуванню культури читання, дає підстави відзначити постійну тематичну рубрику “Далеке і близьке”. Зазвичай вона містить аналітичні статті про життя та творчість письменників, поетів, громадських діячів, наприклад: Олена Гутик «“Тесля слова” чи “поет весняного похмілля”?» (105 років з дня народження Богдана-Ігоря Антонича) (06.10.2014), Володимир Руденко “У мене Україна одна…” (80 років з дня народження Василя Симоненка) (06.01.2015) тощо. Рубрика “Інтерв’ю”, відповідно, містить інтерв’ю з відомою людиною, без попереднього вступу та знайомства, запитання – відповідь, наприклад: Оксана Зьобро «Іан Вайброу: “Щоб читала дитина, повинні читати її батьки”» (30.05.2013), Валентина Шурин «Володимир Рутківський: “Якби скрізь було таке ставлення до літератури, як у Львові, то Україна гриміла б у Європі!”» (20.07.2016),

Людмила Пуляєва-Чижович «Йоанна Ягелло: “Діти читають книги не так, як дорослі, – їм не потрібно рецензій, їм або цікаво, або ні”» (18.06.2013) тощо. Зазвичай порушено проблеми сучасного стану культури читання в Україні. Рубрика “Життя” також висвітлює тематику книги та її значущості. За жанром переважають інтерв’ю з громадськими діячами, які беруть участь у суспільно значущих заходах, а також аналітичні статті щодо подій у сфері книговидання, наприклад: Віто Надашкевич “Книговидавництво: MADE IN UKRAINE” (художниця Вікторія Ковальчук – про сучасні книжки та вітчизняні видавництва) (10.09.2012), Галина Антонів “Що Форум видавців готує читачам” (“ВЗ” пропонує огляд книжкових новинок від видавництв “Піраміда” та “Кальварія”) (03.09.2013) тощо. Книжкова тематика в рубриках “Новини”, “Україна”, “Фото” представлена переважно інформаційними повідомленнями, наприклад: “Світовий детективний бестселер виходить українською” (31.08.2015), “Українське видавництво назвало ТОП-10 україномовних книжок 2015 року” (28.12.2015), «Марина Порошенко привезла до Івано-Франківська національний проект “Книга Миру”» (21.09.2015), “У Львові відкрився книжковий Дитячий Форум” (12.05.2016) тощо.

У газеті “Запорозька Січ”, головна тематика якої – події й проблеми міста Запоріжжя, області, держави, виявлено 43 матеріали досліджуваної тематики.

У газеті “Запорозька Січ” опубліковано переважно інформацію про українських авторів, насамперед, запорізьких, наприклад, в інформаційних повідомленнях “Його серце в степах… (100 років з дня народження лауреата Державної премії СРСР та лауреата Державної премії УРСР ім. Т. Г. Шевченка, видатного українського поета, почесного громадянина м. Запоріжжя Миколи Нагнибіди)” (07.02.2012), “Як жити в цьому світі” (пам’яті Анатолія Рекубрацького) (10.04.2012), “Петру Ребру виповнилося 40 + 40 = 18” (з нагоди 80-річного ювілею запорізького поета, драматурга, перекладача, гумориста-сатирика, громадського діяча) (22.05.2012).

Редакція газети не залишилась осторонь події, яку святкувала вся Україна, – 200-річчю Тараса Шевченка. Зокрема, у випуску від 12.03.2014 подано репортаж “На схилах Дніпра вшанували Великого Кобзаря” про тематичний захід у Національному заповіднику “Хортиця”.

Як і в загальноукраїнських виданнях, є матеріали-презентації книг, які пов’язані із сучасною ситуацією на сході країни, відносинами України та Росії: “Луганський журналіст презентує в Запоріжжі книгу про війну” (луганський журналіст Максим Бутченко презентує в Запоріжжі книгу “Три години без війни”) (09.06.2016), «“Путлеру капут настане”, – каже книга полум’яна (про виданий нещодавно у “Журналісті України” збірник “Сатирична сотня діє, або Путлер капут!”)» (19.08.2016).

Щодо жанрової палітри, то тут переважають репортажі про зустрічі з письменниками та поетами, насамперед у зв’язку з виходом у світ їх нових книжок, а також заходи з популяризації читання, організовані бібліотеками; трапляються рецензії – наприклад, «“Путлеру капут настане”, – каже книга полум’яна» (19.08.2016), є навіть рецензія з опублікованим уривком з книги – “Первый геноцид в нашей области начался 3 декабря 1920 года. Новая книга раскрывает малоизвестные страницы истории” (09.02.2013).

У виданні мало публікацій, що спонукали б цільову аудиторію до читання книг, немає таких, які б висвітлювали події в книжковій справі за кордоном, стосувалися проблематики електронних книг, що є трендом наших днів тощо.

Формування культури читання української книги на сторінках журналів досліджено на прикладі таких видань: “Cosmopolitan” (Україна), “Натали”, “Единственная”, “VIPCLUB”, “Мужской клуб”, “Афиша”.

Глянцевий журнал здатний створити відповідні ціннісні орієнтири в масовій свідомості. На сторінках журналів “Натали” та “Единственная” формування культури читання книги здійснюється шляхом ознайомлення своєї аудиторії із життям легендарних постатей, зокрема письменників і поетів, з творами та їх авторами (зазвичай це художня й науково-популярна

психологічна література), звернення до зірок, тематичної підбірки видань і поради книги як подарунку, рекомендацій, що і як читати. Аналіз редакційних матеріалів надає змогу говорити про формування культури читання в журналі “Натали”, насамперед, у межах рубрик “Культура”, “Работа и Картера”, “Домашняя библиотека”; у журналі “Единственная” – “Культура/досуг” і “События и люди”.

У журналі “Cosmopolitan” (Україна) формування культури читання книги також здійснюється шляхом ознайомлення своєї аудиторії з творами та їх авторами (зазвичай це художня та науково-популярна психологічна література), звернення до зірок, рекомендацій, що і як читати. До вересня 2014 р. інформацію про книги було подано в спеціальній рубриці, а після цієї дати досліджувана тематика присутня лише в редакційних матеріалах, переважно статтях. Згадується зазвичай література, яка допомагає жінці побудувати особисті стосунки та знайти своє кохання, досягти успіхів у кар’єрі й розбагатіти. Позитивним є те, що автори не просто передають викладені в книгах ідеї, а й знайомлять своїх читачів з іменами науковців та літераторів, вказують назви їх творів, жанр і викладають основний зміст, дають поради, що та в яких життєвих ситуаціях почитати, як зробити цікавішим своє життя за допомогою книги (складання маршруту подорожі за книгою, бібліотерапія тощо).

Вдалою була ідея подавати в рубриці “Книги” цікаву інформацію: про смішні літературні премії, про володарів премій з літератури, про поширення електронних книг та їх переваги, про моду на книги, зокрема нонфікшн, про літературні тренди. Усе це було лише в номерах за 2010–2011 рр. і сприяло формуванню читацької культури. Вдалим редакційним вирішенням була серія інтерв’ю “Суперблиц для…” у номерах за 2010–2012 рр. На сьогодні спостерігається тенденція до зменшення уваги до книги в журналі “Cosmopolitan” (Україна), тоді як інші жіночі журнали, навпаки, публікують статті про життя письменників, розгорнуті рецензії на нові видання, уривки з художніх творів для формування інтересу до книжкових новинок тощо,

ознайомлюючи своїх читачів з подіями у світі літератури та просуваючи ідею, що читати – це модно.

У запорізьких журналах “VIPCLUB”, “Мужской клуб”, “Афиша” небагато матеріалів книжкової тематики, вона представлена в окремих рубриках або інтерв’ю, які здебільшого опосередковано або побіжно присвячені книгам, книговидавництву й літературі.

Для виявлення стану справ з формуванням культури читання української книги на радіо здійснено моніторинг 246 радіостанцій, з них сателітарні – 29. Виявлено 54 програми, які спрямовані на формування культури читання, зокрема: “Книжковий сюжет”, “Літературні читання”, “Поетична сторінка”, “Поетичні акварелі”, “Родинна бібліотека”, “Сторінки світової класики”, “Твій друг – книга” (Перший канал НРКУ); “Бібліотека української класики”, “Журнальний кіоск”, “Книжковий ярмарок”, “Літературний серіал”, “Моя література”, “Прем’єра книги”, “Художній всесвіт літератури” (Культура (НРКУ)); “Аудіокниги”, “Конкульт”, “Книжковий базар”, “Культурний простір”, “Поетичний місяць”, “Тексти/Музика/Інтерв’ю” (Радіо Ера ФМ); “Еркюль Агати Холмс”, “Діалоги відкритої бібліотеки” (Радіо “Вести”); “Литературный генделык” (Перець ФМ) тощо. Філії НРКУ присвячують програми життю та творчості письменників і поетів, які народилися у відповідних регіонах, наприклад: “Животворна криниця” (Обласне дротове радіо, Філія Національної телекомпанії України “Черкаська регіональна дирекція”); “З поетичного щоденника”, “Радіосвітлиця” (Радіомовлення (обласне ефірно-проводове) Вінтера, Філія національної телекомпанії України Вінницька регіональна дирекція).

За підрахунками компанії InMind на замовлення Інтернет-асоціації України, станом на перший квартал 2015 р. в Україні налічувалося приблизно 25 млн реальних користувачів Інтернету (тобто тих, хто використовує мережу раз на місяць і частіше). Як повідомив голова Державної служби спеціального зв’язку та захисту інформації Л. Євдоченко на парламентських

слуханнях щодо реформування галузі інформаційно-комунікаційних технологій та розвитку інформаційного простору України, у 2015 р. регулярно Інтернетом користувалися понад 58% жителів України.

Інтернет відкриває нові можливості для формування культури читання. У нинішній ситуації практично кожне активне видавництво повинно мати власний веб-сайт та сторінки в соціальних мережах, активно використовувати засоби блогінгу. Дієвим способом є використання можливості онлайн гортання книги на сайті видавництва. На сайтах Оксани Забужко, Василя Шкляра, Івана Андрусяка, Міли Іванцової є доступ до деяких творів авторів. Варто також відзначити "Майстер-клас Андрія Куркова" ("Буквоїд"), де відомий письменник аналізує новели та оповідання неіменитих авторів. Блоги письменників трапляються частіше.

Соціальні медіа відкривають унікальні можливості контакту авторів та читачів. Facebook надає змогу переглянути рекомендації у вкладці "Книги" та поділитися з друзями власними прочитаними виданнями; у вкладці "Спільноти" – віднайти групи, які продають, рекламують чи популяризують книжкову продукцію, видавництва, авторів тощо; у Twitter становлять інтерес твіти авторів, літературних критиків, відомих людей, які рекомендують до прочитання певні твори; Вконтакті завдяки вкладці "Мої спільноти" надає змогу віднайти сторінки книжкових магазинів, групи, присвячені певним авторам чи книгам, групи видавництв, книгарень чи соціальних книжкових проектів. Зацікавити читанням можна через книжкові соціальні мережі, такі як: Bookmate, Bookmix, Goodreads, Imho.net, Librarything.org, LibraryThing, LiveLib.ru, Reader2, Readrate, Riffle Books, Shelfari, The Reading Room, Two-books, Wattpad, weRead, X-Libris, БукРівер, Книги в руки, Моя бібліотека (My-Lib.ru) тощо. Одна з найпопулярніших – Goodreads, де створюють власні книжкові полиці, отримують розсилку новинок, коментують вибір друзів. Існують дві українські книжкові соціальні мережі – Book.ua та Findbook.com.ua. Український проект "Поетичні майстерні" надає змогу авторам викладати свої твори у відкритому доступі й

спілкуватися із читачами в коментарях. Портал “Буквоїд” у рубриці “Електронна бібліотека” також надає для вільного онлайн-користування низку творів художньої літератури.

Більше дізнатися про книжку надає змогу онлайн-телебачення, наприклад програма “Книга.UA” (“UA: Перший”). Останні кілька років активно розвивається таке явище, як буктрейлер. Престижно сьогодні мати власний канал видавництва на YouTube, де можна розміщувати інтерв’ю з авторами, відео з презентацій, буктрейлери. Такі канали має небагато українських видавництв: “Видавництво Аннети Антоненко”, “Видавництво Старого Лева”, “Грані-Т”, “Кліо”, “Лілія”, “Навчальна книга – Богдан”, “Основи”, “Ранок”, “Світич”, “Свічадо”, “Арткомплекс”, “Фоліо”, “Meridian Czernowitz”. Доцільно переймати досвід іноземних книголюбів, які діляться на YouTube враженнями від прочитаних книжок.

Розглянуто формування читацької культури суб’єктом видавничої справи на прикладі PocketBook. На сьогодні компанія представила світовому ринку понад 30 моделей електронних E Ink-рідерів та мультимедійних планшетів, більшість з яких стали новаціями у сфері електронного читання й здобули престижні міжнародні нагороди. Її рідери мають простий інтерфейс і підтримують практично всі популярні текстові формати. Компанія PocketBook є не лише виробником e-book, а й активним суспільним діячем. Займаючи провідні позиції на ринку, вона є одним із найвпливовіших суб’єктів формування культури читання. Цей факт засвідчують її проекти KidRead, ReadRate, BookLand і численні конкурси та фестивалі, в яких вона виступає ініціатором або спонсором; престижні нагороди й премії, здобуті компанією; її активна діяльність у соціальних мережах; створення власних проектів, що популяризують книгу серед сучасного покоління інтернет-споживачів.

На сторінках у соціальних мережах постійно поширюються особливо актуальні, унікальні відомості (зокрема, про ініційовані компанією заходи), спонукання до зворотного зв’язку. PocketBook ненав’язливо пропонує свої

рідери, рекомендуючи матеріали про свою продукцію, одночасно формуючи читацьку культуру цільової аудиторії за допомогою звернення до зірок, зображення екрана рідера PocketBook із цитатою відомої особи (зазвичай письменника), цікавих фраз, мотивуючи учасників групи до читання й шанобливого ставлення до книги, рекомендацій способу дозвілля, пов'язаного із сюжетом книг, порад щодо ознайомлення з творчістю володарів престижних літературних премій та інших нагород, записів, присвячених певним подіям, посилань на статті, у яких показано, як рідер полегшує життя.

Розкрито роль навчального закладу у формуванні культури читання на прикладі Інституту журналістики і масової комунікації Класичного приватного університету. В Інституті реалізовано два потужні медіаосвітні проекти для школярів: "МоЖу! (молодий журналіст)" – навчально-просвітницький проект, спрямований на формування медіа культури; "Медіавишкіл" – вільна безкоштовна школа журналістики, що пропонує серію тренінгів за напрямами журналістики – "Друковані ЗМІ", "Інтернет-ЗМІ", "Фото", "ТБ", "Радіо". У квітні з 2012 р. відбувається святкування Всесвітнього дня книги та авторського права й урочисте нагородження переможців конкурсів "Кращий редактор", "Книжковий вернісаж", Конкурсу на кращий відгук на прочитану книгу тощо, проведення брейн-рингу відповідної тематики. Усі ці заходи роблять свій внесок у формування медіакультури, зокрема культури читання.

ВИСНОВКИ

У ході дослідження досягнуто поставлену мету – обґрунтовано концептуальну модель формування культури читання української книги в інформаційному суспільстві за допомогою соціально-комунікаційних технологій і виявлено роль ЗМІ та соціальних медіа в цьому процесі. Одержані результати надають змогу зробити такі висновки:

1. Простежено основні етапи еволюції читання як комунікаційного процесу: 1) з моменту виникнення писемності до XII–XIII ст. – зміна форми подачі тексту, а саме сувою на кодекс; 2) друга пол. XVIII ст. – на зміну інтенсивному читанню приходить читання екстенсивне; 3) XX ст. – електронна подача тексту; запропоновано виділення чергової революції в читанні, яка відбувається в наші дні та пов’язана з упровадженням технологій доповненої реальності у видавничу галузь. У межах дослідження читання розуміється як соціально-комунікаційний процес, у якому беруть участь читач і автор за допомогою посередників – електронних та паперових носіїв інформації.

2. Результати аналізу свідчать, що визначення культури читання, подані в опублікованих джерелах, з урахуванням реалій сьогодення потрібно доповнити вказівкою на *володіння новітніми технологіями для систематизації та обговорення прочитаного, зокрема, у книжкових соціальних мережах. Близьким за змістом, але не рівноцінним терміну “культура читання” є поняття “медіакультура” та “видавнича культура”.*

Визначено соціально-комунікаційні технології формування культури читання української книги в інформаційному суспільстві як системно організовану сукупність процедур і операцій з освіти, організації дозвілля, інформаційного охоплення (пропаганди), паблік рилейшнз, реклами тощо на міжнародному, державному, організаційному, сімейному, індивідуальному рівнях для підвищення в суспільстві рівня володіння прийомами найбільш

раціонального й продуманого використання видань, застосування новітніх технологій для пошуку, систематизації та обговорення прочитаного, формування позитивного ставлення до української книги.

3. Виявлено й охарактеризовано основних суб'єктів формування культури читання української книги за допомогою соціально-комунікаційних технологій: ЮНЕСКО, Міжнародна асоціація видавців, Міжнародна федерація книготорговців, Міжнародна федерація бібліотечних асоціацій та установ, Держкомтелерадіо України, Міністерство освіти і науки України, Міністерство культури України, Національна академія наук України, Українська бібліотечна асоціація, бібліотеки, навчальні заклади, книгарні, видавництва, видавничі організації, медіахолдинги, редакції ЗМІ, громадські організації, зокрема "Форум видавців", Центр літературної освіти, PocketBook, сім'я, окремі особи, які переймаються проблемою читання, тощо. Тільки за умови співпраці названих суб'єктів можливе підвищення рівня культури читання.

4. Важливість формування культури читання потрібно розглядати широко, у масштабах загального стану культури й освіти у світі. Духовне відродження будь-якого народу неможливо уявити без впливу книги, бо саме вона є одним з активних чинників виховання: виховання совісті, моралі, національної свідомості, любові до рідного краю, рідної мови, екологічної культури. Духовне багатство нації залежить не лише від урядових структур, а й від кожного члена суспільства. Саме тому сьогодні необхідні заходи з популяризації читання і на загальносвітовому рівні (тут варто згадати проект "Світова столиця книги"), і на державному (від схвалення відповідних концепцій та програм до втілення в життя конкретних заходів, наприклад пільгове оподаткування книговидавців), і в конкретному закладі, і в кожній родині тощо.

З метою вирішення окресленої проблеми побудовано концептуальну модель формування культури читання української книги в інформаційному суспільстві, яка включає суб'єктів різних рівнів (міжнародного, державного,

організаційного, сімейного, індивідуального), заходи (заснування Всесвітнього дня книги та авторського права, заснування й проведення літературних та книжкових конкурсів і виставок, ярмарків, створення тематичних програм, рубрик, фільмів, сімейні читання, читання з дитиною, пропагування читання в приватних розмовах тощо), технології (освіти, організації дозвілля, інформаційного охоплення (пропаганди), паблік рилейшнз, реклами тощо), канали (ЗМІ, соціальні медіа тощо) та об'єкт впливу – читачів.

5. Розкрито основні тенденції у формуванні культури читання української книги в інформаційному суспільстві: намагання міст, що є культурними осередками, здобути титул "Світова столиця книги", зокрема Львова; заснування й проведення конкурсів для авторів та видавців, книжкових виставок і ярмарків з використанням новітніх технологій; екранізація творів та вироблення буктрейлерів; організація медіавистав; запровадження технологій доповненої реальності в галузі видавничої справи; демонстрація стилю життя авторів та видавців як спосіб приваблювання читача.

6. З'ясовано роль ЗМІ та соціальних медіа у формуванні культури читання української книги в інформаційному суспільстві й запропоновано поділ читачів на таких, які зазнають переважно впливу або телебачення, або радіо, або журналів, або газет, або соціальних медіа. За результатами проведеного опитування учнів 9–11-х класів м. Запоріжжя, серед них більшість тих, хто віддає перевагу соціальним медіа та телебаченню, – 42 та 32% відповідно.

Святкування 200-річчя з дня народження Тараса Шевченка, широко висвітлюване в ЗМІ, сприяло підвищенню інтересу до його життя і творчості, а також створенню проектів, спрямованих на популяризацію читання. Проте загалом на українському телебаченні бракує телевізійних проектів, які сприяють формуванню культури читання. З-поміж проектів, присвячених книзі, відзначено такі: рубрику "Буккросинг" у програмі "Ранок з

Культурою” (канал “Культура”), програму “Казки з татом” (канал “ПлюсПлюс”), програму “Книга.UA” (“UA: Перший”), програму “Нова Літера” (канал “Алекс”). Сюжети, спрямовані на формування культури читання, наявні здебільшого в програмах новин та ранкових розважальних шоу. Вони зазвичай присвячені життю і творчості автора або виходу у світ нового видання.

На сторінках українських друкованих медіа інформування про книжкові видання найчастіше здійснюється у вигляді інтерв’ю з письменниками. Крім того, починає відроджуватися жанр рецензії на літературний твір. Жіночі журнали публікують статті про життя письменників, рекламні анотації нових видань, уривки з творів для формування інтересу до книжкових новинок тощо, ознайомлюючи своїх читачів з подіями у світі літератури та просуваючи ідею, що читати – це модно.

Соціальні медіа відкривають унікальні можливості для суб’єктів формування культури читання. Це продемонстровано на прикладі сторінок у соціальних мережах PocketBook, де постійно поширюються особливо актуальні, унікальні відомості (зокрема, про ініційовані компанією заходи), спонукання до зворотного зв’язку, ненав’язливе пропонування рідерів, рекомендації матеріалів про продукцію, зображення екрана рідера PocketBook із цитатою відомої особи (зазвичай письменника), цікавих фраз, мотивуючи учасників групи до читання й шанобливого ставлення до книги, рекомендацій способу дозвілля, пов’язаного із сюжетом книг, порад щодо ознайомлення з творчістю володарів престижних літературних премій та інших нагород, записів, присвячених певним подіям, посилань на статті, у яких показано, як рідер полегшує життя.

7. Узагальнено досвід формування культури читання української книги в Україні та за кордоном за допомогою соціально-комунікаційних технологій, що надасть змогу створити цілісне уявлення про їх значення в інформаційному суспільстві.

Виокремлено й охарактеризовано такі основні напрями діяльності приватних та державних інституцій з формування культури читання української книги за кордоном: 1) зустрічі урядовців, у тому числі президентів, України та інших країн, а також представників міжнародних організацій; укладання ними угод у культурно-гуманітарній сфері; 2) створення культурних організацій/інституцій, які опікуються популяризацією української книги; 3) створення та функціонування українських бібліотек в інших країнах; 4) організація та проведення книжкових ярмарків, фестивалів і виставок; 5) проведення благодійних акцій та соціальних проектів; 6) заснування літературних конкурсів, премій і нагород; 7) видання та продаж перекладів творів українських авторів; 8) створення пам’ятників видатним письменникам і поетам з метою популяризації культури відповідної країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аверьянов Л. Я. Контент-анализ / Л. Я. Аверьянов. – Москва : КноРус, 2007. – 456 с.

2. Агентство ООН в области культуры провозгласило Бейрут «Всемирной столицей книги – 2009» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://un.by/news/world/09-07-07-dig4.html.

3. Акція «Українську книгу – дітям українських сіл Сучавського повіту (Румунія)» [Електронний ресуср]. – Режим доступу: http://www.bukpravda.cv.ua/news/osvita/item/272-акція_українську_книгу_дітям_українських_сіл.

4. Алекс : сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://alextv.zp.ua/

5. Алексеев А. Н. Опыт построения социологической модели массовой коммуникации // Семиотика средств массовой коммуникации. – Москва, 1973. – С. 58–71.

6. Аманова Г. К. О культуре чтения в современном информационном обществе [Электронный ресурс] / Г. К. Аманова. – Режим доступа: http://psu.kz/index.php?Itemid=228&id=2163&lang=rus&option=com_-content&view=article.

7. Андрей Кокотюха: «Украинцы мыслят не головами, а сердцами. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://gazeta.zn.ua/CULTURE/andrey-kokotyuha-ukraincy-myslyat-ne-golovami-a-serdcami-imenno-potomu-vse-u-nas-tak-kak-est-cherez-odno-mesto-_.html.

8. Андрій Кокотюха [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%0%9A%D0%BE%D0%BA%D0%BE%D1%82%D1%8E%D1%85%D0%B0_%D0%90%D0%BD%D0%B4%D1%80%D1%96%D0%B9_%D0%90%D0%BD%D0%B0%D1%82%D0%BE%D0%BB%D1%96%D0%B9%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87.

9. Арефьева Е. П. Пропаганда книги и руководство чтением в трудах Н. А. Рубакина / Е. П. Арефьева // Книга. Исследования и материалы : сборник. – Москва, 1966. – Вып. 12. – С. 93–112.

10. Аскарова В. Я. Концепция поддержки и развития детского и юношеского чтения в Челябинской области / В. Я. Аскарова. – Москва : МЦБС, 2008. – С. 38.

11. Асоціація «Українці Казахстану» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uanew.narod.ru/wistka71.htm.

12. Афонина Н. «DevarKids»: как оживают рисунки / Н. Афонина // Дошкольное воспитание. – 2016. – № 6. – С. 90–100.

13. Ахмадулин Е. В. Основы теории журналистики : учеб. пособ. / Е. В. Ахмадулин. – Москва : МарТ ; Ростов-на-Дону, 2008. – 320 с.

14. Бакеркина В. В. Краткий словарь политического языка / В. В. Бакеркина, Л. Л. Шестакова. – Москва : АСТ : Астрель : Русские словари, 2002. – 288 с.

15. Балабанова Л. В. Рекламний менеджмент : підручник / Л. В. Балабанова, Л. О. Юзик. – Київ : ЦНЛ, 2013. – 392 с.

16. Бангкок – Всемирная столица книги 2013 (08.07.11) [Электронный ресурс] // Издательство «Иностранка» : сайт. – Режим доступа: http://inostrankabooks.ru/ru/text/5823/.

17. Барулина С. Литературные премии – 2014 [Электронный ресурс] / С. Барулина, Н. Говорухина. – Режим доступа: http://apatitylibr.ru/index.php/2010-03-16-17-12-15/2195.

18. Белей Л. Дорогою до книжки: Директор Інституту Книги в Польщі Ґжеґож Ґауден [Електронний ресурс] / Лесь Белей. – Режим доступу: http://ut.net.ua/art/166/0/4491/.

19. Бессараб А. О. Соціально-комунікаційні технології формування інтересу до читання української книги : монографія / А. О. Бессараб. – Запоріжжя : КПУ, 2016. – 360 с.

20. Библиотека в контексте истории : тез. докл. и сообщ. науч. конф. – Москва, 1995. – 98 с.

21. Библиотеки Финляндии: фестиваль чтения вслух и одна библиотечная лодка // Вестник библиотек Москвы. – 2009. – № 4. – С. 31–34.

22. Библиотековедение : учеб. пособ. / под ред. В. В. Серова, Е. В. Сеглина. – Москва : Книга, 1972. – 384 с.

23. Библиотечная энциклопедия / Рос. Гос. б-ка. – Москва : Пашков дом, 2007. – 1300 с.: ил.

24. Бизнес в России [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://umh.ua/ ru/umh-business/business-in-russia.

25. Білан Н. І. Соціальні комунікації в інформаційному суспільстві: теорія, еволюція, моделі та прикладні аспекти : автореф. дис. … д-ра наук із соц. ком. : 27.00.01 / Надія Іванівна Білан. – Київ, 2016. – 32 с.

26. Блайд Дж. Маркетинговые коммуникации: Что? Как? И почему? / Дж. Блайд ; пер. с англ. – Днепропетровск : Баланс-Клуб, 2004. – 368 с.

27. Большой экономический словарь / М. Ю. Агафонова ; под общ. ред. А. Н. Азмиряна. – Москва : Фонд «Правовая культура», 1994. – 689 с.

28. Бондаренко Т. Г. Термінологійна панель для дослідження аудиторії медіа / Т. Г. Бондаренко // Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації. – 2016. – № 3. – С. 66–69.

29. Бондаренко Т. Г. Формування аудиторії через промоцію діяльності телеведучого / Т. Г. Бондаренко // Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації. – 2016. – № 4. – С. 40–44.

30. Бондаренко І. С. До проблеми типологізації соціальнокомунікаційних технологій / І. С. Бондаренко // Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації. – 2015. – № 4. – С. 14–17.

31. Бондарчук Л. Україна вперше взяла участь у книжковому салоні в Парижі [Електронний ресурс] / Л. Бондарчук. – Режим доступу: http://vidia.org/2013/11498/

32. Бородина В. А. Взгляды Н. А. Рубакина на читательское развитие личности / В. А. Бородина // Чтение в современном мире: опыт прошлого, взгляд в будущее : тез. докл. I Общенац. конгресса по чтению 18–21 авг. 1992 г. «Рубакинские чтения». – Москва, 1992. – С. 14.

33. Бородина В. А. Воспитание культуры чтения / В. А. Бородина // Руководство чтением в библиотеке : учеб. пособ. – Ленинград, 1987. – С. 17–30.

34. Буенос-Айрес стане книжковою столицею у 2011-му [Електронний ресурс] // Друг читача : сайт. – Режим доступу: http://vsiknygy.net. ua/news/3943/

35. Буктрейлер – современный способ продвижения книги в библиотеке : методические рекомендации / Детско-юношеская библиотека Республики Карелия им. В. Ф. Морозова ; [авт.-сост. Т. А. Лисовская]. – Петрозаводск : ДЮБ РК, 2014. – 16 с.

36. Булах Т. Д. Реклама у видавничій справі : навч. посіб. / Т. Д. Булах. – Харків, 2011. – 224 с.

37. Бутиріна М. В. Мас-медіа як середовище створення та функціонування стереотипів масової свідомості : автореф. дис. ... д-ра наук із соц. ком. : 27.00.01 / Марія Валеріївна Бутиріна ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Ін-т журналістики. – Київ, 2009. – 30 с.

38. В Баку открыли памятник выдающемуся украинскому поэту Тарасу Шевченко // Бакинский рабочий. – 2008. – 1 июля. – С. 3.

39. В Варшаве состоялся День украинской книги [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://for-ua.com/ukraine/2008/05/17/133549.html.

40. В топ-25 крупнейших медиакомпаний попали пять украинских холдингов – рейтинг [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://economics.lb.ua/state/2013/04/12/196380_top25_krupneyshih_mediakompaniy.html.

41. Вакулич Н. Р. Маркетинговые услуги в сфере библиотеки / Н. Р. Вакулич // Современная библиотека: традиции и инновации : сб. науч. тр. / под ред. Н. П. Лысиковой. – Саратов, 2005. – С. 51.

42. Вальдгард С. Л. Очерки психологии читателя / С. Л. Вальдгард. – Москва ; Ленинград : Госиздат, 1931. – 112 с.

43. Василь Шкляр – українська електронна бібліотека [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://libruk.in.ua/sh/406-shklyar-vasil.

44. Ведущий радио «Аристократы» сыграл в медиаспектакле про любовницу и Капри [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://dusia.telekritika.ua/reportazhi/29053/print/

45. Вечір української книги у Бухаресті [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rri.ro/uk_uk/Вечір_української_книги_у_-Бухаресті-24379.

46. Виставка «Лауреати Фундації Антоновичів. Знайомтеся» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://rada.dolyna.info/novyny/-vystavka-laureaty-fundatsiji-antonovychiv-znajomtesya/.

47. Відбулось нагородження переможців премії «Коронація слова – 2014» (ПЕРЕЛІК) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.-telekritika.ua/kontekst/2014-06-06/94525.

48. Водолазька С. А. Інновації у видавничій галузі східноєвропейського регіону: прогностичні оцінки / С. А. Водолазька // Актуальні питання масової комунікації. – 2013. – Вип. 14. – С. 76–80.

49. Водолазька С. А. Сучасна видавнича галузь східноєвропейського регіону: інноваційні детермінанти та актуальні трансформації : автореф. дис. … д-ра наук із соц. ком. : 27.00.05 / Водолазька Світлана Анатоліївна. – Київ, 2016. – 30 с.

50. Волшебный мир Симоны Вилар – офіційний сайт [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://simona-vilar.ru/

51. «Ворошиловград» Жадана екранізують [Електронний ресурс] // Буквоїд. – Режим доступу: http://bukvoid.com.ua/events/kino/2016/03/11/111039.html.

52. Всемирной столицей книги в 2015 году станет южнокорейский город Инчхон [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://newsradio.-com.ua/rus/2013_07_30/Vsemirnoj-stolicej-knigi-v-2015-godu-stanet-juzhnokorejskij-gorod-Inchhon/.

53. Вся Польща читає дітям [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.barabooka.com.ua/vsya-pol-shha-chitaye-dityam/

54. Гавра Д. Основы теории коммуникации : учеб пособ. / Д. Гавра. – Санкт-Петребург : Питер, 2011. – 288 с.

55. Галактионова Т. Г. Чтение школьников как социально-педагогический феномен открытого образования (теоретико-методические основы исследования) : монография / Т. Г. Галактионова. – Санкт-Петербург, 2007. – 164 с.

56. Гениева Е. Ю. Библиотека как центр межкультурной коммуникации / Е. Ю. Гениева. – Москва : Российская политическая энциклопедия, 2008. – 208 с.

57. Гиріна Т. С. Дитяче радіомовлення в Україні: структурно-функціональний та творчий дискурс : автореф. дис. ... канд. наук із соц. ком. : 27.00.04 / Гиріна Тетяна Сергіївна ; Класич. приват. ун-т. – Запоріжжя, 2013. – 20 с.

58. Гість програми Василь Шкляр – Мінкульт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://1plus1.ua/minkult/video/gist-programi-vasil-sklar-minkult.

59. Гість програми Любко Дереш – Мін культ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://1plus1.ua/minkult/video/gist-programi-lubko-deres-minkult.

60. Головні тенденції сучасної української літератури для дітей [Електронний ресурс] // Видавництво «Грані-Т» : сайт. – Режим доступу: http://pda.watta.ru/novosti/detskaya_kniga_buduschego.

61. Гончарук Н. Правдивая история PocketBook [Электронный ресурс] / Надежда Гончарук, Роман Судолський. – Режим доступа: http://minfin.com.ua/2013/05/22/760691/

62. Горицька В. П. Організація візуального простору бібліотеки [Електронний ресурс] / В. П. Горицька. – Режим доступу: http://www.slideshare.net/yunilibr/ss-40758294.

63. Гоян В. В. Інформаційна телевізійна програма: Типологічна характеристика, параметри діяльності журналіста : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.08 / В. В. Гоян ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – Київ, 1999. – 19 с.

64. Гоян В. В. Журналістська творчість на телебаченні : монографія / В. В. Гоян. – Київ : Київ. ун-т, 2011. – 319 с.

65. Гоян В. В. Телебачення як вид журналістської творчості: візуально-вербальні компоненти екранної комунікації : автореф. дис. ... д-ра наук із соц. ком. : 27.00.01 / Гоян Віта Володимирівна ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т журналістики. – Київ, 2012. – 36 с.

66. Гоян О. Я. Комерційна радіожурналістика в Україні: становлення, розвиток, перспектива : дис. ... д-ра філол. наук : 10.01.08 / Гоян Олександр Яремович ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Ін-т журналістики. – Київ, 2007. – 425 арк.

67. Грандіозна прем’єра на «Інтері» – художній фільм Олеся Саніна «Поводир» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://inter.ua/uk/news/2015/02/11/5796.

68. Гулявий І. Вручення премій Фундації Омеляна і Тетяни Антоновичів [Електронний ресурс] / Ігор Гулявий // Голос Америки. – Режим доступу: http://ukrainian.voanews.com/content/antonovych-2010-11-08-106894749/236747.html.

69. Данные MMI Украина 2014/1+2 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.edipresse.com.ua/info/edinstvennaya.

70. Дворкина М. Я. Культура чтения и информационная культура / М. Я. Дворкина // Проблемы формирования культуры чтения : материалы Всерос. науч. конф. – Тамбов, 1994. – С. 11–13.

71. Де в Україні вода найчистіша? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://inter.ua/uk/video/episode/faces_utro/2012/07/25/voda_v_ykraini.

72. Державний комітет телебачення та радіомовлення України : офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://comin.kmu.gov.ua.

73. Держреєстр суб'єктів видавничої справи [Електронний ресурс] // Держкомтелерадіо України : сайт. – Режим доступу: http://comin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/category/main?cat_id=97932/

74. Динамика чтения и читательского спроса в массовых библиотеках : сб. науч. трудов / Гос. б-ка СССР им. В. И. Ленина. – Москва, 1977. – Вып. 2. – 78 с.

75. До 85-річчя від дня народження Ліни Костенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://vippo.org.ua/index. php? pagename=kostenko.

76. Доброва С. О. Трансформація телебачення в Інтернеті в епоху глобалізації / С. О. Доброва // Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації. – 2016. – № 3. – С. 96–99.

77. Добрынина Н. Е. По ступеням культуры чтения / Н. Е. Добрынина // Библиотековедение. – 2000. – № 3. – С. 53–57.

78. Дополненная реальность в контексте книгоиздания [Электронный ресурс] // Книжная индустрия. – 2011. – 22 августа. – Режим доступа: http://www.bookind.ru/categories/e_book/99/.

79. «Дорога Донбасу» – французький переклад роману Жадана «Ворошиловград» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sumno.com/article/doroga-donbasu-frantsuzkyj-pereklad-romanu-sergiya/

80. Дослідження читання книжок в Україні : підготовлено компанією «GfK Ukraine» на замовлення компанії «Київстар» / Гліб Вишлінський, заступник директора GfK Ukraine [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gfk.ua/imperia/md/content/gfkukraine/reports/report_gfk_reading_pres.pdf.

81. Единственная : сайт [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://edinstvennaya.ua.

82. Еко У. Не сподівайтеся позбутися книжок / Умберто Еко, Жан Клод Кар'єр ; пер. з франц. Ірини Словінської. – Львів : Видавництво Старого Лева, 2015. – 256 с.

83. Економічна енциклопедія : у 3 т. / Б. Д. Гаврилишин, О. А. Устенко, [та ін.] ; відповід. ред. С. В. Мочерний. – Київ : Академія, 2002. – Т. 3. – 951 с.

84. Ереван – столица книги 2012 : программа [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.yerevan2012.org/index.php?option=com_content&view=article&id=636&Itemid=176&lang=ru.

85. Єгипет [Електронний ресурс] // Укрінформ : сайт. – Режим доступу: http://svit.ukrinform.ua/Egypt/egypt.php?menu=additional.

86. Жалко Т. Культура української книги: сучасна книговидавнича концепція / Тетяна Жалко // Гуманітарна освіта у технічних вищих навчальних закладах : зб. наук. праць. – 2009. – Вип. 17. – С. 242–252.

87. Живые страницы [Электронный ресурс] // Итоги. – 2012. – № 33 (844). – 13 августа. – Режим доступа: http://www.itogi.ru/kultura/-2012/33/181109.html.

88. Журнал о светской жизни в городе Запорожье «Афиша» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://issuu.com/afishazp.

89. Завгородня І. Перекладачі з української на німецьку: хто вони? / І. Завгородня // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dw.com/-uk/перекладачі-з-української-на-німецьку-хто-вони/a-16821925.

90. Завгородня Л. В. Типологія читача як комунікативно-теоретична проблема [Електронний ресурс] / Л.В. Завгородня // Актуальні питання масової комунікації. – 2006. – Вип. 7. – С. 76–78. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/apmk_2006_7_14.pdf.

91. Запорізька обласна універсальна бібліотека : сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zounb.zp.ua/#about.

92. Збаровская Н. Информационная культура личности / Н. Збаровская // Библиотечное дело. – 2005. – № 1. – С. 7–8.

93. Збаровская Н. В. Формирование культуры чтения в общедоступных библиотеках : дис. ... канд. пед. наук : 05.25.03 / Наталья Владиславовна Збаровская. – Санкт-Петербург, 1998. – 205 с.

94. Зелінська Н. Видавнича справа в системі сучасних соціальних комунікацій / Надія Зелінська // Зелінська Н. «Наука байдужа до біографій своїх творців...». Вибрані твори / Надія Зелінська. – Львів : Українська академія друкарства, 2013. – С. 73–77.

95. Зелінська Н. В. Наукове книговидання в Україні: історія та сучасний стан : навч. посіб. / Н. В. Зелінська. – Львів : Світ, 2002. – 268 с.

96. Зелінська Н. В. Видавнича культура в реаліях інформаційного суспільства: вгору сходами, що ведуть униз / Н. В. Зелінська // Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації. – 2013. – № 2. – С. 126–131.

97. Зелінська Н. В. Роль видавничої справи у позначенні інформаційних контурів сучасної України / Н. В. Зелінська // Прикладні та фундаментальні аспекти дослідження в соціальних комунікаціях. – Івано-Франківськ, 2015. – Вип. 1. – С. 94–100.

98. Зіркові письменники [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://inter.ua/uk/video/program/rozbir_poliotiv/2011/04/10/writers. (10.04.2011)

99. Иванов В. Ф. Контент-анализ / В. Ф. Иванов. – Киев, 1994. – 110 с.

100. Иениш Е. В. Библиографический поиск в научной работе : справ, пособ.-путеводитель / Е. В. Иениш ; под ред. И. К. Кирпичевой. – Москва, 1982. – 247 с.

101. Издательский бизнес [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://umh.ua/ru/umh-business/publishing.

102. Издательский словарь-справочник / под ред. А. Э. Мильчина. – Москва : Юрист, 1998. – 472 с.

103. Ильин И. П. Постмодернизм : словарь терминов / И. П. Ильин. – Москва : ИНИОН РАН – INTRADA, 2001. – 385 с.

104. Индия : путеводитель [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.ericglotfelty.com/muzei-i-biblioteki.html.

105. Интервью о буктрейлерах с генеральным директором издательства «Эксмо» Олегом Новиковым 12.10.2013 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http:// booktrailers.ru/news/55.

106. Интернет-технологии в связях с общественностью : учеб. пособ. / И. А. Быков, Д. А. Мажоров, П. А. Слуцкий, О. Г. Филатова ; отв. ред. И. А. Быков, О. Г. Филатова. – Санкт-Петребург : Роза мира, 2010. – 275 с.

107. Івашина А. Наші за кордоном: книги українців в іноземних видавництвах-2014 [Електронний ресурс] / Анастасія Івашина. – Режим доступу: http://www.chytomo.com/news/nashi-za-kordonom-knigi-ukraiinciv-v-inozemnix-vidavnictvax-2014.

108. Ірена Карпа [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B0%D1%80%D0%BF%D0%B0_%D0%86%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%B0_%D0%86%D0%B3%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%B2%D0%BD%D0%B0.

109. Ірена Карпа розповість, чому варто дивитися Кустуріцу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://1plus1.ua/novyny/irena-karpa-rozpovist-chomu-varto-divitisya-kusturicu/

110. Іспанія [Електронний ресурс] // Укрінформ : сайт. – Режим доступу: http://svit.ukrinform.ua/Spain/spain.php?menu=additional.

111. Как сделать буктрейлер? // Литературный клуб «Твоя первая книга». Проект Артема Васюковича [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://tvoya1 kniga.ru/kak-sdelat-buktreyler.

112. Календар щеплень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://inter.ua/uk/video/program/komarovskiy/2011/07/10/privivki. (10.07.2011)

113. Кирниченко Т. М. Улюблені книги моєї сім'ї / Т. М. Кирниченко // Шкільна бібліотека. – 2009. – № 10. – С. 77–78

114. Кирпичева И. К. Пропаганда библиотечно-библиографических знаний в городских и областных библиотеках : метод. пособ. / И. К. Кирпичева ; Гос. публ. б-ка им. М. Е. Салтыкова-Щедрина. – Ленинград, 1959. – 148 с.

115. Кількість регулярних інтернет-користувачів в Україні зросла до 21,8 млн [Електронний ресурс] // gazeta.ua. – Режим доступу: http://gazeta.ua/articles/life/_kilkist-regulyarnih-internetkoristuvachiv-v-ukrayini-zrosla-do-218-mln/633061. (22.06.2015)

116. Ключковська Г. М. Книжкова промоція як взаємодія книжкової справи та ЗМІ (засади формування української моделі) : дис. … канд. філол. наук : 10.01.08 / Галина Миронівна Ключковська. – Львів, 2000. – 176 с.

117. Книга и чтение в жизни небольших городов/ Гос. б-ка СССР им. В. И. Ленина. – Москва : Книга, 1973. – 328 с.

118. Книга. Энциклопедия / редкол. И. Е. Баренбаум, А. А. Беловицкая, А. А. Говоров и др. – Москва : Большая Российская энциклопедия, 1999. – 800 с.

119. Книгу продає ім'я її автора // БІЗНЕС-новини України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://business-x.biz/knigu-prodaye-imya-її-avtora-biznes-novini-ukraïni-49285/

120. Книжка чернігівців вийшла і перемогла в Казахстані! [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://format.cn.ua/news/-knizhka_chernigivciv_vijshla_i_peremogla_v_kazakhstani/2015-01-31-849.

121. Книжкова вежа в Буенос-Айресі [Електронний ресурс] // The Epoch Times Україна (Велика Епоха) : сайт. – Режим доступу: http:// epochtimes.com.ua/life/society/knyzhkova-vezha-v-buenos-ajresi-96667.html.

122. Книжкові столиці світу : вебліографічний дайджест [Електронний ресурс] / авт.-уклад. Н. М. Бартош. – Черкаси, 2012. – 20 с. – Режим доступу: http://www.symonenkolib.ck.ua/images/stories/anons/17.05.12/-text_KSS.doc.

123. Книжковою столицею світу-2014 стане нігерійське місто Порт-Харкорт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://knig.org.ua/ knyzhkovoyu-stolytseyu-svitu-2014-stane-niherijske-misto-port-harkort.html.

124. Кобинець А. В. Газета – соціотворча структура й підприємство : навч. посіб. / А. В. Кобинець. – Запоріжжя : КПУ, 2011. – 264 с.

125. Коваленко И. 7 великих книг, написанных по мотивам снятых фильмов [Электронный ресурс] / Ирина Коваленко. – Режим доступа: http://miridei.com/idei-dosuga/kakuyu-knigu-pochitat/7_velikih_knig_osnovannyh _na_filmah/

126. Ковба Ж. М. Книжкові виставки-ярмарки як соціокультурний та ринковий механізми книгорозповсюдження / Ж. М. Ковба, О. М. Барзилович // Техгнология и техника книгопечатания. – 2001. – № 1 (27). – С. 214–221.

127. Коган В. З. Человек: информация, потребность, деятельность / В. З. Коган. – Томск, 1991. – 191 с.

128. Колекція «Шевченко 200» [Електронний ресурс] // Національний центр Олександра Довженка : офіційний сайт. – Режим доступу: http://www.dovzhenkocentre.org/news/94/

129. Команда відомих жінок [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://inter.ua/uk/video/program/chto_gde_kogda/2012/10/08/women.

130. Конкурс «Діти в подорожі: найкумедніші історії» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zaprizami.ru/?p=2390.

131. Конкурс «Чарівна книга» від PocketBook [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://4pda.ru/forum/index.php?showtopic=591466.

132. Конкурс «Читання в задоволення» з PocketBook [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.svyaznoy.ru/news/?ID=1932290.

133. Конкурс дитячого читання «Найкращий читач України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://laginlib.org.ua/-images/news/1.pdf.

134. Конкурс літературних критиків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://news.meta.ua/archive/23.05.10/cluster:16900956-Bukvojid-nazvav-peremozhtsia-ta-diplomantiv-konkursu-literaturnikh-kritikiv.

135. Константинова К. Шевченко. Послухайте… [Електронний ресурс] / К. Константинова. – Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/-CULTURE/shevchenko-posluhayte-200-richchya-vid-dnya-narodzhennya-kobzarya-kriz-prizmu-chasu-i-osobistogo-dosvidu-_.html.

136. Копистинська І. М. Засоби промоції книжкових видань: досвід незалежної України / І. М. Копистинська, Т. С. Гринівський // Наукові праці [Української академії друкарства]. Серія: соціальні комунікації. – 2015. – Вип. 1 (50). – С. 37–46.

137. Копылова В. Что такое буктрейлер? Россия на пороге новой книжной эры [Электронный ресурс] / Вера Копылова // Аргументы и факты. – 2012. – 22 ноября. – Режим доступа: http://www.aif.ru/culture/38268#.

138. «Коронація слова – 2014»: рукописи приймаються до 1 грудня 2013 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://inter.ua/uk/news/2013/11/05/5331.

139. Костюк Б. Ґжеґож Ґауден: «Книга виховує інтелектуальну еліту Європи» [Електронний ресурс] / Богдана Костюк. – Режим доступу: http://www.aej.org.ua/interview/296.html.

140. Костюк В. В. Функціонування інформаційних жанрів на сторінках запорізьких регіональних видань / В. В. Костюк, Т. В. Зозуль // Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації. – 2016. – № 4. – С. 69–74.

141. Котляр А. Велике бачиться на відстані? [Електронний ресурс] / Алла Котляр // Дзеркало тижня. – 2013. – № 41. – Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/socium/velike-bachitsya-na-vidstani-_.html.

142. Коцарев О. «Український постмодернізм зробив у Польщі диво». Адам Поморський – про міжнародну літературну взаємодію та занепад культури читання [Електронний ресурс] / Олег Коцарев // День. – 2015. – 3 липня. – Режим доступу: http://www.day.kiev.ua/uk/article/ukrayinci-chytayte/ukrayinskyy-postmodernizm-zrobyv-u-polshchi-dyvo.

143. Крамар В. Українська література в Німеччині [Електронний ресурс] / В. Крамар. – Режим доступу: http://www.radiosvoboda.org/content/-article/24537916.html.

144. Кривоносов А. Д. Основы теории связей с общественностью : учеб пособ. / А. Д. Кривоносов, О. Г. Филатова, М. А. Шишкина. – Санкт-Петребург : Питер, 2010. – 384 с.

145. Кривцова Н. М. Ваша дитина і читання: підказки для батьків: «так» і «ні» // Шкільна бібліотека. – 2010. – № 1. – С. 90–92.

146. Крупнейшие медиахолдинги постсоветских стран [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://rating.rbc.ru/article.shtml?2013/06/07/-33962965.

147. Культурно-гуманітарне співробітництво між Україною та Азербайджаном [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://azerbaijan.-mfa.gov.ua/ua/ukraine-az/culture/

148. Куньч З. Універсальний словник української мови / Зоряна Куньч. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2005. – 848 с.

149. Купінська А. Відомі фільми про письменників: бунт пера і авторитет думки [Електронний ресурс] / Анна Купінська. – Режим доступу: http://life.pravda.com.ua/culture/2011/08/8/83102/

150. Курзанова Н. И. Ценностное сознание молодежи: сущность, структура, тенденции развития: Социлогический аспект : автореф. дис. ... канд. пед. наук / Н. И. Курзанова. – Москва, 1993. – 22 с.

151. Куштанина Л. И. Информационная культура специалиста: гуманитарные проблемы / Л. И. Куштанина // Мир библиотек сегодня : науч.-информ. сб. – Москва, 1994. – Вып. 1. – С. 58–66.

152. Лада Лузіна – офіційна сторінка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.facebook.com/Lada-Luzina-%D0%9B%D0%B0%D0%-B4%D0%B0%D0%9B%D1%83%D0%B7%D0%B8%D0%BD%D0%B0-223237801019663/

153. Лада Лузіна – про весняне рівнодення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://1plus1.ua/snidanok-z-1-1/video/lada-luzina-pro-vesnane-rivnodenna-snidanok-z-11-220316/

154. Лада Лузіна – про ворожіння в ніч на Водохреще [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://1plus1.ua/snidanok-z-1-1/video/lada-luzina-pro-gadanie-v-noc-na-kresenie/

155. Лада Лузіна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.livelib.ru/author/119469/latest.

156. Лада Лузіна про літнє сонцестояння: Позбудьтеся у цей день всього, що вам заважає жити [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://1plus1.ua/snidanok-z-1-1/video/lada-luzina-pro-litne-soncestoanna-pozbudtesa-u-cej-den-vsogo-so-vam-zavazae-ziti.

157. Лизанчук В. В. Основи радіожурналістики : підручник / В. В. Лизанчук ; Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. – Київ : Знання, 2006. – 628 с.

158. Лисенко М. Проблеми української бібліотеки в Парижі [Електронний ресурс] / М. Лисенко. – Режим доступу: http://texty.org.ua/pg/-blog/nartext/read/28733/Problemy_ukrajinskoji_biblioteky_v_Paryzhi.

159. Литературная премия шейха Заида нашла своих обладателей [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://arab-new.ru/news/26/1212/.

160. Ліван [Електронний ресурс] // Укрінформ : сайт. – Режим доступу: http://svit.ukrinform.ua/Livan/livan.php?menu=additional.

161. Література української діаспори [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Література_української_діаспори.

162. Літературна премія імені Джозефа Конрада-Коженьовського 2013 [Електронний ресурс] // Польський інститут у Києві. – Режим доступу: http://www.polinst.kiev.ua/event763.html.

163. Літературний конкурс «Коронація слова» за підтримки PocketBook [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.pocketbook-int.com/ua/uk/news/pocketbook_koronaciya_slova.

164. Літературні премії світу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.odb.te.-ua/1068.

165. Лукина М. М. СМИ в Интернете / М. М. Лукина // Средства массовой информации России : учеб. пособ. для студентов вузов / М. И. Алексеева, Л. Д. Болотова, Е. Л. Вартанова и др. ; под ред. Я. Н. Засурского. – Москва : Аспект-Пресс, 2006. – С. 338–355.

166. Лущевська О. Юрій Андруховчи у США [Електронний ресурс] / О. Лущевська. – Режим доступу: http://www.zahid-shid.net/index.php?rt=akt&num=10&start=1.

167. Львівська національна наукова бібліотека України імені Василя Стефаника : сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.lsl.lviv.ua/

168. Любко Дереш [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bookclub.ua/read/deresh/

169. Любляна – книжкова столиця світу [Електронний ресурс] // Інформаційна аґенція культурних індустрій «ПРО» : сайт. – Режим доступу: http://www.i-pro.kiev.ua/contentlyublyana-–-knizhkova-stolitsya-svitu.

170. Любченко Ю. В. Виражальні засоби радіожурналістики: прагматичний і когнітивний аспекти : автореф. дис. ... канд. наук із соц. ком. : 27.00.04 / Юлія Валеріївна Любченко ; Класич. приват. ун-т. – Запоріжжя, 2012. – 20 с.

171. Макаров Н. Д. Семья и формирование ценностных ориентаций подростка : автореф. дис. ... кан. пед. наук / Н. Д. Макаров. – Москва, 1980. – 32 с.

172. Макаров Ю. «Просвітницьке телебачення не може замінити читання книг» / Юрій Макаров ; бесіду вела Оксана Гриценко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dialogs.org.ua/ru/dialog/page14-344.html.

173. Мак-Люен Г.-М. Галактика Гутенберга: Становлення людини друкованої книги / Г.-М. Мак-Люен ; пер. з англ. А. А. Галушки, В. І. Постнікова. – 3-тє вид. – Київ : Ніка-Центр, 2011. – 392 с.

174. Мангуэль А. История чтения / Альберто Мангуэль ; пер. с англ. М. Юнгер. – Екатеринбург : У-Фактория, 2008. – 381,[3] с.

175. Мантуло Н. Б. Зв’язки з громадськістю в транзитивному суспільстві: етичний вимір / Н. Б. Мантуло // Освіта регіону. – 2015. – № 2 (39). – С. 80–84

176. Мантуло Н. Б. Паблік рилейшнз у парадигмі масової культури / Н. Б. Мантуло // Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації. – 2015. – № 3 (23). – С. 117–121.

177. Мархлевска Я. Программированное обучение научной информации на курсах по повышению квалификации инженеров / Я. Мархлевска // Подготовка потребителей информации и изучение нужд потребителей : междунар. симпозиум. – Бухарест, 1968. – С. 261–272.

178. Матвеева Л. Мы стали меньше читать… Стоит ли о том жалеть? / Л. Матвеева // 2000. – 2005. – 12–18 августа. – № 32. – С. 3.

179. Медіа-вистава «Жадан. Нові Розділові» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mozhlyvosti.in.ua/event/media-vistava-zhadan-novi-rozdilovi.

180. Медіа-вистава «Нові розділові знаки» (за участю Сергія Жадана) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.i3grants. org/uk/-projects/241.

181. Мелентьева Ю. П. Модели, практики и приемы чтения: эволюция во времени и пространстве / Ю. П. Мелентьева // Библиотековедение. – 2009. – № 1. – С. 59–63.

182. Мильчин А. Э. Культура книги. Что делает книгу удобной для читателя : справ. пособ. / А. Э. Мильчин. – Москва : Книжная палата, 1992. – 224 с. – С. 5.

183. Міжнародна літературна премія імені Гоголя «Тріумф» 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gromada-lv.at.ua /news/mizhnarodna_literaturna_premija_imeni_gogolja_triumf_2015_roku/2015-04-05-296.

184. Міжнародний Фестиваль Бруно Шульца в Дрогобичі – 2012, 2014 [Електронний ресурс] // Офіційний блоґ ШульцФесту у Дрогобичі. – Режим доступу: http://schulzfestukr.blogspot.com.

185. Мінкультури Польщі оголосило про старт Національної програми з розвитку читання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eramedia.com.ua/article/203983-mnkulturi_polsch_ogolosilo_pro_start_-natconalno_programi_z_rozvi/

186. Монреаль – Мировая столица книги [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.unesco.org/bpi/rus/pdf/Media-25-Russe.pdf.

187. На книжковому ярамрку у Лепцигу українці представлять експозицію про Євромайдан [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.telekritika.ua/kontekst/2014-03-11/91325.

188. Нагієв В. Проект Сергія Жадана та агенції АртПоле – медіа-вистава «Нові розділові знаки» [Електронний ресурс] / Вадим Нагієв // Лица. Газета о личностях и лицедеях. – Режим доступу: http://m.litsa. com.ua/read/671.

189. Названі лауреати премій імені Олеся Гончара 2014 року // Територія Голосу. – Режим доступу: http://www.teritoria-golosu.ltava.org/2014/04/laureaty-premii-imeni-olesia-honchara-2014.html.

190. Натали : сайт [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.natali.ua.

191. Наталія Могілевська [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://inter.ua/uk/video/program/rozbir_poliotiv/2012/03/16/mogylevska.

192. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/

193. Нечай О. Евгений Милица (PocketBook) о будущем книгочиталок / Олег Нечай // Компьютерра [Электронный ресурс]. – 2012. – 23 июля. – Режим доступа: http://www.computerra.ru/interactiv/695693.

194. Нечитайко Христя. Прочитали – переглянули: 11 фільмів, знятих за дитячими книжками [Електронний ресурс] / Нечитайко Христя. – Режим доступу: http://www.barabooka.com.ua/prochitali-pereglyanuli-11-fil-miv-znyatih-za-dityachimi-knizhkami/.

195. Нил Гейман: как будущее зависит от библиотек, чтения и фантазий [Электронный ресурс]. – 2015. – 10 ноября. – Ре жим доступа: http://www.livelib.ru/blog/translations/post/16917.

196. Ніколайчук Х. Німецька хвиля [Електронний ресурс] / Х. Ніколайчук. – Режим доступу: http://life.pravda.com.ua/interview/-2009/11/30/34429/

197. Німі діалоги із сучасністю [Електронний ресурс] // Український тиждень. – Режим доступу: http://www.dyvensvit.org/articles/6221.html.

198. Новальська Т. В. Вивчення читача в українському бібліотекознавстві (друга половина XIX – початок XXI століття) : автореф. дис. ... д-ра іст. наук / Т. В. Ковальська. – Київ, 2007. – 40 с.

199. О канале [Електронний ресурс] // СТБ : сайт. – Режим доступу: http://www.stb.ua/ru/pro-kanal/

200. О нас // TV5 : сайт [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://tv5.zp.ua/ru/channel.

201. О нас [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://market-umh.uaprom.net/about_us.

202. О Проекте [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.yerevan2012.org/index.php?option=com_content&view=article&id=91&Itemid=108&lang=ru.

203. Овруцкий А. В. Соотношение визуального и вербального в рекламном образе / А.В. Овруцкий // Визуальные коммуникации и реклама в дизайне / под ред. В. О. Пигулевского. – Харьков : Гуманитарный центр, 2011. – С. 170–194.

204. Олійник Н. Жіноча преса в Україні: минуле та сучасність / Н. Олійник // Ї. – 2003. – Ч. 27. – С. 15–26.

205. Оліфіренко С. М. Універсальний літературний словник-довідник / С. М. Оліфіренко, В. В. Оліфіренко. – Донецьк : ТОВ ВКФ «БАО», 2007. – 432 с.

206. Онлайн-интервью с Генри Лайоном Олди [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.mirf.ru/news/oldi-online.

207. Офіційний сайт журналу «Новий світ» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://litsvet.com/

208. Офіційний сайт Конгресу українців в Канаді [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ucctoronto.ca/events/taras-shevchenko-concert/

209. Офіційний сайт Посольства України в Канаді [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://canada.mfa.gov.ua/ua/ukraine-%D1%81%-D0%B0/culture.

210. Офіційний сайт Посольства України у Сполучених Штатах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://usa.mfa.gov.ua/ua/ukraine-us/culture.

211. Офіційний сайт Посольства України у Франції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://france.mfa.gov.ua/ua/ukraine-france/culture/

212. Офіційний сайт Посольство України в Грузії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://georgia.mfa.gov.ua/ua/ukraine-ge/culture.

213. Офіційний сайт проекту «ТрансСтар Європа» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.goethe.de/ins/ua/uk/kie/kul/sup/uer/-trs.html.

214. Офіційний сайт Союзу українців Румунії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uur.ro/index.php/uk/

215. Офіційний сайт Українського інституту в Канаді [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uofa.ualberta.ca/arts/research/canadian-institute-ukrainian-studies.

216. Офіційний сайт Шкільної Ради [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ridnashkola.org/booklist.html.

217. Павлова И. А. Библиотечный интерьер: требования и задачи / И. А. Павлова // Научно-технические библиотеки. – 1995. – № 7. – С. 48–57.

218. Пантюхова Т. В. Читательская культура в обществе коммуникаций / Т. В. Пантюхова // Библиотековедение. – 2008. – № 3. – С. 61–64.

219. Паньо К. Акценти і бульки. Володимир Панченко про місію критики, інтернет-літературу і взаємність [Електронний ресурс] / Катерина Паньо // Дзеркало тижня. – 2010. – 19 лютого. – Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/CULTURE/aktsenti_i_bulki__volodimir_panchenko_pro_misiyu_kritiki,_internet-literaturu_i_vzaemnist.html.

220. Паньо К. Юрій Іздрик: від «Четверга» до «щодня» / Катерина Паньо // Дзеркало тижня. – 2015. – № 50. – Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/-CULTURE/yuriy-izdrik-vid-chetverga-do-schodnya-_.html.

221. Партико З. В. Типологія покупців видавничої продукції / З. В. Партико, Г. І. Шепелева // Видавничий інформаційний продукт у сучасному суспільстві : монографія. – Запоріжжя : КПУ, 2016. – С. 111–115.

222. Пархоменко Л. Творчі вечори Олеся Ільченко у Франції [Електронний ресурс] / Л. Пархоменко. – Режим доступу: http://old.grani-t.com.ua/ukr/news/524/

223. Пенчук І. Л. Телебачення для дітей в Україні : монографія / І. Л. Пенчук. – Запоріжжя : КПУ, 2011. – 384 с.

224. Переклад «Кобзаря» англійською зайняв 3 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukrainian.voanews.com/content/article/-1771923.html.

225. Переклади з української мови грузинською мовою з 1991 до 2012 дослідження фонду Next Page в рамках проекту Book Platform [Електронний ресурс] / [підг. О. Куртанідзе, В. Марджанашвілі]. – 2013. – Режим доступу: http://nadoest.com/perekladi-z-ukrayinsekoyi-movi-gruzinse-koyu-movoyu-z-1991-do-2.

226. Переможці Книги року BBC-2013: Ярослав Мельник та Мар’яна і Тарас Прохаськи [Електронний ресурс] // BBC-Україна. – Режим доступу: http://www.bbc.co.uk/ukrainian/entertainment/2013/12/131213_book_2013_final_nk.shtml/

227. Перцовская Р. Ф. Культура чтения в эпоху электронных технологий / Р. Ф. Перцовская // Вестник библиотек Москвы. – 2008. – № 4. – С. 7–10.

228. Перше французьке видання «Кобзаря» 1849 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://cultua.media/pershe-francuzke-vidannja-kobzarja/

229. Перший журнал Запоріжжя «VIPClub» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://vipclub.zp.ua/

230. Письменниця Лада Лузіна розповіла, звідки пішли легенди про шабаш відьом [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://1plus1.-ua/snidanok-z-1-1/video/pismennica-lada-luzina-rozpovila-zvidki-pisli-legendi-pro-sabas-vidom/

231. Підсумки фестивалю. Прес-конференція «Чим увійде в історію Запорізька книжкова толока» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://toloka.net/fest/final/.

232. Після семирічної перерви стартує конкурс «Гранослов» [Електронний ресурс] // Буквоїд. – Режим доступу: http://bukvoid.com.ua/events/konkurs/2015/03/02/204130.html.

233. Платонова А. Жанри реклами як чинник обсягу рекламної інформаціїії у рейтингових друкованих мас-медіа Криму / Айше Платонова // Стиль і текст. – Київ, 2012. – Вип. 13. – С. 174–181.

234. Под псевдонимом скрываються [Электронний ресурс]. – Режим доступа: https://fantlab.ru/autor50.

235. Подаряща О. І. Соціокультурні функції сучасних мас-медіа України / О. І. Подаряща // Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації. – 2016. – № 3. – С. 123–126.

236. Поезія та авторська книга України" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://poezia.org/

237. Поетичні майстерні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://maysterni.com/

238. Поліненко В. Львівські читання, з вечора – й до рання [Електронний ресурс] / Вікторія Поліненко // Дзеркало тижня. – 2012. – 21 вересня. – Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/CULTURE/-lvivski_chitannya,__z_vechora__y_do_rannya_.html.

239. Польща – Почесний Гість XX Форуму Видавців у Львові [Електронний ресурс] // Польський інститут у Києві. – Режим доступу: http://www.polinst.kiev.ua/event787.html.

240. Порошенко і Назарбаєв підисали План дій Україна-Казахстан на три роки [Електронни ресурс]. – Режим доступу: http://www.-unian.ua/politics/1147804-poroshenko-i-nazarbaev-pidpisali-plan-diy-ukrajina-kazahstan-na-2015-2017-roki.html.

241. Посольство Азербайджанської Республіки в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: azerbaijan.visahg.com/-embassy/Ukraine.

242. Посольство Казахстану в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kazembassy.com.ua/page/contacts.html.

243. Посольство України в Азербайджанській Республіці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: ukraine.visahg.com/-embassy/Azerbaijan.

244. Почепцов Г. Г. Теория коммуникации / Г. Г. Почепцов. – Москва : Рефл-бук ; Киев : Ваклер, 2003. – 656 с.

245. Презентація історико-публіцистичного збірника «На основі взаємної поваги і довіри» Миколи Степаненка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://znannya.org.ua/index.php/arkhiv/53-ogoloshennya-arkhiv/1088-prezentatsiya-istoriko-publitsistichnogo-zbirnika-na-osnovi-vzaemnoji-povagi-i-doviri-mikoli-stepanenka

246. Презентація української літератури у Франції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bbc.com/ukrainian/entertainment/story/-2009/03/090317_france_books_oh.shtml/

247. Прем’єра повнометражного мультфільму українського виробництва «Бабай» на «Інтері»!. – http://inter.ua/uk/news/2015/01/13/5764.

248. Премії та нагороди імені Г. Сковороди [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dnpb.gov.ua/id/1883/.

249. Премію Ліндґрен отримала організація, що пропагує дитяче читання в ПАР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.-barabooka.com.ua/premiyu-lindgren-otrimala-organizatsiya-shho-propaguye-dityache-chitannya-v-par/.

250. Премія Григорія Сковороди [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Премія_Григорія_Сковороди.

251. Премія імені Олеся Ульяненка вчетверте розпочала прийом заявок [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gazeta.ua/articles/culture/_premiya-imeni-olesya-ulyanenka-vchetverte-rozpochala-prijom-zayavok/625229.

252. Премія фундації Антоновичів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Премія_фундації_Антоновичів.

253. Примаковский А. П. О культуре чтения: методы самостоятельной работы с книгой в свете научной организации умственного труда / А. П. Примаковский. – Москва : Книга, 1969. – 158 с.

254. Прингл Х. Звезды в рекламе / Х. Прингл ; [пер. с англ.]. – Москва : Эксмо, 2007. – 432 с.

255. Принципи [Електронний ресурс] // Українська бібліотечна асоціація : сайт. – Режим доступу: http://ula.org.ua/ua/pro-uba/principi/

256. Про громадські об’єднання : Закон України від 22.03.2012 № 4572-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.-rada.gov.ua/laws/show/4572-17.

257. Про додаткові заходи з підготовки та відзначення 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка : Указ Президента України (із змінами, внесеними згідно з Указами Президента № 53/2014 від 31.01.2014 р., № 95/2015 від 20.02.2015 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/257/2012.

258. Про канал [Електронний ресурс] // 1+1 : сайт. – Режим доступу: http://media.1plus1.ua/ua/group/broadcasting/1plus1.

259. Про канал [Електронний ресурс] // Інтер : офіційний сайт. – Режим доступу: http://inter.ua/uk/about.

260. Про культурне співробітництво України із зарубіжними країнами у січні 2014 р. (оглядова довідка за матеріалами преси, Інтернету та неопублікованими документами) [Електронний ресурс] // ДЗК. – 2015. – Вип. 2/3. – Режим доступу: http://www.nplu.org/storage/files/Infocentr/-Culturne_spivrobitnitstvo_Ukraini/2015/2015_Spiv02.pdf.

261. Про нас [Електронний ресурс] // Запорозька Січ. Видання Запорізької міської ради : сайт. – Режим доступу: http://sich.zp.ua/pro-nas/

262. Про нас [Електронний ресурс] // Українська бібліотечна асоціація : сайт. – Режим доступу: http://ula.org.ua/ua/pro-uba.

263. Про нас [Електронний ресурс] // Центр літературної освіти : сайт. – Режим доступу: http://litosvita.com/about-us/#.WJzTkTiO4rA.

264. Про освіту : Закон України від 23.05.1991 № 1060-XII зі змінами і доп. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.-rada.gov.ua/laws/show/1060-12.

265. Про проведення року України в Республіці Казахстан : Указ Президента України від 30.01.2008. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/257-2008-%D1%80.

266. Про проведення щорічного конкурсу на краще представлення української книги в друкованих та електронних засобах масової інформації : Наказ Державного комітету телебачення та радіомовлення України від 16.07.2007 № 278 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/ laws/show/z1121-07.

267. Про схвалення Концепції державної політики щодо розвитку національної видавничої справи та популяризації читання на період до 2020 року : Розпорядження Кабінету Міністрів від 24.02.2016 № 111-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/-show/111-2016-%D1%80.

268. Про схвалення Концепції Державної цільової національно-культурної програми популяризації вітчизняної видавничої продукції та читання на 2014–2018 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 10.04.2013 № 257-р [Розпорядження втратило чинність на підставі Постанови КМ № 71 від 05.03.2014] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/257-2013-%D1%80.

269. Про Толоку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://toloka.net/.

270. Про Форум [Електронний ресурс] // Форум видавців : сайт. – Режим доступу: http://bookforum.ua/about/

271. Проект «Відкриймо для України українську діаспору» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://miok.lviv.ua/? p=852.

272. Проект Міністерств культури України та Грузії «План спільних заходів Міністерства культури України і Міністерства культури та охорони пам’яток Грузії на 2015–2018 роки» від 08.06.2015.

273. Прокопенко Л. С. Провідні міжнародні книжкові виставки як комплексний канал професійної комунікації [Електронний ресурс] / Л. С. Прокопенко // Інформаційна освіта та професійно-комунікативні технології XXI століття. – Режим доступу: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/4618.

274. Прохоров Е. П. Введение в теорию журналистики / Е. П. Прохоров. – Москва, 2000. – 308 с.

275. Прощання з пустелею [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://day.kyiv.ua/uk/article/kultura/proshchannya-z-pusteleyu.

276. Психологічна енциклопедія / автор-упорядник О. М. Степанов. – Київ : Академвидав, 2006. – 424 с.

277. Пургин Ю. П. Функционирование медиахолдинга в условиях трансформации регионального информационного рынка (на примере издательского дома «Алтапресс») : автореф. дис. … канд. филол. наук : 10.01.10 / Юрий Петрович Пургин. – Екатеринбург, 2011. – 24 с.

278. Пушкова С. В. Проекты продвижения чтения в США / С. В. Пушкова // Открытый доступ: Библиотеки за рубежом. – Москва : Рудомино, 2007. – С. 11–33.

279. Равинский Д. История чтения: раздвигая границы исследовательского пространства / Дмитрий Равинский // НЛО. – 2010. – № 102. – Режим доступа: http://magazines.russ.ru/nlo/2010/102/ra27-pr.html.

280. Радзієвська В. Українці у Канаді [Електронний ресурс] / В. Радзієвська. – Режим доступу: http://gazeta.ua/articles/life/_u-kanadi-ukrayinci-suddi-taksisti-dalnobijniki-ta-ministri/471875.

281. «Радіо Київ» розпочав ювілейний проект до 200-річчя з Дня народження Тараса Шевченка [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://golos.kievcity.gov.ua/content/radio-kyiv-rozpochav-yuvileynyy-proekt-do-200richchya-z-dnya-narodzhennya-tarasa-shevchenka.html.

282. Ресурсний центр Гурт. Український інститут Америки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gurt.org.ua/news/keywords/Український%20інститут%20Америки/

283. Різун В. В. Соціальнокомунікаційний підхід у науці та галузі соціальної інженерії [Електронний ресурс] / В. В. Різун. – Режим доступу: http://journlib.univ.kiev.ua/Socialniy_pidhid.pdf.

284. Різун В. В. Теорія масової комунікації: підруч. для студ. галузі 0303 “журналістика та інформація” / В. В. Різун. – Київ : Просвіта, 2008. – 260 с.

285. Роздобудько Ірен – офіційна сторінка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://vk.com/iren_rozdobudko.

286. Роздобудько Ірен [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://libruk.in.ua/r/71-rozdobudko-iren.

287. Рокицкая Э. Е. Профессиональное чтение как коммуникативный процесс / Э. Е. Рокицкая // Психология чтения и проблемы типологии читателей. – Ленинград, 1984. – С. 92–93.

288. Рубакин Н. А. Психология читателя и книги: Краткое введ. в библиолог, психологию / Н. А. Рубакин. – Москва, 1977. – 264 с.

289. С 16 по 21 декабря PinchukArtCentre проведет «Неделю литературы» в рамках выставки Премии Future Generation Art Prize 2014 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://pinchukartcentre.org/-ru/news/27125.

290. Семенченко М. Диана Клочко: «Книжный трейлер – новый жанр на грани книжного и виртуального» [Электронный ресурс] / Мария Семенченко. – Режим доступа: http://ukrnovosti.ru/smi/diana-klochko-knizhnyj-trejler-novyj-zhanr-na-grani-knizhnogo-i-virtualnogo.

291. Сенишин О. 125-річницію з дня народження Миколи Зерова відсвяткували у Клуж-Напоці / О. Сенишин // Вільне Слово. – 2016. – № 24. – С. 6.

292. Сергій Жадан [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.livelib.ru/author/123406.

293. Скідін О. Л. Соціальні технології в управлінні закладами освіти : автореф. дис. … д-ра соц. наук : 22.00.06 / Олег Леонідович Скідін. – Київ, 2001. – 40 с.

294. Скороход О. Ірен Роздобудько повезе свій роман до Америки [Електронний ресурс] / О. Скороход. – Режим доступу: http://gazeta.ua/articles/culture/_iren-rozdobudko-poveze-svij-roman-do-ameriki/431525?mobile=true.

295. Скочинець О. Роль електронних медіа у здійсненні акцій книжкової промоції / О. Скочинець // Теле- та радіожурналістика. – 2010. – Вип. 9. – Ч. 1. – С. 253–257.

296. Слапчук В. Лауреати «Саду божественних пісень» – 2014 [Електронний ресурс] / Василь Слапчук. – Режим доступу: http://yes.cn.ua/news_cn/71299-laureati-sadu-bozhestvennih-psen-2014.html.

297. Словарь библиотечных терминов. – Москва, 1976. – С. 80.

298. Словения, 2010 (Любляна – Всемирная столица книги) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://news.euro-coins.info/2010/04/3700/.

299. Смородинская М. Д. О культуре чтения / М. Д. Сородинская, Ю. П. Маркова. – Москва : Книга, 1984.

300. Снєгирьов Д. Благодійна ініціатива «Українська книга – українцям у Польщі» Прес-служба ГІ «Права Справа» [Електронний ресурс] / Д. Снєгирьов. – Режим доступу: http://nbnews.com.ua/blogs/72059/

301. Советский читатель: Опыт конкретно-социологического исследования. – Москва : Книга, 1968. – 343 с.

302. Соколов А. В. Миссии и мутации библиотек: раздумья интеллигента – книжника / А. В. Соколов // Библиотечное дъело. – 2009. – № 14. – С. 2–10.

303. Софія Андрухович [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://life.pravda.com.ua/person/2014/07/9/174687/

304. Соха М. Українська книга в Чикаго: знайти важно, але можливо [Електронний ресурс] / М. Соха. – Режим доступу: http://ukrainianchi.com/-українська-книга-в-chicago-знайти-важко-але/.

305. Список лауреатів Нобелівської премії [Електронний ресурс] // Вікіпедія. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Список_лауреатів_ Нобелівської_премії_з_літератури.

306. Стельмах В. Д. Социология чтения: реальное и желаемое / В. Д. Стельмах // Книга и чтение в зеркале социологии. – Москва, 1990. – С. 7–14.

307. Степурин І. Книжковий маркетинг: канали розповсюдження книжок / І. Степурин // Книжковий клуб+. – 2002. – № 2. – С. 4–6.

308. Стефановская Н. А. Экзистенциальный и социальный модусы чтения в современной культуре / Н. А. Стефановская // Социально-гуманитарные знания. – 2008. – № 1. – С. 133.

309. Столиці Колумбії привласнили звання Світової книжкової столиці [Електронний ресурс] // УНІАН : сайт. – Режим доступу: http://culture. unian.net/ukr/detail/184826.

310. Столович Л. Н. Красота. Добро. Истина: Очерк истории эстет. Аксиологии / Л. Н. Столович. – Москва, 1994. – 464 с.

311. Стоуне Э. Психопедагогика. Психологическая теория и практика обучения : пер. с англ. / Э. Стоуне – Москва, 1984. – 472 с.

312. Стретович Д. Андруховчи полетить у тур Канадою / Д. Стретович // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.meridiancz.-com/blog/andruhovych-poletyt-u-tur-kanadoyu-i-ssha-a-zhadan-u-kolumbiyu/

313. Судин А. Книжкові інтернет-видання як наявна альтернатива відсутній друкованій фаховій періодиці [Електронний ресурс] / А. Судин // Книгобачення : український видавничий портал. – Режим доступу: http://knyhobachennia.com/?article=665&category=2.

314. Сучасна українська книгосфера [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://avtura.com.ua/phouses/.

315. Сушкова О. М. Періодичні видання для жінок в Україні: динаміка розвитку та концептуальні особливості : навч. посіб. / О. М. Сушкова. – Суми : Вид-во СумДУ, 2009. – 144 с.

316. Таїланд [Електронний ресурс] // Укрінформ : сайт. – Режим доступу: http://svit.ukrinform.ua/Tailand/tailand.php?menu=additional.

317. Танцюра І. Актуальні медіа й театр [Електронний ресурс] / Ірина Танцюра // Українська культура. – 2012. – 7 березня. – Режим доступу: http://uaculture.blogspot.com/2012/03/blog-post_07.html.

318. Тейзе Є. Українікум у Грайфсвальді: від курсів української – до науквого формум [Електронний ресурс] / Є. Тейзе. – Режим доступу: http://www.dw.com/uk/українікум-у-грайфсвальді-від-курсів-української-до-наукового-форуму/a-2479924.

319. Телеканал «Культура» змінив формат ранкового шоу [Електронний ресурс] // Суспільне мовлення : сайт. – 2015. – 2 вересня. – Режим доступу: http://stv.detector.media/reformuvannya/tv/telekanal_kultura_-zminiv_format_rankovogo_shou/

320. Тень Кобзаря в украинском эфире: как телеканалы готовились к юбилею Шевченко [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://mediananny.com/obzory/2303932/

321. Теремко В. Видавництво-XXI. Виклики і стратегії : монографія / Василь Теремко. – Київ : Академвидав, 2012. – 328 с.

322. Теремко В. І. Видавничий маркетинг : навч. посіб. / В. І. Теремко. – Київ : Академвидав, 2009. – 272 с.

323. Терен Т. Григорій Грабович: Ми є свідками боротьби з рецедивами совєтчини [Електронний ресурс] / Т. Терен. – Режим доступу: http://life.pravda.com.ua/culture/2016/01/11/206212/

324. Тертычный А. А. Жанры периодической печати : учеб. пособ. / А. А. Тертычный. – Москва : Аспект Пресс, 2006. – 312 с.

325. Тихомирова И. И. О классификации читателей и дифференцированном руководстве чтением / И. И. Тихомирова // Сов. библиотековедение. – 1978. – № 6. – С. 43–56.

326. Топ-10 самых богатых украинских писателей [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://vesti-ukr.com/infografika/87693-top-10-samyh-bogatyh-ukrainskih-pisatelej.

327. Топ-5 новинок «Книжкового Арсенула» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://espreso.tv/article/2015/04/16/top_5_knyzhkovykh_-novynok_quotarsenaluquot__yaki_vazhlyvo_ne_propustyty/

328. Трайста М. Презентація антології «Український авангард» / М. Трайста // Наш голос. – 2016. – № 260. – С. 14–16.

329. Трикутник кохання і слави у драмі «Осінні квіти» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://inter.ua/uk/news/2009/04/28/3704.

330. Трубников С. А. Культура чтения как критерий общей типологии читателей / С. А. Трубников // Сов. библиотековедение. – 1980. – № 1. – С. 28–38.

331. Тугов Ю. М. Педагогика чтения: Общая теория / Ю. М. Тугов // Библиография. – 1993. – № 5. – С. 124.

332. Тягло К. О. Homo legens, або Людина читаюча: практики читання та Інтернет у XXI столітті / К. О. Тягло // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна № 992. Серія «Філософія. Філософські перипетії». – Харків, 2012. – Вип. 45. – С. 72–76.

333. У 2015 році регулярно Інтернетом користувалося понад 58% жителів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://www.unian.ua/society/1254409-u-2015-rotsi-kilkist-internet-koristuvachiv-v-ukrajini-stanovilo-ponad-58.html.

334. У газеті «Літературна Україна» опубліковано інтерв'ю Посла Ейнулли Мадатлі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.azembassy.com.ua/news_ua-31051401.html (31.05.2014)

335. У головній бібліотеці України презентували нові видання з азербайджанознавства, видані за підтримки Посольства Азербайджанської Республіки в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/node/1872.

336. У головній бібліотеці України презентували нові видання з азербайджанознавства, видані за підтримки Посольства Азербайджанської Республіки в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/node/1872.

337. У Канаді вийшла «Хрестоматія Голодомору» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://vsiknygy.net.ua/news/zakordonni-novyny/23270/

338. У Києві покажуть медіавиставу про Коцюбинського [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gazeta.ua/articles/culture/_u-kiyevi-pokazhut-mediavistavu-pro-kocyubinskogo/629978.

339. У Києві презентовано збірку українського поета Павлюка, видану в перекладі у Польщі [Електронний ресурс] // Інформаційне гентство УНІАН. – Режим доступу: http://press.unian.ua/pressnews/982465-u-kievi-prezentovano-zbirku-ukrajinskogo-poeta-pavlyuka-vidanu-v-perekladi-u-polschi.html.

340. У Філадельфії презентували антологію літературних творів «Покликаний» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://news.ugcc.ua/news/u_f%D1%96ladelf%D1%96i_ssha_prezentuvali_antolog%D1%96yu_l%D1%96teraturnih_tvor%D1%96v_poklikaniy_prisvyachenih_mitropolitov%D1%96_andreiev%D1%96_76267.html.

341. У Яссах вшанували 2002-річницю з дня народження Тараса Шевченка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uur.ro/-index.php/uk/evenimente-uk/101-202.

342. Угода між Міністерством освіти України та Міністерством освіти Азербайджанської Республіки про співробітництво в галузі освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon4.rada.gov.ua.

343. Украина покажет Берлину фильмы про Шевченко [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://comments.ua/life/451260-ukraina-pokazhet-berlinu-filmi-pro.html.

344. Україна везе свої книги в Коньяк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ua.comments.ua/life/187276-ukraina-veze-svoi-knigi-v-konyak.-html/

345. Україна модерна № 22/2015: Історія та культура читання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uamoderna.com/arkhiv/um-new-issue-22-2015.

346. Україна та Азербайджан поглиблюють співробітництво [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://1tv.com.ua/news/channel/6284 (18.07.2011)

347. Українська бібліотечна енциклопедія / Національна пардламентськ бібліотека України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ube.nplu.org/article/%D0%A2%D0%B8%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F%20%D1%87%D0%B8%D1%82%D0%B0%D1%87%D1%96%D0%B2.

348. Українська дитяча книга вперше здобула нагороду на ярмарку в Болоньї [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zik.ua/ua/news/2014/-02/17/ukrainska_dytyacha_knyga_vpershe_zdobula_nagorodu_na_yarmarku_v_boloni_461372.i.

349. Українська книга: паризький десант [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://fund.anetta-publishers.com/novini/ukraienskakniga-parizkijdesant/

350. Українська література : журнал перекладів. – 2011. – Т. 3. – 60 с.

351. Український клуб любителів електронних книг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ebook-ua.org/content/oghliad-chitalki-pocketbook.

352. Українська фантастика, «50 відтінків сірого» та «Абетка» // Перший національний : сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://1tv.com.ua/news/announces/79798.

353. Український казкар запустив благодійний проект у США [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukr.lb.ua/news/2015/-10/22/318125_ukrainskiy_kazkar_zapustiv.html.

354. Український критик отримав літературну премію в Азербайджані [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ridna.ua/2015/06/ukrajinskyj-krytyk-otrymav-literaturnu-premiyu-v-azerbajdzhani/

355. Український культурний центр у Парижі очолить Ірена Карпа [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrinform.ua/rubric-culture/1896784-ukrajinskiy-kulturniy-tsentr-u-pariji-ocholit-irena-karpa.html/

356. Українські видавництва – одні з найкращіх в СНД [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://texty.org.ua/pg/news/movchun/read/36658/-Ukrajinski_vydavnyctva__odni_z_najkrashhyh_v.

357. Українці в Грузії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.global-analityk.com/міжнародне-життя/українці-в-грузії/

358. Уэбстер Ф. Теории информационного общества / Ф. Уэбстер. – Москва : Аспект Пресс, 2004. – 400 с.

359. Фіалко Д. Невже її врятує Інтернет? [Електронний ресурс] / Дарина Фіалко // Дзеркало тижня. – 2013. – № 16. – Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/CULTURE/nevzhe-yiyi-vryatuye-internet-_.html.

360. Фокеев В. А. Культурологическая концепция библиографии / В. А. Фокеев // Библиография. – 1994. – № 1. – С. 132.

361. Фундація імені Івана Багряного [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://bahrianyfoundation.in.ua/ukrayins-ki-visti/.

362. Хаустова И. На всю жизнь / И. Хаустова // Человек без границ. – 2007. – № 8. – С. 60.

363. Хемій М. Франкфуртський книжковий ярмарок: ті самі граблі [Електронний ресурс] / М. Хемій. – Режим доступу: http://www.chytomo.-com/news/frankfurtskij-knizhkovij-yarmarok-navishho-ukraiini-brati-uchast.

364. Хмельовська О. Буктрейлер по-українськи: додаткова промоція книги чи забавки для видавця? [Електронний ресурс] / Оксана Хмельовська // Читомо : сайт. – Режим доступу: http://www. chytomo.com/news/ buktreyler-po-ukrayinsky-dodatkova-promotsiya-knyhy-chy-zabavky-dlya-vydavtsya.

365. Холод О. М. «Діапазон поняття «соціально-комунікаційні технології» / О. М. Холод // Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації. – 2010. – № 2. – С. 90–97.

366. Холод О. М. Комунікаційні технології : підручник / О. М. Холод. – Київ : Центр навчальної літератури, 2013. – 212 с.

367. Цвик В. Л. Телевизионная журналистика: история, теория, практика : учеб. пособ. / В. Л. Цвик. – Москва : Аспект Пресс, 2004. – 382 с.

368. Чернігівсько-ніжинський професор отримав премію імені Винниченка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nizhyn.in.ua/ blogs/oblast-news/chernigivsko-nizhinskij-profesor-otrimav-premiyu-imeni-vinnichenka.html.

369. Четверо українських письменників стали номінантами польської премії Angelus [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www. telekritika.ua/kontekst/2015-03-16/104944.

370. Чигрина Н.В. Соціально-комунікативні функції читання : автореф. дис. ... канд. соц. наук : 22.00.04 / НЧигрина. – Запоріжжя, 2010. – 20 с. – С. 7.

371. Чічкан Т. М. Виховуємо любов до читання: поради батькам) / Т. М. Чічкан // Шкільна бібліотека. – 2010. – № 1. – С. 88–89.

372. Чуланова Г.В. «Статус читателя как субъекта коммуникации» / Г. В. Чуланова // Вісник СумДУ. – 2006. – № 1. – С. 87–94.

373. Чунаева А. А. О значении категории цели для исследования проблем культуры / А. А. Чунаева // Культура как целостное явление: Проблемы и методология изучения : сб. науч. тр. – Москва, 1983. – С. 4–10.

374. Шаповал Ю. Г. Телевізійний репортаж як жанр і метод документування подій суспільного життя / Ю. Г. Шаповал // Телевізійна і радіожурналістика : зб. наук.-метод. праць. – Львів, 2000. – Вип. 3. – С. 311–327.

375. Шартье Р. Читатель в постоянно меняющемся мире / Роже Шартье // Иностранная литература. – 2009. – № 7. – С. 184–191.

376. Шафир Я.М. Очерки психологии читателя.- М., 1927.- 112

377. Шкатов О. Директор польського Інституту книги: Без Інтернету сучасна бібліотека існувати не може [Електронний ресурс] / Олекса Шкатов. – Режим доступу: http://ua.comments.ua/life/217688-direktor-polskogo-institutu-knigi-bez.html.

378. Щепилова Г. Г. Реклама в СМИ: принципы классификации [Электронный ресурс] / Г. Г.Щепилова. – Режим доступа: http://www.mediascope.ru/ node/625.

379. Эриашвили Н. Д. Книгоиздание. Менеджмент. Маркетинг : учеб. пособ. / Н. Д. Эриашвили. – 5-е изд., перераб. и доп. – Москва : ЮНИТИ-ДАНА, 2009. – 351 с.

380. ЮНЕСКО включила 200-летие Шевченко в Календарь памятных дат [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.unian.net/society/854789-yunesko-vklyuchila-200-letie-shevchenko-v-kalendar-pamyatnyih-dat.html/

381. Юрій Андрухович та гурт «Karbido» представлять у Львові медіа-виставу «Абсент» // Андрухович та «Karbido» | Львів | Медіа-вистава АБСЕНТ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://vk.com/ absent_lviv.

382. Юрій Андрухович у Запоріжжі!!! Літературно-музичний перфоманс «Альберт, або Найвища форма страти» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.facebook.com/events/576817672399577/.

383. Яковец В. Год семьи… как он прожит? / В. Яковец // Библиотека. – 2009. – № 11. – С. 59–63.

384. Яремчук О. Українські книжки – європейський контекст [Електронний ресурс] / Олеся Яремчук // День. – 2014. – 18 липня. – Режим доступу: http://m.day.kiev.ua/uk/article/ukrayinci-chitayte/ukrayinski-knizhki-ievropeyskiy-kontekst.

385. Ярова Т. Е. Подолання кризи дитячого читання через актуалізацію образу «людина, що читає» / Т. Е. Ярова // Шкільна бібліотека. – 2009. – № 10. – С. 39–46.

386. Amsterdam World Book Capital [Electronic resource]. – Mode of access: www.amsterdamworldbookcapital.com.

387. Azuma R. A Survey of Augmented Reality [Electronic resource] / R. Azuma // Presence: Teleoperators and Virtual Environments. – 1997. – August. – P. 355–385. – Mode of access: http://www.cs.unc.edu/~azuma/ARpresence.pdf.

388. Bangkok World Book Capital 2013 [Electronic resource]. – Mode of access: http://www.bangkokworldbookcapital2013.com/home/home.asp?lang=-en#7.

389. DEVAR kids создает новый сегмент рынка книжной индустрии – книги с технологией AR // instamam.ru : портал. – 2016. – 5 березня. – Режим доступу: http://instamam.ru/index.php/2016/03/05/devar-kids-sozdaet-novyj-segment-rynka-knizhnoj-industrii-knigi-s-tehnologiej-ar/

390. Devar : официальный сайт [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://devar.ru/o_kompanii/.

391. European and International Booksellers Federation [Electronic resource]. – Mode of access: http://www.europeanbooksellers.eu/about-us/mission-statement/

392. Glowberry Books оголосило літературний конкурс для мам [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://vsiknygy.net.ua/news/17325.

393. Lyons Martin. The history of Reading from Gutenberg to Gates / Lyons Martin // Th European Legacy. – 1999. – Vol. 4. – № 5. – P. 50–57.

394. Milgram P. Taxonomy of Mixed Reality Visual Displays / P. Milgram and A. F. Kishino // IEICE Transactions on Information and Systems. – 1994. – E77-D(12). – P. 1321–1329.

395. PocketBook International [Electronic resource]. – Mode of access: http://www.pocketbook-int.com/ua.

396. PocketBook International [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/PocketBook International.

397. Prada объявляет международный литературный конкурс [Электронный ресурс] // Vogue.ua. – Режим доступа: http://korrespondent.net/-lifestyle/fashion/3348010-Prada-obiavliaet-mezhdunarodnyi-lyteraturnyi-konkurs.

398. Pravdivaja istorija PocketBook // Forbes Україна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://forbes.ua/magazine/forbes/1350311-pravdivaya-istoriya-pocketbook.

399. Raven J. New Reading Histories, Print Culture and the Identification of Change / Raven James // Social History. – 1998. – Vol. 23. – № 3. – P. 268–287.

400. ReadRate – офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://readrate.com/rus/collections.

401. StarLightMedia [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.starlightmedia.ua.

402. StarLightMedia лидирует по аудитории среди других медиакомпаний [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://delo.ua/business/starlightmedia-lidiruet-po-auditorii-sredi-drugih-mediakompanij-208941.

403. StarLightMedia : каталог медиакомпаний [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.mediabusiness.com.ua/?option=com_companies&-id=265 &Itemid=127.

404. Uamodna [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uamodna.com/about/

405. UNESCO : сайт [Electronic resource]. – Mode of access: http://en.unesco.org/countries/member-states.

406. VJ group «Cube» в концертному турі «Абсент» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.cube.if.ua/index.php/vjcube/400-cube-absent-tour.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1

Порівння концепцій державних програм, спрямованих на популяризацію читання в Україні

Критерій порівняння	Концепція Державної цільової програми популяризації вітчизняної книговидавничої продукції на 2009–2012 рр. (Розпорядження від 28 травня 2008 р. № 772-р, втрата чинності від 10.04.2013)	Концепція Державної цільової програми підтримки та розвитку читання на період до 2015 р. (Розпорядження від 30 вересня 2009 р. № 1228-р, втрата чинності від 10.04.2013)	Концепція Державної цільової національно-культурної програми популяризації вітчизняної видавничої продукції та читання на 2014–2018 рр. (Розпорядження Кабінету Міністрів України від 10 квітня 2013 р. № 257-р, втрата чинності від 20.03.2014)	Концепція державної політики щодо розвитку національної видавничої справи та популяризації читання на період до 2020 р. (Розпорядження від 24 лютого 2016 р. № 111-р, чинне)
1	2	3	4	5
Виконавці	Держкомтелерадіо, Мінфін, Мінекономіки, МКТ, МОН, Національна академія наук, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські держадміністрації	МКТ разом із заінтересованими центральними органами виконавчої влади	Державний комітет телебачення і радіомовлення разом з іншими заінтересованими центральними та місцевими органами виконавчої влади	Державний комітет телебачення і радіомовлення
Постановка проблеми	Книга на сучасному етапі розвитку цивілізації залишається одним із найбільш ефективних інструментів передачі інформації. Читання дає змогу особистості інтегруватися в національну та світову культуру, а рівень культурної компетентності громадян є важливим чинником економічного і політичного розвитку країни, її конкурентоспроможності. Сучасна ситуація в Україні характеризується як криза читацької культури. Це зумовлено, з одного боку, втратою у суспільстві інтересу до читання, з іншого – комплексом проблем вітчизняної книговидавничої галузі. За даними соціологічного опитування, 46 відсотків населення України не купує книжок, тому що не має потреби у читанні. Зазначена проблема актуальна не тільки для нашої країни, а і для інших країн світу. Але ситуація в Україні ускладнюється тим, що внутрішній ринок книжкової продукції заповнений більш як на 90 відсотків продукцією іноземних видавництв, виданою переважно російською мовою. За офіційними статистичними даними, на сьогодні в Україні випускається 1,2 книги в розрахунку на одну особу, що в чотири рази менше, ніж в Росії, та в чотири – вісім разів менше, ніж у країнах ЄС. Книжкова продукція вітчизняних виробників перебуває в нерівних конкурентних умовах на власному ринку. Зазначені фактори гальмують розвиток інформаційного суспільства в Україні, не дають можливості адекватно інтегруватися у сучасні глобальні процеси у світовій економіці, політиці, культурі.	В умовах розвитку науково-технічного прогресу, зокрема інформаційних технологій, існує проблема зниження рівня читацької культури населення, а також інтересу до користування друкованою книгою як джерелом інформації, особливо у молодого покоління.	Протягом останніх десятиліть у зв'язку з об'єктивними та суб'єктивними причинами політичного, соціального та економічного характеру книга в Україні значною мірою втратила свою роль, внаслідок чого стрімко знижується рівень освіченості, культури, духовності суспільства. За даними Державної наукової установи «Книжкова палата України імені Івана Федорова», протягом останніх п'яти років випуск вітчизняної видавничої продукції становить близько однієї книги на рік на одну особу. Результати аналізу розвитку видавничої галузі свідчать про наявність ряду значних проблем, які стримують розвиток книговидання, зокрема зниження рівня інтересу до читання, недостатній рівень державної підтримки галузі, низька конкурентоспроможність, низький рівень попиту українців на вітчизняну видавничу продукцію, зумовлений зростанням цін на неї та зменшенням реальних доходів населення. За даними Держстату, питома вага витрат домогосподарств на задоволення культурних потреб, у тому числі придбання книг та відпочинок, за останні роки становить 2,4 відсотка. За результатами соціологічного дослідження, проведеного підприємством «ГФК Юкрейн» за ініціативою Міжнародного фонду «Відродження» в рамках проекту «Дослідження книжкового ринку», 58 відсотків українців протягом останніх трьох місяців не придбавали книг взагалі, одну книгу купили 42 відсотки, 37 відсотків за декаду придбали одну книгу, 16 відсотків – дві, 14 відсотків – три, по 10 відсотків – чотири та п'ять, 9 відсотків – шість – десять і лише 4 відсотки – більш як десять книг.	Протягом останніх десятиліть у зв'язку з об'єктивними та суб'єктивними причинами політичного, соціального та економічного характеру книга в Україні значною мірою втратила свою роль, внаслідок чого стрімко знижується рівень освіченості, культури, духовності суспільства. Протягом останніх п'яти років випуск вітчизняної видавничої продукції становить близько однієї книги на рік на одну особу.

Продовження табл. А.1

1	2	3	4	5
			Основними причинами низького попиту на книги є нестача коштів (19 відсотків), висока вартість необхідних видань (11 відсотків), відсутність потреби в книжковій продукції взагалі (50 відсотків) та те, що книги українською мовою є менш популярними порівняно з російськомовними виданнями (38 відсотків книжок, куплених українцями протягом трьох місяців, видані українською мовою, 60 відсотків – російською, 2 відсотки – іншими мовами). У країнах Європейського Союзу одним із шляхів розв'язання проблеми скорочення потреби у видавничій продукції та читанні є прийняття відповідних державних програм, що відповідає засадам загальноєвропейської політики. У США, Великобританії, Франції вплив держави насамперед полягає у створенні сприятливих умов для розвитку видавничої галузі, зокрема шляхом запровадження системи податкових пільг. Також слід відзначити, що в Канаді, яка перебуває під потужним конкурентним тиском з боку Великобританії, Франції, США, прийнято програму розвитку книговидавничої галузі, головною метою якої є створення сприятливих умов для видання і розповсюдження видавничої продукції канадських авторів. Зазначена програма є основним механізмом державної підтримки видавничої галузі, обсяг фінансування якої становить близько 30 млн. доларів США на рік. У зв'язку з цим у щорічному посланні Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2012 році» зазначено про недостатній рівень підтримки на державному рівні програм популяризації культурної продукції та необхідність утвердження стратегічної ролі книги і читання.	
Мета	Метою Програми є підвищення рівня культурної компетентності українського суспільства, створення потужної системи інформування про вітчизняну книжкову продукцію та умов для розвитку вітчизняної книговидавничої галузі.	Мета Програми полягає у створенні умов для розвитку інтелектуального потенціалу нації, зокрема шляхом підвищення читацької активності, рівня культурної компетентності громадян, запобіганні негативним наслідкам науково-технічного прогресу у сфері розвитку електронних засобів інформації в результаті виконання таких завдань: розвиток заінтересованості громадян, особливо молоді, у користуванні друкованою книгою як джерелом інформації; заохочення громадян, насамперед дітей та юнацтва, до систематичного читання; підвищення рівня читацької компетентності населення.	Метою Програми є відродження соціальної ролі книги та читання як процесу культурного, духовного, професійного та інтелектуального збагачення людини, створення сприятливих умов для розвитку видавничої галузі та системи інформування про вітчизняну видавничу продукцію, що дасть можливість підвищити конкурентоспроможність України як європейської держави.	Метою Концепції є відродження соціального значення книги та читання як процесу культурного, духовного, професійного та інтелектуального збагачення людини, суттєве підвищення якості і професіоналізму кадрового ресурсу, створення сприятливих умов для розвитку видавничої галузі та системи інформування про вітчизняну видавничу продукцію, що дасть можливість підвищити рівень конкурентоспроможності України як європейської держави.

Продовження табл. А.1

1	2	3	4	5
Причини	Перехід до ринкової економіки без реалізації зваженої та послідовної державної політики підтримки книговидавничої справи вкрай негативно вплинув на галузь. Поряд з цим в Росії суб'єкти видавничої справи були повністю звільнені від усіх податків з установленням мінімальних розмірів орендної плати і тарифів на пересилання літератури поштою, що сприяло заповненню українського ринку продукцією російських видавництв. Мала приватизація в Україні без урахування соціокультурного призначення таких об'єктів, як книгарні, призвела до руйнації мережі книгорозповсюдження. Тривожною в останні роки залишається ситуація із закриттям спеціалізованих книжкових магазинів у столиці та регіонах України. В Україні фактично припадає одна книгарня на 96 тис. населення, в той час як у Франції – на 20 тис. у Росії – на 75 тис. населення. Невеликий асортимент літератури у книгарнях не дає їм змоги виконувати культурно-просвітницькі функції належним чином. Населення практично не інформовано про те, яка література видається в країні – відсутні спеціалізовані видання, телевізійні та радіопрограми, присвячені популяризації вітчизняної книги та читання. Чи не єдиним джерелом інформування є Інтернет, але з огляду на невелику кількість інформаційних ресурсів, присвячених вітчизняному книговиданню, та незначний відсоток населення, що користується Інтернет, зазначений засіб інформування не розв'язує наявну проблему. Унаслідок припинення фінансування поточної діяльності бібліотек у попередні роки виникла проблема з поповненням та оновленням бібліотечних фондів – установи, які раніше забезпечували масовість читання, не відповідають вимогам сьогодення. Потреба у розробленні Державної цільової програми популяризації вітчизняної книговидавничої продукції на 2009–2012 роки викликана необхідністю підвищення рівня читацької компетентності українського суспільства та запобігання втраті вітчизняної видавничої галузі як сектора національної економіки, покликаного сприяти розвитку культури, освіти і науки.	Інтенсивна інтеграція України у світовий інформаційний простір у сучасних умовах глобалізації та екстенсивного науково-технічного прогресу призводить до того, що разом із поширенням кращого світового досвіду у сфері інформаційного забезпечення суспільства країна повною мірою зазнає наслідків загальносвітових негативних тенденцій, зокрема певного зниження інтересу до читання. Сучасна соціокультурна ситуація призвела до зниження авторитету друкованого слова, посилення факторів, які впливають на читацьку активність населення, особливо молоді. Загрозливі тенденції щодо скорочення мережі книжкових магазинів і бібліотек призводять до зниження освітнього, загальнокультурного рівня громадян, порушення процесу розвитку особистості, що може спричинити виникнення загрози втрати здатності суспільства до розвитку та призвести до зниження рівня соціально-економічного розвитку країни в цілому. У той же час від рівня культурної компетентності громадян великою мірою залежить конкурентоспроможність країни та її національна безпека. Складна ситуація з розвитком читання пов'язана насамперед з: невизначеністю на законодавчому рівні напрямів інформаційної політики у сфері підтримки та розвитку читання; низьким рівнем усвідомлення громадянами важливості процесу читання; недостатньою законодавчою підтримкою діяльності бібліотек для дітей та юнацтва як методичних, консультаційних, інформаційних центрів; розвитком нових моделей і напрямів застосування засобів масової інформації та способів електронної комунікації. Для забезпечення реалізації державної політики у сфері культури та освіти і розв'язання проблеми зниження рівня читацької активності населення, підвищення рівня культурної компетентності громадян, обізнаності молоді із найзначнішими здобутками духовної культури людства необхідно розробити Державну цільову програму підтримки та розвитку читання на період до 2015 року.	Аналіз причин виникнення проблеми та обґрунтування необхідності її розв'язання програмним методом На сьогодні внаслідок недостатньої державної підтримки вітчизняної книговидавничої справи та популяризації читання: знизився рівень читацької активності та читацької компетентності громадян як один з визначальних факторів розвитку особистості та досягнення нею високого соціального статусу; у торговельній мережі представлений невеликий асортимент вітчизняної видавничої продукції, доступ громадян до книги як джерела знань та культури обмежений; зменшилися сукупні і середні тиражі вітчизняної видавничої продукції, особливо технічної, спеціальної, наукової та навчальної літератури. На даний час для українського суспільства характерне різке скорочення потреби у вітчизняній видавничій продукції, що призводить до суттєвого зменшення обсягів її виробництва. Заходи з популяризації вітчизняної видавничої продукції та читання не передбачені Державною цільовою національно-культурною програмою створення єдиної інформаційної бібліотечної системи «Бібліотека – XXI», затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 17 серпня 2011 р. № 956 (Офіційний вісник України, 2011 р., № 71, ст. 2672). Розв'язання проблеми можливе шляхом розроблення і затвердження Державної цільової національно-культурної програми популяризації вітчизняної видавничої продукції та читання на 2014-2018 роки (далі – Програма).	*(За змістом розкрито причини, а в документі подано під заголовком «Проблема, яка потребує розв'язання»)* Результати аналізу розвитку видавничої галузі свідчать про наявність ряду значних проблем, які стримують розвиток книговидання, зокрема зниження рівня інтересу до читання, недостатній рівень державної підтримки, низький рівень попиту українців на вітчизняну видавничу продукцію, зумовлений зростанням цін на неї та зменшенням реальних доходів населення. Питома вага витрат домогосподарств на задоволення культурних потреб, у тому числі придбання книг та відпочинок, за останні роки становить 2,4 відсотка. У країнах Європейського Союзу, США вплив держави насамперед полягає у створенні сприятливих умов для розвитку видавничої галузі, зокрема шляхом запровадження системи численних преференцій для суб'єктів видавничої справи, в тому числі податкових пільг. Основним засобом підтримки книговидання з боку урядів європейських країн та США є закупівля за бюджетні кошти від 25 до 40 відсотків щорічного накладу книжок, які виходять друком у цих країнах, для поповнення фондів публічних, дитячих, спеціалізованих та університетських бібліотек. Водночас у Канаді прийнято програму розвитку видавничої галузі, метою якої є створення сприятливих умов для видання і розповсюдження видавничої продукції канадських авторів. Зазначена програма є основним механізмом державної підтримки видавничої галузі, обсяг фінансування якої становить близько 30 млн. доларів США на рік. В Україні внаслідок недостатньої державної підтримки вітчизняної книговидавничої справи та популяризації читання: знизився рівень читацької активності та читацької компетентності громадян як один з визначальних факторів розвитку особистості та досягнення нею високого соціального статусу; у торговельній мережі представлений незначний асортимент вітчизняної видавничої продукції, доступ громадян, у тому числі осіб з порушенням зору, до книги як джерела знань та культури обмежений; зменшилися сукупні і середні тиражі вітчизняної видавничої продукції, зокрема технічної, спеціальної, наукової та навчальної літератури. Для українського суспільства характерне різке скорочення потреби у вітчизняній видавничій продукції, що призводить до суттєвого зменшення обсягів її виробництва.

Продовження табл. А.1

1	2	3	4	5
Варіанти вирішення проблеми	Досягнення визначеної Програмою мети може здійснюватися за двома варіантами: перший – популяризація вітчизняної книговидавничої продукції в рамках реалізації регіональних планів заходів щодо створення відповідних умов для розвитку вітчизняного книговидання та книгорозповсюдження; другий – виконання комплексної програми популяризації вітчизняної книговидавничої продукції, що має реалізовуватись як на загальнодержавному, так і на місцевому рівні. Перевагою першого варіанта є орієнтація регіональної програми популяризації на меншу цільову групу, що дає можливість обрання оптимальних засобів впливу на аудиторію, а його недоліком – локальність, тоді як необхідно створити передумови для розв'язання цілого комплексу нагальних проблем в масштабах країни. Перевагою другого варіанта є можливість реалізації зваженої державної інформаційної та мовної політики в частині популяризації вітчизняної книговидавничої продукції, а його певним недоліком є необхідність коригування заходів популяризації залежно від специфіки окремих регіонів України. За результатами порівняння зазначених варіантів доцільним є вибір на користь другого варіанта. З урахуванням досвіду інших країн до процесу виконання Програми залучатимуться друковані та аудіовізуальні (електронні) засоби масової інформації, рекламні агентства тощо.	Можливі три варіанти розв'язання проблеми. Одним із варіантів є здійснення на місцевому рівні заходів, пов'язаних із стимулюванням інтересу до читання дітей та юнацтва із зміцненням матеріально-технічної бази бібліотек, поповнення бібліотечних фондів. Другий варіант передбачає забезпечення координації діяльності органів виконавчої влади, спрямованих на розвиток читання, зокрема удосконалення нормативно-правової бази, здійснення підготовки та перепідготовки фахівців бібліотечної справи. Третій варіант, який є оптимальним, передбачає поєднання зусиль центральних і місцевих органів виконавчої влади, бібліотек, закладів освіти, громадських організацій, представників бізнесу, спрямованих на заохочення громадян, особливо молоді, до активного читання; надання державної підтримки для поповнення бібліотечних фондів, видання книжкової продукції, що стимулюватиме інтерес до читання.	Розв'язати проблему можливо трьома варіантами. Перший варіант передбачає удосконалення нормативно-правової бази з питань популяризації вітчизняної видавничої продукції та читання, а також створення сприятливих умов для провадження відповідної господарської діяльності. Реалізація першого варіанта ускладнюється поглибленням кризи світової економіки. Крім того, залишиться невирішеним питання розвитку мережі розповсюдження вітчизняної видавничої продукції, модернізації державних поліграфічних підприємств, які спеціалізуються на її випуску. Другий варіант передбачає здійснення на державному рівні ряду заходів, спрямованих на популяризацію вітчизняної видавничої продукції та читання, в рамках виконання регіональних планів заходів щодо створення умов для повернення поваги суспільства до книги та читання з метою всебічного розвитку особистості. Такий варіант передбачає вплив лише на територіальні громади з урахуванням реального стану видавничих можливостей і особливостей кожного регіону. Третій, оптимальний варіант передбачає розроблення та виконання Програми, що спрямована на створення системи інформування про вітчизняну видавничу продукцію, у тому числі із залученням засобів масової інформації, модернізацію технологічної бази видавничої галузі, проведення моніторингу ринку вітчизняної видавничої продукції. Програму необхідно виконувати на місцевому та загальнодержавному рівні.	Немає
Шляхи вирішення проблеми	Розв'язання проблеми можливе шляхом забезпечення: підготовки та проведення через засоби масової інформації просвітницьких кампаній, заходів, спрямованих на популяризацію вітчизняної книги та читання, в тому числі створення та трансляцію по радіо і телебаченню відповідних програм на постійній основі; регулярного проведення книжкових виставкових заходів для широкого ознайомлення читацької аудиторії з кращими зразками книжкової продукції; наповнення українського сегмента Інтернет новими інформаційними ресурсами про вітчизняне книговидання;	Програму планується виконувати двома етапами. На першому етапі (2010–2011 роки) передбачається: удосконалення законодавчої бази з питань діяльності бібліотек для дітей та юнацтва як методичних, консультаційних, інформаційних центрів; підвищення кваліфікації педагогічних працівників з питань дитячого та юнацького читання з метою популяризації методик і технологій читання; проведення наукових, психолого-педагогічних досліджень щодо проблем методики розвитку читання;	Шляхи і способи розв'язання проблеми, строк виконання Програми Розв'язання проблеми можливе шляхом: розроблення методики та механізму проведення систематичного дослідження стану вітчизняного видавничого ринку і рівня популярності читання у суспільстві; удосконалення системи проведення моніторингу читацького попиту в бібліотеках та формування на основі отриманих результатів переліку видань, випуск яких здійснюється за державним замовленням; популяризації вітчизняної видавничої продукції в засобах масової інформації (створення циклів теле- та радіопрограм, рекламних роликів, спеціальних рубрик у друкованих засобах масової інформації);	Концепцію передбачається реалізувати шляхом: розроблення методики та механізму проведення систематичного дослідження стану вітчизняного видавничого ринку і рівня популярності читання у суспільстві; удосконалення системи проведення моніторингу читацького попиту в бібліотеках та формування на основі отриманих результатів переліку видань, випуск яких здійснюється за державним замовленням; розроблення та запровадження методики залучення до читання вихованців дошкільних навчальних закладів та учнів початкових і середніх класів загальноосвітніх навчальних закладів;

Продовження табл. А.1

1	2	3	4	5
	використання сучасних інформаційних технологій для поширення інформації про вітчизняну книжкову продукцію; здійснення заходів, спрямованих на пропаганду кращих зразків літературної творчості вітчизняних і зарубіжних авторів, зокрема впровадження системи державних грантів для видавництв з метою видання творів українських письменників в перекладі на іноземні мови та зарубіжних авторів – на українську мову; проведення систематичних досліджень українського книжкового ринку і рівня популярності читання у суспільстві; стимулювання вітчизняних видавців до нарощування випуску книжкової продукції, в тому числі шляхом збільшення обсягу коштів у державному бюджеті для випуску видань за державним замовленням; модернізації бібліотечних фондів, у тому числі шляхом поповнення їх виданнями, випущеними за рахунок бюджетних коштів; впровадження системи моніторингу читацького попиту у бібліотеках та формування на його основі асортименту поповнення бібліотечних фондів; розроблення і впровадження сучасних навчальних програм, методик, спрямованих на підвищення рівня культурної компетентності суспільства, популяризації вітчизняної книги і читання у навчальних закладах усіх типів; розроблення і виконання комплексу заходів, спрямованих на запобігання доступу контрафактної книжкової продукції, захист національного ринку книговидання, вітчизняного виробника; виконання комплексу заходів, спрямованих на розбудову мережі книгорозповсюдження та залучення книгарень до популяризації вітчизняної книговидавничої продукції. Для виконання завдань Програми необхідно розробити і прийняти регіональні програми, спрямовані на популяризацію вітчизняної книговидавничої продукції в межах відповідного регіону.	привернення уваги громадськості, державних і недержавних установ та організацій, засобів масової інформації до проблеми зниження рівня читацької активності; забезпечення ефективної діяльності загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів з метою створення умов для підтримки та розвитку читання. На другому етапі (2012–2015 роки) передбачається: забезпечення координації діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, загальноосвітніх навчальних закладів, громадських організацій у сфері підтримки та розвитку читання; широка популяризація сучасної української та світової літератури для дітей та юнацтва; проведення всеукраїнських конкурсів, фестивалів, що сприятиме підвищенню престижності читання; підготовка і видання науково-методичної літератури з питань підтримки та розвитку читання; активізація залучення інформаційних ресурсів бібліотек у навчальний процес; поширення міжнародного досвіду у вирішенні питання підтримки та розвитку читання.	підготовки та проведення просвітницьких кампаній, літературних конкурсів, інших заходів щодо популяризації вітчизняної видавничої продукції та читання; здійснення заходів, спрямованих на популяризацію кращих зразків літературної творчості вітчизняних і зарубіжних авторів, зокрема створення системи державних грантів для видавництв, з метою видання творів українських письменників у перекладі іноземними мовами та зарубіжних авторів – українською мовою; використання сучасних інформаційних технологій для поширення інформації про вітчизняну видавничу продукцію, що дасть змогу збільшити чисельність читацької аудиторії; розміщення зовнішньої реклами вітчизняної видавничої продукції; широкого представлення вітчизняних суб'єктів видавничої справи на міжнародних книжкових виставкових заходах; здійснення комплексу заходів, спрямованих на розвиток мережі розповсюдження вітчизняної видавничої продукції та перетворення книгарень на центри популяризації вітчизняної видавничої продукції та читання; модернізації державних поліграфічних підприємств, які спеціалізуються на випуску видавничої продукції; збільшення обсягів випуску видавничої продукції, зокрема кількості найменувань видань та їх тиражів; встановлення на законодавчому рівні обмеження торговельної націнки на вітчизняну видавничу продукцію; розроблення і здійснення комплексу заходів, спрямованих на захист вітчизняного видавничого ринку, зокрема від контрафактної продукції; централізованого придбання літератури для поповнення фондів публічних бібліотек.	популяризації вітчизняної видавничої продукції в засобах масової інформації (створення циклів теле- та радіопрограм, спеціальних рубрик у друкованих засобах масової інформації, розміщення соціальної реклами); підготовки та проведення просвітницьких кампаній, літературних конкурсів, інших заходів щодо популяризації вітчизняної видавничої продукції та читання; використання сучасних інформаційних технологій для поширення інформації про вітчизняну видавничу продукцію, що дасть змогу збільшити чисельність читацької аудиторії; розміщення зовнішньої реклами вітчизняної видавничої продукції; широкого представлення вітчизняних суб'єктів видавничої справи на міжнародних книжкових виставкових заходах; здійснення комплексу заходів, спрямованих на розвиток мережі розповсюдження вітчизняної видавничої продукції та перетворення книгарень на центри популяризації вітчизняної видавничої продукції та читання; збільшення обсягів випуску видавничої продукції, зокрема кількості найменувань видань та їх тиражів; розроблення і здійснення комплексу заходів, спрямованих на захист вітчизняного видавничого ринку, зокрема від контрафактної продукції; надання державної підтримки видавництвам, видавничим організаціям, поліграфічним та книготорговельним підприємствам, що випускають або розповсюджують видання, аудійовані у спеціальному цифровому форматі для осіб з порушенням зору або надруковані рельєфно-крапковим шрифтом; формування державного замовлення на випуск видань, аудійованих у спеціальному цифровому форматі для осіб з порушенням зору або надрукованих рельєфно-крапковим шрифтом.

Продовження табл. А.1

1	2	3	4	5
Очікувані результати	Виконання Програми сприятиме: підвищенню інтересу громадян до національного культурного продукту, вітчизняних книжкових видань та читання; розширенню асортименту вітчизняної книжкової продукції, зокрема освітнього, наукового спрямування, кращих зразків світової літератури в перекладі на українську мову, зростанню випуску книг за тиражами; оновленню та поповненню бібліотечних фондів; зміцненню позицій вітчизняних суб'єктів видавничої справи на внутрішньому книжковому ринку, підвищенню їх конкурентоспроможності; захисту інформаційного простору держави; відродженню книговидавничої галузі. Протягом найближчих років можливе збільшення кількості книжкових видань за тиражами до 90 млн. примірників. Через п'ять років з моменту виконання Програми на українському ринку буде досягнуто паритет за кількістю видань між книгами, виданими вітчизняними видавцями, та імпортованою книжковою продукцією.	Виконання Програми дасть змогу: забезпечити координацію діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, навчальних закладів, установ культури, громадських організацій у сфері підтримки та розвитку читання; створити загальнонаціональну систему підтримки та розвитку читацької культури, духовно-ціннісних орієнтацій та естетичних потреб особистості; збільшити частку населення, залученого до здійснення ефективних заходів щодо популяризації читання; підвищити рівень культурної, зокрема читацької, компетентності населення; виховати у молодого покоління потребу в систематичному читанні.	Виконання Програми дасть можливість: розробити оптимальний механізм визначення потреби публічних бібліотек в асортименті видань, а отже, систематично поповнювати бібліотечні фонди необхідною вітчизняною видавничою продукцією; створити належні умови для формування читацької культури, духовно-ціннісних орієнтацій та задоволення естетичних потреб, а отже, підвищення культурного, професійного та інтелектуального рівня населення; збільшити кількість друкованих одиниць вітчизняної видавничої продукції до двох книг на одну особу на рік, а також сукупний тираж вітчизняної видавничої продукції; підвищити попит населення на послуги бібліотек; розробити та встановити у бібліотеках програмне забезпечення «Електронний каталог «Бібліотека»; забезпечити гідне представлення вітчизняної видавничої продукції за кордоном; створити спеціалізований Інтернет-ресурс на базі Державної наукової установи «Книжкова палата України імені Івана Федорова»; створити мережу об'єктів роздрібної торгівлі вітчизняною видавничою продукцією; модернізувати поліграфічні підприємства, які спеціалізуються на випуску видавничої продукції; захистити вітчизняний ринок від контрафактної видавничої продукції; забезпечити доступність вітчизняної видавничої продукції шляхом встановлення на законодавчому рівні обмеження торговельної націнки на неї.	Реалізація Концепції сприятиме: зменшенню до 2020 року кількості громадян, які протягом року не прочитали жодної книги, не менш як у 2 рази; збільшенню кількості читачів, які протягом року відвідували бібліотеки, не менш як на 25 відсотків; розробленню оптимального механізму визначення потреби публічних бібліотек в асортименті видань та систематичному поповненню бібліотечних фондів необхідною вітчизняною видавничою продукцією; створенню належних умов для формування читацької культури та духовно-ціннісних орієнтацій, задоволенню естетичних потреб, а отже, підвищенню культурного, професійного та інтелектуального рівня населення; збільшенню кількості друкованих одиниць вітчизняної видавничої продукції до двох книг на одну особу на рік, а також сукупного тиражу такої продукції; збільшенню вітчизняної видавничої продукції за кордоном не менш як на 10 відсотків; створенню мережі об'єктів роздрібної торгівлі вітчизняною видавничою продукцією; модернізації поліграфічних підприємств, які спеціалізуються на випуску видавничої продукції; захисту вітчизняного ринку від контрафактної продукції; створенню належних умов для задоволення культурних, освітніх потреб осіб з порушенням зору.
Фінансування	Фінансове забезпечення Програми здійснюватиметься у межах бюджетних призначень, передбачених органам виконавчої влади у державному бюджеті на відповідний рік, за рахунок коштів місцевих бюджетів, інвесторів та інших передбачених законом джерел. Обсяг фінансування за рахунок коштів місцевих бюджетів визначатиметься органами місцевого самоврядування на підставі регіональних програм популяризації вітчизняної книговидавничої продукції. За попередніми розрахунками, для виконання Програми орієнтовно необхідно 1,08 млрд. гривень, у тому числі на 2009 р. – 251,5 млн. гривень (з державного бюджету – 240 млн., місцевих бюджетів – 11,5 млн.), на 2010 р. – 264,9 млн. (з державного бюджету – 252,8 млн., місцевих бюджетів – 12,1 млн.), на 2011 р. – 275,9 млн. (з державного бюджету – 263,3 млн., місцевих бюджетів – 12,6 млн.), на 2012 р. – 287,3 млн. гривень (з державного бюджету – 274,1 млн., місцевих бюджетів – 13,2 млн.). Конкретні показники уточнюватимуться в процесі підготовки Програми.	Фінансування Програми планується здійснювати за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, а також інших джерел.	Фінансування Програми планується здійснювати за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, інших джерел, не заборонених законодавством. Обсяг видатків, необхідних для виконання Програми, визначається щороку виходячи з можливостей державного бюджету під час формування його показників. Орієнтовний обсяг фінансування Програми становить 550,56 млн. гривень, у тому числі за рахунок державного бюджету – 272,035 млн., місцевих бюджетів – 78,2 млн., інших джерел – 200,325 млн. гривень.	Фінансування заходів з реалізації Концепції здійснюватиметься в межах загального обсягу державного замовлення на виробництво телерадіопрограм та випуск видавничої продукції, а також за рахунок коштів суб'єктів видавничої справи.

Додаток Б

АНКЕТА

Соціологічне дослідження спрямоване на вивчення думки учнів 9–11-х класів щодо культури читання книги. Саме Ваша думка стане запорукою отримання об'єктивної, вичерпної інформації. Просимо Вас неупереджено та відкрито відповісти на запитання анкети. Анкета є анонімною. Результати дослідження будуть використані в узагальненому вигляді. Заздалегідь вдячні за співпрацю!

1. ***Скільки книжок Ви прочитали за останні 3 місяці?***

□ жодної;
□ 1;
□ 2–5;
□ більше ніж 5.

2. ***Скільки книжок Ви придбали за останні 3 місяці?***

□ жодної;
□ 1;
□ 2–5;
□ більше ніж 5.

3. ***Де Ви брали книжки, які прочитали?***

□ придбав і прочитав або прослухав;
□ взяв з домашньої бібліотеки;
□ безкоштовно скачав чи прочитав в Інтернеті;
□ позичив у друзів, родичів, знайомих, отримав у подарунок;
□ взяв у публічній бібліотеці (не в шкільній);
□ взяв у шкільній бібліотеці.

4. ***Який спосіб читання книг Ви обираєте?*** (*можна обрати декілька варіантів відповіді)*

□ не читаю книг узагалі;
□ у паперовому вигляді;
□ з екрана комп'ютера;
□ на мобільному телефоні;
□ на планшеті;
□ слухаю аудіокниги;
□ на пристрої для читання електронних книг.

5. ***Ви знайомі з виданнями, виготовленими за допомогою технологій доповненої реальності?***

□ так;
□ ні.

6. ***Що з названого є для Вас головним джерелом інформації про нові книжки?***

□ каталоги книжок;
□ книжкові полиці в бібліотеках;
□ книжкові полиці в книгарнях;
□ газети;
□ журнали;
□ телебачення;
□ радіо;
□ соціальні медіа (соціальні мережі, блоги, форуми тощо);
□ поради друзів, родичів;
□ книжкові виставки, ярмарки;
□ інше.

7. ***Які з названих заходів, на Вашу думку, сприяють формуванню культури читання?*** *(можна обрати декілька варіантів відповіді)*

□ лекції про користування бібліотекою, способи та засоби читання тощо;
□ зведення пам'ятників письменникам, літературним героям та загалом книзі;
□ називання вулиць, парків, закладів іменами відомих авторів та літературних героїв;
□ літературні тури;
□ буккросинг;
□ зустрічі з авторами книг, видавцями, журналістами тощо;
□ екранізація творів;
□ медіавистави за участю авторів творів;
□ літературні конкурси;
□ книжкові виставки;
□ телевізійні програми, присвячені книгам;
□ рубрики в газетах і журналах, присвячені книгам;
□ висвітлення книжкової тематики в різних телепрограмах;
□ висвітлення книжкової тематики в різних рубриках друкованої періодики;
□ поширення інформації про читання книг у соціальних медіа (соціальні мережі, блоги, форуми тощо);
□ інше.

8. ***Хто, на Вашу думку, повинен формувати культуру читання книги?***

□ родина;
□ навчальний заклад;
□ бібліотека;
□ ВНЗ;
□ книгарня;
□ видавництво;
□ редакція ЗМІ;
□ держава;
□ міжнародна інституція;
□ інше.

9. ***Чи будуть у майбутньому люди читати книги?***

□ так;
□ ні;
□ важко відповісти.

10. ***Який тренінг Ви хотіли б відвідати?*** *(можна обрати декілька варіантів відповіді)*

□ написання статті;
□ мистецтво фотографії;
□ створення сайта;
□ дизайн газети;
□ створення книги.

Додаток В

Результати авторського опитування учасників тренінгів з використання інформаційних технологій, організованих ІЖМК Класичного приватного університету у 2015 р.

Таблиця В.1

Розподіл відповідей на запитання «Скільки книжок Ви прочитали за останні 3 місяці?», %

Варіанти відповіді	Результати компанії "GfK Ukraine" у липні 2013 р.	Результати авторського опитування у 2015 р.	
		осіб	%
Жодної	немає даних	0	0,00
1	51	110	18,33
2–5	немає даних	432	72,00
Більше ніж 5	немає даних	58	9,66

Таблиця В.2

Розподіл відповідей на запитання «Скільки книжок Ви придбали за останні 3 місяці?», %

Варіанти відповіді	Результати компанії "GfK Ukraine" у липні 2013 р.	Результати авторського опитування у 2015 р.	
		осіб	%
Жодної	немає даних	240	40,00
1	30	180	30,00
2–5	немає даних	147	24,50
Більше ніж 5	немає даних	33	5,50

Таблиця В.3

Розподіл відповідей на запитання «Де Ви брали книжки, які прочитали?», %

Варіанти відповіді	Результати компанії "GfK Ukraine" у липні 2013 р.	Результати авторського опитування у 2015 р.	
		осіб	%
Придбав і прочитав або прослухав	33	236	39,33
Взяв з домашньої бібліотеки	31	10	1,66
Безкоштовно скачав чи прочитав в Інтернеті	14	254	42,33
Позичив у друзів, родичів, знайомих, отримав у подарунок	12	40	6,66
Взяв у публічній бібліотеці (не в шкільній)	8	5	0,83
Взяв у шкільній бібліотеці	3	55	9,16

Таблиця В.4

Розподіл відповідей на запитання «Який спосіб читання книг Ви обираєте?», %

Варіанти відповіді	Результати компанії "GfK Ukraine" у липні 2013 р.	Результати авторського опитування у 2015 р.	
		осіб	%
Не читаю книг узагалі	немає даних	0	0,00
У паперовому вигляді	87	157	26,16
З екрана комп'ютера	7	193	32,16
На мобільному телефоні	1	27	4,50
На планшеті	2	143	23,83
Слухаю аудіокниги	1	23	3,83
На пристрої для читання електронних книг	2	57	9,50

Таблиця В.5

Розподіл відповідей на запитання «Ви знайомі з виданнями, виготовленими за допомогою технологій доповненої реальності (3D)?»

Варіанти відповіді	Результати авторського опитування у 2015 р.	
	осіб	%
Так	138	23,00
Ні	462	77,00

Таблиця В.6

Розподіл відповідей на запитання «Що з названого є для Вас головним джерелом інформації про нові книжки?»

Варіанти відповіді	Результати авторського опитування у 2015 р.	
	осіб	%
Каталоги книжок	0	0,00
Книжкові полиці в бібліотеках	0	0,00
Книжкові полиці в книгарнях	34	5,66
Газети	20	3,33
Журнали	20	3,33
Телебачення	192	32,00
Радіо	33	5,50
Соціальні медіа (соціальні мережі, блоги, форуми тощо)	252	42,00
Поради друзів, родичів	26	4,33
Книжкові виставки, ярмарки	23	3,83
Інше	0	0,00

Таблиця В.7

Розподіл відповідей на запитання «Які з названих заходів, на Вашу думку, сприяють формуванню культури читання?» (можна обрати декілька варіантів відповіді)»

Варіанти відповіді	Результати авторського опитування у 2015 р.	
	осіб	%
Лекції про користування бібліотекою, способи та засоби читання тощо	117	19,50
Зведення пам’ятників письменникам, літературним героям та загалом книзі	56	9,33
Називання вулиць, парків, закладів іменами відомих авторів та літературних героїв	135	22,50
Літературні тури	115	19,16
Буккросинг	212	35,33
Зустрічі з авторами книг, видавцями, журналістами тощо	97	16,16
Екранізація творів	208	34,66
Медіавистави за участю авторів творів	118	19,66
Літературні конкурси	68	11,33
Книжкові виставки	223	37,16
Телевізійні програми, присвячені книгам	214	35,66
Рубрики в газетах і журналах, присвячені книгам	208	34,44
Висвітлення книжкової тематики в різних телепрограмах	156	26,00
Висвітлення книжкової тематики в різних рубриках друкованої періодики	156	26,00
Поширення інформації про читання книг у соціальних медіа (соціальні мережі, блоги, форуми тощо)	340	56,66
Інше	0	0,00

Таблиця В.8

Розподіл відповідей на запитання «Хто, на Вашу думку, повинен формувати культуру читання книги?»

Варіанти відповіді	Результати авторського опитування у 2015 р.	
	осіб	%
Родина	104	17,33
Навчальний заклад	107	17,83
Бібліотека	39	6,50
Внз	43	7,16
Книгарня	0	0,00
Видавництво	23	3,83
Редакція ЗМІ	23	3,83
Держава	261	43,50
Міжнародна інституція	0	0,00
Інше	0	0,00

Таблиця В.9

Розподіл відповідей на запитання «Чи будуть у майбутньому люди читати книги?»

Варіанти відповіді	Результати авторського опитування у 2015 р.	
	осіб	%
Так	497	82,83
Ні	94	15,66
Важко відповісти	9	1,50

Таблиця В.10

Розподіл відповідей на запитання «Який тренінг Ви хотіли б відвідати? (можна обрати декілька варіантів відповіді)»

Варіанти відповіді	Результати авторського опитування у 2015 р.	
	осіб	%
Написання статті	92	15,33
Мистецтво фотографії	78	13,00
Створення сайта	213	35,50
Дизайн газети	134	22,33
Створення книги	43	7,16

Додаток Г

Таблиця Г.1

Українські книжкові сайти

Назва	Інтернет-адреса	Керівники проекту та редактори	Розділи	Позиціонування ресурсом себе	Конкурси	Рецензії	Блоги	Реєстрація
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Автура	avtura.com.ua	Не зазначено	Головна, Книжки, Автори, Книгарні, Видавництва, Поточне, Книжки за жанрами, Популярні автори, Популярні книжки, Останні відгуки на книжки, Нові автори, Нові надходження, Останні коментарі в гестбуках авторів, Останні рецензії	Ресурс створено для популяризації, промоції, обговорення й розповсюдження книжок українських авторів	Книжковий рейтинг оновлюється щодня	+	+	+
Буквоїд	bukvoid.com.ua	Керівник проекту – Сергій Руденко, редактор – Леся Коверзнєва	Події, Видавничі новинки, Re: цензії, Інфотека, Форум, Чат, Бібліотека (є вже електронна бібліотека – прим. моя), Кримінальне чтиво, Bookland	Не зазначено	–	+	–	–
ВСІКНИГИ. ORG.UA	vsiknygy.org.ua	Не зазначено	Про нас , Контакти, Реклама	Містить дані про книжки, які представлені на українському ринку	–	–	–	+
Друг читача	vsiknygy.net.ua	Редактори – брати Капранови	Новини, Що почитати, Неформат, Інтерв'ю, Репортажі, Постать, Виставки, Непересічний читач, Аналітика, Здібні булочки, Друг видавця, Про нас	Книжковий ресурс, який розповідає про українські книжки, новини українського ринку, анонсує цікаві події, рецензує книжки	Премія «Дебют року», заснована 2008 р.	+	–	–
Кассіопея – сузір'я українських книжок На сьогодні домен kassiopeya.com виставлено на продаж	kassiopeya.com	УАВК, ГО «Електронна бібліотека України», Українська бібліотечна асоціація, НУ «Києво-Могилянська академія»	Каталог видавців, Про проект	Очевидною є назріла потреба у створенні потужної інтернет-платформи «Кассіопея – сузір'я українських книжок», що віддзеркалює єдиний книжковий простір України через інформування не лише про назви книг, що видаються, продаються чи лише у планах видавництв, але й у за бажанням видавництва – у повних текстах цих книг. Створена платформа дозволить бібліотекам, книжковим магазинам, в т.ч. Інтернет-книгарням, та пересічним користувачам в усьому світі вчасно ознайомитись з новинками видавництв та сформувати замовлення... Проект сприятиме конкурентоспроможній презентації української книги у світовому культурному контексті.	–	–	–	+
Книгобачення	knyhobachennia.-com	Створено за ініціативою викладача Української академії друкарства А. Судина	Новини, Статті, блоги, Критика, рецензії, Дайджест, Довідка	Український видавничий портал	–	+	+	+

Продовження табл. Г.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Книгоман	knugoman.org.ua	Не зазначено (Антон Санченко?)	Книги, Автори, Перекладачі, Видавництва, Рецензії, Демотиватори, Оголошення, Книгоновинка, Про нас	Наш сайт був створений для того, щоб об'єднати та систематизувати книжкові доробки авторів із різних країн світу, допомогти усім книголюбам швидко і легко знайти цікаву для них літературу. Книгоман – це можливість познайомитись з читачами-однодумцями, згадати колись прочитані книги і сформувати власну електронну бібліотеку, бути в курсі різноманітних книжкових новинок і літературних подій	–	+	–	+
Книжкова палата України	ukrbook.net	Державна наукова установа «Книжкова палата України імені Івана Федорова»	ISBN/ISMN, Індекси УДК, ББК, Обов'язковий примірник, Форми звітності, Послуги, Передплата, Вісник Книжкової палати Про Книжкову палату України, Наукова діяльність, Видавнича діяльність, Інформаційна діяльність, Національна бібліографія, Ресурси, Електронні колекції , Друк України, Видавцю, Бібліотекарю, Доступ до публічної інформації, Державні закупівлі, Вакансії, Запитання-відповіді	Книжкова палата України здійснює наукову діяльність у галузі соціальних комунікацій, зокрема видавничої справи, книгознавства, фондознавства, бібліографознавства та бібліографії.	–	–	–	–
Книжковий портал	uabooks.info	Керівники проекту – голова УАВК – О. Афонін, В. Іванов	Про проект, Професійне навчання, Видавці та книгорозповсюджувачі, Хто є хто, Послуги, Онлайн-інтерв'ю, Книжковий ринок України, Інструменти, Новини та події, Діловий досвід, Українська асоціація видавців та книгорозповсюджувачів, Колонка експерта, Опитування, Новини, Книжковий магазин «Власна справа»	Не зазначено	–	–	–	+
Книжковий простір	book-space.net	Не зазначено	Домівка, Анонси, Новини, Виставки, Проекти	Наша місія: підтримка українського книговидання та засобів масової інформації; популяризація творів українських авторів в Україні та за її межами; розвиток видавничої, бібліотечної, літературної, перекладацької та книготоргівельної справи; організація та проведення доброчинних акцій та заходів на підтримку та заохочення читання; сприяння організації та проведенню семінарів, тренингів, з'їздів, виставок, книжкових ярмарків іа інших заходів, що забезпечують промоцію читання та книжок; організація та проведення конкурсів , що сприятимуть читанню та пропаганді української книжки та літератури	–	–	–	+

Продовження табл. Г.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9
ЛітАкцент	litakcent.com	Шеф-редактор – Володимир Панченко, головний редактор – Ірина Троскот, редактор – Софія Мамчич. Творче забезпечення сайту здійснюється за участю наукового центру досліджень сучасної літератури НУ «Києво-Могилянська академія»	Від редактора, Новини, Анонс, Репортаж, Літінжир, Вірш тижня, Книга дня, Літакцент року, Блоги, Рецензія, Огляд, Рефлексія, Візаві, Автори, Про нас, Друзі, Архів	Видання, покликане бути провідником у світі сучасного письменства	Книжковою премією «ЛітАкцент року» відзначаються книжки в номінаціях: «Проза», «Поезія», «Проза й поезія для дітей», «Есеїстика», «Літературознавство» й «Золота булька»	+	+	–
Поезія та авторська книга України	poezia.org/ua	Концепція – Микола Кротенко	Аналітика жанру, Цікаві посилання, Конкурси (літпремії), Фестивалі АП та поезії, Літературна періодика, Книга гостей ресурсу, Найцікавіші проекти, Афіша концертів (виступів), Іронічні картинки, Цікавинки і новини звідусіль, Кнопки (банери) ресурсу	Інтернет-портал за своїми конструктивними принципами у першу чергу є електронним ресурсом архівного типу. Відповідно – з технічної точки зору ресурс спроектований у першу чергу – як електронний архів з усіма належними перевагами та за правилами академічних архівів	–	–	–	
Поетичні майстерні	maysterni.com		Автори, Поеми, Інша поезія, Рецензії, Публіцистика, Рейтинги, Статистика	Не зазначено	Підведення результатів конкурсу «Читацькі симпатії» (раз на півроку), підведення результатів головного конкурсу «Майстерень» (аз на півроку), турніри написання віршів на тему (6–7 раз на рік)	–	–	+
Читомо	chytomo.com	Інститут журналістики Київського національного університету ім. Т. Шевченка	Література на літо, Обкладинка місяця, Стандарти, Словник, Казкарка, OMG, Відео, Фетиш, Тексти, Репортаж, book art, Майстер-клас, Календар, Дайджест, Новини, Інтерв'ю, Видане, Місця, Блоги, Мітки, Про нас, Контакти, Наші акції, Реклама, Друзі, FAQ, Автори	Не зазначено	–	+	+	+
findbook	findbook.com.ua	Не зазначено	Книги, Рецензії та відгуки, Добірки, Автори, Цитати, Користувачі	Це рейтинг найкращих книг, а також рецензії і відгуки інших читачів, що дозволять вам обрати нову цікаву книгу для читання	–	+	–	+